

L'ENSENYAMENT DE
L'ESGLÉSIA A LA CIUTAT
DE BARCELONA.
DIRECTORI ESTADÍSTIC.

TESI DOCTORAL

VOLUM I

MANUEL GARCÍA GARGALLO

DIRECTOR DE TESI: BUENAVENTURA DELGADO CRIADO

UNIVERSITAT DE BARCELONA
FACULTAT DE HISTORIA
DEPARTAMENT D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA
PROGRAMA DE DOCTORAT
"EL MON CONTEMPORANI. ESPAI EUROPEU I ATLÀNTIC"
(1997-1999)

SUMARI

1-Introducció.....	3
1.1-El cas de Barcelona.....	3
1.2-Característiques fonamentals de cada establiment educatiu.....	4
1.3-Criteris de classificació dels establiments educatius.....	6
1.4-Principals efemèrides.....	7
1.5-Les fonts utilitzades.....	9
1.6-Els quadres estadístics.....	11
2-Centres d'ensenyament classificats per comunitats masculines.....	13
2.1-Comunitats masculines docents classificades segons categoria jurídica.....	13
2.2-Comunitats masculines docents segons ordre d'arribada a la ciutat. Anàlisi individualitzat de cadascuna d'elles.....	15
2.3-Cases i comunitats per classificar o dubtoses.....	85
2.4-Anàlisi general.....	88
3-Centres d'ensenyament classificats per comunitats femenines.....	101
3.1-Comunitats femenines docents classificades segons categoria jurídica.....	101
3.2-Comunitats femenines docents segons ordre d'arribada a la ciutat. Anàlisi individualitzat de cadascuna d'elles.....	104
3.3-Cases i comunitats per classificar o dubtoses.....	259
3.4-Anàlisi general.....	265
4-Centres masculins classificats per barris.....	284
4.1-La ciutat històrica: el Barri Gòtic, el Raval i la Barceloneta.....	284
4.2-Resta de barris de la ciutat, classificats per ordre alfabètic.....	300
5-Centres femenins classificats per barris.....	340
5.1-La ciutat històrica: el Barri Gòtic, el Raval i la Barceloneta.....	340
5.2-Resta de barris de la ciutat, classificats per ordre alfabètic.....	370
6-Conclusions.....	457
7-Bibliografia.....	468
7.1-Fonts d'organismes eclesiàstics.....	468
7.2-Fonts estadístiques.....	472
7.3-Obres generals.....	475
7.4-Obres específiques de les comunitats religioses.....	476
7.5-Guies de Barcelona.....	485

1-INTRODUCCIÓ

L'ensenyament de nens i nenes a la ciutat de Barcelona ha estat dominat durant varios segles per comunitats religioses catòliques, que durant segles es van anar establint a la ciutat. El desenvolupament d'un teixit educatiu a la societat barcelonina al llarg del temps ha estat paral·lel, i a la vegada inseparable, a la presència de nombroses comunitats masculines i femenines que han dut a terme aquesta tasca. Com a garant de la cultura durant segles, l'Església ha tingut una gran avantatge davant l'Estat i altres individus particulars per dur a terme una tasca educativa, sempre supeditada a la seva ideologia i les seves creences. Amés, en el cas d'Espanya, l'Església ha tingut i mantingut un paper molt present i perdurable en l'estament educatiu. Durant molt de temps, degut a les circumstàncies polítiques viscudes a Espanya als darrers segles, el seu domini ha sigut pràcticament total, i encara avui en dia representa una porció molt important de l'ensenyament privat a tot l'Estat.

Fins ara s'ha donat més relleu a l'estudi d'aquelles iniciatives i personalitats que, malgrat ser molt minoritàries en el seu moment, amb posterioritat han demostrat tenir gran valor i significació pel Magisteri i la Pedagogia moderns, tant pel seu caràcter pioner, innovador i revolucionari.

Encara no existia un estudi pormenoritzat i en detall del paper de l'Església a Barcelona en aquest camp. Això s'ha produït degut al seu gran predomini que es perllonga fins els nostres dies, un fet encara quotidià, i sense que calgui retrocedir a èpoques passades per imaginar-nos quina era la situació. La seva falta d'excepcionalitat li treu un punt d'interés. Un altre escull que dificulta el seu estudi és tota la polèmica que envolta a qualsevol dels temes relacionats amb l'Església a Espanya, que fa molt difícil examinar el tema amb certa distància i objectivitat. Convertida durant segles en un poder de gran influència a Espanya, l'Església ha tingut en l'ensenyament un dels seus camins preferits per influir a la societat espanyola.

Amb el pas del temps, el paper educatiu de l'Església s'ha vist com un món creixentment antiquat i endarrerit en uns casos, conservador i elitista en uns altres, i sempre com a monopolitzador de la vida educativa espanyola i a la vegada mancat de dinamisme degut a la manca d'un control efectiu de l'Estat i d'opcions alternatives fortes que obliguessin a la seva renovació des del punt de vista pedagògic. La pràctica absència d'iniciativa estatal durant segles, així com d'iniciatives privades, fan que l'ensenyament en mans de comunitats religioses sigui gairebé únic i exclusiu durant segles, des del seu naixement. Tot això ha convertit el tema en molt delicat, poc agradable i interessant, inclús amb cert afany de "superar-lo" i deixar-lo enrera.

Apart d'opinions i perspectives d'anàlisi d'aquest fet (que podrien arribar a ser molt dispars), la qüestió és que aquest aparell docent de l'Església va existir, fou inmens i fonamental en la caracterització de la societat espanyola durant segles, i la seva influència ha arribat fins els nostres dies.

-El cas de Barcelona

L'estudi es redueix a Barcelona, donat que un estudi a nivell català o espanyol faria pràcticament interminable la tasca d'estudi. Amés la ciutat per si sola és, encara avui en dia, un cas d'ensenyament únic a Espanya i inclús a Europa. No destaca només pel gran pes específic que aquest tipus d'ensenyament va tenir, sinó també per la gran varietat de comunitats, tant masculines com femenines, que s'hi van establir amb

aquest objectiu: pràcticament totes les comunitats amb una mínima importància arreu del món catòlic van tenir o encara tenen una presència a Barcelona. I la gran majoria van dur a terme tasques docents, fos o no fos la seva finalitat. La ciutat va ser influïda de manera considerable en tots els nivells socials i fou un element definitori i indispensable per entendre la societat barcelonina dels darrers dos segles.

Amb Barcelona només es poden comparar alguns casos a nivell espanyol (algunes poblacions catalanes, o Bilbao), on el paper d'institucions educatives catòliques també fou molt present; però en cap cas va haver la diversitat, la quantitat, i el dinamisme fundacional que Barcelona ha arreplegat durant els dos darrers segles.

-Característiques fonamentals de cada establiment educatiu

Cadascuna de les fundacions docents a Barcelona és estudiada en els seus trets fonamentals, i sempre dintre del que les fonts trasllueixen i permeten veure o deduir. Però té que ser estudiat acceptant-hi algunes característiques que li han sigut inherents durant molts anys.

A) En primer lloc, les fundacions es distingeixen sempre segons si el seu personal integrant és masculí o femení, ja que fins fa molt poc aquesta divisió es corresponia amb un ensenyament separat i respectiu per nois i noies (a excepció de casos molt puntuals). Aquesta separació s'aplica en tots els capítols de l'estudi, ja que la separació per sexes tant en el professorat com dins l'alumnat ha sigut omnipresent i fins i tot obsessiva.

B) En segon lloc, el caràcter essencial de la fundació. Com aquesta ha tingut diverses fórmules al llarg del temps, es tenen en compte totes aquelles cases on s'hagués impartit qualsevol modalitat d'ensenyament, tot i que no fos aquest l'únic objectiu i actualment puguessin semblar molt allunyades d'aquest camp.

*En primer lloc, **Monestirs i Convents**. Són cases de vida en comunitat, amb una estricta regla de vida i de treball, i inclús en clausura en bastantes ocasions (principalment amb les Ordes femenines). Cronològicament van ser les primeres cases en dedicar-s'hi; però com a activitat afegida, circumstancial, i gairebé mai fonamental en el seu modus vivendi. Sobretot durant l'Edat Mitjana, quan aquestes Ordes eren les úniques comunitats presents a la ciutat, i a l'Edat Moderna encara eren majoritàries. En el cas concret de Barcelona, van ser ràpidament desplaçades quan van aparèixer comunitats creades específicament pel tema educatiu. Els fets de 1835 també van contribuir a aquesta ràpida transició. A la resta d'Espanya, les cases d'ensenyament a càrrec d'Ordes ja són contadíssims.

*En segon lloc, les pròpiament dites cases d'ensenyament fundades com a tals. Poden dividir-se en dos grans grups: les de pagament i les de caràcter benèfic-caritatiu:

-Els **Col·legis**. Aquesta denominació corresponia antigament als centres pels sectors socials mitjans i alts de la societat, i pels quals s'havia de pagar (un luxe a l'abast de pocs durant molts anys). Molts d'ells tenien places gratuïtes per part del seu alumnat o els tenien en dependències apart, i amb un tracte sovint diferenciat. Solien ser centres propis o de lloguer, en tot cas prou ben equipats per l'època. Podien ser Internats (alumnes que vivien tot el dia al centre, excepte durant les vacances), o Externats (alumnes que només van per rebre classes). L'ensenyament podia abarcar

tots els nivells: preescolar, elemental, 1^a i 2ª ensenyança, i Comerç (molt en boga llavors). Actualment s'entén per Col·legi tot aquell establiment privat d'ensenyament, ja que tots són de pagament, però molt més accessibles. La transició a l'actual concepte de Col·legi es va donar als anys 50 i 60 del Segle XX.

-Les **Escoles**. Eren centres pels sectors mitjans i baixos, amb un component caritatiu i piatós molt accentuat. Les seves places solien ser totes gratuïtes, o part d'elles de pagament molt mòdic. Solien ser locals molt modestos, depenents d'altres organismes: la parròquia, centre obrer, patronat catòlic, un particular mecenes, annexe a un Col·legi, etc. L'ensenyament sol ser de caràcter elemental. Havien alguns casos intermitjos de Col·legis assequibles de preu, però normalment les diferències entre les dues categories són molt marcades. Actualment s'han convertit en Col·legis, eliminant-se tota diferència segons pagament, qualitat de l'ensenyament o de les instal·lacions, i sense esperit caritatiu.

-Els **Tallers** o **Obradors**. Molt semblants a les Escoles, amb un ensenyament específicament tècnic o diversos oficis artesanals per sectors socials modestos. També podien incorporar ensenyament elemental, però amb un paper secundari. Equivalents a les actuals Centres de Formació Professional o Instituts Politècnics.

Actualment aquestes tres categories pràcticament s'han fos entre elles convertint-se en Col·legis, limitant-se a diferenciar-se pels respectius cicles formatius que imparteixen.

*Després hi havien diverses cases de tipus sanitari o assistencial que incloïen l'ensenyament com un apartat accessori dintre de la seva activitat:

-Les **Sales d'Asil**. Eren per nens i nenes molt petits, o inclús nadons. Apart dels cuidats elementals corresponents, sovint rebien ensenyança dintre de les possibilitats del centre. Han sigut els únics centres que podien ser mixtes des de bon principi. Equivalents a les actuals Guarderies.

-Els **Orfanats**. Centres d'acollida per nens i nenes sense pares, o sense un d'ells. Com la seva permanència al centre és constant, rebien una formació completa i constant on l'ensenyament era una faceta més de la seva vida. Actualment no queda gairebé cap, i aquestes competències han sigut assumides per l'administració pública. La baixada de la natalitat i noves formes d'atenció al menor també han afavorit la seva desaparició.

-Els **Asils**. Es corresponen amb la descripció anterior, però també poden acollir nens i nenes que no siguin orfes, i que han sigut separats dels seus pares per diverses circumstàncies adverses. Actualment es correspondrien amb els centres d'acollida de menors.

-Els **Hospitals Infantils**. Establiments sanitaris, específics per a l'infància. Degut a la manca dels mitjans mèdics actuals, les malalties eren més abundants i difícils de curar. Això obligava a internaments amb llargues convalescències, durant els quals rebien l'ensenyament adequat a la seva edat. Actualment això està pràcticament erradicat, i per tant centres d'aquestes característiques ja no en queden.

-Els **Correccionals**. Es tracta de centres d'acollida de nens i joves, que tant podien ser d'acollida voluntària com de reclusió forçosa. De caràcter reclusiu i tancat, oferien serveis de protecció per nens sense torçar, i de reeducació per joves ja torçats. En el cas dels homes solien ser delinqüents; amb les dones, prostitutes. En tots dos casos, vagabunds i mandrosos. Actualment aquesta actuació ha derivat en altres fórmules de reinserció, contràries a la reclusió, i que estan tant en mans de l'administració pública com en comunitats religioses dedicades específicament a aquesta tasca.

C) Nom de la fundació. En tots els casos s'exposa el nom de la casa. Si no va tenir-ne, s'intenta denominar-la amb un nom el més aproximat a les seves funcions (casa d'ensenyança, residència, noviciat...). També es diu l'antiga denominació si es que va ésser canviada. Si l'antic nom estava en Castellà, simplement es tradueix. Si aquest tenia unes peculiaritats molt remarcables, s'obvia la traducció i se li posen cometes.

D) L'adreça intenta especificar al màxim la localització de cada casa, fet gens fàcil sobretot amb les fundacions més remotes i ja desaparegudes. També s'esmenten els canvis de denominació de carrers i de numeració, si han escaigut.

E) També es dona una cronologia corresponent a l'apertura i la clausura de cada casa, amb una precisió si no exacta molt aproximada. Només hi ha una puntualització que, per la seva reiteració, no ha calgut ressenyar. Es tracta del període 1936-1939, durant el qual el 100% de les cases van desaparèixer. Per tant, no ha calgut especificar-lo en tots els casos perquè es dona per entès. Només en alguns casos, en què la casa es reobrí més tard de 1939, ha calgut especificar-lo.

-Criteris de classificació dels establiments educatius

Amb aquestes premises, els centres es classifiquen segons tres criteris: jurídic (segons les comunitats religioses a les que hi pertanyen), geogràfic (segons els barris de la ciutat), i cronològic (segons el moment de la seva fundació).

A) La classificació jurídica agrupa els centres segons la comunitat religiosa a la que pertanyen. A la vegada, les associacions estan ordenades segons la seva arribada cronològica a la ciutat. També s'especifica la seva categoria jurídica (Orde, Congregació, Institut, Societat de vida apostòlica, Institut Secular...), una divisió que en el fons no és decisiva, ja que cada associació té el seu caràcter propi. En cada cas es donen unes breus pinzellades molt superficials a mode il·lustratiu, tenint en compte els plantejaments de cada comunitat en l'educació i la seva evolució a la ciutat.

B) L'àrea geogràfica estudiada es basa en l'actual terme municipal de Barcelona, molt diferent al que existia a principis del Segle XIX, afegint els antics termes municipals de Sants, Les Corts, Sant Gervasi, Gràcia, Sant Andreu i Sant Martí (agregats en 1897), Horta (1904), Sarrià i Vallvidrera (1921), i l'afegiment de la Zona Franca (anys 30). Per a l'estudi, l'abans i el després de les agregacions no suposa cap modificació.

La classificació agrupa les cases segons la divisió actual per barris, que té l'avantatge de definir amb prou precisió tant l'àrea dels antics nuclis urbans com dels nous barris que nasqueren posteriorment a les agregacions. L'àrea dels antics termes municipals té la dificultat de ser massa grans, progressivament heterogènies, i poc tenen que

veure amb la configuració urbana actual. Les divissions per districtes tampoc serveixen: responen a un criteri purament administratiu, sovint parteixen antics barris, han canviat massa vegades de forma i són massa diferents entre elles. D'aquesta manera es poden donar unes dades estadístiques prou homogènies i susceptibles de nombrosos anàlisis posteriors.

En tots dos casos, cadascuna de les fundacions apareix amb la mateixa informació tant en una classificació com en una altra. Només hi han petites variacions, en funció de les necessitats de cada ordenació, que permeten matisar o revelar alguns detalls imperceptibles a primera vista (per exemple, a l'ordenació per barris s'especifica la situació anterior i posterior del centre, si és que havia patit trasllats).

C) En el cas de la classificació cronològica, per evitar reiterar l'informació abans dita, es limita a oferir-se a mode de quadre estadístic. Les fundacions apareixen classificades per ordre cronològic de fundació, precissant la seva duració, comunitat a la que pertanyen, i el seu barri. Si es vol més informació sobre cada fundació, és millor anar a les dues classificacions anteriors.

-Principals efemèrides

Apart de la pròpia dinàmica de les comunitats religioses establertes a la ciutat, sempre han estat subjectes a nombroses circumstàncies tant pròpies de la ciutat com d'àmbit estatal, i tant de caràcter legislatiu com polític i social. Totes van influir en la seva mesura i expliquen la particular evolució de la ciutat en aquest camp.

1766-1776: El Bisbe de Barcelona, Josep Climent, durant el seu mandat organitza deu escoles gratuïtes a la ciutat a les respectives parròquies.

1809: Reial Decret de Josep Bonaparte que suprimeix totes els Ordes religiosos i expropia els seus bens.

1812: La Regència dona beneplàcit a aquesta situació dintre del nou règim.

1814: Decret de Ferran VII autoritzant a tots els religiosos per reintegrar-se als seus convents, i recuperar les seves propietats.

1815: Reial Decret de Ferran VII "convidant" als superiors de tots els Convents d'Espanya perquè obrin escoles gratuïtes per nens (Novembre). A Barcelona va tenir seguiment per la meitat de comunitats aproximadament.

Retorn de la Companyia de Jesús i retorn de totes les seves propietats.

1820: Expulsió dels Jesuïtes (Agost).

Supressió de les Ordes monacals (Octubre), excepte els Escolapis i cases per missioners.

Desamortització dels seus bens (Septembre).

1821: Decret que reduïa el nombre de cases religioses a Espanya a aquelles que tinguessin un mínim de membres (Maig). Això va suposar la desaparició de tots els Col·legis-Convent de Barcelona, més reduïts en efectius humans respecte a la resta de

cases. També van ser closos molts altres convents, ja que el Decret fou aplicat amb força arbitrarietat.

1823: Restabliment dels Ordes religiosos, inclosos els Jesuïtes.

1824: Ferran VII reitera la invitació a obrir escoles gratuïtes als convents. En aquest cas, el seguiment a Barcelona fou nul.

1835: Supressió dels Jesuïtes (Juliol).

Crema generalitzada de convents a Barcelona (25-26 de Juliol).

Supressió de les Ordes monacals i altres (Octubre).

A Barcelona, exclaustació de totes les comunitats masculines i femenines. Tan sols van quedar exemptes les dedicades a l'ensenyament.

1836: Reial Decret de Supressió de totes les Ordes i Congregacions, i confiscació de tots els seus bens i possessions (Març). Es mantenen les cases d'Escolapis i dels Hospitalaris de Sant Joan de Déu, per dedicar-se a l'ensenyament i sanitat respectivament; però supeditades a l'Estat i jurídicament ja no existents com a comunitats religioses legalment reconegudes.

1837: Llei que confirma el Decret anterior.

1843: Llei que també converteix en bens de l'Estat les possessions del clergat regular.

1845: Comença a buscar-se una reconciliació amb la Seu Apostòlica.

Llei que retorna al clergat els seus béns (Abril). Els Escolapis tornen a ser considerats legalment com a Orde religiosa. A Barcelona, les comunitats femenines comencen a retornar als seus convents a Barcelona.

1851: Concordat amb la Santa Seu. Totes els Ordes religiosos tornen a la legalitat i reprenen les seves activitats (dintre de les possibilitats de cadascuna), malgrat que les comunitats masculines encara pateixen certes restriccions per a la seva expansió. Retorn de les propietats confiscades en mans de l'Estat; però com en bona part ja havien sigut venudes a particulars, la mesura tingué poc efecte.

1857: Llei Moyano d'Instrucció Pública. Els religiosos d'ambdós sexes van ser autoritzats a exercir la 1^a i 2ª ensenyança sense la titulació corresponent, i sense gairebé restriccions legals. Sense grans modificacions, aquesta situació es va mantenir durant gairebé un segle.

1868: Supressió dels Jesuïtes (Octubre).

Supressió de les fundacions de religiosos i religioses fetes des de 1837, exceptuant les dedicades a l'ensenyament i beneficència (les de 1836, més les Filles de la Caritat).

Incautació dels bens de les Ordes suprimides. El Concordat queda virtualment derogat.

Autorització als Escolapis per continuar en funcionament (Novembre).

1874: La Restauració resuscita la vigència del Concordat de 1851, i per tant totes les disposicions aprovades des de 1868 queden derogades.

1900-03: Diverses disposicions legals (Decrets i Ordres) que legislen i intenten reordenar el panorama docent a l'Estat amb un clar objectiu de reduir l'ampli camp d'acció dels religiosos. El paper predominant i independent dels religiosos, en tots els casos, no varià.

1909: Setmana Tràgica de Barcelona (Juliol). Incendi de nombrosos edificis, temples i escoles en mans de religiosos i associacions catòliques.

1910: *Ley del Candado*. Prohibició d'establiment de noves associacions religioses al Estat sense autorització prèvia. Fou pràcticament inoperant.

1923: Reial Ordre que subvencionava a Ordes i Congregacions dedicades a l'ensenyança.

1932: Decret de dissolució dels Jesuïtes (Gener). Incautació dels seus bens i propietats, que normalment són reoberts com a Escoles públiques de l'Estat.

1933: Llei de Confesions i Congregacions Religioses (Juny). Es prohibeix a tot estament eclesial d'exercir l'ensenyament en tots els seus nivells, excepte pels seus ministeris (noviciats i postulants). Com les cases i propietats dedicades a aquests fins no foren confiscades, l'activitat docent va continuar legalment, encoberta sota fórmules laïques.

1936: Esclat de la Guerra Civil (Juliol), quedant Barcelona dins la zona republicana. Moltes cases de religiosos són incendiades, i algunes totalment destruïdes.

1938: Restabliment dels Jesuïtes a la zona nacional.

1939: Derogació pel govern franquista de la Llei de Confesions i Congregacions Religioses (Febrer), i de totes les disposicions aprovades durant la República.

1952: Congrés Eucarístic Internacional celebrat a Barcelona, que va suposar una decisiva revitalització i impuls de l'acció i pensament docent de l'Església barcelonina.

1959-63: Concili Vaticà II. Profunda transformació de l'Església Catòlica ens els seus fonaments formals, doctrinals i pràctics que no fan més que confirmar i potenciar la trajectòria de l'Església a Barcelona.

1969: Llei d'Educació (Villar Palasí). Llei radicalment diferent als plans d'estudi anteriors, molt més exigent i menys indulgent amb l'Església. Va suposar un fre generalitzat.

1975: Comença un descens progressiu de la natalitat, provocant i aguditzant el retrocés de l'ensenyament de l'Església a Barcelona. Des de llavors, han desaparegut moltes cases.

-Les fonts utilitzades

Les fonts es divideixen, bàsicament, en tres vessants: les d'organismes oficials o vinculats a l'Església, les genèriques i les específiques.

B) En primer lloc, les fonts d'organismes eclesiàstics. Aquí sobresurt el Butlletí anual de l'Arquebisbat de Barcelona (vulgarment dites com a “Gallofes”), que des de 1929 i amb escasses interrupcions ens ofereixen una completa relació de les cases existents a la ciutat, amb una fiabilitat i una renovació anual prou fiable.

Per altra banda, tenim les Guies d'organismes d'àmbit estatal com són la CONFER (Conferencia Española de Religiosos), i la FERE (Federación Española de Religiosos de la Enseñanza). En el cas de la CONFER les seves publicacions no apareixen fins els anys 50 del Segle XX, i serveixen per corroborar tot allò extret dels Butlletins de l'Arquebisbat. En el cas de la FERE, únicament dedicada a establiments educatius, dona moltes més dades sobre cada fundació; però fins 1970 només contempla els col·l·gis d'ensenyament secundari, i això limita molt la seva ajuda. El cas les Guies de la URC (Unió de Religiosos de Catalunya), és l'equivalent català de la CONFER; però tan recent (1988), que aporta ben poc a un treball tan ampli en sentit cronològic com és aquest.

B) Dintre de les fonts estadístiques destaca l'Anuari Estadístic de Barcelona, que des de 1902 fins 1920 és la principal font que cobreix aquest període. La dificultat era més gran, ja que la seva fiabilitat és molt menor.

L'Anuari Eclesiàstic d'Espanya és molt fiable, malgrat que sent publicat durant més de 20 anys (1815-1936), només ofereix dades entre 1916-19 i 1926-28.

Les altres fonts són menors, ja que solen ser puntuals i referents a un únic any. Potser caldrien destacar el “Anuario Católico Español” (1953-68), amb 6 volums però només el primer ofereix dades. I la “Guía de la Iglesia en España” (1954-), que ofereix dades soltes a molts dels seus números però que en conjunt són útils; des de 1970 no ofereix res.

C) A les fonts genèriques destaquen amb llum pròpia les extenses obres de Ramón Albó (1901 i 1910), i Cayetano Barraquer (1905-17), que ofereixen substancials dades dintre dels camps que cobreixen. Dintre de les publicacions més recents destaquen el “Diccionario de Historia Eclesiástica” de Aldea, Gatell i Marín (1972), molt útil en el seu moment però actualment força superat. I sobretot el “Catalònia Religiosa” (1991), primer gran esforç de síntesi per presentar totes les fundacions eclesials a Catalunya en tots els àmbits. També és exemplificador el llibre d'Ana Yetano (1988) com a únic intent recent que intenta dur a terme la realització d'un directori de centres docents a Barcelona (1900-1920), però molt senzill i sense entrar en profunditat en cada cas.

També ha tingut un paper fonamental (apart de feixuc) l'utilització de dades de totes les Guies de Barcelona publicades a la ciutat des del principi del gènere (1778) fins els anys 40 del Segle XX quan altres fonts ja oferien dades amb més asiduitat i precisió. En total, unes 140 Guies de les quals la meitat oferien dades d'algun tipus. Malgrat les seves imprecisions (i el recurrent vici de copiar-se unes a les altres, sense renovar-se ni contrastar els canvis donats), aquest és recurs principal per omplir tot el

Segle XIX. A força de comparar i interrelacionar, l'esquema resultant ha sigut més fiable del que es podia pensar a priori.

D) Les fonts específiques corresponen a les publicacions dedicades a una comunitat religiosa en concret. En aquest cas les dificultats no eren menors, ja que en molts casos no havien publicacions monogràfiques d'aquesta mena. En altres sí que n'hi havia, però per la seva antiguitat o escassa difusió ha sigut difícil o impossible trobar algun exemplar.

En resum, es pot dir que totes les fonts utilitzades han sigut suficients per formar un directori prou rigorós que han deixat poques incògnites i incerteses per descobrir (almenys, moltes menys de les que cabria esperar), i que no malmeten l'estructura del treball. No cal dir que l'amplitud i fiabilitat de les dades disminueix quan més antigues són les fonts, i a la vegada han quedat petits forats cronològics que han sigut difícils d'omplir. Obviament, el període millor cobert és el Segle XX, on combinant les principals fonts abans citades es poden omplir tots els forats. Els segles anteriors han tingut que ser omplerts amb les Guies de Barcelona i les fonts específiques. Tot això ha portat a fer un treball fonamentalment més estadístic que analític o d'assaig, tot i que no falta el plantejament d'algunes qüestions i possibles respostes d'una manera molt genèrica sense entrar en detalls.

En tot cas, el treball ofereix una exactitud suficient com per comprendre un fet tan present dintre de la societat civil catalana i convertir-se en una eina útil per historiadors i investigadors, tant de l'Església com del món de l'ensenyament, i en conjunt de la Història de Barcelona i els seus barris.

-Els quadres estadístics

Els quadres resumeixen a grans trets l'evolució en el temps de l'ensenyament eclesiàstic a la ciutat, vist des de múltiples òptiques. A la vegada, també s'inclouen alguns comparatius entre Barcelona i Espanya, a mode il·lustratiu.

- A)** Comunitats masculines i femenines dedicades a l'ensenyament a Barcelona.
- B)** Centres d'ensenyament masculins i femenins classificats per barris.
- C)** Evolució cronològica dels centres masculins i femenins a Barcelona, segons comunitats.
- D)** Evolució cronològica dels centres masculins i femenins a Barcelona, segons barris.
- E)** Evolució cronològica conjunta a Barcelona, segons barris.
- F)** Evolució cronològica del nombre de comunitats dedicades a l'ensenyament a Barcelona.
- G)** Nombre total de comunitats docents presents a Barcelona per períodes.

- H)** Centres masculins i femenins a Barcelona, ordenats per ordre cronològic fundacional.
- I)** Comunitats masculines i femenines establertes a Barcelona, no dedicades a l'ensenyament.
- J)** Comunitats masculines i femenines dedicades a l'ensenyament, a Barcelona i Espanya.
- K)** Comunitats masculines i femenines establertes a Espanya, no dedicades a l'ensenyament.
- L)** Comunitats masculines i femenines desaparegudes, dedicades a l'ensenyament a Espanya.
- M)** Comunitats masculines i femenines desaparegudes, no dedicades a l'ensenyament a Espanya.
- N)** Total de comunitats masculines a Espanya, per ordre alfabètic.
- O)** Total de comunitats femenines a Espanya, per ordre alfabètic.

2-CENTRES CLASSIFICATS PER ORDES I CONGREGACIONS MASCULINES

En aquest capítol apareixen totes aquelles comunitats masculines que, en algun moment de la seva història, van estar presents a la ciutat i es varen dedicar a l'ensenyament en alguna de les seves diferents modalitats. S'indiquen les dades fonamentals de cada comunitat: lloc i data d'origen, fundadors, i finalitats fonamentals, amés de totes i cadascuna de les seves cases dedicades a l'ensenyament. El criteri d'ordenació ha sigut cronològic, segons la seva arribada a la ciutat, es dediquessin o no a l'ensenyament des de bon principi.

A mode il·lustratiu, prèviament apareixen agrupades segons la categoria jurídica a la qual pertanyen, vigent segons el Dret Canònic aprovat per la Santa Seu en 1917, i àmpliament reformat en 1983. La seva numeració es correspon amb l'ordenació cronològica d'arribada a la ciutat:

I-INSTITUTS DE VIDA CONSAGRADA

1-ORDES

-Ordes Monàstics - Monjos

Associació de vida en comunitat monacal.

1-Benedictins

-Ordes Mendicants

Reforma de l'anterior, com a resultat d'una progressiva corrupció. En general fomenta la pobresa i la manca de béns materials, tot i que fossin col·lectius, d'una manera més radical. Apart d'aquests retocs, la seva filosofia de vida conventual és similar.

2-Mercedaris

3-Dominics

4-Franciscans Conventuals

5-Carmelites Calçats

6-Agustins

7-Franciscans Observants

8-Trinitaris

10-Mínims

11-Servites

12-Caputxins

13-Carmelites Descalços

14-Teatins

16-Caracciolins

19-Hospitalaris de Sant Joan de Déu

-Clergues Regulars

Associació de sacerdots. El seu objectiu primordial ja no és la vida conventual, sinó altres activitats més mòbils i diverses relacionades amb el món que els rodeja: predicació, sanitat, beneficència, i ensenyament.

9-Jesuïtes
17-Escolapis

2-CONGREGACIONS RELIGIOSES CLERICALS

Associació posterior que segueix en línies generals la mateixa estructura i activitats dels anteriors, amb la diferència d'incorporar laics amés de sacerdots, tot i que amb status inferiors.

18-Claretians
20-Fills de la Sagrada Família
22-Missioners del Sagrat Cor
23-Pares Maristes
24-Salesians
25-Sant Pere ad Víncula
27-Religiosos dels Sagrats Cors
28-Missioners dels Sagrats Cors
32-Marianistes
35-Legionaris de Crist

3-CONGREGACIONS RELIGIOSES LAICALS

Associació posterior amb la mateixa estructura i activitats dels anteriors, però agrupant bàsicament a laics, tot i que podien incorporar una minoria de sacerdots. En tot cas, tots gaudien dels mateixos drets.

21-Germans de La Salle
26-Germans Maristes
30-Germans de la Sagrada Família de Belley
31-Gabrielistes
34-Coristes
36-Terciaris Caputxins - Amigonians

II-SOCIETATS DE VIDA APOSTÒLICA

Formalment molt semblants a les congregacions religioses clericals i aparegudes cronològicament al mateix temps, les seves diferències són fonamentalment de tipus estatutari. Com a tret més destacat, es pot dir que els seus membres no fan vots de pertinença a la comunitat, fet habitual i obligatori en qualsevol altra tipus de congregació religiosa.

15-Oratorians / Felipons

III-PECULIARS ASSOCIACIONS PIADLOSES

A grans trets es tracta d'una organització cristiana d'homes laics i sacerdots amb voluntat d'influir a la societat, sovint en tràmit d'ésser catalogada com a Congregació.

- 29-Missioners dels Malalts Pobres
- 33-Companyia Missionera de Crist-Rei

IV-COMUNITATS PER CLASSIFICAR O DUBTOSES

- 37-Terciaris Dominics
- 38-Pares Religiosos de la Caritat Cristiana
- 39-Opus Dei
- 40-Cases sense Comunitat definida

A continuació, el directori de comunitats segons el seu ordre d'arribada a la ciutat.

1-ORDE DE SANT BENET

Coneguts com a Benedictins.

Orde monàstic.

Fundat per Sant Benet de Núrsia a Montecasino (Itàlia), en 529.

Establerts a Barcelona des de 914 o 1117, van marxar en 1835 i retornaren en 1896.

La seva finalitat és la vida monàstica.

- ***Monestir de Sant Pau del Camp (914-1808; 1814-1820; 1823-1835).*** Sant Pau, 101. Raval.

Fundat en 914, no està clar si seguia la Regla Benedictina, fet molt probable, ja que en aquella època la fundació de monestirs a Catalunya seguien íntegrament aquesta Regla. Després va desaparèixer (segurament en 985, amb la ràzzia d'Almanzor que va destruir Barcelona), i refet posteriorment. Possiblement fou refet poc després, però no és fins 1117 que hi ha constància documental de la seva reconstrucció.

- **Col·legi del Monestir de Sant Pau del Camp (1672-1808; 1814-1820; 1824-1833).** Sant Pau, 101. Raval.

Convent fundat en 914 i refet en 1117. Molt després va incorporar Noviciat i Col·legi, que havien sigut fundats en 1592 a Lleida i més tard traslladats a Cervera, i que es traslladaren definitivament a Sant Pau en 1672. Entre 1808-14 tot el Convent fou utilitzat com a Hospital Militar, i fou evacuat de nou durant el Trienni Liberal (1820-23). Ja retornats, el Col·legi no va obrir fins 1824 perquè funcionava com a Caserna de les Tropes realistes. En 1833 el Col·legi tancà, i poc després els Benedictins també van abandonar el Convent a causa de l'Exclaustració. Des de 1842 els edificis de l'antic Col·legi foren utilitzats com a escoles, i des de 1845 fins 1890 com a Casernes. Més tard se'ls va voler tornar a donar una funció educativa, però el seu mal estat va aconsellar la seva demolició en 1927 per construir el Grup Escolar Collaso i Gil. Derruït també el Convent, actualment només queda l'Església a mode de Parròquia.

- **Casa (1896-1913?).** *Emplaçament desconegut.*
Retorn dels Benedictins a la ciutat, amb una petita residència pels monjos de Montserrat que es trobessin de pas a la ciutat. No es pot considerar que sigui una comunitat erigida com a tal.
- **Casa (1913?-1928?).** *Templers, 12. Barri Gòtic.*
Trasllat de la casa anterior. Només està documentada cap a 1915.
- **Casa (1928?-1936).** *Plaça de Tetuán, 2 pral. Dreta Eixample.*
Trasllat de la casa anterior. Documentada des de 1928, segurament va desaparèixer amb la Guerra Civil, malgrat que podria haver subsistit fins 1943 sent substituïda per la casa següent.
- **Casa (1943?).** *Av. República Argentina, 2º 2ª. Vallcarca.*
Trasllat de la casa anterior. És possible que aquest emplaçament ja s'habilités immediatament després de la Guerra Civil com a continuació de la casa anterior, però només està documentada amb claredat des de 1943.

La forma de vida benedictina fou, durant els primers seus segles d'existència, més una Regla de vida monacal que no pas una comunitat en expansió (Regla Benedicti). De caire molt flexible, es centrava en els oficis religiosos, treball intel·lectual i manual, i oració. És molt probable que a finals del Segle VI ja estigués present al Regne Visigot, però de manera molt escassa, ja que a la península estaven més esteses les Regles de Sant Pacomi i Sant Agustí, apart de la influència de Sant Isidor. En tot cas, la manca de qualsevol jerarquia que ordenés i legislés la seva vida monacal fa impossible calibrar amb exactitud la seva presència. Tampoc hi ha cap indicatiu que confirmi la seva presència a l'antiga Barcino.

És a Arles (Catalunya Nord) en 785; i a Isona (Lleida) en 800, on es troben els primers Monestirs regits amb la Regla Benedictina amb seguretat. Des de llavors la seva expansió per la península va ser enorme, especialment des del Segle XI quan van començar a venir monjos d'Europa per fer noves fundacions, i especialment amb l'arribada de l'Orde del Císter, que també aplicaven la Regla de Sant Benet. El seu creixement fou constant fins el Segle XVIII. Al primer terç del Segle XIX patiren molt els trasbalsos polítics; però sobrevisqueren 56 convents, que en 1835 foren suprimits totalment, i els monjos s'exiliaren o es convertiren en rectors de parròquies. Van tornar molt aviat (1844) a Montserrat; però fou un fet puntual; fins 1880 no va començar un redreçament que mai ha tingut la força d'antuvi. Actualment només queden a Espanya una dotzena de Convents, dos d'ells a Catalunya: Montserrat (1025), i el Miracle (1901).

Els monjos es van establir a les afores de Barcelona (actual Raval) cap a 917, malgrat que no està documentalment provada la seva presència fins 1117. Durant varios segles fou un Convent dedicat a la seva estricta vida monacal, fins que es va afegir el Col·legi (1672), annex al mateix Convent. A partir del Segle XVIII van viure multitud de circumstàncies adverses que van afectar a la seva recollida existència: primer van ser engolits per la nova muralla que va incloure el Raval dintre del recinte de la ciutat (1775), a la vegada que aquest s'anava urbanitzant, perdent l'aïllament i tranquil·litat anteriors. Posteriorment, tots els aconteixements polítics els van afectar

negativament: l'invasió napoleònica i el Trienni Liberal el van malmetre molt. Va poder sobreviure; però tan debilitat, que va tancar el Col·legi (1833) i poc després l'Exclaustració va acabar amb el Monestir.

Els Benedictins van tornar en 1896 a la ciutat, amb un modest pis per religiosos de l'Abadia de Montserrat que es trobessin de pas per la ciutat, que no es pot considerar comunitat estable, ni amb cap funció més. Sembla que aquesta presència ha tingut continuïtat fins l'actualitat, salvant el període de la Guerra Civil. En aquesta nova etapa no han tingut cap tipus d'ensenyament, limitant-se a funcionar com a simple sucursal de Montserrat.

2-ORDE DE NOSTRA SENYORA DE LA MERCÈ

Coneguts com a Mercedaris.

Orde mendicant (Orde militar fins 1317).

Fundada per Sant Pere Nolasc a Barcelona, en 1218.

Establerts a Barcelona des de la seva fundació, van marxar en 1835 i tornaren en 1901.

La seva finalitat són les obres de misericòrdia i la redempció de captius.

- ***Convent de la Mare de Déu de la Mercè (1218-1835).*** Plaça de la Mercè - Ample - Simó Oller - Passeig de Colom - Boltres. Barri Gòtic.

Convent sense col·legi ni ensenyament. En 1835 l'Església fou convertida en Parròquia, el Convent convertit en Capítania General i posteriorment reconstruït del tot. Des de 1265 el Convent va ser dúplice, albergant també la comunitat de Monges Mercedàries.

- ***Escola gratuïta del Convent de la Mare de Déu de la Mercè (1816?-1821?).***

Plaça de la Mercè - Ample - Simó Oller - Passeig de Colom - Boltres. Barri Gòtic. Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Mercedaris, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.

- ***Col·legi-Convent de Sant Pere Nolasc (1668-1825).*** Les Rambles, 25 (abans Rambla de Santa Mònica, 2) - Arc del Teatre (abans Trentaclaus). Raval.

Col·legi amb ensenyament de Filosofia i Teologia. Fou utilitzat com a Comissaria de Policia durant l'ocupació napoleònica (1808-14) i durant el Trienni Liberal (1820-23), passant la comunitat a residir al Convent de la Mercè durant aquests períodes. El Col·legi fou retornat en ambdues ocasions; però la segona vegada (1824), possiblement pel mal estat de l'edifici, els Religiosos van decidir traslladar el Col·legi a Tarragona. Poc després l'edifici fou enderrocat (1827), i la mateixa Orde va construir-hi cases al solar que després va vendre.

- ***Església de Santa Marta (1901-1906).*** Riera de Sant Joan, 4. Barri Gòtic.

Fundada a la seva tornada a la ciutat, estava dedicada únicament al culte. Però en 1917 s'indica que havia una Escolania a càrrec dels Mercedaris, amb 1^a i 2ª ensenyança. És molt probable que fos aquí i existís des del principi, tot i que també podria ser a l'Església de l'antic Convent de la Mercè.

- ***Església del Bonsuccés (1906-1947).*** Plaça Bonsuccés, 4. Raval.

Trasllat de la casa anterior. Si l'Escolania continuava funcionant, és molt probable que continués en vigència fins 1936. Però no està comprovat, ni surt cap esment.

- **Església de Sant Pere Nolasc (1947).** Plaça Castella, 6. Raval.
Trasllat de la casa anterior. Ja no hi cap esment a l'ensenyament.

Els Mercedaris van nèixer a Barcelona com una Orde Militar, formada per cavallers laics, dedicada al rescat dels cristians empresonats i esclavitzats als territoris sarraïns del Sud d'Espanya i Àfrica. Inclús posseïen un vot específic que els permetia intercanviar-se pel alliberat, si així era necessari. La seva forma de vida seguia la Regla de Sant Agustí (rara excepció, ja que les Ordes Militars solien adoptar la de Sant Benet), i en 1327 va deixar de ser una comunitat bàsicament laica per convertir-se en una Orde mendicant. Van tenir una expansió constant durant els Segles XIII i principis XIV com a Orde militar. Després pràcticament s'estancaren a Catalunya, passant a la resta d'Espanya i Amèrica. Al finalitzar la Reconquesta es van dedicar a l'evangelització d'Amèrica; però amb l'abolició de l'esclavitud al Segle XVI van tenir que reorientar el seu paper d'alliberament de captius, fomentant la seva vida dins els seus monestirs, com el foment de la cultura.

D'aquesta nova orientació es va gestar el naixement de diversos col·legis, entre altres el de Barcelona (1668). L'invasió napoleònica i el Trienni Liberal va deixar molt malmés el Col·legi, que finalment es va traslladar a Tarragona (1825), tancant la seva etapa docent a la ciutat. L'Exclaustració de 1835 els va eliminar totalment d'Espanya, no retornant fins 1878. Actualment es mantenen a unes 25 localitats espanyoles, quatre d'elles catalanes: Lleida, Solsona, Barcelona, i Reus.

Van tornar a Barcelona en 1901. En aquesta nova etapa, apart de la dubtosa direcció d'una Escolania, mai han tornat a exercir cap tipus d'ensenyament a cap de les seves dues cases que han obert a la ciutat (1901 i 1972).

3-ORDE DE FRARES PREDICADORS

Coneguts com a Dominics.

Orde mendicant.

Fundada per Sant Domènec de Guzmán a Tolosa de Llenguadoc (França), en 1216.

Establerts en Barcelona desde 1219 fins 1835, tornaren en 1889.

La seva finalitat és la predicació i salvació de les ànimes.

- **Convent de Santa Caterina (1219-1835).** Plaça de Santa Caterina - Freixures - Sant Pere més Baix - Mestres Casals i Martorell (abans Claveguera) - Fonollar - Gombau - Giralt el Pellisser - Colomines. Barri Gòtic.

Convent de grans dimensions, sense col·legi ni ensenyament. Establerts des de 1223 en aquest emplaçament, fou acabat de construir cap a 1268. En 1835 el convent fou incendiat i poc després totalment enderrocat. Part de la finca fou utilitzada per traçar diversos carrers, i la resta l'ocupa l'actual Mercat de Santa Caterina.

- **Escola gratuïta del Convent de Santa Caterina (1816?-1821?).** Plaça de Santa Caterina - Freixures - Sant Pere més Baix - Mestres Casals i Martorell (abans Claveguera) - Fonollar - Gombau - Giralt el Pellisser - Colomines. Barri Gòtic.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Dominics, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.

- **Col·legi-Convent de Sant Vicenç i Sant Raimón (1668-1758).** Tallers - Plaça Universitat. Raval.

Col·legi amb ensenyament de Filosofia i Teologia. Establert a unes cases cedides als Dominics per una vídua, properes a la muralla.

- **Ídem (1758-1835).** Sant Pau, 74 - Cadena. Raval.

Trasllat de la casa anterior, establert en unes dependències prou modestes i reduïdes comparat amb la resta de Col·legis-convent contemporanis. Durant l'ocupació napoleònica fou desallotjat en data imprecisa, i reocupat en 1814. En 1835, durant la Crema de Convents fou incendiat, la comunitat exclaustada, i la propietat desamortitzada. Després de diversos usos i quedar buit, fou habilitat en 1845 com Convent per les Agustines-Penedides, fins ser enderrocat definitivament en 1868.

- **Escola Parroquial de Sant Raimón de Penyafort (1904-1906).** Sant Pau. Raval. Escoles regentades pels Terciaris Dominics, a l'empar de la propera Església parroquial que els Dominics tenien al seu càrrec des de 1889, malgrat que la residència dels religiosos corresponia a Bailén, 10. Elemental nocturna per nens. Alumnes: 70-80 (1914). No foren incendiades en 1909. Nomenades en 1914, 1920 i 1922.

- **Ídem (1906-1910?).** Guàrdia. Raval.

Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem - Església de Sant Josep i Santa Mònica (1910?-1922?).** Les Rambles, 9 (abans Rambla Santa Mònica, 22). Raval.

Trasllat de la casa anterior, ara establerta a les dependències de la Parròquia de Sant Josep i Santa Mònica, regentada pels Dominics. Des de 1922 ja no hi ha referència alguna a l'escola. Religiosos: 12 (1927).

- **Colegio de niñas de los RR. Dominicos (1920?-1922?).** Hostal, 13 (ara Malats). Sant Andreu.

Segurament es tracti d'una errata: l'ensenyament de noies no podia ser competència seva. Però al estar integrat dintre d'un llistat d'escoles de noies, podria ser que existís de veritat. Potser es tractés d'una casa de Religioses Dominiques de l'Anunciata, ja presents al barri; però no els hi consta aquesta fundació. Esmentada en 1920 i 1922.

Des de la seva fundació en 1216, els Dominics van tenir una difusió i un impuls extraordinari, i no és extrany que arribessin tan aviat a la península donada la proximitat geogràfica de Tolosa de Llenguadoc respecte a Catalunya. Als dos anys del seu naixement, van arribar a Catalunya amb una aparició fulgurant: primer Girona (1218), i després Lleida i Barcelona (1219). Fundaven principalment a grans centres urbans, o aprop d'ells. Van tenir una implantació molt constant, fins el Segle XVIII en què es van estancar. Van sobreviure als estralls polítics d'inicis del Segle XIX, fins que amb l'Exclaustació de 1835 es van exiliar o es convertiren en rectors

parroquials. Però no van desaparèixer del tot d'Espanya, ja que se'ls va permetre mantenir un Convent de formació de missiners per les missions estrangeres a Oñate (Guipúscoa). No van començar a restablir-se de fins 1878, retornant a Catalunya amb cases a Barcelona (1889), i Girona (1951). Actualment es mantenen a unes 45 localitats espanyoles.

A Barcelona fundaren un Convent al Barri Gòtic (1219), amb la particularitat de ser d'unes dimensions enormes, i segurament el més gran de la seva època durant segles. Posteriorment, van fer una segona i última fundació a la ciutat: el Col·legi-Convent del Raval (1668). Aquesta casa afegia l'ensenyament a la ciutat a càrrec dels Dominics, mentre la primera casa es dedicava a una vida únicament conventual. Aquest funcionament només va variar amb el requeriment de Ferran VII (1815) demanant escoles per nens als Convents masculins. Els Dominics van ser de les Ordes que van fer cas, i durant uns pocs anys (1816-1820) va haver una Escola oberta al Convent de Santa Caterina. Amb el Trieni Liberal va desaparèixer. Totes dues cases van ser incendiades en 1835 durant la Crema de Convents, i víctimes de l'Exclaustració.

Van tornar a la ciutat en 1889 obrint un Convent, però amb uns mitjans molt més modestos i sense arribar a tenir la importància que l'Orde va tenir en el passat. I mentre a altres llocs d'espanya van reempendre la seva antiga activitat docent, a la ciutat es van limitar als seus ministeris sacerdotals i tasques de pastoral fins l'actualitat.

Les tasques docents sí van estar presents, però no a càrrec dels l'Orde dels Dominics sinó de la seva Tercera Orde, composta per seglars, que va emprendre activitats docents a la ciutat amb una Escola Parroquial al Barri Gòtic (1904). L'Escola va ballar per diversos locals, desapareixent cap a 1920.

Cabria la possibilitat que es tractessin dels Terciariis Dominics de l'Ensenyament, comunitat francesa dedicada a l'ensenyament expulsada en 1903 arran la Llei de Combes, però que no arribaren com a comunitat jurídicament reconeguda a Espanya, allotjant-se a les cases dels Dominics ja existents, i per això no hi han dades concretes de la seva activitat a la ciutat, si hi van ser. En 1921 se'ls va permetre retornar a França, i justament llavors l'Escola Parroquial va deixar de ser esmentada: això reforçaria aquesta hipòtesi.

4-ORDE DE FRARES MENORS CONVENTUALS

Coneguts com a Franciscans Conventuals o Claustrals.

Orde mendicant.

Fundada per Sant Francesc d'Assís a Assís (Itàlia), en 1209.

Establerts a Barcelona de 1229 a 1567, tornaren en 1928 i de nou en 1940.

La seva finalitat és l'ensenyament i obres pastorals.

- **Convent de Sant Francesc (1229-1567).** Plaça Portal de la Pau - Josep Anselm Clavé (abans Dormitori de Sant Francesc) - Passatge Dormitori de Sant francesc - Passeig de Colom (abans Muralla de Mar). Barri Gòtic.

Funadció inicial de la Orde a la ciutat, on no hi ha constància d'ensenyament en aquest Convent. El seu caràcter remot i la desaparició de tota documentació escrita ens impedeix saber si tenia funcions docents, que pel caràcter de la Orde sí que

podrien haver sigut contemplades. En 1567 fou requisat i entregat als Franciscans Observants.

- **Residència (1928-1928).** Passatge Concepció, 1 2° 2^a. Dreta Eixample. Dels diversos intents d'establiment (1913, 1914, 1923, 1934) només aquest aconseguí fer-se realitat. Residència de seminaristes, que només va durar tres mesos. No va haver ensenyament.
- **Residència (1940-1940).** Trafalgar, 58. Dreta Eixample. Retorn a la ciutat, establint-se a un pis de lloguer. Sense ensenyament.
- **Escoles Antonianes (1940-1944).** Mallorca, 154 1° 2^a. Esquerra Eixample. Trasllat de la casa anterior, incorporant ara sí l'ensenyament. Establerts en un pis de lloguer. Alumnes: 18 (1940); 180 (1943).
- **Ídem (1944-1945; 1946-1963).** Elisa, 19-21 (ara 23-25). Sant Gervasi. Trasllat de la casa anterior. Casa on havien estat anteriorment les Filles de Santa Anna, dedicades a la sanitat, fins 1936. En 1942 s'instal·la la residència, i dos anys després el Col·legi. Establert en dues velles cases de planta baixa, una profunda reforma (1949-50) les afegeix dos pisos i un solar enfront de les Escoles (Elisa, 28-30), va servir de pati des de 1950. Amb Pàrvuls i 1ª ensenyança, des de 1947 va incorporar la 2ª ensenyança. Tots externs. Cap a 1960 els locals i mitjans ja eren insuficients, fins acabar en la clausura del Col·legi. La comunitat continuà vivint aquí fins 1964. Religiosos: 7 (1950); 9 (1960). Alumnes: 70-80 (1954); 110-120 (1962).
- **Parvulari de les Escoles Antonianes (1961-1963).** Bertran, 14. Sant Gervasi. Establert fins llavors a la casa anterior, es trasllada per manca d'espai. Desapareix juntament amb la seva casa d'origen. Posteriorment fou enderrocada per construir la Residència de religiosos que continua vigent en l'actualitat.

Els Franciscans Conventuals són el nucli originari de l'Orde Franciscana, dedicant-se a viure en clausura a les ciutats, i conreant les arts i la cultura. D'ells va nèixer a principis del segle XIV la corrent dels Franciscans Observants, tendència interna que abogava per una major puresa del ideal franciscà, vivint fora de les ciutats. Poc a poc la corrent Observant va anar creixent, fins arribar al punt de ser erigits com una nova Orde independent (1517) degut al seu gran creixement. A Espanya els Observants van acabar sent molt superiors numèricament als Conventuals, arribant al punt que Felip II, que desitjava una única Orde Franciscana al seu regne, va confiscar tots els convents dels Conventuals (1567) i van ser entregats als Observants.

Durant més de tres segles van estar absents, fins que retornaren establint-se a Catalunya: Granollers (1905) i més tard Barcelona (1940). Posteriorment es van estendre per tot l'Estat. Actualment es mantenen a una dotzena de localitats, principalment a grans ciutats.

A Barcelona van arribar en 1229, fundant un únic Convent que va durar fins a l'absorció pels Observants en 1567. En aquesta etapa mai es van dedicar a l'ensenyament. A la seva segona estància des de 1940 els temps havien canviat, i llavors la docència ja tenia un paper destacat en el seu ancestral mode de vida. Al poc temps van obrir un Col·legi, primer a l'Esquerra de l'Eixample i definitivament al

barri de Sant Gervasi des de 1944. Però no van aconseguir reviure l'esplendor del passat, i van tancar les Escoles en 1963. Des de llavors els Conventuals han continuat presents a la ciutat; però amb altres finalitats, especialment atenció a immigrants i pastoral de joves.

5-ORDE DE GERMANS CALÇATS DE LA BENAURADA VERGE MARIA DEL MONT CARMEL

Coneguts com a Carmelites Calçats.

Orde mendicant.

Fundada per un grup d'Eremites al Mont Carmel (Palestina), en 1209.

Establerts a Barcelona des de 1292 fins 1835, tornaren en 1908.

La seva finalitat és la vida contemplativa i l'acció.

- **Convent del Carme (1292-1835).** Carme - Àngels - Elisabets. Raval.
Primer convent dels Carmelites a la ciutat, sense ensenyament. Fou destruït durant la Crema de Convents de 1835.
- **Escola gratuïta del Convent del Carme (1816?-1821?).** Carme - Àngels - Elisabets. Raval.
Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Carmelites Calçats, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.
- **Col·legi-Convent del Sant Àngel Màrtir (1593-1835).** Rambles, 43 (abans Rambla de Caputxins, 24). Raval.
Col·legi amb ensenyament de Filosofia i Teologia. Instal·lats inicialment a la Capella de Montserrat (Portaferrissa), molt poc temps després es traslladaren a aquest emplaçament on construïren el seu Col·legi-Convent en 1593. Al costat es va construir el Col·legi-Convent dels Franciscans, amb el qual compartirien una rivalitat acadèmica constant. Pel seu estat ruïnós i per obrir el Carrer Nou de la Rambla fou enderrocat i refet del tot, a la vegada que s'alineava amb el nou traçat de les Rambles (1790). Durant l'ocupació napoleònica el Col·legi fou desallotjat cap a 1809-10, funcionant com oficines, fonda, i cavallerissa, passant la comunitat al Convent del Carme. Reocupat en 1814, amb el Trienni Liberal fou desallotjat de nou (1821-24) funcionant com Caserna de batallons, Acadèmia, i Col·legi de Farmecèutics. La Crema de Convents de 1835 no el va afectar perquè al costat es trobava l'antic Col·legi-Convent de Franciscans, que des de 1834 era Cuartell de Policia; però l'Exclaustració i la Desamortització el van suprimir. Després de diversos usos, des de 1844 va funcionar com a Cuartell de la Guardia Civil. Excepcionalment l'edifici no ha sigut enderrocat i encara subsisteix actualment com a Cuartell, ara de la Guàrdia Urbana.
- **Casa (1908).** Avinguda Mare de Déu de Montserrat, 36. Guinardó.
Retorn dels Carmelites a la ciutat. Després han passat per altres adreces.

L'Orde Carmelitana es va fundar inspirant-se en el model de vida eremítica del Profeta Elies (Segle IX a.c.), que va ser recuperat després de l'alliberació de Palestina amb les Croades (Segle XII). Aquest model de vida es va reempendre al Mont Carmel, donant com a resultat l'organització d'una Orde Carmelitana basada en un model de vida contemplativa-eremítica a la vegada que en una actitud activa allà on calgués.

Des de 1250 la seva expansió fou constant per tota Europa. La seva primera fundació a Catalunya fou Lleida (1278) i la següent Barcelona (1292), amés d'una dotzena de fundacions més. Amb l'Exclaustració de 1835 van desaparèixer del tot, no començant a retornar fins 1875 (Palma). En aquesta nova etapa la seva dedicació a l'ensenyament va ser molt reduïda. Actualment es mantenen a unes 25 localitats espanyoles.

Els Carmelites Calçats van arribar a Barcelona en plena etapa d'expansió de l'Orde a nivell europeu. Van obrir dues cases: la primera, el Convent del Carme (1292), que va estar dedicat a la seva vida conventual. La segona fou un Col·legi-Convent (1593), igualment al Raval, que no nasquè fins a tres segles després, i curiosament coincidint amb l'arribada dels Carmelites Descalços a la ciutat (1586), nova Orde que reformava la regla de vida dels Carmelites tradicionals. Sembla que aquesta naixent "competència" dels Descalços va donar cert impuls als Carmelites Calçats, obrint un Col·legi que es va mantenir fins 1835. Però a la vegada aquest Col·legi fou dels primers en nèixer a la ciutat, després dels Jesuïtes (1553) i Agustins (1587); i un dels més prestigiosos a la seva època a la ciutat, juntament amb el dels Franciscans.

La crema de Convents (1835) va destruir el Convent del Carme, i sense temps per refer-se l'Exclaustració els va fer fora de la ciutat. Posteriorment van retornar a la ciutat, sent una de les antigues Ordes que més van trigar en retornar (1908). Han obert dues cases (la segona en 1963), ja sense cap activitat docent. La seva tasca actual es redueix al manteniment de dues parròquies.

6-ORDE DE SANT AGUSTÍ

Coneguts com a Agustins, o Eremites de Sant Agustí.

Orde mendicant.

Regla de vida formulada per Sant Agustí a Tagaste (Tunísia) en 388, i reorganitzada com a Orde mendicant en 1256.

Establerts en Barcelona des de 1309 fins 1835, tornaren en 1881 i marxaren en 1976.

La seva finalitat és la vida en comunitat.

- **Convent de Sant Agustí (1309-1835).** Plaça de Sant Agustí (abans de la Igualtat) - Arc de Sant Agustí - Sant Pau - Robador - Hospital. Raval.

Convent sense col·legi ni ensenyament. Fundat en 1309, el Convent va tenir diversos emplaçaments fins que s'establiren aquí en 1728, acabant-se de construir en 1750. En 1835 fou incendiat, l'Església convertida en Parròquia, i el Convent derruït per construir-hi cases.

- **Escola gratuïta del Convent de Sant Agustí (1816?-1821?).** Plaça de Sant Agustí (abans de la Igualtat) - Arc de Sant Agustí - Sant Pau - Robador - Hospital. Raval.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Agustins, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.

- **Col·legi-Convent de Sant Guillem d'Aquitània (1587-1835).** Elisabets, 10-14. Raval.

Col·legi amb ensenyament de Filosofia i Teologia. Era de petites dimensions, i es trobava adosat a les dependències de la Casa Municipal de Misericòrdia. Durant l'ocupació napoleònica, la comunitat va fugir (1808-14). Degut a la seva petitesa, no va sofrir desperfectes durant la Crema de Convents de 1835; també la proximitat a la Casa de Misericòrdia ho va impedir. Sí fou afectat per l'Exclaustració i la Desamortització, quedant buit fins ser integrat en 1844 a les dependències de la Casa de Misericòrdia. Poc després es va ubicar la Casa-Hospital d'Infants Orfes, a càrrec de les Filles de la Caritat (1846-75), i posteriorment de les Carmelites de la Caritat (1875).

- ***Casa de Formació i Convalescència (1881-1974).*** Travessera de Dalt, 31-43 (abans 1 / 63). Vallcarca.

Retorn dels Agustins a la ciutat amb una casa de Formació de missioners, i d'Infermeria pels que retornaven malalts. Van comprar una Torre dita Can Moya, comprada a les Religioses Adoratrius, que l'havien desallotjat anys abans. Des de 1957 va canviar d'usos, funcionant com a Residència d'universitaris. Mai van tenir ensenyament.

- ***Residència d'Universitaris (1974-1976).*** Santa Maria de Carvello, s/n. Pedralbes.

Trasllat de la casa anterior, tenint molt poca vida.

- ***Comunitat (1976-1976).*** Passeig de Sant Gervasi, 4 4°. Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior, com a simple residència de religiosos. Poc després es van traslladar a Badalona.

Com en el cas dels Benedictins, l'Orde agustiniana va nèixer com una Regla de vida en comunitat, i no com una comunitat religiosa jerarquitzada i organitzada. La seva finalitat era la vida en comunitat en actitud contemplativa i l'aïllament del món, vivint en monestirs lluny de nuclis urbans. La Regla escrita per Sant Agustí cap a 388 es difongué per Àfrica del Nord (actual Tunís) pel mateix fundador, i ja en el Segle V s'estengué per tota Europa. La Regla de Sant Agustí va ser la que més difusió va tenir per Europa Occidental al seu temps, ja que fou anterior a la de Sant Benet (Segle VI), i sent contemporània a les de Sant Basili i Sant Pacomi (Segle IV) aquestes van tenir més influència a l'Europa Oriental. La seva organització (1256) com a Orde mendicant va afavorir la seva expansió. Es va suprimir el seu aïllament, buscant una acció més definida dins la societat cristiana: una comunitat activa, dedicada a l'apostolat, les missions a tot el món, i l'ensenyament com a tasques més representatives.

A la península, per la major proximitat geogràfica i l'emigració de monacals agustins a causa de les invasions d'Àfrica pels Vàndals (Segle V) i pels Àrabs (Segle VI), van fer que la Regla Agustiniana aviat tingués força pes a la península amb nous efectius

humans. Com els convents eren autònoms entre ells, no hi ha gairebe cap notícia de la seva expansió per la península en l'època, però sembla que amb l'invasió àrab mai van acabar de desaparèixer. En 1835 tenien 205 convents a Espanya, i amb l'Exclaustració van ser tots suprimits menys el de Valladolid per formar missioners per les missions estrangeres. Des de 1881 començaren a reobrir la resta, però sense arribar al seu antic esplendor. Actualment es mantenen a unes 35 localitats, estesos per tota la península. A Catalunya tan sols es mantenen a Calella (1881), i Badalona (1976).

Sobre la seva presència a l'antiga ciutat visigoda, àrab i carolíngia, res se sap. No hi ha cap dada documental, malgrat que seria probable la seva existència. Per trobar dades concretes hem d'esperar a la conversió dels Agustins en Orde mendicant. Precisament el Convent de Barcelona, establert al Raval (1309), és el més antic del qual es té notícia a Catalunya. A la ciutat, la seva segona i última fundació fou un Col·legi-Convent (1587), sent el primer Col·legi d'aquestes característiques en sorgir després del dels Jesuïtes. Amb aquestes dues cases es van mantenir fins 1835, en què el Convent fou incendiat i la Desamortització els va obligar a abandonar la ciutat. Tornaren a la ciutat en 1881 (mesos després de retornar a Espanya, fundant al proper municipi de Calella) amb una casa de formació de missioners al llavors municipi de Gràcia, que fou la seva única casa a la ciutat, i que als anys 50 es va transformat en Residència d'universitaris. Així es van mantenir fins 1976, en què abandonaren la ciutat i es van instal·lar a Badalona, municipi limítrof, regentant una parròquia. En tot cas, en aquesta segona etapa a Barcelona i Badalona mai van emprendre cap tasca docent.

7-ORDE DE FRARES MENORS (OBSERVANTS)

Coneguts com a Franciscans.

Orde mendicant.

Fundada per Sant Francesc d'Assís a Assís (Itàlia), en 1209.

Establerts en Barcelona des de 1427 fins 1835, retornaren en 1904.

La seva finalitat és el ministeri apostòlic.

- ***Convent de Santa Maria de Jesús (1427-1714) Consell de Cent - Aragó. Dreta Eixample.***

Primera fundació dels Franciscans a la ciutat, llavors situat a les afores del casc urbà. Actualment al mateix lloc hi ha el Col·legi Lestonnac de la Companyia de Maria (1875), però sense que hagi cap connexió entre ambdues fundacions. Fou destruït arran de la Guerra de Secessió.

- ***Ídem (1722-1835). Gràcia, 3. Gràcia.***

Trasllat de la casa anterior. Desaparegut el Convent amb l'Exclaustració, actualment sobreviu l'Església com a Parròquia amb el mateix nom.

- ***Convent de Sant Francesc (1567-1835). Plaça Portal de la Pau - Josep Anselm Clavé (abans Dormitori de Sant Francesc) - Passatge Dormitori de Sant Francesc - Passeig de Colom (abans Muralla de Mar). Barri Gòtic.***

Convent fundat en 1229 pels Franciscans Conventuals, en 1567 fou entregat als Observants.

- **Escola gratuïta del Convent de Sant Francesc (1816?-1821?).** Plaça Portal de la Pau - Josep Anselm Clavé (abans Dormitori de Sant Francesc) - Passatge Dormitori de Sant Francesc - Passeig de Colom (abans Muralla de Mar). Barri Gòtic.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Franciscans, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.

- **Col·legi-Convent de Sant Bonaventura (1628-1834).** Rambles, 45 (abans Rambla Caputxins, 22) - Unió. Raval.

Col·legi amb ensenyament de Filosofia i Teologia. Dintre dels Col·legis-Convent de l'època, el dels Franciscans gaudia d'una gran reputació a la ciutat com a centre intel·lectualment molt selecte, amés de ser de gran tamany; i amb certa rivalitat acadèmica amb el dels Carmelites Calçats, establert abans al mateix costat. Fou ampliat en 1799 amb motiu de la rectificació del traçat de les Rambles. Durant l'ocupació napoleònica van ser expulsats (1810-14). En 1821 els religiosos van ser expulsats, i es van unir a la comunitat del Convent de Sant Francesc. L'edifici fou enderrocat en 1823, i amb la Restauració els religiosos el van reconstruir (1824). Finalment, van ser expulsats definitivament en 1834 per establir un Cuartell de Policia: això el va salvar de la Crema de Convents a l'any següent. Després es va establir el Cafè Orient, fins ser enderrocat.

- **Escola Gratuïta (1914-1922?).** Calaf, 16 - Santaló, 80. Sant Gervasi.

Casa fundada en 1904, amb una escola de música gratuïta per nens que funciona des de 1914 aproximadament. Es nombra entre 1914 i 1922, i no hi han notícies d'altres ensenyaments o reformes posteriors. Religiosos: 14 (1927).

Els Franciscans Observants van nèixer com una de les primeres ramificacions del nucli originari de l'Orde Franciscana. Fins llavors, a grans trets els Franciscans vivien en clausura a les ciutats; però la nova corrent de l'Observància preferia fer-ho a llocs apartats. Van nèixer a principis del segle XIV com uns simple corrent interna, que abogava per una major puresa del ideal franciscà, vivint fora de les ciutats. Amb el pas del temps la corrent va anar creixent fins arribar a ser superiors en nombre als mateixos Conventuals, i fins i tot van ser erigits com Orde independent (1517). A Espanya els Observants van acabar sent molt superiors numèricament als Conventuals, arribant al punt que Felip II, que desitjava una única Orde Franciscana al seu regne, va confiscar tots els convents dels Conventuals (1567) i van ser entregats als Observants. Des de llavors, els Franciscans van formar una única Orde a tota Espanya, sent una de les més nombroses: només a Catalunya van arribar a tenir uns 40 Convents. En 1835 quedar totalment extingida i, a diferència d'altres grans Ordes (Agustins, Dominics) ni tan sols se'ls va permetre mantenir obert un Col·legi de Missioners per missions estrangeres. En 1862 sí ho va aconseguir, i des de 1878 van començar a retornar a les seves antigues fundacions. A Catalunya tornaren a Vic (1879) i altres poblacions, però trigant força en arribar a la ciutat.

Actualment es mantenen a ni més ni menys que a 115 poblacions espanyoles, sent una de les comunitats masculines més nombroses a la península; i dintre dels antics Ordes (tant monàstics com mendicants), són els més nombrosos amb gran diferència sobre la resta. L'ensenyament continua sent una finalitat encara habitual en algunes

poblacions com Vilanova i la Geltrú o Sabadell, dedicant-se a la resta als seus ministeris a parròquies o Santuaris propis.

A Barcelona s'establiren a les llavors afores de la ciutat (1427), amb un Convent a la zona de Gran Via-Passeig de Gràcia aproximadament. Posteriorment van absorbir el Convent que els Conventuals tenien al Barri Gòtic (1567), i posteriorment van fundar un Col·legi-Convent al Raval, a les Rambles (1628): aquest fou el Col·legi-Convent de majors dimensions i més prestigi de la ciutat durant gairebé dos segles. No van fundar cap més casa d'ensenyament, ni tan sols al període 1816-1820. Amb dos convents i un Col·legi, els Franciscans van ser en aquesta època l'Orde docent amb més presència a la ciutat: la resta d'Ordes tenien un Convent i un Col·legi (Agustins, Dominics), o un únic Col·legi-Convent (Benedictins).

El Trienni Liberal va destruir el Col·legi-Convent, que malgrat poder ser reconstruït no va tenir força per mantenir-se i fou tancat en 1834. A l'any següent, amb l'Exclaustració, els Franciscans perderen els altres dos Convents. Van tornar a la ciutat en 1904, sent un retorn força tardà comparat amb les altres Ordes també expulsades; però a diferència de la resta, han mostrat un vigor poc freqüent; van obrir un Convent (1904) i s'han encarregat de dues parròquies (1949 i 1971), amb un total de tres presències a la ciutat. Ja no es dedicaren a la docència en aquestes fundacions, ni amb col·legis, ni amb escoles; malgrat que a la primera casa apareix una Escolania (1914?) on no està gaire clar el seu paper ni les seves activitats. Després de desaparèixer les referències a l'Escolania a principis dels anys 20, desapareix tota referència a qualsevol activitat docent.

8-ORDE DE LA SANTÍSSIMA TRINITAT

Coneguts com a Trinitaris.

Orde mendicant.

Fundada per Sant Joan de Mata a Cervfroid (França), en 1198. Desapareguda en 1894, sent absorbida pels Trinitaris Descalços.

Establerts en Barcelona des de 1529 fins 1835, tornaren en 1928.

La seva finalitat són les missions i obres de misericòrdia.

- ***Convent de la Santíssima Trinitat (1529-1835).*** Ferran - Trinitat - Lleona - Beat Simó. Barri Gòtic.

Convent sense col·legi ni ensenyament. Originat en una Església oberta en 1394 i ocupat després per altres religioses, en 1529 fou ocupat pels Trinitaris. En 1835 l'Església es convertí en l'actual Parròquia de Sant Jaume, el Convent en Caserna de la Guàrdia Civil i posteriorment enderrocat.

- ***Escola gratuïta del Convent de la Santíssima Trinitat (1816?-1821?).*** Ferran - Trinitat - Lleona - Beat Simó. Barri Gòtic.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Trinitaris, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.

- ***Convent de la Mare de Déu de la Bonanova (1632-1835).*** Raval.

Convent fundat pels llavors Trinitaris Descalços. Mai va haver ensenyament, ni llavors tenien res a veure amb els Calçats; però posteriorment els van absorbir

convertint-se en una única Orde. Fou cremat en 1835, construint-se en el seu lloc l'Actual Teatre del Liceu.

- **Col·legi-Convent de la Santíssima Trinitat (1675-1835).** Àngels, 1 - Peu de la Creu. Raval.

Col·legi amb ensenyament de Filosofia i Teologia. Es va establir en una modesta casa amb hortet, que un particular va llegar en testament als Trinitaris en propietat en 1660; però no en usufructe, motiu que va retardar l'apertura del Col·legi fins la mort de l'usufructuària en 1674. Habilitat en 1675 per la comunitat Trinitària, diverses dificultats van impedir l'apertura com a Col·legi fins 1685. Durant el Trieni Liberal la casa va ser expropiada (1821). Retornada en 1824, l'Exclaustració i la Desamortització va acabar definitivament amb el Col·legi-Convent. Llogat i venut posteriorment a propietaris particulars (1844), el seu lloc l'ocupa actualment el Grup Escolar Milà i Fontanals, bastit en 1929.

- **Escola de la Santíssima Trinitat (1928-1965).** Torrent d'en Vidalet, 1-3. Gràcia. Escola pels escolanets de l'Església dels Trinitaris, fundada entre 10 i 15 anys abans de la guerra. Segurament fundada per un Capellà a títol personal, després fou dirigida pels religiosos quan aquests arribaren a la ciutat. Molt petita i poc representativa dins el barri. Alumnes: 15.

L'actual Orde dels Trinitaris són en realitat els antics Trinitaris Descalços, ja que els antics Trinitaris Calçats van desaparèixer en 1894 per manca d'efectius humans i materials.

Els Trinitaris (Calçats) van ser fundats com una Orde d'alliberament de captius cristians en terres sarraïnes, i que en carta manera van ser un model pels Mercedaris, fundats poc després a Barcelona. També regien Hospicis per peregrins, pobres, i malalts. Creats al Sud de França, molt aviat van arribar a la Catalunya: Vinganya de Serós (1201), Lleida (1204) i Tortosa (1213), fins mitja dotzena de cases. Poc després van passar a la resta de la península, on van tenir una presència més nombrosa. Progressivament van canviar la seva orientació: al Segle XVI abandonen la tasca dels hospicis, dedicant-se més als estudis científics, i al segle següent també eliminaren l'alliberament de captius. Tot això afavorí la seva faceta docent, però també havien entrar en una greu relaxació dels seus hàbits que els debilità en altres àrees. això afavorí molt el desenvolupament dels Descalços, fundats en 1599 a Còrdoba, i que aviat els van superar. Només al Segle XVII van tenir una mica més d'empenta a Catalunya, i entre altres van arribar a Barcelona.

A Barcelona els Calçats van arribar en 1529, coincidint amb la segona fase d'expansió al Principat, fundant un Convent al Barri Gòtic. Un segle i mig més tard el Col·legi Convent (1675), d'una manera força estranya: ho van fer en una època en què l'Orde ja estava estancada i superada pels Calçats. Però com llavors el factor científic i cultural havia arribat a tenir molt pes pels Calçats, la fundació d'un Col·legi no resulta gens estranya, sent aquest l'últim Col·legi-Convent fundat a la ciutat. Amb l'Exclaustració de 1835 es perden les cases, i com a tals els Trinitaris Calçats mai més va tornar a la ciutat.

Els Descalços van arribar a Barcelona en 1632 amb un Convent fins l'Exclaustració, però sense cap tipus d'ensenyament. Fou incendiat en 1835 i posteriorment

desamortitzat, (anecdòticament es pot dir que en el seu lloc es construï el Gran Teatre del Liceu), marxant de la ciutat. A Catalunya van tenir i tenen un pes molt escàs, ja que apart de Barcelona només van estar a Vic (1636-1835). Posteriorment, ja havent absorbit als Calçats, van tornar a la ciutat molt tardament (1928), encarregant-se d'una capella i una Escolania que ja estava en funcionament. Tancada l'Escolania en 1965, els Trinitaris han mantingut la Capella i s'han dedicat des de llavors a altres tasques dins el barri i als seus ministeris sacerdotals.

El seu pes segueix sent molt escàs: no han tingut cap més fundació a Barcelona, ni a Catalunya. Ni tan sols han aconseguit igualar l'importància dels antics Calçats abans de 1835, que comparada amb la resta d'Espanya també era una presència menor. Actualment estan presents a unes 15 poblacions espanyoles, sent amb diferència la menys estesa de les grans Ordes mendicants.

9-COMPANYIA DE JESÚS

Coneguts com a Jesuïtes.

Orde religiosa clerical.

Fundada per Sant Ignasi de Loiola a Roma, en 1540. Derogada en 1773, fou reinstaurada en 1814.

Establerta en Barcelona des de 1545 fins 1767, i després en els períodes 1816-1820, 1823-1835, 1852-1868, 1870-1873, 1879-1932, i des de 1939.

La seva finalitat és la propagació de la Fe mitjançant múltiples vies: ensenyament, predicació, missions, mitjans de comunicació, etc.

- **Casa (1545-1553).** *Hostal de la Parra. Barri Gòtic.*
Fundació inicial dels Jesuïtes a la ciutat com residència de religiosos.

- **Col·legi de Betlem i Cordelles - Imperial i Reial Seminari de Nobles (1553-1767).** Xuclà - Plaça Bonsuccés - Bonsuccés - Les Rambles, 107-119 (abans Rambla dels Estudis) - Carme, 2. Raval.

Els Jesuïtes fundaren el Col·legi de Betlem per primeres lletres (1553) i posteriorment van afegir-ne Cordelles, Institució promoguda per la família del mateix nom en 1530 com Col·legi per nobles, que funcionava en un gran edifici annex a Betlem, i que en 1635 va ser posada sota la direcció dels Jesuïtes. D'aquesta manera es va afegir la 2ª ensenyança, però mantenint-se només per nobles. Més tard (1662), tot el conjunt d'edificacions passaren a ser propietat legal de la Companyia, formant un únic Col·legi. Posteriorment es va construir l'Església (1681-1729), l'únic edifici que queda de tot el conjunt. Després de l'expulsió en 1767, Cordelles es convertí en Seminari Diocesà (1771-1868) i posteriorment fou enderrocat. Mai fou recuperat, malgrat el seu retorn en 1815. Actualment només queda l'Església de Betlem, com a Parròquia des de 1835.

Betlem fou la primera escola de nens fundada per una comunitat religiosa masculina.

- **Noviciat - Reial Casa de Retir (1750-1767).** Xuclà, 11. Raval.
En 1750 el Noviciat es traslladà al costat de l'edifici de Betlem-Cordelles, unit a ell per una arcada. Posteriorment a l'expulsió es convertí en la Casa de l'Esperança, casa de dones "penedides" que vivien en comunitat, però que mai van exercir la docència (al contrari d'altres cases semblants, com les Agustines-Penedides).

- **Església de Betlem (1816-1820).** Rambles, 107 - Carme, 2. Raval.
Retorn a la ciutat, intentant recuperar l'antic Col·legi de Cordelles. Però no ho van aconseguir mai, limitant-se a regentar l'Església de Betlem. Van ser expulsats amb al inici del Trienni Liberal.
- **Casa (1823-1835).** Rambles, 107 - Carme, 2. Raval.
Retorn a la ciutat després del Trienni Liberal, mantenint-se l'anterior situació. Van ser expulsats pel govern de l'Estat en 1835.
- **Casa (1852-1868).** Ripoll, 25. Pis. Barri Gòtic.
Residència de religiosos oberta a la ciutat, després de l'expulsió de l'Estat. Van tenir posteriorment altres ubicacions, impossibles d'esbrinar. En aquesta casa van estar posteriorment els Claretians. Van ser expulsats amb el Sexenni Democràtic.
- **Església de Sant Miquel Arcàngel (1853-1868).** Plaça de Sant Miquel. Barri Gòtic.
Al poc temps de retornar a la ciutat, es van fer càrrec dels ministeris sacerdotals d'aquesta Església, annexa a l'Ajuntament. Igualment, van ser expulsats amb el Sexenni Democràtic i l'Església va ser enderrocada.
- **Col·legi de la Sagrada Família i Sant Gervasi (1870-1873).** Passeig Bonanova, 5-7. Sant Gervasi.
Van marxar per culpa de l'inestabilitat política del moment, i foren substituïts per les Filles de la Caritat que reobriren el Col·legi com a Obrador de noies.
- **Casa de l'Ardiaca (1879-1881).** Santa Llúcia, 1. Barri Gòtic.
Nou retorn a la ciutat amb una residència de religiosos. Desapareix per instal·lar-se a la casa següent.
- **Col·legi del Sagrat Cor de Jesús - Casp (1881-1932; 1939).** Llúria, 13 (abans 21) - Caspe, 25 - Pau Clarís, 18 (abans 22). Dreta Eixample.
Col·legi Externat de pagament amb 1^a i 2ª ensenyança, i estudis de Comerç. Retornats a Barcelona en 1876, ben aviat els Jesuïtes miraren de tenir una casa pròpia a la ciutat on poguessin treballar amb amplitud. Escollits els terrenys, es van comprar a tres propietaris diferents (1879-80), i l'edifici es va finançar gràcies als generosos crèdits del banquer Manuel Girona i a una donació igualment cuantiosa de Dorotea Chopitea. Primer s'acabà l'edifici del costat de Llúria (1880-81), acabant-se posteriorment el costat de Pau Clarís, i finalment l'Església cap a 1887. No fou incendiat en 1909. Fou requisat en 1932 i convertit en Grup Escolar per la República, evitant-se així danys en 1936. Des de 1939 funciona amb normalitat, i inclús dins seu es va originar l'Escola de Sant Estanislau de Kostka. Alumnes: 420 (1908); 390 (1910?), dels quals 50 eren gratuïts (1914). Religiosos: 61 (1927).
- **Col·legi Sant Ignasi (1892-1914; 1927-1932; 1939).** Carrasco i Formiguera, 32 (abans Campmany, 12 / Doctor Amigant, 14/31). Sarrià.
Col·legi Internat de pagament. 1^a, 2^a ensenyança, i des de 1905 Comerç. En realitat es tracta de l'antic Col·legi de Manresa, establert a un edifici municipal llogat i que, per manca d'entesa entre l'Ajuntament i els Jesuïtes, es va haver de desallotjar. En 1892 es comprà la finca Gardenyes, que constava de Casa i extensos jardins. Es va construir un edifici annex, i al mateix any començaren les classes. Mentres, entre

1893 i 1896 es construí el magne edifici actual que fou inagurat en 1895 sense acabar i s'anà completant entre 1915 i 1926. Cap a 1905 es comencen a incorporar alumnes migpensionistes i externs. En 1914 el Col·legi es tancà per traslladar-hi les facultats de Filosofia i Teologia de la Companyia (dit Col·legi Màxim), però el Col·legi torna a obrir-se en 1927. Llavors, els interns ja eren una minoria.

Fou requisat en 1932, establint-se diversos centres educatius públics que van continuar funcionant fins l'acabament de la guerra. Reobert en 1939, va continuar funcionant amb normalitat i creixement constant. La marxa de les facultats en 1949 ho demostrava. L'ensenyament gratuït només va existir des de 1939 fins mitjans dels anys 50 i en proporcions gairebé testimoniales, però no eren atesos apart. Alumnes: 217 (1892); 669 (1940); 1066 (1953). Religiosos: 30 (1892); 229 (1927).

- **Centre de Sant Pere Claver (1891-1893).** València, 355 (abans 443) - Passeig de Sant Joan, 69 (abans 251). Dreta Eixample.

Patrocinades per la Congregación de la Inmaculada Virgen María i San Luís Gonzaga, aquest local aviat es va fer petit i va ser traslladat al Clot. Els Jesuïtes encara no tenien una participació directa. Les activitats encara es redueixen a esbarjo per obrers i no hi han notícies d'ensenyament.

- **Escola Tècnica Professional del Clot (abans Centro de Nuestra Señora del Carmen i San Pedro Claver) (1899-1932; 1940).** València, 680 (abans Carretera del Clot, 210). Clot.

El centre es va traslladar al Clot en 1893, amb el nou nom de *Centro de Nuestra Señora del Carmen i San Pedro Claver*. Des de 1899 fou dirigit pels Jesuïtes i finalment el poseiran des de 1930. S'impartia 1ª ensenyança de nens i ensenyament tècnic, motiu que la va fer coneguda també com a *Escuela de Aprendices*. Incendiat en 1909, fou reobert a l'Agost del mateix any i les classes començaren en Setembre amb normalitat. Requisat en 1932. Reobert en 1948, des de 1955 començà a dir-se amb el nom actual. Alumnes: 321 (1908); 380 (1909); 325, 82 gratuïts (1951).

- **Secció Filial nº 3 del Institut "Ausias March"- ETP Clot (1961).** València, 680. Clot.

Incorporació de la 2ª ensenyança a la casa abans citada.

- **Escola del Centre Montserrat-Xavier (1904-32; 1939-1984).** Ermengarda, 11-25. Hostafrancs.

Té el seu origen al *Centro de Nuestra Señora de Montserrat i San Francisco Javier*, fundat en 1904 per la mateixa Congregació que fundà la casa del Clot. Dit per abreviar Montserrat-Xavier. Des del principi fou dirigit pels Jesuïtes. Escola elemental. Fou requisat en 1932 i convertit en escola de la Generalitat. En 1936, durant la Guerra, hi construïren un nou edifici per a la 1ª ensenyança. En 1941 s'incorporà l'Escola Tècnica Professional i en 1956 la 2ª ensenyança, però amb una reorganització del Centre ambdós estudis passaren a l'altre seu del Centre en 1971. Els Jesuïtes marxaren en 1984 i la casa subsisteix com a *Escola Montserrat-Xavier*, regida per la *Fundació Cultural d'Hostafrancs*.

- **Ídem - Ateneu d'Hostafrancs (1919-1932; 1939-1984).** Torre de Damians, 6 - Consell de Cent, 14. Hostafrancs.

En 1919, per manca d'espai, l'Escola del Centre s'amplià amb aquest altre edifici, l'Ateneu d'Hostafrancs. En 1971 la 2ª ensenyança i l'ensenyament Professional es

traslladaren a aquest edifici, mentre a l'altre seu es mantenien els estudis de caire més elemental. Inclús l'edifici fou enderrocat i bastit un molt més gran. Els Jesuïtes marxaren en 1984 i la casa subsisteix com a entitat independent amb el nom de *Centre i Ateneu Montserrat*, després dit *Escola Joan Pelegrí*.

- **Secció Filial nº 5 del Institut “Ausias March”- Congregació Mariana de Professionals - San Miquel i ETP Hostafrancs (1956-84).** Ermengarda, 11-25. Hostafrancs.

Incorporació de la 2ª ensenyança a la primera casa abans citada. Després es va traslladar a Torre de Damians, 6.

- **Col·legi Sagrada Família (1904-1932; 1939-1979).** Sardinya, 339-345 (abans 335-337). Sagrada Família.

Escola portada per una de les Congregacions Marianes de la Companyia amb el nom de *Escola del Patronat de la Sagrada Família i Sant Ignasi de Loiola*, amb col·laboració dels mateixos Jesuïtes. Per obrers i empleats. 2ª ensenyança. Els antics locals van ser substituïts per una moderna construcció (1975-78), però per inviabilitat econòmica la Companyia va tenir que cedir-lo a l'administració pública en 1979, funcionant com a tal fins l'actualitat. Alumnes: 250, 68 gratuïts (1951).

- ***Escola catequística del Apostolado de la Oración (1919-1922).*** Siracusa, 35-41 (abans Voltaire). Gràcia.

Catecisme per a nens obrers, situada en l'Escola gratuïta de noies que la Congregació tenia al mateix lloc, i regida per les Filles de la Caritat. Apart d'això, no hi ha activitat organitzada d'ensenyament.

- **Col·legi del Sagrat Cor de Jesús (1925-1932; 1939-1984).** Torrent de les Flors - Encarnació, 49. Gràcia.

Continuació de l'empresa anterior, però amb majors objectius. Ara es tracta d'una Escola, igualment portada per la *Congregación del Apostolado de la Oración del Sagrado Corazón de Jesús*, i vinculada a la Companyia. En aquest cas la participació dels Jesuïtes sembla que fou molt escassa, fet que la permeté sobreviure a la dissolució de 1932 i funcionar fins 1936. Després de 1939 l'implicació dels Jesuïtes fou major. En 1948 el centre pateix una profunda reforma i ampliació i incorporà una Escola Professional Textil, però la perd en 1961. Poc després afegí la 2ª ensenyança. En 1984 va desaparèixer. Alumnes: 50 (1939).

- **Institut Comercial de la Immaculada (1927-32; 1939-1952).** Rosselló, 223-225. Dreta Eixample.

Centre d'ensenyament d'estudis de Comerç. Alumnes: 150, 43 gratuïts (1951).

Al tancar es va convertir en Seu Social de les Congregacions Marianes (generalment nodrides per antics alumnes dels Jesuïtes) que col·laboraven en els centres d'ensenyament vinculats a la Companyia: Sant Pere Claver del Poble Sec, Sagrat Cor de Gràcia, Salut-Canisi del Guinardó, Sagrada Família al barri del mateix nom, Sant Estanislau de Kotska al Col·legi de Casp i Montserrat-Xavier a Hostafrancs.

Però aquí mai es van donar classes, només va fer de seu.

- **Escola de Sant Estanislau de Kostka (SEK) (1939-1984).** Roger de Llúria, 13-15 4°. Dreta Eixample.

Escola fundada pels escolans i cantors de l'Església del Sagrat Cor del Col·legi de Casp, a mode d'Escolania. Se situà en el mateix edifici Col·legi de Casp, però apart del Col·legi. Alumnes: 40, tots gratuïts (1951). Arribà a tenir 320 alumnes. A principis dels 60 el Concili Vaticà II propicià que els escolans i cantors ja no fossin imprescindibles, fent que l'Escola-Escolania perdés sentit. No obstant, es manteni fins 1984 en que es traslladà a Antequera, 2 (Vallcarca). Però amb una vinculació amb els Jesuïtes ja molt indirecta.

- **Col·legi Sagrat Cor (abans *Centro Salud Canisio*) (1950-78).** Plaça Can Baró, 1-3. Guinardó.

Fundat abans de la Guerra com a Centre Catequístic, després de 1939 va ser dut per una de les Congregacions Marianes de la Companyia, la *Congregación de la Purificación i San Francisco de Borja*. Amb la compra del local en 1945 i l'inaguració de les classes en 1950 va rebre el nom de *Escuela del Centro de Nuestra Señora de la Salud i San Pedro Canisio* (popularment dit *Centro Salud Canisio*), amb direcció dels mateixos Jesuïtes. Per obrers i empleats. Alumnes: 150, 38 gratuïts (1951). Des de 1968 també col·laboren les Religioses del Sagrat Cor, i és llavors quan canvia el seu nom pel de Col·legi Sagrat Cor. Funcionant com a entitat privada independent des de 1978, no reeixí i va desaparèixer en 1984.

- **Col·legi Sagrat Cor (1976-78).** Molist, 17. Guinardó.

Ampliació de la casa anterior, amb una finca al mateix barri però separada de l'anterior. Al marxar els Jesuïtes va poder seguir funcionant independentment fins 1993 aproximadament.

- **Secció Filial nº 11 de l'Institut "Ausias March" - *Congregación de la Purificación i San Francisco de Borja* (1969-74).** Plaça Can Baró, 1-5. Guinardó.

Incorporació de la 2ª ensenyança a la casa anterior.

- **Col·legi Sant Pere Claver (1950).** Vila i Vilà, 14 - Puig i Xoriguer, 31. Poble Sec.

Els orígens de la casa es troben en un local del *Apostolado de Señoras para la Preservación de la Fe* al xamfrà de Vila i Vilà, 14-16 - Puig i Xoriguer, 31-35. Allà, cap a 1912 es va obrir una escola gratuïta per nens de 1ª ensenyança que surt esmentada fins a 1922 aproximadament. Després de la guerra fou habilitat com a nova Parròquia del Poble Sec (1945), i que posada sota el govern d'un Jesuïta en 1948 començà a crear un complexe assistencial al barri. La finca es dividí en dos grans equipaments: un Dispensari (Vila i Vilà, 16 - Puigxoriguer, 33-35), obert en 1949. I als extrems del xamfrà el Col·legi *San Pedro Claver* per nois (1950), i l'Escola-Taller "Stella Matutina" (1955) per noies que es fongueren en un Col·legi mixte únic (1975). El vincle del centre amb els Jesuïtes sempre ha vingut a través del Rector Parroquial, més moral que legal, però sempre vigent. Alumnes: 150, tots gratuïts (1951).

- **Secció Filial nº 1 de l'Institut "Ausias March"- Sant Pere Claver (1959-76).** Vila i Vilà, 14-16. Poble Sec.

Incorporació de la 2ª ensenyanca a la casa abans citada.

- *Col·legi Esto Vir (1963). Carrasco i Formiguera, 12 (abans Doctor Amigant). Sarrià.*

Fundat per un antic professor de Sarrià. La intervenció dels Jesuïtes fou, com a màxim, de simples promotors, sense intervenir mai en el seu funcionament posterior.

Els Jesuïtes són la comunitat religiosa més influent en l'història de l'Església Catòlica dintre de la seva vessant d'ensenyament. La seva finalitat fonamental és la difusió de la Fe cristiana arreu del món mitjançant la predicació, tant entre els cristians com entre els no creients, els exercicis espirituals (específicament escrits per Sant Ignasi) com a peça de formació interior, i el foment de la formació humana i intel·lectual com una eina fonamental de creixement tant cristià com humà. Per tant, els Jesuïtes són la primera comunitat religiosa que dona un paper destacat i prioritari a la formació intel·lectual de l'ésser humà, lligant-la a la humana, i com a camí de perfecció cristiana. A la pràctica, aquest aspecte encara fou més accentuat perquè l'ensenyament es va convertir en el camí fonamental per dur a terme la seva tasca de propagació de la Fe, predicació, i formació humana dels cristians. Per portar-ho a terme, no van adoptar cap de les Regles de vida habituals (Sant Agustí o Sant Benet, com a més habituals, entre altres), sinó que van seguir les mateixes Constitucions de Sant Ignasi, molt més innovadores i adequades a l'ús. Gairebé totes les seves fundacions eren creades com a Col·legis (excepte les missions a Amèrica i Àsia, que òbviament tenien altres connotacions), es requeria la seva presència pels seus Col·legis, i van diferenciar-se de les Ordes clàssiques fins llavors presents perquè eren més coneguts com a Mestres que com a Monjos o Frares.

Des de la seva arribada a Espanya, ja com a Orde religiosa (1544), van tenir una expansió meteòrica, i en poques dècades van superar en personal i fundacions a qualsevol altra comunitat religiosa. No van seguir cap criteri d'expansió, ja que els primers Col·legis van sorgir d'una manera totalment aleatòria per tota la península: Gandia (1544), Alcalá de Henares (1545), Valladolid (1550), i València (1552), i a l'any següent a Barcelona: allà on eren cridats hi anaven, i peticions mai els faltaren. A principis del Segle XVI els Jesuïtes ja tenien una posició preponderant a tots els nivells d'ensenyament: elemental, primera i segona ensenyança, i universitària, amés del seu lideratge intel·lectual dins dels més diversos àmbits de la cultura i la investigació: literari, científic, filosòfic, i per descomptat el religiós. En els seus Col·legis s'impartia ensenyament de pagament en tots els seus graus, mantenint sempre un altíssim grau de qualitat i prestigi arreu.

Una invenció de gran transcendència van ser les Congregacions Marianes, grups de laics (generalment de classe mitja i alta) tant alumnes com d'antics, que practicaven la vida piadosa amb tasques d'apostolat i obres de misericòrdia. A la llarga, moltes d'aquestes entitats van ampliar el seu camp d'ensenyament del catecisme i derivaren en Escoles per pobres tutelades pels Jesuïtes, extenent encara més la seva influència dins la societat.

La seva preponderància en tots els camps de la cultura i el seu gran creixement quantitatiu els va convertir en la comunitat amb més influència a Espanya i tota Europa, generant incondicionals suports, i també enemics. Al Segle XVIII les oposicions van créixer, fins que van ser expulsats d'Espanya en 1767 i de gairebé tota Europa. La seva persecució va arribar a ser tal, que en 1773 el Papa decideix dissoldre la Companyia. No fou restaurada fins 1814, retornant a Espanya aquell

mateix any. El Segle XIX a Espanya va ser un rosari d'expulsions i retorns inacabable: en 1820, retornant en 1823; en 1835, retornant en 1851; i en 1868, retornant en 1874. En tots els casos recuperaven aviat la seva força, malgrat que no sempre recuperaven els bens perduts en cada expulsió anterior.

El seu creixement es va disparar amb la Restauració Borbònica, inagurant un llarg període sense expulsions, però en el què els Jesuïtes es van trobar amb una competència molt més aferrissada de nombroses Congregacions dedicades a l'ensenyament. Però igualment van continuar mantenint el seu lideratge a totes els nivells, i per tant el centre d'admiracions i odis. En 1932 van ser expulsats de nou (per darrer cop), retornant en 1938 a la zona franquista en plena Guerra Civil. Des de llavors han viscut el període més llarg d'estabilitat des del Segle XVIII fins l'actualitat. Actualment es mantenen a 67 localitats espanyoles, i quantitativament no són la comunitat més abundant; però sí la més influent, i mantenint el seu prestigi pedagògic intacte. El seu lideratge dins el món catòlic, tant a Espanya com a la resta del món, sembla indiscutible.

Arribats (per primera vegada) a Barcelona en 1545, inicialment van obrir una simple residència de religiosos. Progressivament, van crear tot un complexe educatiu: van obrir el Col·legi de Betlem (1553) amb ensenyança elemental; i el Col·legi de Cordelles (1635), annexe a Betlem i que ja existia anteriorment com un Col·legi per nobles amb un equivalent de segona ensenyança. Totes dues cases van formar un tot, a les que se'ls afegí l'actual Església de Betlem (1729), apart del Noviciat (1575). Betlem fou la primera escola de nens de la ciutat a càrrec d'una comunitat religiosa masculina, i certament un revulsiu que obligà posteriorment a la resta d'Ordes a obrir els seus respectius col·legis. Però a diferència de la resta, que es limitaven sovint a Filosofia i Teologia, a Betlem (i després Cordelles) les matèries foren molt més variades: Matemàtiques, Geografia, Història, Humanitats, Francés, Dibuix, Música, Religió, etc. L'ensenyament era tant per novicis com per seglars; però de procedència noble.

En 1767 els Jesuïtes són expulsats i les seves possessions a la ciutat van ser confiscades. Durant el Segle XIX, van tornar a la ciutat en breus períodes (1816-20, 1823-35), però sense recuperar les seves antigues possessions, i sempre supeditats a les reiterades expulsions decretades per l'Estat. No van poder fundar cap casa d'ensenyament fins 1870, quan obriren un Col·legi al llavors municipi de Sant Gervasi; però de nou els vaivens polítics van obligar a tancar-lo en 1873.

L'època més profitosa des de l'expulsió es va donar des de 1879. En aquesta època van fundar dues cases d'ensenyament, però de grans dimensions, que van aconseguir recuperar aviat la seva gran reputació dins el món educatiu de la seva època: un Col·legi Externat a la Dreta de l'Eixample (1881), i un Internat a Sarrià (1892), provinent de Manresa. Les escoles gratuïtes van ser un objectiu posterior, i supeditat als seus col·legis a través de les seves Congregacions Marianes d'alumnes i antics alumnes, que dintre de les nombroses activitats caritatives que duïen a terme també es trobava l'ensenyament als barris més modestos i deprimits. Van arribar a tenir tal força, que aconseguiren fundar escoles als barris del Clot (1899), Hostafrancs (1904), Sagrada Família (1904), i Gràcia (1925). Eren centres vinculats als Jesuïtes, tutelats i inclús dirigits per ells; però no eren propietat de la Companyia. I l'ensenyament impartit era clarament diferent al dels col·legis: de caire caritatiu i piatós, gratuït, elemental i més basat en la moralització catòlica que en la instrucció i educació.

A finals dels anys 20, els Jesuïtes van viure una nova etapa d'expansió: van tornar a obrir el Col·legi de Sarrià (que havia estat convertit en Facultat de la Companyia en 1914), es va fundar l'Institut Comercial a la Dreta de l'Eixample (1927), i l'Escola del Clot es va integrar com a casa pròpia dels Jesuïtes (1930). D'aquesta manera, els Jesuïtes van arribar a tenir 6 cases d'ensenyament a la ciutat entre pròpies i vinculades; però aquesta progressió es va veure estroncada sobtadament amb el Decret de dissolució de la Companyia en 1932. Però això no va acabar amb la seva activitat, ja que per suplir els Col·legis obriren diverses acadèmies exteiorment i legalment laiques, que van continuar la tasca dels Col·legis inclús gairebé amb el mateix alumnat; per altra banda, les Escoles gratuïtes també van continuar obertes, perquè legalment no estaven a nom de la Companyia de Jesús. Gràcies a aquesta darrera expulsió, les cases dels no van patir cap tipus de dany al esclatar la Guerra Civil, al trobar-se en mans dels poders públics i no dels religiosos.

Després de la Guerra Civil, els Jesuïtes recuperaren totes les seves cases anteriors a 1932, i inclús van seguir fundant noves cases a través de les seves Congregacions Marianes a la Dreta de l'Eixample (1939), i Horta (1950). També al Poble Sec (1950), malgrat que aquesta va nèixer a càrrec del Rector Parroquial, que era Jesuïta. D'aquesta manera, els Jesuïtes arribaren a tenir fins a 10 cases d'ensenyament dirigides (directa o indirectament) en 1950, sent en aquesta decada la comunitat masculina més nombrosa a la ciutat.

Aquesta situació es va mantenir durant força anys, fins que una reestructuració progressiva al llarg dels anys 70 i 80 va fer que es perdessin tots els centres congregacionals: per una part, la viabilitat d'aquests centres estava en joc; per altra banda, s'imposava una igualació jurídica i funcional entre els Col·legis (fonamentalment el·litistes) i centres congregacionals (de caire caritatiu) coincidint amb la profunda reforma educativa duta a terme al país durant els anys 70. Així, entre 1978 i 1984 els Jesuïtes van passar de 9 a 4 cases; però totes viables i amb un funcionament intern similar: tots els centres congregacionals van passar a ser entitats independents o desapareixeren, i només el centre del Poble Sec mantingué un cert vincle amb la Companyia fins l'actualitat.

Malgrat aquesta dura reconversió que els va fer perdre més de la meitat dels seus centres, els Jesuïtes continuen sent una de les comunitats més nombroses i influents dins la ciutat, ja que la disminució d'efectius ha sigut comuna a totes les comunitats masculines. Només els Germans de La Salle i els Escolapis mantenen més centres que els Jesuïtes. Però sempre el seu prestigi i qualitat han romangut intactes.

10-ORDE DELS MÍNIMS

Coneguts com a Mínims.

Orde mendicant.

Fundada per Sant Francesc de Paola a Paola (Itàlia), en 1435.

Establerts en Barcelona des de 1573 fins 1835, tornaren en 1901.

La seva finalitat és la penitència evangèlica.

- ***Convent de Sant Francesc de Paula (1573-1835).*** Jonqueres - Ramon Mas - Sant Francesc de Paula - Sant Pere més Alt - Hort d'en Favà (desapareguda) - Muralla (ara Plaça Urquinaona - Trafalgar). Barri Gòtic.

Convent de clausura, on no havia inicialment cap ensenyament. Establerts a Sant Beltran (1573) passaren en 1589 a l'adreça esmentada. Amb l'Exclaustració de 1835 els religiosos són expulsats, el Convent convertit en fàbrica (actualment hi ha el Palau de la Música) i l'Església convertida en parròquia.

- **Escola gratuïta de Sant Francesc de Paula (1816?-1821?).** Jonqueres - Ramon Mas - Sant Francesc de Paola - Sant Pere més Alt - Hort d'en Favà (desapareguda) - Muralla (ara Plaça Urquinaona - Trafalgar). Barri Gòtic.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Mínims, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.

- **Convent de Sant Joaquim - Escola Apostòlica (1901).** Oblit, 22 (abans 3). Guinardó.

Seminari, Noviciat i Convent. Incendiat en 1909, fou reobert en Abril de 1910. La seva Escola funcionà des de 1971 fins 1984. Religiosos: 5 (1927).

Els Mínims es dediquen a la vida contemplativa, estrictament marcada per una actitud de penitència i màxima austeritat en la seva existència. Únicament es van estendre per Itàlia, passant posteriorment a Espanya instal·lant-se a Màlaga (1493) i arribant a tenir més de 100 convents al Segle XVIII. A Catalunya van arribar en 1573 (Barcelona), i després a 8 poblacions més. Després de la seva desaparició total a causa de l'Exclaustració de 1835, van tornar a Espanya ubicant-se a Barcelona (1901), però no van fundar noves cases fins els anys 70. Actualment es mantenen a 4 ciutats espanyoles: Barcelona, Palma, Madrid i Sevilla.

L'activitat docent mai ha format part del seu mode de vida a tots els seus convents, sent aquesta la tònica habitual tant abans com després de l'Exclaustració. Ni tan sols en el període 1816-1820, en el que tantes comunitats obrien petites escoles sense haver-se dedicat mai a aquesta tasca fins aquell moment, es van atrevir a fer-ho. Només en una etapa molt posterior, i sense que hagués cap motivació extrema, van obrir una Escola amb 1ª ensenyança (EGB) dintre del seu propi Convent del Guinardó (1971-1984), tot i que mai va tenir massa alumnes. Devia ser una necessitat del barri, poc important numèricament, que quan va poder ser satisfeta per altres vies permeté als Mínims tancar l'Escola i retornar als seus ministeris parroquials i de màxima penitència.

11-ORDE DELS SERVITES DE MARIA

Coneguts com a Servites.

Institut de vida religiosa.

Fundat per set sants Servites a Florència (Itàlia), en 1233.

Establerts a Barcelona des de 1576, marxaren en 1835.

Les seves finalitats eren el ministeri pastoral i la devoció a la Mare de Déu.

- **Convent del Bonsuccés (1576-1835).** Plaça Bonsuccés - Plaça Vicenç Martorell. Raval.

Convent sense col·legi ni ensenyament. Establerts definitivament en aquest edifici en 1636 després de diversos establiments provisionals, i tampoc propis. Amb

l'Exclaustració de 1835 els religiosos són expulsats i el Convent convertit en Caserna militar. Ja no han tornat a la ciutat.

- **Escola gratuïta del Convent del Bonsuccés (1816?-1821?).** Plaça Bonsuccés - Plaça Vicenç Martorell. Raval.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Servites, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.

Els Servites es dediquen únicament a activitats d'oració i treball en comunitat des de la seva fundació, apart dels ministeris parroquials. A Espanya van arribar a Cuevas de Cañart (Teruel) en 1497, obrint des de llavors altres convents per tota Espanya, entre ells Barcelona (1576).

L'ensenyament no té res a veure amb el seu talant, tan recollit i introspectiu. En realitat, la seva experiència docent fou molt breu i obeint al requeriment de Ferran VII (1815) demanant escoles gratuïtes als convents masculins. Malgrat no ser obligatori (no tots en va fer cas), en el cas de Barcelona els Servites ho acceptaren i obriren una Escola al seu Convent (1816). Amb el Trienni Liberal (1820) es va acabar, quedant l'experiència com un simple punt gairebé imperceptible.

L'Exclaustració de 1835 fou molt dura pels Servites, ja que no van aconseguir retornar ni tan sols quan les circumstàncies foren més propícies. Va passar més d'un segle fins que van tornar en 1949, establint-se a Dènia. Actualment es mantenen a 4 localitats: Dènia, València, Madrid i Plasencia. A Barcelona mai han aconseguit tornar, malgrat que va ser aquí on van tenir un dels seus convents més florents.

12-ORDE DE FRARES MENORS CAPUTXINS

Coneguts com a Caputxins.

Orde mendicant.

Fundada per Mateu di Bascio a Albacina (Itàlia), en 1525.

Establerts en Barcelona des de 1578 fins 1835, tornaren en 1884.

La seva finalitat és la vida evangèlica i l'esperit de servei.

- **Convent de Sarrià (1578-1835).** Passeig de Santa Eulàlia - Desert de Sarrià. Sarrià.

Primer Convent dels Caputxins a la llavors Vila independent de Sarrià. Desaparegut amb l'Exclaustració, van retornar a Sarrià en 1887.

- **Convent del Montcalvari (1578-1714).** Gràcia.

Primer Convent dels Caputxins a la ciutat, destruït amb la Guerra de Successió.

- **Convent de Santa Madrona (1619-1723).** Raval.

Segon convent dels Caputxins a la ciutat, que tampoc va tenir mai cap activitat docent.

- **Escoles de la Divina Pastora (1906-1911?).** Sant Pere més Baix, 18. Barri Gòtic. Dintre del Convent de Nostra Senyora de l'Ajuda, fundat en 1884, s'organitzaren en 1906 unes Escoles Dominicals de la VOT per a serventes. És molt probable que als pocs anys es traslladés al Col·legi de la Divina Pastora de les Caputxines de Bailén,

38 a la Dreta de l'Eixample, on existien unes escoles dominicals del mateix nom ja esmentades des de 1912. Inclús és possible que tinguessin la seu en aquest Col·legi ja des de bon principi, ja que estaven dirigides a dones.

- **Escoles de Nostra Senyora del Roser de l'Associació de Nostra Senyora de Pompeia (1912-1912).** Avinguda Diagonal, 450. Gràcia.

Dintre del Convent de la Mare de Déu del Roser de Pompeia, fundat en 1908, es va promoure la creació de l'Associació de Nostra Senyora de Pompeia en 1910, amb diversos serveis socials per a la població de Gràcia. Entre aquests es trobava l'organització d'un escoles Gratuïtes. Diürnes per a nois i noies, nocturnes per obrers, i dominicals per serventes. Els Caputxins van tenir una intervenció directa, malgrat no ser la seva finalitat principal. Van començar a funcionar en 1912 i es van organitzar al mateix convent, però per manca d'espai aviat es va decidir traslladar-les a un nou local més ampli el mateix any.

- **Ídem (1912-1926).** Travessera de Gràcia, 8 prop Gran de Gràcia- Antic Teatre Coliseu. Gràcia.

Trasllat de les escoles a un local més ampli, en l'Antic Teatre Coliseu i amb dues finques col·lindants. En 1911 tenen 127 alumnes; en 1914 tenen 273 nens i 140 nenes diürns, i 460 obrers nocturns. En 1915 la secció femenina es trasllada a Aribau, 62.

- **Ídem (1926-1972).** Riera de Sant Miquel, 1 bis. Gràcia.

Trasllat de la casa anterior a un nou edifici més espaiós, construït en terrenys annexes al Convent dels Caputxins.

- **Ídem (1915-1920).** Aribau, 62. *Esquerra Eixample.*

Des de 1915 la secció de nenes es situa en Aribau, 62. No s'esmenta la participació directa dels Caputxins en les activitats docents: en aquest cas, se'n feien càrrec unes senyorettes integrants de l'Associació. No tornen a esmentar-se des de 1920.

Els Caputxins van sorgir com una de les moltes variants de l'Orde Franciscana, concretament a Itàlia, aconseguint una expansió fora del que va ser habitual en la resta de ramificacions. Amés, van aconseguir tenir una personalitat molt definida, especialment gràcies a la seva vestimenta (la seva imprescindible caputxa, que els donà el seu nom) i llarga barba, que els conferia una imatge molt concreta, i que els va fer més coneguts com a Caputxins que com a Franciscans, pràcticament donant per fet que es tractava d'una Orde apart. I així va ser en 1525, quan es va convertir en Orde independent. Van arribar a Espanya en 1578 (Barcelona), aconseguint una expansió molt ràpida, especialment als Segles XVI i XVII. Amb la Desamortització de 1835 van desaparèixer totalment, i ni tan sols van poder tenir una casa de formació de missioners. Malgrat això, la seva tornada fou relativament temprana (1863), i van mostrar una vitalitat poc freqüent dintre de les antigues Ordes en el seu retorn.

Actualment es mantenen a unes 45 localitats espanyoles, de les quals 7 són catalanes.

Sembla que el modus vivendi dels Caputxins va generar molta expectació a Barcelona, ja que va ser en aquesta ciutat on van fer la seva primera fundació espanyola. I encara més, ho van fer de manera doble i simultània: van fundar un Convent a Sarrià, llavors municipi independent, i un altre al barri de la Ribera (posteriorment enderrocat), en 1578. Aquest fou l'inici d'una expansió constant per

tota Catalunya durant els Segles XVI i XVII, arribant a més de 30 localitats. A la ciutat van arribar a tenir fins a tres cases: una tercera (1619-1723), durà només un segle. Però cap d'elles es va dedicar mai a l'ensenyament, ni tan sols puntualment en l'època 1816-1820. Malgrat la seva expansió, mai van obrir cap Col·legi-Convent.

Amb l'Exclaustració de 1835 van desaparèixer, com la resta de religiosos. Van tornar en 1884, i van tenir una vitalitat molt poc habitual dintre de les Ordes retornades amb tres cases obertes en 25 anys: després d'establir-se al Barri Gòtic (1884), van edificar nous Convents a Sarrià (1887), i Diagonal-Gràcia (1908). Precisament, en aquest darrer Convent es va fundar una Escola en 1912, més per la necessitat del barri, que per un canvi de plantejaments generals d'acció de l'Orde. L'Escola va tancar en 1972, dedicant-se a altres treballs. Per tant, l'etapa docent dels Caputxins a la ciutat ha sigut molt recent (malgrat portar més de quatre segles a la ciutat), i justament de 60 anys.

Actualment els Caputxins segueixen mantenint l'ensenyament a algunes de les seves cases a Espanya, però com una de les moltes tasques de servei que els Caputxins duen a terme. Bàsicament es dediquen als seus ministeris a parròquies, amés de pastoral i centres d'acollida per a joves.

13-ORDE DE GERMANS DESCALÇOS DE LA BENAURADA VERGE MARIA DEL MONT CARMEL

Coneguts com a Carmelites Descalços.

Orde mendicant.

Fundada per Santa Teresa de Jesús a Duruelo (Espanya), en 1568.

Establerts a Barcelona des de 1586, marxaren en 1835 i tornaren en 1896.

La seva finalitat és la vida contemplativa i servei d'apostolat.

- **Convent de Sant Josep (1586-1835).** *Rambla Sant Josep, 101 - Passatge Colom - Jerusalem - Passatge de la Virreïna. Raval.*
Convent sense ensenyança. En 1835 tant l'Església com el Convent foren incendiats i posteriorment enderrocats, situant-se l'actual Mercat de la Boqueria.
- **Escola gratuïta del Convent de Sant Josep (1816?-1821?).** *Rambla Sant Josep, 101 - Passatge Colom - Jerusalem - Passatge de la Virreïna. Raval.*
Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Carmelites Descalços, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal.
- **Convent de la Mare de Déu de Gràcia - Josepets (1626-1835).** *Gràcia.*
Segona fundació dels Carmelites Descalços, a la llavors independent Vila de Gràcia.
- **Convent dels Carmelites Descalços (1896).** *Avinguda Diagonal, 424. Dreta Eixample.*
Retorn dels Carmelites a la ciutat.
- **Col·legi de Nostra Senyora del Carme i Sant Joan de la Creu (1921-1971).** *Roger de Llúria, 151-153. Dreta Eixample.*
Va nèixer com a Escolania pels escolans de l'Església del Convent dels Carmelites (situat a Av. Diagonal 424, molt aprop de l'edifici), i després es va ampliar com a

col·legi per un alumnat més extens. Malgrat el que diuen algunes fonts, no fou Escola Parroquial. Va tancar i fou enderrocat.

Els Carmelites Descalços es dediquen a una vida contemplativa basada en l'antiga vida eremítica, a la vegada que mantenen una actitud activa davant dels reptes de la vida quotidiana. Van sorgir en 1568 com una reforma dels antics Carmelites, no només a causa d'un relaxament de la seva forma de vida (habitual a aquells temps en moltes Ordes), sinó també molt influenciats pel misticisme de Santa Teresa de Jesús, buscant una forma de vida especialment estricta, inclús en comparació amb l'esència del primitiu esperit carmelità. Van generar gran entusiasme, amb nombroses fundacions durant els Segles XVI i XVII. Desapareguts totalment d'Espanya amb la Desamortització, varen tornar en 1868. Actualment es mantenen a unes 60 localitats de la península, 6 a Catalunya.

A Barcelona van arribar en 1586, quan l'Orde no tenia ni 20 anys de vida, i fou la seva primera casa a Catalunya. Van fundar dos Convents, al Raval (1586) i a Gràcia (1626). Mai van fundar cap Col·legi-Convent; per tant, la seva etapa docent abans de l'Exclaustració fou molt discreta, reduïda a una Escola oberta al seu Convent (1816-1820) arran el requeriment de Ferran VII a les Ordes per obrir escoles de nens als convents (1815). No va sobreviure més enllà del Trienni Liberal. El convent fou incendiat i totalment destruït en 1835 amb la crema de convents, i poc després la Desamortització els va foragitar de la ciutat.

No van retornar fins 60 anys després, de nou amb un únic convent construït a la Dreta de l'Eixample (1896). De nou van tenir una etapa docent tardana, però aquest cop més constant amb una Escola annexa al Convent (1921), que va durar fins 1971. En aquesta segona etapa, la seva dedicació va ser justament de mig Segle.

Des de llavors, els Carmelites s'han dedicat a altres tasques a la ciutat, centrant-se en els seus ministeris parroquials.

14-CLERGUES REGULARS TEATINS

Coneguts com a Teatins.

Orde religiosa clerical.

Fundada per Sant Gaietà de Thiene a Roma, en 1524.

Establerts a Barcelona de 1632 a 1835, de 1909 a 1916, i novament des de 1927.

La seva finalitat són els ministeris sacerdotals.

- **Convent de Sant Gaietà (1632-1653).** *Montalegre. Raval.*
Primera presència dels Teatins a Barcelona. Realment dit Convent de l'Espectació de Nostra Senyora i Sant Maties, popularment sempre fou conegut com de Sant Gaietà. Mai van tenir ensenyament.
- **Ídem (1653-1666).** *Cucurulla - Boters. Barri Gòtic.*
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1666-1835).** *Plaça de Santa Anna (ara Avinguda Portal de l'Àngel, entre Cucurulla-Archs i Comtal-Santa Anna). Barri Gòtic.*
Trasllat definitiu de la casa anterior fins l'Exclaustració de 1835.

- **Comunitat (1927-1977; 1988).** Enric Granados, 6 pral. (abans Universitat). *Esquerra Eixample.*

Tercera i definitiva presència dels Teatins a Barcelona. Dedicats únicament als ministeris sacerdotals de la propera Església de Sant Gaietà (Consell de Cent, 293), després de la Guerra Civil també obriren un local de pupilatge per nois. Als darrers anys han obert una Residència d'Estudiants (1996). Però mai es dedicaren a l'ensenyament.

- **Comunitat (1977-1988).** Consell de Cent, 303 1º. *Trasllat temporal de la casa anterior.*

Els Teatins es dediquen a tasques d'apostolat del poble, així com a emular la vida dels apòstols, traduït en l'actualitat en els ministeris sacerdotals. Arribaren a Espanya en 1629 (Madrid), i molt poc després a Barcelona (1632), obrint posteriorment altres cases: Zaragoza, Salamanca, i Mallorca. Els Segles XVII i XVIII va ser l'època d'esplendor de l'Orde, estesa per tota Europa central i l'Amèrica colonial.

La seva dedicació a l'ensenyament a Barcelona fou indirecta, i vinguda per circumstàncies excepcionals. Amb l'Exclaustració de 1835, els Teatins van desaparèixer de tota Espanya. A la resta d'Europa també van veure's molt reduïts en recursos vocacionals i humans, i inclús a principis del Segle XX estaven pràcticament extingits. El Papa va intervenir per evitar la seva desaparició, i dues comunitats s'agregaren als Teatins: els Fills de la Sagrada Família de Tremp, a finals de 1909; i la Congregació de Sant Alfons de Ligor de Felanitx (Mallorca), a principis de 1910. Totes dues dedicades a l'ensenyament. D'aquesta manera l'Orde va sobreviure i pogué ressorgir fins als nostres dies, convertint-se de facto en una Orde de naturalesa espanyola.

L'absorció dels Fills de la Sagrada Família va suposar el seu retorn a Barcelona, ja que aquests posseïen diverses cases d'ensenyament a la ciutat. Per tant, els Teatins es dedicaren a l'ensenyament a Barcelona a través d'aquesta agregació. Però en 1916 els Fills de la Sagrada Família recobraren la seva autonomia, i per tant els Teatins van tornar a desaparèixer de Barcelona. Cap casa de la Sagrada Família romangué fidel als Teatins.

La seva definitiva arribada a Barcelona fou en 1927, aquesta vegada amb efectius humans propis, però dedicant-se únicament als ministeris, fins l'actualitat. Posteriorment afegiren una residència de nois (1996), però mai han retornat a tasques d'ensenyament. Actualment, a Espanya es mantenen a 8 localitats: a Mallorca (Felanitx i Palma), Barcelona, Madrid, i petites localitats disseminades per la península.

Per tant, la dedicació dels Teatins a l'ensenyament a Barcelona fou pràcticament casual. En el seu moment, l'agregació dels Fills de la Sagrada Família els va fer revifar, però no va ser la comunitat adequada, ja que les seves activitats poc tenien a veure. Amb el temps, els Teatins ho van acabar assumir com a tasca pròpia gràcies a les cases dels Ligorians de Mallorca, que també es dedicaven només a l'ensenyament (però no van acabar separant-se). Però no ho van aplicar a Barcelona quan van arribar per tercera i definitiva vegada.

15-CONGREGACIÓ DE L'ORATORI DE SANT FELIP NERI

Coneguts com a Oratorians, o Pares Felipons.

Societat de vida apostòlica.

Fundada per Sant Felip Neri a Roma (Itàlia), en 1575.

Establerts a Barcelona des de 1673 fins 1835, tornaren en 1853.

La seva finalitat són els ministeris sacerdotals.

- *Església-Oratori de Sant Felip Neri (1673-1835; 1853). Plaça Sant Felip Neri, 5-6. Barri Gòtic.*

Ubicació dels Oratorians a la ciutat.

- **Escola de l'Oratori (1966-1979).** Plaça Sant Felip Neri, 6 (abans 2). Barri Gòtic. Fundada en 1966 annexa a l'Oratori, en 1979 els Felipons es van desvincular de l'Escola i aquesta ha seguit funcionant fins l'actualitat. Amb Parvulari i EGB.

Els Oratorians (o Felipons) van ser fundats per Sant Felip Neri com una comunitat de Sacerdots seculars units per la seva voluntat de fer la caritat, amb un apostolat en el poble sense emetre vots de cap mena. La seva activitat és promoure les obres de misericòrdia, la predicació, i específicament fomentar l'oració a través d'una cultura musical: els Oratoris són fonts de música sacra. Cada casa és totalment autònoma, sense cap jerarquia superior, i només als darrers anys s'ha creat una federació dels Oratoris a instàncies del Vaticà, més formal que representativa. Dedicats a tasques d'apostolat a la societat, l'ensenyament mai ha sigut tasca pels Oratorians, i ni tan sols una tasca de segon ordre.

A Espanya van arribar en 1645 (València), amb una difusió progressiva fins arribar a 23 Oratoris, estesos per tota Espanya, sent tots suprimits amb l'Exclaustració. Des de 1843 van anar reobrint alguns dels Oratoris i posteriorment fundant de nous. Actualment es mantenen a 9 localitats espanyoles, amb 3 a les Balears, 3 a Catalunya, i la resta a Sevilla, Alcalá de Henares (Madrid), i Tudela (Navarra).

Establerts a Barcelona amb un Oratori al Barri Gòtic (1673) i molt després a Gràcia (1833), sempre han romàs apartats de qualsevol tasca docent fins dates molt recents, tant abans com després de l'Exclaustració de 1835. Tan sols han tingut una Escola en dates molt recents, oberta al costat de l'oratori del Barri Gòtic (1966), amb 1ª ensenyança (Guarderia i EGB). No va durar massa, ja que la titularitat dels Oratorians va durar fins 1979, i fins i tot tampoc està gaire clar si la seva participació durant aquest període va ser gaire gran.

Actualment els Oratorians es dediquen a les seves tasques de sempre, amb cap tasca docent a totes les seves cases a Espanya.

16-ORDE DE CLERGUES REGULARS MENORS

Coneguts com a Caracciolins.

Orde mendicant.

Fundat per Francesco i Agostino Caracciolo a Nàpols (Itàlia), el 1588.

Establerts a Barcelona des de 1685, marxaren en 1835.

La seva finalitat era el culte i els ministeris sacerdotals.

- **Convent de l'Esperit Sant (1685-1715).** *N'Oliver del Pla d'en Llull. Barri de la Ribera.*

Primer emplaçament dels Caracciolins a Barcelona. Fou demolit en 1715 al trobar-se dintre del barri de la Ribera, enderrocat per construir la fortalesa de la Ciutadella. Així van passar quatre anys sense casa pròpia.

- **Convent de Sant Sebastià (1719-1835).** *Plaça Antonio López (abans Plaça de Sant Sebastià - Consolat del Mar - Campmany - Passeig d'Isabel II). Barri Gòtic. Trasllat de l'emplaçament anterior. Primerament va existir l'Església del mateix nom (1507-09), i dos segles després els Caracciolins se'n van fer càrrec d'Ella (1719), i construïren el seu Convent annexe. Dedicats només a la seva vida de comunitat, durant el Segle XVIII van voler obrir una escola gratuïta per fills de militars, que finalment no va produir-se. En 1835 tant l'Església com el Convent són comprats per la Junta de Comerç de Catalunya, fins el seu enderrocament amb l'apertura de la Via Laietana.*

- **Escola gratuïta del Convent de Sant Sebastià (1816?-1820).** Barri Gòtic.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent dels Caracciolins, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer amb l'inici del Trienni Liberal.

Els Caracciolins van ser una Orde mendicant de creació tardana al seu temps, dedicats senceralement al culte i als ministeris, tasques ja força aeses per altres Ordes i en una època en la que s'imposaven altres dedicacions més diversificades. Es van difondre fonamentalment per Itàlia i després per Espanya, a on van arribar amb un marc clerical prou dens. Arribats primer a Madrid (1594), fundaren convents principalment a Castella, les grans ciutats andaluses, Barcelona i finalment València.

Barcelona fou la seva única presència a Catalunya, i van ser la darrera Orde mendicant en arribar a la ciutat: ho van fer molt tard, mig segle després de la darrera en arribar (els Trinitaris Descalços, en 1632), quan totes les grans Ordes ja estaven establertes i la majoria tenien més d'una casa a la ciutat.

Tot i que l'ensenyament no formava part del seu modus vivendi, la seva iniciativa d'obrir una escola per fills de militars al Segle XVIII demostra una predisposició poc comuna en aquells temps, obrint-se a l'exterior i sense amparar-se en l'exclusivitat de la seva vida en comunitat. L'Escola oberta cap a 1816 fou a requeriment de Ferran VII, demanant escoles gratuïtes de nens als convents. Durà poc: als inicis del Trienni Liberal (1820) va desaparèixer.

L'Exclaustració de 1835 els va fer desaparèixer de tota Espanya. Mai més van tornar, tot i que segurament ho intentarien en algun moment. Això explicaria la absoluta manca d'informació sobre l'Orde respecte al seu pas per Espanya i la ciutat.

17-CLERGUES REGULARS POBRES DE LA MARE DE DÉU DE L'ESCOLA PIA

Coneguts com a Escolapis.

Orde religiosa clerical.

Fundada per Sant Josep de Calassanç en Roma, en 1617.

Establerts a Barcelona des de 1815.

La seva finalitat és, íntegrament, l'ensenyament de nens.

- **Escola Pia de Sant Antoni (1815).** Ronda de Sant Pau, 70-72 (abans 54-60). Raval.

Col·legi-escola gratuït i de pagament. El Convent de Sant Antoni Abat fou fundat en 1157 per l'Orde dels Antonians. Degut a l'extinció d'aquesta Orde fou traspasat als Escolapis en 1806, però les circumstàncies polítiques van impedir el permís de les autoritats pertinents i ni tan sols van poder prendre possessió. Per fi, el permís es produí en 1815 i a finals d'any ja començaren les classes. Des de bon principi la casa va funcionar com a Escola Externat gratuïta i Internat de pagament, però fou en 1827 quan l'Internat s'establí com a tal amb un funcionament separat. Funcionà aquí fins 1894, que es traslladà a la sucursal construïda a Sarrià.

En 1846-47 s'enderrocà l'antic Convent i es construí un nou edifici, ampliat en 1862 aprofitant l'enderrocament de les muralles de la ciutat. Basats en l'ensenyament gratuït, els Interns només pagaven la pensió. En 1849 ya figura la 2ª ensenyança.

Per manca d'espai s'obre una sucursal de l'Externat al carrer Ample (1893), i una altra per l'Internat a Sarrià (1894).

Incendiat i destruït en 1909, es reconstruí totalment i fou reobert en Abril de 1910, malgrat que la reconstrucció encara durà uns anys. En 1914 encara són gratuïts 2/3 parts del total dels alumnes. Alumnes: 700 (1836 i 1840); 800 (1842); 963 (1908); 207 (1910); 1038 (1914). Religiosos: 20 (1914); 19 (1927).

- **Escola Pia Calassànica (abans Centre Calassanci) (1893).** Ample, 28 (abans Ancha / General Primo de Rivera). Barri Gòtic.

Col·legi-escola Externat gratuït i de pagament, establert al antic Palau Sessa-Larrard (1772-78). 1^a, 2ª ensenyança, i Comercial. Establert a una antiga finca senyorial que fou llogada Fou obert com a sucursal del Col·legi de Sant Antoni, per l'impossibilitat de donar cabuda a tots els externs a un sol edifici. En aquest cas, els alumnes de pagament superaven en proporció als de pagament. En 1899 deixà de dependre de Sant Antoni i va passar a ser un centre Escolapi més. Alumnes: 338 (1908); 380 (1909). Religiosos: 14 (1927).

- **Secció Filial n° 1 de l'Institut "Milá i Fontanals"- Col·legi Calassanci (1969?-1974).** General Primo de Rivera, 28. Barri Gòtic.

- **Escola Pia de Sarrià (1894).** Immaculada, 25-35 (abans Nova de Santa Eulàlia, s/n). Sarrià.

Col·legi Internat de pagament. 1^a, 2ª ensenyança, i Mercantil. Trasllat de l'Internat ja existent a Sant Antoni, i que a causa del constant augment dels externs van obligar a buscar un emplaçament nou dels interns, apartat i que permetés major cabuda. En 1890 es compraren els terrenys, i es construí un edifici de nova planta (1892-94). Durant les obres, en 1893 es compraren la resta dels terrenys que conformaren la finca quadrangular actual. Ja inagurat, havia d'acollir entre 140 i 160 interns de Sant Antoni; però la demanda va fer que des del principi es superessin aquestes xifres. En 1899, l'Internat deixà de dependre de Sant Antoni i va passar a ser un centre Escolapi més. Des de 1923 hi han alumnes migpensionistes i des de 1927 n'hi han també d'externs.

En 1933 es transformà en “Mútua Escolar Josep Gispert”, per adaptar-se a les noves circumstàncies jurídiques en matèria d’educació a l’Estat. En 1936 fou assumit per la Generalitat com a Residència escolar de nens, però al poc temps es convertí en Escola Popular de Guerra per formació militar durant la Guerra Civil. Des de 1939 va recuperar el seu tarannà habitual. Alumnes: 200 (1895). Religiosos: 37 (1927).

- **Escola Pia Balmes (1899-1912).** Passeig de Gràcia, 114. Gràcia.
Col·legi Externat de pagament. Originat en l’Acadèmia Balmes de 2ª ensenyança, fundada per un Mossèn, Francesc Galí. En 1899 els Escolapis se’n fan càrrec de l’Acadèmia, incorporant la 1ª ensenyança. Primer centre escolapi sense ensenyament gratuït. Alumnes: 230 (1900); 300 (1908); 400 (1909). En 1912 es trasllada, tot i que es continua esmenant aquesta adreça fins 1918.
- **Ídem (1912-1930).** Còrsega, 327. Gràcia.
Trasllat de la casa anterior. Es mantenen la 1^a i 2ª ensenyança.
- **Ídem (1930).** Balmes, 208 (abans 230-232). Gràcia.
Trasllat de la casa anterior.
- **Escoles del Centro Obrero Calasancio (1905-1914?).** Ronda de Sant Antoni, 2-4. Raval.
Al costat de Sant Antoni s’instal·la l’ensenyança nocturna d’obriers des de 12 anys. Alumnes: 200 (1914). No hi han més notícies des de 1914. Possiblement desaparegué amb la Setmana Tràgica.
- **Escola Pia de Nostra Senyora (1909-1910).** Passeig de Gràcia, 7. Dreta Eixample.
Obert com allotjament provisional de l’alumnat del Col·legi de Sant Antoni, cremat i destruït en la Setmana Tràgica. Alumnes: 300 (1910). A l’any següent es trasllada a una finca definitiva, ja com a Col·legi nou i independent de Sant Antoni.
- **Ídem (1910).** Diputació, 277. Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior. Finca en venda que els Escolapis van fer seva des del seu inici. Nomenada des de 1913. La 2ª ensenyança i Comerç ja són nomenats en 1920. En 1912 va deixar de ser sucursal de Sant Antoni, i des de llavors actuà com a casa independent. Religiosos: 22 (1927).
- **Ensenyament (1909-12?).** Sant Gil, s/n. Raval.
Casa d’ensenyament, possible substitutòria temporal del Col·legi de Sant Antoni, incendiat en 1909 i temporalment inhàbil. Ocupa una finca abandonada pels Fills de la Sagrada Família arran dels mateixos fets. Alumnes: 300 (1909).
- **Asilo de Protección a la Infancia - Protección de Menores (1949-1951).** Wad-Ras, 98. Poble Nou.
- **Escola Pia Mina-Pekín. Castell de les Quatre Torres. Camp de la Bota (1963-1972).** Besòs.
Escola situada al Camp de la Bota, en concret al barri coster i marginal de Pekín. En 1972 van-se traslladar al barri de la Mina, a la mateixa zona però al terme municipal de Sant Adrià del Besòs, dedicats especialment a la promoció del món Gitano.

- **Escola Professional de Sant Josep de Calassanç (1963-1969).** Sant Quintí, 5. Camp de l'Arpa.

Escola annexa a la Parròquia del mateix nom, regida pels Escolapis des de 1953 i sota la qual nasqué aquesta casa.

- **Ídem (1969-1980).** Indústria, 268 6º 2º. Camp de l'Arpa. Trasllat de la casa anterior.

Els Escolapis van nèixer com a Orde dedicada exclusivament a l'ensenyament, fent especial èmfasi en l'ensenyança elemental i primària, i durant molts anys sencerament gratuïta des de la seva fundació i fins ben entrat el Segle XIX. La seva primera arribada a Espanya fou en 1638, obrint una Escola a Guissona (Lleida); però aviat va ser abandonada, a causa de la Guerra contra França (1641). Van tornar en 1677, expandint-se bàsicament per la zona nord i pirinaica de Huesca i Lleida, on va nèixer Sant Josep de Calassanç, el seu fundador: Barbastro (1677), i Benabarre (1681-83), ambdues a Huesca. Després passaren a Catalunya: Moià (1683), Oliana (1690-1844), i Balaguer (1699). A posteriori ja es van estendre per poblacions de tota Espanya, primer petites i posteriorment a localitats de tots els tamanys, de manera espaiada i amb altibaixos en el temps durant més de tres segles sense interrupció. Actualment es mantenen a unes 60 localitats d'Espanya, sent unes 15 de Catalunya.

Els Escolapis ja van tenir a Barcelona com a plaça important per a la seva arribada, intentant-lo des de finals del Segle XVII en divrses ocasions, i que no foren autoritzats per l'autoritat competent. Finalment, ho van poder fer aprofitant el Convent de Sant Antoni Abat, ubicat al Raval, que quedava lliure degut a l'extinció de l'Orde Hospitaler de Sant Antoni. El permís es va obtenir en 1806; però la Guerra d'Independència ho va complicar tot, i no es va poder prendre possessió fins 1815, obrint immediatament les classes de nens. Inicialment fou només Externat, afegint-se l'Internat en 1827. Els seus primers temps a la ciutats van ser excepcionalment tranquils: no van patir la crema de convents, ni van ser exclaustrats ni van patir la Desamortització de 1835 degut a la seva tasca d'ensenyament, considerada com a útil, i apreciada tant pel poble com per les autoritats. Però sí que passaren penúries econòmiques constants que impediren cap expansió, ja que l'obligada gratuïtat d'ensenyança que ells mateixos s'autoimposaven reduïa el seu marge de maniobra: com a molt, van poder reformar Sant Antoni en 1847. Els poders municipals subvencionaven les seves activitats, però això igualment minvava molt la seva capacitat de maniobra i els feia absolutament dependents. Amb el pas del temps, altres comunitats anaven arribant a Barcelona, creixien i fundaven cases d'ensenyament noves. Mentres, els Escolapis continuaven reduïts a la seva casa inicial.

Finalment, amb el temps es van veure forçats a cobrar a part del seu alumnat. Però les seves cases no evolucionaren fins ser col·legis de pagament amb places gratuïtes, sinò que en essència seguien sent escoles gratuïtes amb alumnes de pagament; i pagava qui podia. Gràcies a això, a la dècada dels anys 1890 van poder dur a terme una expansió enorme, i sense perdre la seva essència: van obrir un Col·legi al Barri Gòtic (1893), i un Internat a Sarrià (1894), que inicialment van funcionar com a sucursals de Sant Antoni. I més tard, es van fer càrrec d'un Col·legi de Gràcia (1899). També, annexa a

Sant Antoni, funcionava una Escola específicament per obrers (1905-14), que no va tenir massa duració. D'aquesta manera recuperaren el terreny perdut respecte a altres comunitats. Amb la Setmana Tràgica (1909), Sant Antoni fou totalment destruït; però va generar indirectament una nova fundació a la Dreta de l'Eixample (1909), que s'obrí per suplir temporalment Sant Antoni i va acabar sent permanent, demostrant l'acceptació que els Escolapis tenien a la ciutat. Progressivament, el factor de gratuïtat anava minvant: en 1900 els Escolapis tenien uns 1750 alumnes en total, amb 736 gratuïts; en 1912, 2535 alumnes amb 736 gratuïts. Les despeses ocasionades per l'expansió obligaven a aquesta política de cobrament.

Després de 1910 els Escolapis donen per finalitzada la seva expansió principal, tenint un bagatge gens menyspreable de cinc col·legis a la ciutat, que després de la Guerra Civil van poder-los mantenir en condicions. Des de 1939 van sorgir algunes cases noves, de dimensions molt reduïdes, però de caire molt diferent i compromeses amb els problemes socials del seu temps. Cap d'elles subsisteix actualment. Primer es van encarregar de l'Asil de nois del Poblenou (1949-51), activitat que fou testimonial. I posteriorment van fundar dues cases: una Escola al barri de la Mina-Besòs (1963), que després es va traslladar al municipi proper de Sant Adrià del Besòs en 1972. I una Escola al Camp de l'Arpa (1963-80) d'estudis professionals.

Els Escolapis aconseguiren el seu desenvolupament amb prou mèrit, donant-se en una Orde amb un plantejament prou ambigu: no tenia col·legis per a privilegiats, però tampoc escoles per a pobres. La manca de tracte diferenciats segons criteris econòmics els va dificultar el seu creixement, que podria haver sigut molt més gran de comptar amb el suport econòmic i social que altres ordes sí van tenir al optar per una clara diferenciació de tracte. Actualment es mantenen els cinc col·legis oberts en el període 1893-1910, tenint com a única tasca apart de la docència els ministeris a dues parròquies. No han desenvolupat altres tasques. Destacar que el Col·legi de Sant Antoni és l'únic que es manté al Raval, malgrat la decadència soferta per aquest barri.

18-MISSIONERS FILLS DEL COR DE MARIA

Coneguts com a Claretians.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Sant Antoni Maria Claret a Vic, en 1849.

Establerts a Barcelona des de 1860.

La seva finalitat és el servei de la paraula.

- **Col·legi Claret (abans Col·legi i Escoles del Cor de Maria) (1871-1909; 1912).**
Nàpols, 344-350 - Sant Antoni Maria Claret, 45-49 (abans Coello, 255) - Sicília, 323-333. Gràcia.

Col·legi de pagament i Escola gratuïta amb classes diürnes i nocturnes. En 1860 els Claretians fundaren l'anomenat "Convent Nou" a un modest edifici rodejat de conreus a les afores de la llavors Vila de Gràcia; però no fou fins 1871 que començaren les activitats educatives. Aquest edifici inicial es trobava a la cantonada de Claret-Nàpols, però malgrat no estar alineat amb l'Eixample Cerdà (que fou aprovat en el mateix 1860), casualment en coincidí i això el va salvar força anys. Sembla que l'Escola gratuïta fou establerta algun temps a Travessera de Gràcia, 260-264 en un antic Col·legi Politècnic (1895-1909 aproximadament), i devia ser un annexe molt proper a l'edifici. En 1904 fou construïda l'actual Església al Carrer

Claret i que es convertí posteriorment en l'eix central del complexe educatiu. Incendiat en 1909, es traslladaren provisionalment fins que l'edifici de Nàpols fou reconstruït totalment en 1912 (i ja coincidint totalment amb la quadrícula Cerdà). Degut a la demanda, es construï un nou edifici (1926-29) a la cantonada Claret-Sicília, quedant l'Església centrada entre els dos edificis del Col·legi. Amb 1ª ensenyança, cap a 1920 ja apareixen la 2ª ensenyança i Comerç.

En 1936 l'Església fou incendiada, i tot i que el Col·legi no ho fou va ser saquejat i va quedar inservible. Tornà a obrir-se en 1940. En 1960, i amb motiu del centenari de la fundació s'afegiren nous pisos i les instal·lacions esportives. Finalment, en 1997 s'enderroca l'edifici de Claret-Nàpols (edificat en 1909-12, i ja molt malmés), i es substituï per un de nou.

Alumnes: 165, 65 gratuïts (1910); 140, 40 gratuïts (1914). Religiosos: 20 (1914); 30 (1927).

- **Col·legi Claret (1909-1912).** Passeig de Sant Joan, 82. Dreta Eixample. Trasllat provisional causat per l'incendi de la Setmana Tràgica.

- **Casa (1868-1936).** Ripoll, 25 1°. Barri Gòtic.

No hi ha ensenyament de cap tipus. Va fer de Residència i Casa Generalícia, amés de fer de Seu editorial de les publicacions de la Congregació. Va desaparèixer amb la Guerra Civil.

Els Claretians van nèixer amb una finalitat doble i molt clara: per una banda la predicació al poble, suplint una tasca que realitzaven les antigues ordes exclaustrades i expulsades d'Espanya en 1835. Per altre banda, també tenen un objectiu missioner arreu del món. Posaven molt èmfasi en la formació dels seus membres, que eren considerats tan predicadors com missioners, i ja es trobessin a Espanya com a terres americanes o africanes.

Després d'uns primers anys reduïda a un àmbit regional (Vic), al període 1860-1900 va tenir un creixement espectacular amb una expansió de base totalment peninsular i també mundial, de les quals una part van incorporar també l'ensenyament. Molt aviat van passar a Amèrica (1870), i posteriorment a Àfrica (Guinea Ecuatorial). A Catalunya, com s'ha dit, el seu origen català no va significar cap pes especial dins el Principat, fundant a unes 15 localitats i continuant presents a gairebé totes elles actualment. Fou una comunitat religiosa especialment afectada per la Guerra Civil, ja que va ser la que més religiosos va perdre durant el conflicte. Actualment es mantenen a més de 60 localitats, repartides per tota Espanya.

A Barcelona van arribar en 1860, concretament als afores del municipi de Gràcia, i va ser la segona fundació de la Congregació després de la Casa Mare de Vic. De seguida, per poder mantenir la casa es van dedicar a l'ensenyament amb un Col·legi i Escola (1871), malgrat no ser una dedicació prioritària. No van tenir cap més expansió a la ciutat: la formació de missioners i predicadors estava suficientment satisfeta amb aquella casa, i el Col·legi ajudava a mantenir-la. Malgrat això, la casa va tenir un creixement progressiu i constant fins convertir-se en l'activitat fonamental dels Claretians a la ciutat. Va patir l'infortuni de ser incendiat amb la Setmana Tràgica (1909), i també durant la Guerra Civil (1936), però va poder sobreviure. Actualment continua sent el Col·legi més important de la seva zona.

19-ORDE HOSPITALÀRIA DE SANT JOAN DE DÉU

Coneguts com a Hospitalaris de Sant Joan de Déu.

Orde Mendicant.

Fundada per Sant Joan de Déu a Granada, en 1537.

Establerts a Barcelona des de 1867.

La seva finalitat és la hospitalitat amb pobres i malalts.

- **Asil de la Immaculada Concepció (1867-1881).** Rosselló, 175. Esquerra Eixample.

Hospital-escola infantil. Instal·lats en una caseta al xamfrà, van fer una ampliació de l'edifici que va concloure en 1875. Ja dedicats a guarir i educar als nens ingressats. Buscant un lloc més ampli i retirat, es traslladen a Les Corts i van vendre la finca als Missioners del Sagrat Cor.

- **Escoles de l'Asil de Sant Joan de Déu (1881-1969).** Deu i Mata, 57 (abans San Francisco / Carmelo / Gelabert Coscoll, 30) - Av. Diagonal, 565 (abans 14 de Abril / Av. Generalísimo, 635). Les Corts.

Trasllat de la casa anterior. Amés d'Hospital-Escola, és un Asil Internat gratuït per nens malalts i cecs. Reben ensenyament elemental i d'oficis, adequat a les seves possibilitats fins curar-se. De 5 a 15 anys. En 1969 es trasllada a Esplugues, transformant-se en Hospital i perdent tota activitat educativa. Interns: 200 (1895); 240 (1900); 204 (1914). Religiosos: 18 (1905); 22 (1927).

- **Casa (-1895?-).** Comtal. Barri Gòtic.

Efímera sucursal de la casa de Les Corts, nomenada una única vegada i segurament amb els mateixos fins. Molt breu, no hi han més detalls.

Els Hospitalaris de Sant Joan de Déu són una Orde mendicant de fundació tardana, però d'activitat molt activa i específica: el servei a tot tipus de malalts. Es dedicaren a disminuïts psíquics o físics, vells, nens... i a tot tipus d'establiments sanitaris.

L'Orde es va escindir al poc temps (1608) en dues branques: l'Espanyola i la Italiana, diferenciades només en tenir els seus Superiors respectius i cobrir àrees geogràfiques diferenciades. En general, es van expandir principalment per Europa i també per Amèrica colonial amb els anomenats hospitals-missió. En el Segle XVIII van arribar a tenir més de 160 hospitals, que amb l'Exclaustració de 1835 van perdre totalment fins arribar al extrem de què la branca espanyola es va estingir (1850). Però la branca italiana continuava activa a la resta d'Europa, i quan les condicions van ser força més propícies van venir a la península, restaurant novament l'Orde (1867). Van venir precisament a Barcelona, quan mai fins llavors els Hospitalaris havien estat presents a Catalunya, fundant també una altre Hospital a Sant Boi de Llobregat (1895). Actualment es mantenen a unes 35 localitats espanyoles, 6 d'elles catalanes.

A Barcelona, els Hospitalaris s'especialitzaren des de bon principi només en la sanitat infantil. Degut a les característiques de les convalescències infantils, l'Hospital també va ser habilitat com a Escola pels seus ingressats. Així, van construir un Hospital-Escola a l'Esquerra de l'Eixample (1867) que anys després es va traslladar a Les Corts (1881), a un lloc llavors prou retorat del casc urbà. Amb les grans dimensions d'aquesta única casa donaven prou cabuda a les necessitats sanitàries de la ciutat en la

seva vessant infantil, sent l'Hospital més gran d'aquestes característiques a la seva època. Per això, no necessitaren expandir-se a la ciutat.

Amb la millora de les condicions higièniques i els avenços mèdics, les atencions s'anaven fent cada vegada menys necessàries les llargues convalescències d'antuvi. Això feia que l'ensenyament sigués cada vegada menys important davant la manca de llargues estàncies, fins que al ser traslladat a un nou edifici a Esplugues de Llobregat (1969), ja ho va fer únicament com a Hospital i la seva vessant docent va desaparèixer del tot.

Últimament han afegit a les seves tasques sanitàries l'acollida d'immigrants.

20-FILLS DE LA SAGRADA FAMÍLIA, JESÚS, MARIA I JOSEP

Coneguts com a Fills de la Sagrada Família.

Congregació religiosa clerical.

Fundada pel Beat Josep Manyanet en Tremp, en 1864. Extingida en 1909, fou reinstaurada en 1916.

Establerts a Barcelona des de 1872 a 1873, van tornar en 1876.

La seva finalitat és l'educació i formació de la joventut, i ministeris sacerdotals.

- **Escola de la Junta de Damas (1872-1873).** Beates, 2 2º. Barri Gòtic.
Escola gratuïta, finançada per aquesta entitat de dones i portada pels religiosos. A finals de 1873, a causa de l'instabilitat del moment i enfermetat dels religiosos, abandonen l'empresa i abandonen la ciutat. No tornen fins 1876.
- **Escoles de la Junta Diocesana de Enseñanza (1876-1880).** Ponent ,18 1º (ara Joaquín Costa). Raval.
Retornats a la ciutat, els religiosos tornen a fer-se càrrec d'unes Escoles finançades per una associació caritativa; en aquest cas, els seus mitjans els permeten fer-se càrrec de dues cases.
- **Escoles de la Junta Diocesana de Enseñanza (1876-1880).** Sant Ferran, 33 1º (ara de la Maquinista). Barceloneta.
Retornats a la ciutat, els religiosos tornen a fer-se càrrec d'unes Escoles finançades per una associació caritativa; en aquest cas, els seus mitjans els permeten fer-se càrrec de dues cases.
- **Col·legi de Jesús, Maria i Josep (1877-1877).** Tramontana, 18. Sant Andreu.
Fundació provisional del Col·legi a una casa anomenada Can Salí, que pocs mesos després fou traslladat a un lloc millor, cedint l'edifici pel Noviciat de les Religioses de la Sagrada Família de Natzaret, branca femenina de la Congregació.
- **Ídem (1877).** Sant Sebastià, 55. Sant Andreu.
Trasllat de la casa anterior a una casa anomenada Torre Llobet. Col·legi de pagament i Casa generalícia. 1ª i 2ª ensenyança, aquesta darrera ressenyada des de 1884. En 1887 apareix el seu emplaçament especificat per primera vegada. Incendiat en 1909, fou reobert un mes després. Alumnes: 320 (1908); 200 (1909). Religiosos: 19 (1927).
- **Jesús, Maria i José (1909?-1915?).** Gran de Sant Andreu, 335. Sant Andreu.
Escola de 1ª ensenyança. No indica Orde que el porti, però pot tractar-se d'un trasllat temporal del col·legi del mateix nom obert a causa de l'incendi de l'edifici

original en 1909. És nombrat fins 1915, i coincideix casualment amb l'època que la comunitat fou absorbida pels Teatins. Alumnes: 95 (1909).

- **Escola Catòlica de Sant Josep de la Juventud Catòlica de Barcelona (1881-1901?).** Nou de la Rambla, 69 (abans Conde del Asalto). Raval.

Escola gratuïta finançada per l'associació caritativa del mateix nom, fundada en 1869 i fent-se càrrec els Religiosos de la seva gestió des de 1881.

- **Escola Catòlica de Sant Josep de la Juventud Catòlica de Barcelona (1881-1901?).** Sant Oleguer, 17 1°. Raval.

Escola gratuïta de caràcter similar i mateixes característiques.

- **Ídem (1901?-1909).** Riereta, 28. Raval.

Escola gratuïta de nens, i part de pagament. Escola oberta com a resultat de la reunificació de les dues escoles anteriors. Diürna i nocturna. Alumnes: 255 diürns i 95 nocturns (1901). És possible que en 1908 es traslladés a San Gil, 3 al mateix Raval, finca molt més espaiosa i funcional. En tot cas l'escola desapareix en 1909, però segons algunes fonts sembla que els religiosos mantenen aquesta casa fins els anys 20.

- **Escoles de la Asociación de Católicos de Barcelona (1887-1889).** Lledó, 4. Barri Gòtic.

Escoles gratuïtes portades per la Congregació del mateix nom. Molt aviat es traslladà a Riera Alta, 21 en el Raval.

- **Escoles de la Asociación de Católicos de Barcelona (1887-1889).** Ferlandina, 45. Raval.

Escoles gratuïtes portades per la Congregació del mateix nom i els GG. de La Salle fins 1887, que passa als Fills de la Sagrada Família. Es traslladà a Riera Alta, 21.

- **Escoles de la Asociación de Católicos de Barcelona (1889-1906).** Riera Alta, 21. Raval.

Escoles gratuïtes, diürnes i dominicals. Obertes en 1889, es tracta del trasllat de les dues cases anteriors a un local molt més espaiós, ara portades amb ajuda de *Las Conferencias de San Vicente de Paúl*. Nens obrers de 3-14 anys. Alumnes: 294 diürns (1898). Religiosos: 3 (1901). Igualment desaparegudes amb la Setmana Tràgica.

- **Ídem (1906-1909).** Sant Gil, 3 1°. Raval.

Trasllat de la casa anterior, i és probable que des de 1907 també absorbís la casa de Riereta, 28. En tot cas, tot va desaparèixer amb la Setmana Tràgica. Fins 1912 també apareix com pertanyent als PP. Religiosos de la Caritat Cristiana (Orde il·localitzada), però es pot tractar d'una transcripció errònia de la Congregació. També surt una escola dominical de la *Asociación de los Amigos de los Pobres* des de 1907 i fins 1915 com a mínim, però potser fossin entitats diferents a la mateixa finca. Alumnes: 50 (1914).

- **Casa d'Ensenyança (1889-1890?).** Canuda, 31. Barri Gòtic.

Segurament es tracta de l'emplaçament inicial de la casa següent.

- **Casa d'ensenyança (1890-1901).** Sant Pere Més Baix, 55. Barri Gòtic.

Possible trasllat de la casa anterior.

- **Col·legi Pare Manyanet (abans Col·legi -Taller del Nen Jesús i Col·legi Sagrada Família) (1892).** Taquígraf Garriga, 129 (abans San Carlos, 49 / Castellbisbal / Carmelo) - Entença, 301 (abans Riera de Magòria) - Prat Rull - Travessera de les Corts, 331 (abans 3-5). Les Corts.

Col·legi-Taller per a fills d'obriers de Les Corts. Fundat per un sacerdot en 1883, en 1892 se'n fan càrrec els religiosos. 1ª ensenyança i oficis manuals, de 5-14 anys. De pagament, part gratuït. Incendiat en 1909, fou reobert en Setembre. Des de 1918 l'Escolasticat de Filosofia i Teologia es trasllada a aquesta casa, i sembla que el Taller no tanca malgrat no ser nombrada durant uns anys aunque. Apareix documentat el Taller fins 1932 amb la Casa generalícia. Des de 1929 aproximadament canvia la seva denominació per *Sagrada Família*.

En 1964 hi hagué una profunda renovació amb la construcció d'un nou edifici que és el que hi ha en l'actualitat i adoptant la denominació actual. Alumnes: 126 en total, 36 gratuïts (1899); 61, ? gratuïts (1914). Religiosos: 5 (1927).

- **Cúria Provincial (1896-1900).** *Elisabets, 19 2º 1ª. Raval.*
Separada temporalment de la casa de Sant Andreu, passats uns pocs anys va tornar al seu antic emplaçament. No va oferir classes.

- **Escolania de l'Església de la Mare de Déu de la Mercè (1897-1904).** Ample. Barri Gòtic.

Escolania per a nens amb ensenyament de música. Amés, ensenyança elemental gratuïta a càrrec dels religiosos a la mateixa Escolania. 70 alumnes de 5 a 12 anys.

- **Asilo Naval Español. Corbeta "Tornado" (1897-1899).** Moll d'Espanya. Port de Barcelona.

Asil fundat en 1877 i que durà més enllà de 1939 instal·lat a diversos vaixells, especialment a Corbetes. Els religiosos se'n encarregaren només un parell d'anys. Per orfes de marins desitjosos de aprendre l'ofici de mariner. De 10-16 anys. Amb places de pagament i gratuïtes. Asilats: 70-100 (1895); 70 (1901).

- **Col·legi Santíssim Redemptor (-1970?-).** *Montnegre, s/n. Les Corts.*
Només van donar catequesi. No va ser mai un centre dependent, i amés el vincle va ser molt breu.

Els Fills de la Sagrada Família es dediquen únicament a l'ensenyament des de la seva fundació, amb un especial èmfasi a les classes populars i modestes, i amb una voluntat de cristianització de les famílies a través d'aquesta tasca. D'aquí el seu nom. Després d'uns anys reduïts a la Casa Mare de Tremp, en 1872 els Religiosos van arribar a Barcelona; però apart de la capital, gairebé sempre van ubicar-se en localitats mitjanes i petites catalanes (la més gran fou Reus), i en gran part a la província barcelonina. La seva expansió es va donar principalment des de 1876 (amb la Restauració Borbònica) i la resta del Segle XIX, donant-se gairebé únicament al Principat, i només en temps molt recents a algunes ciutats de la resta de l'Estat. Actualment es mantenen a 15 localitats peninsulars, de les quals 12 són a Catalunya i majoritàriament a la província de Barcelona. La resta estan a Madrid, Burgos i Alcobendas (Madrid).

A Barcelona es van centrar en l'ensenyament per les classes més modestes, tant menestrals com obrers, des de la seva arribada a la ciutat, sent el seu principal camí les escoles gratuïtes. Aquestes no eren obertes pels mateixos religiosos, sinó que eren cridats per diverses associacions catòliques de la ciutat que els confiaven les seves escoles respectives. Però en cap cas foren ocupacions estables, fent que els Religiosos tinguessin unes escoles tan nombroses com breus durant vàries dècades.

Arribats en 1872 per primera vegada, es van encarregar d'una Escola al Barri Gòtic (1872-73), finançada per la Junta de Damas, i que fou la seva primera fundació fora de la Casa Mare de Tremp; però els aldarulls polítics els van obligar a marxar de la ciutat a l'any següent. Tornaren en 1876, sent des de llavors la ciutat la principal població de la seva expansió. Es feren càrrec de dues Escoles de la Junta Diocesana de Enseñanza (1876-1880), que duraren molt poc. Novament ho van fer amb dues Escoles més de la "Juventud Católica de Barcelona" (1881-1909), i dues més de la "Asociación de Católicos de Barcelona" (1887-1909), sostingudes des de 1889 per les Conferències de Sant Vicenç de Paül: totes aquestes escoles van durar més, però van desaparèixer amb la Setmana Tràgica. També fundaren una altre Escola sense cap patrocinador concret (1889-1901), es van fer càrrec d'una Escolania (1897-1904), i d'un Asil Naval (1897-1899), que igualment van durar poc. Totes aquestes cases es trobaven disseminades pel Barri Gòtic, Raval, una a la Barceloneta i inclús una al Port de la Ciutat (l'Asil Naval); cap era pròpia, i sempre estaven sotmeses als vaivens de l'època.

A la vegada que s'encarregaven de petites escoles confessionals, els Religiosos van fundar cases pròpies amb més possibilitats de sobreviure i majors expectatives d'acció a la societat: així sorgiren un Col·legi de pagament a Sant Andreu (1877), i un Col·legi-Taller a Les Corts (1892), que combinava la gratuïtat amb el pagament. Totes dues fundacions, malgrat no ser senceraement gratuïtes, s'han mantingut fins ara i amés ajudaren a finançar el sosteniment de la Congregació a la ciutat. Per una banda els Religiosos trencaren una regla de gratuïtat, que fins llavors fou un requisit inexcusable; però per altre costat van poder romandre fidels a les classes socials modestes i treballadores, que sempre fou el seu objectiu. En aquest cas, la renúncia parcial als seus ideals venia justificada per aconseguir la seva supervivència i assolir objectius majors.

Els Religiosos tenien 7 cases obertes a la ciutat en 1900, sent el seu punt àlgid, i convertint-se en la comunitat masculina més nombrosa a la ciutat juntament amb els Germans de La Salle. Però això era molt fictici, ja que la majoria eren Escoles de curta vida, i només dues pròpies. Els problemes d'expansió (i inclús de supervivència) que patia la Congregació eren constants, i la Setmana Tràgica (1909) fou un cop molt dur: el Col·legi i el Taller van ser cremats, i les Escoles abandonades. Havent centrat fins llavors la seva expansió en la ciutat, la Setmana Tràgica afectava directament al cor de la comunitat.

Enmig d'aquesta crisi, a finals de 1909 la Congregació va desaparèixer al ser agregada als Clergues Regulars Teatins, històrica Orde religiosa en perill d'extinció, i que ja havien estat a Barcelona (1632-1835). Però no va sortir bé, ja que els Teatins mai havien tingut fins llavors cap tasca docent, i es va dur a terme com una solució d'emergència per salvar l'Orde. Les diferències van portar als Fills de la Sagrada Família a recobrar la seva independència en 1916, recuperant totes les seves cases que posseïen abans de l'agregació, incloses les de Barcelona. Ja durant el temps de

l'agregació, els religiosos van canviar la seva actitud a la ciutat, limitant-se des de llavors a conservar el Taller de Les Corts i el Col·legi de Sant Andreu, abandonant qualsevol col·laboració en escoles d'altres entitats. També en termes generals, a tot arreu la Congregació va establir-se, sense creixer gaire més.

Des de llavors han mantingut les dues cases fins l'actualitat com a Col·legis, sense obrir cap més casa d'ensenyament (ni tan sols com a pròpia). Només han afegit el seu Seminari (1917) a la casa de les Corts, i han convertit en Parròquia l'Església annexa a la casa de Sant Andreu (1965). Han sigut especialment importants a Sant Andreu, on han sigut els únics religiosos en obrir Col·legi, i per tant han sigut fonamentals en l'ensenyament masculí del barri.

21-GERMANS DE LES ESCOLES CRISTIANES

Coneguts com a Germans de La Salle, Lasal·lians, o Germans de la Doctrina Cristiana.

Congregació religiosa laical.

Fundada per Sant Joan Baptista de La Salle a Reims (França), en 1680.

Establerts en Barcelona des de 1879.

La seva finalitat expressa és l'ensenyament.

La seva acció es mou mitjançant l'ensenyament gratuït de grau elemental i primari des de la seva fundació. Promoguts i sostinguts a Barcelona per las *Conferències de San Vicente de Paül* durant alguns anys, i després amb l'ajuda de prohoms i mecenes com Dorotea de Chopitea, que financia l'obertura de les cases de Les Corts, Barceloneta, Poble Sec i Gràcia. Però a la vegada sostenien col·legis de pagament on amés s'impartia l'ensenyament superior, comercial, i industrial.

- **Escola de Sant Josep de les Conferències de San Vicente de Paül (1879-1884).**
Pont de la Parra, 3 bis. Barri Gòtic.

La primera escola fundada per La Salle a Barcelona, gratuïta i patrocinada per l'associació del mateix nom. Constava d'una casa particular de 2 pisos i terrat i la regentaven tres germans. Desapareix als pocs anys.

- **Escola de Sant Josep de la Asociación de Católicos de Barcelona (1880-1887).**
Ferlandina, 45. Raval.

Escola gratuïta muntada com a secció escolar de l'associació obrera del mateix nom. Arribà a tenir fins 500 alumnes.

- **Col·legi Comercial de Sant Josep (1880-1880).** Pont de la Parra, 4. Barri Gòtic.
Per poder sostenir les fundacions abans dites es funda un Col·legi Externat de pagament enfront de l'escola gratuïta de Pont de la Parra. Des d'Abril fins Octubre estigué en aquesta casa. 1ª ensenyança i Comerç. Amb 150 alumnes.

- **Ídem (1880-1890).** Montcada, 19. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem - Col·legi Comtal (1890-1906).** Comtal, 35. Barri Gòtic.
Per poder sostenir les fundacions abans dites es funda un Col·legi Externat de pagament enfront de l'escola gratuïta de Pont de la Parra. Des d'Abril fins Octubre

estigué en aquesta casa, on just abans havien estat les Religioses del Servei Domèstic. 1ª ensenyança i Comerç. Amb 150 alumnes.

- **Ídem - La Salle Comtal (1906).** Amadeu Vives, 6-8 (abans Passatge Cameros, s/n). Barri Gòtic.

En 1905 s'adquirí una parcel·la per construir de nova planta un nou col·legi que va ser acabat en 1906. Ara s'imparteix la 1ª i 2ª ensenyança, i estudis de Comerç. No apareix cap escola gratuïta. Alumnes: 550 (1908); 384 (1909); 480 (1910); 802 (1928). Religiosos: 30 (1927); 34 (1928).

- **Escola de Sant Josep (1887-1939; 1940-1946).** Carretera de Sarrià, 4. Les Corts. Escola gratuïta de nens, oberta gràcies al mecenatge de Dorotea de Chopitea. 1ª ensenyança des dels 6 anys. També apareixen esmentades classes de dibuix i francès. Una congregació dona classes nocturnes per obrers. Alumnes: 212 (1900); 210 (1910); 108 (1928). Religiosos: 3 (1914 i 1927). Incendiat en 1909, fou reobert en Octubre del mateix any.

- **Ídem (1946-1965).** Joan Gamper, 16-20. Les Corts. Trasllat de la casa anterior.

- **Escola Parroquial de Sant Joan Baptista de La Salle (1889-1958).** Passeig de la Bonanova, 6. Sant Gervasi.

Escola gratuïta per nens, vinculada a la Parròquia de la Bonanova. Depenent i costejada pel Col·legi adjacent, no es pot considerar com a fundació apart. Foren inaugurades a uns locals provisionals prefabricats just abans del Col·legi de pagament, que hi era just al costat. Començà amb 25 alumnes, però als pocs anys ja n'hi tenia 200. En 1935 s'inauguraren uns nous locals, però sempre apart del Col·legi. En 1958 l'Escola desapareix, agregant-se al Col·legi i l'edifici passa a ser d'estudis superiors de Telecomunicacions. Alumnes: 110 (1900); 185 (1914). Religiosos: 46 (1927).

- **Col·legi La Salle-Bonanova (abans Col·legi de Nostra Senyora de la Bonanova) (1889).** Passeig de la Bonanova, 8-12. Sant Gervasi.

Col·legi Internat de pagament. 1ª ensenyança, i des de 1916 2ª ensenyança. A principis de 1889 es comprà la Finca Muntadas, que constava d'una Torre i espaiosos terrenys, al costat de l'Església de la Bonanova. Al mateix any s'inaugurà el Col·legi de pagament, situat a la Torre senyorial.

A la vegada, a mitjans d'aquell any es comença a construir l'edifici actual que s'inaugurà en 1892, planificat per 400 interns. La Capella, construcció apart, s'acabà en 1901.

En 1933 passà legalment a dependre de "LAIPSA" i s'anomenà "Col·legi Verdager", d'acord amb una secularització forçada per la nova legislació. En 1936 fou incendiat en part, convertit en Caserna (1936-37), Escola popular (1937-39), i des de 1938 també fou Hospital de guerra. Des de 1939 tornà al seu tarannà anterior. En 1951 s'enderrocà l'antiga Torre Muntadas i comencen unes obres d'ampliació que finalitzen en 1954, donant com a resultat l'edifici actual. Alumnes: 400 (1895); 360 (1909).

En total (Escola i Col·legi), 350 alumnes i 32 religiosos (1906); 760 alumnes i 65 religiosos (1923); 907 alumnes i 70 religiosos (1928).

- **Escola de Santa Madrona (1890-1934).** Blai, 34 (abans 42). Poble Sec.
Escola gratuïta de nens, oberta a través d'una Junta de Senyores de la que formava part Dorotea de Chopitea. 1ª ensenyança gratuïta des dels 6 anys. Cap a 1920 canviaren de nom, dint-se *Nostra Senyora del Carme*. Alumnes: 200 (1900); 90 (1908); 150/250 (1910); 250 (1928). Incendiada en 1909, en 1910 es reobrí i els alumnes hagueren de pagar per reconstruir-la. Religiosos: 4 (1927); 5 (1928).
- **Escola de Sant Josep (1890-1936).** Mediterrani, 1 (abans Hernán Cortés). Barceloneta.
Escola gratuïta de nens, oberta gràcies a Dorotea de Chopitea. 1ª ensenyança des dels 6 anys. Des de 1914 acull també els pàrvuls sortints de l'Asil de Sant Joan Baptista de les Filles de la Caritat, en la Barceloneta. Alumnes: 215 (1900); 250 (1908); 240 (1910); 225 (1914); 200 (1928). Religiosos: 3 (1927); 5 (1928).
- **Escola de Sant Joan Baptista de La Salle (1892-1936).** Església, 2-4. Gràcia.
Escola gratuïta de nens. 1ª ensenyança des dels 6 anys. Alumnes: 212 (1900 i 1914); 150 (1908); 200 (1910); 270 (1928). Religiosos: 3 (1927); 6 (1928). Incendiat en 1936.
- **Col·legi La Salle-Gràcia (1940-1971).** Sant Salvador, 44. Gràcia.
Continuació de la casa anterior en un emplaçament diferent, però molt proper. En 1967 va rebre l'alumnat de La Salle-Josepets (1912-67), dintre del mateix barri.
- **Ídem (1971).** Plaça del Nord, 14 (abans 6, s/n). Gràcia.
Continuació de la casa anterior, juntament amb les dues seccions filials.
- **Secció Filial nº 3 de l'Institut "Menéndez Pelayo"- La Salle-Gràcia (1963).**
Sant Salvador, 36-50. Gràcia.
- **Secció Filial nº 4 de l'Institut "Menéndez Pelayo"- La Salle-Gràcia (1966).**
Sant Salvador, 44. Gràcia.
- **Escoles Parroquials de Santa Maria del Mar (1897-?).** Argenteria, 65 (abans Plateria). Pis. Barri Gòtic.
Escola gratuïta de nois, oberta gràcies a Dorotea de Chopitea però regentada ja anteriorment per seglars. 1ª ensenyança des de 6 anys. Alumnes: 150 (1900). Adreça esmentada en 1901. En 1914 els religiosos deixen l'escola, tot i que es segueix anomenant fins 1922.
- **Ídem (?-1901?).** Mirallers, 9 pral. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Adreça esmentada des de 1908, quan el trasllat ja s'havia produït.
- **Ídem (1901?-1907).** Basea, 41 (ara Plaça Jacint Reventós - Argenteria). Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1907-1914).** Montcada, 18. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Alumnes: 115 (1908); 128 (1910).

- **Escola de Sant Josep del *Centro Moral Instructivo de Gracia* (1903-1914).** Ros de Olano, 7-9 (abans Las Gracias). Gràcia.

El *Centro Moral*, fundat en 1869, té entre altres la seva secció escolar per obrers. Escoles gratuïtes, diürnes per nens i nocturnes per adults. Des de 1903 els GG. de La Salle se'n encarreguen de la diürna, de 1ª ensenyança. Alumnes: 200 (1899); 300 (1908); 200 (1909); 60 (1910); 200 (1914). Fins 1922 segueixen esmentant-se les escoles, però sense La Salle.

- **Col·legi Comercial (1905-1918).** Provença, 187-193. Esquerra Eixample. Ja existí un col·legi de noies a la mateixa adreça, documentat de 1902 a 1905. L'edifici fou inaugurat en 1905 com a *Colegio Comercial*, segons els documents d'apertura. Apart de Comerç, des de 1906 s'imparteix 1ª ensenyança per nens externs. Alumnes: 220 (1908); 234 (1910). No hi ha escola gratuïta.

- **La Salle-Josepets (abans Col·legi de Nostra Senyora de Gràcia) (1912-1967).** Marquès de Santa Anna, 5-7 (abans Santa Ana). Gràcia.

Anomenat de dues formes: *Colegio de Nuestra Señora de Gracia* (1913), o *Colegio de San Juan Bautista de La Salle* (1920). Fundat al costat de l'Església dels Josepets de Gràcia en 1912, possiblement van substituir a unes Escoles Parroquials annexes a l'Església dels Josepets (1909-12) al número 3 del mateix carrer. Es tracta d'un Col·legi perquè no hi ha referència alguna a caràcter benèfic o caritatiu. 1ª ensenyança. Religiosos: 10 (1927).

- **Col·legi de Sant Joaquim i Escoles Parroquials Verdaguer (després La Salle-Horta) (1912-1985).** Chapí, 74 (abans Combinación, 82). Horta.

Escoles parroquials d'Horta, preses per La Salle a instància del Bisbe de la ciutat en 1912 i documentades fins la guerra. S'imparteix 1ª ensenyança i, al contrari del que és habitual en les escoles parroquials, és de pagament. Alumnes: 100 (1914). Des de 1920 apareix el nom de *Colegio de San Joaquín*, segurament nascut a l'escalfor de las escoles parroquials. Possible oferta gratuïta i de pagament per separat.

Posteriorment s'amplià amb la construcció de la casa d'Hedilla 66, situada al mateix barri, passant allà la seu del Col·legi en 1966. Encara va acollir diverses dependències fins a la seva desaparició.

- **Escola Sant Joaquim - Escoles Parroquials del Carme (1928-1936).** Carme - Passatge del Bisbe Laguarda. Raval.

Desapareguda amb la Guerra Civil, en 1941 es van intentar reobrir però no va reeixir.

- **Patronat Social Obrer de Les Corts - Escola nocturna (1951-1955).** Entença, 206. Esquerra Eixample.

Escola nocturna per obrers originada en l'associació del mateix nom, formada per antics alumnes de La Salle i amb seu en el Col·legi de Les Corts. Fundada en 1905, va ser una activitat complementària d'aquest col·legi durant anys fins el seu trasllat a aquests locals. Documentat des de 1951, segurament ja hi era abans; com a mínim, des de la desaparició del Col·legi (1948).

- **Escola La Salle Bonanova (després EUTT) (1951-1974).** Sant Joan de La Salle, 5. Sant Gervasi.

Escola gratuïta. Després de ser tancada, el seu edifici serví per instal·lar l'Escola Superior de Telecomunicacions.

- **La Salle-Barceloneta (1957).** Balboa, 18-20. Barceloneta.
- **Secció Filial nº 2 de l'Institut "Ausias March"- La Salle-Barceloneta (1961-85).** Balboa, 18-20. Barceloneta.
- **La Salle-Congrés (1959-1960).** Felip II, s/n. Congrés.
Casa oberta amb motiu de la construcció del nou barri del Congrés, construït a un costat del centre del nou barri, la Parròquia de Pius X.
- **Ídem (1960).** Cardenal Tedeschini, 50. Congrés.
Trasllat de la casa anterior.
- **Secció Filial nº 1 de l'Institut "Menéndez Pelayo"- La Salle-Congrés (1960).** Cardenal Tedeschini, 50. Congrés.
- **La Salle-Port (abans Hogar La Salle - Asil Municipal de Nostra Senyora del Port) (1962-1977).** Passeig Zona Franca, 56 (abans Paseo Puerto Franco). Zona Franca.
Aquesta casa té el seu origen en l'Asil Municipal de Nostra Senyora del Port, dedicat inicialment a l'acolliment de vagabunds, pobres i alcohòlics, i la reforma de dones, tasca que fou a les Esclaves de Maria Immaculada des de 1929. A posteriori es va fundar una sucursal a un edifici apart, dedicada a l'asilament i reforma per nois, que en 1963 va ser cedida als religiosos fins que va acabar-se quan l'Ajuntament va tancar les instal·lacions. Llar i classes pels interns. No havien classes per externs.
- **La Salle-Horta (abans La Salle-Hedilla) (1963).** Dr. Letamendi, 63-65 (abans Hedilla, 66). Horta.
Col·legi fundat inicialment com a ampliació de la casa de Chapí, 74 al mateix barri. Posteriorment, al desaparèixer aquella casa aquesta passa a concentrar tots els serveis docents dins el barri i adopta el nom actual, més genèric.
- **Secció Filial nº 2 de l'Institut "Menéndez Pelayo"- La Salle-Hedilla (1962).** Hedilla, 66. Horta.
- **Ciudad de los Muchachos. Casa Puig (1963-1977).** Carretera de l'Arrabassada, s/n. Vallvidrera.
Casa d'acolliment de nens. Es tracta d'una sucursal de l'Asil Municipal del barri del Port (Zona Franca), que un any abans havia estat posat sota la direcció dels religiosos, i que va escollir aquest emplaçament per ampliar els seus serveis. Només classes per interns.

Els Germans de La Salle tenen com a finalitat única i expressa l'ensenyament, i van ser una comunitat pionera en aquest camp: nascuda en 1680, la majoria de comunitats franceses nascudes amb aquesta finalitat (principal o única) es van crear a principis del Segle XIX. Per això, la seva implantació a França estava molt avançada en vocacions i cases respecte a altres Congregacions; i a la vegada, la legislació de l'Estat francès que restringia creixentment el paper dels religiosos en l'ensenyament

els va afectar molt, ja que les seves possibilitats de creixement quedaven molt afectades.

A Espanya van intentar establir-se en diverses ocasions, especialment des dels anys 1860. Per diverses circumstàncies no es va dur a terme: l'Estat no ho autoritzava, o les condicions ofertes a la Congregació no eren acceptades; però la Restauració Borbònica (1874) i les circumstàncies cada vegada més difícils que es vivien a França van portar als religiosos a Espanya. Arribaren a Madrid (1878), i des de llavors el degoteig de fundacions va ser imparable: els religiosos es van caracteritzar per obrir cases en massa des de la seva arribada a Espanya: van ser moltíssimes (es calcula que van obrir unes 350 cases en poc més d'un segle), de les quals només ha sobreviscut una part. A Catalunya arribaren primer a Barcelona (1879), però no van arribar en massa fins 1903 (expulsats de França amb la Llei de Combes), principalment a les províncies de Barcelona i Girona. Actualment es mantenen a 95 localitats de l'Estat, sent 20 a Catalunya.

Barcelona fou el següent destí dels Religiosos després de Madrid. Segons els estatuts de la Congregació, s'havien de dedicar a l'ensenyament gratuït allà on fos necessari. Però com ja havien fet a Madrid, a Barcelona estructuraren la seva tasca educativa en dues branques: col·legis de pagament i escoles gratuïtes, de manera que els primers sostenissin a les segones. Les primeres cases obertes no eren pròpies, sinó que eren la secció escolar de dues associacions catòliques: l'Escola gratuïta de les "Conferencias de San Vicente de Paúl", al Barri Gòtic (1879-1884), i de la "Asociación de Católicos de Barcelona", al Raval (1880-1887), que van durar poc. Paral·lelament, es va obrir un Col·legi de pagament al Barri Gòtic (1880), que va servir per sostenir la naixent comunitat.

Aviat els Germans de La Salle van obtenir grans suports per expandir-se: prova d'això és què als pocs anys s'inagurà l'Internat de Sant Gervasi (1889). Les quantioses aportacions de particulars (especialment de Dorotea Chopitea) també van ajudar a obrir varies escoles gratuïtes en pocs anys, que es situaren a varios nuclis llavors allunyats de la ciutat: Les Corts (1887-1965), Poble Sec (1890-1934), Barceloneta (1890-1936), i Gràcia (1892). També l'Escola Parroquial de Sant Gervasi (1889-1957), al costat de l'Internat.

Des de llavors els religiosos feren fundacions més espaiades, però sense pausa. S'encarreguen de l'Escola Parroquial al Barri Gòtic (1897-1914). Van obrir dos col·legis més: un a l'Esquerra de l'Eixample (1905-18), i un segon a Gràcia (1912-67). Després, s'encarregaren de l'Escola del "Centro Moral", a Gràcia (1903-14). I dues Escoles parroquials més: a Horta (1912-85), i en el Raval (1928-36). La Llei de Combes (1903) no va suposar cap alteració a l'alça, ja que el personal vingut de França es dedicà fonamentalment a fundar a poblacions noves. Fins aquest moment, La Salle es caracteritzà per consolidar els dos models educatius d'una manera extremadament diferenciada. Ni tan sols hi han notícies d'alumnes gratuïts als col·legis, ni alumnes de pagament a les escoles: la separació era total. Inclús en el cas de l'Internat i l'Escola Parroquial de Sant Gervasi, que funcionaven un al costat de l'altre; però totalment separats.

Amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial (1914), els religiosos van reduir efectius humans, i van tenir que deixar les cases que no eren seves: el *Centro Moral* de Gràcia i les Escoles Parroquials de Santa Maria del Mar. Fins la Guerra Civil la resta de cases es van mantenir, excepte la del Poble Sec, tancada en 1934. Durant la República

la situació no va canviar, ja que van passar totes les seves propietats a “LAIPSA”, societat anònima que va substituir a la Congregació com a personalitat jurídica, i aparentment secularitzada. Ja des de 1900, els Germans de La Salle eren la comunitat amb més cases a la ciutat (rang que no han perdut encara avui en dia), amb unes 9-10 obertes fins 1936.

Amb la Guerra Civil van desaparèixer l'Escola de la Barceloneta i les Escoles Parroquials del Raval (1936), però aconseguiren refer la resta de cases. Després d'una etapa de recuperació, als anys 50 es va entrar en una nova etapa de gran dinamisme: apareixen noves cases amb una Escola nocturna a l'Esquerra de l'Eixample (1951-55); tornen a la Barceloneta (1957); funden un Col·legi al nou barri del Congrés (1959); s'encarreguen del Correccional municipal del barri del Port-Zona Franca (1962-77); de la seva sucursal de Vallvidrera (1963-77); i un Col·legi a Horta (1963). D'aquesta manera, arriben a tenir fins a 11 cases actives en 1965, màxim històric de qualsevol comunitat masculina en qualsevol època. Però des de 1965 comença el procés invers, amb una lenta disminució que els va portar a perdre gairebé la meitat de les seves cases: varen tancar la casa de les Corts (1965), el Col·legi de Gràcia-Josepets (1967), els Correccionals del Port (1977) i Vallvidrera (1977), i les antigues Escoles parroquials d'Horta (1985).

Des de 1985 s'han estabilitzat amb 6 col·legis, sent igualment els religiosos amb més cases d'ensenyament obertes a la ciutat de Barcelona, fita que assoliren cap a 1890 i que gairebé mai han deixat de mantenir. Altres comunitats (Fills de la Sagrada Família, Germans Maristes, o Jesuïtes) els van igualar temporalment; però cap d'elles ha mantingut tanta presència durant gairebé un segle. Han gaudit tant de recursos humans com de suports econòmics que els van ajudar decisivament a expandir-se per tota la ciutat.

Degut a la seva gran activitat, els Germans de La Salle han tingut una presència decisiva a diversos barris de la ciutat. A la Barceloneta han sigut els únics (tant abans com després de la Guerra Civil) en ser-hi presents. També al nou barri del Congrés han sigut els únics. Al Poble Sec i a Horta han viscut només amb La Salle durant dècades, fins que arribà algú altre. Finalment, les presències al Port-Zona Franca i Vallvidrera també van ser molt excepcionals en el seu temps, però no eren escoles sinó correccionals, de funcionament tancat.

22-MISSIONERS DEL SAGRAT COR

Coneguts pel mateix nom.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Jules Chevalier a Isoudun (França), en 1854.

Establerts en Barcelona des de 1880.

La seva finalitat és l'evangelització.

- *Casa (1880-1881?). Ample, 19. Barri Gòtic.
Residència de religiosos, primera presència a la ciutat.*
- *Casa (1881?-1882). Sant Elies. Sant Gervasi.
Trasllat de la casa anterior. Va tancar-se al adquirir l'edifici del Seminari.*

- **Petita Obra del Sagrat Cor - Noviciat (1882-1895).** Rosselló, 175 (abans 45). Esquerra Eixample.

Trasllat de la casa anterior. En 1882 fou comprat aquest Hospital als Hospitalaris de Sant Joan de Déu per utilitzar-lo com a Residència i Seminari de formació de religiosos; però sense cap activitat docent. Ja en 1887 apareix referit per primera vegada en aquesta direcció com a convent, sense assenyalar cap tipus d'ensenyament.

- **Col·legi de Sant Miquel (1895-1898).** Duran i Bas, 9 (abans Governador). Barri Gòtic.

Col·legi Internat i Externat de pagament. 1^a i 2ª ensenyança. Establiment obert en 1868 per un sacerdot francès, Miquel Clergue, sense dependre de cap Orde religiosa. En 1893 mor el seu fundador i el seu successor, veient-se incapaç de continuar, ho posa en venda. Es llavors quan, en 1895, els Missioners del Sagrat Cor el compren i inicien la seva dedicació a l'ensenyament. Als pocs anys decideixen traslladar-ho a l'edifici que fins ara havia servit com a Seminari, més ampli i retirat. Amés, el local del Col·legi era de lloguer i el Seminari ho tenien en propietat.

- **Ídem (1898).** Rosselló, 175 (abans 45). Esquerra Eixample.

Convent, Església i Internat de pagament. En el costat de Muntaner s'instal·la el Col·legi, mentre al costat de Rosselló s'instal·len les dependències dels religiosos. Al xamfrà havia l'Església. En 1901 gairebé desapareix per manca d'alumnat degut al seu trasllat, però pocs anys després arriba als 200 alumnes. Es mantenen els ensenyaments abans impartits, i des de 1918 aproximadament ja apareixen estudis de Comerç. Fou incendiat en 1909 i destruït en 1936, reconstruint-se tal com avui el coneixem. No està clara com fou la transició de l'Internat al Externat. Alumnes: 218 (1910); 500 (1930); 1000 (1959). Religiosos: 14 (1927).

- **Casa pels filòsofs i teòlegs (1918?-1919).** Capuchinos, 2 (actualment Major de Sarrià, h. 170). Sarrià.

Aquesta casa durà molt pocs anys, dedicada a la formació. Segurament seria una sucursal del Noviciat.

Els Missioners del Sagrat Cor, tal com el seu nom indica, tenen una dedicació prioritària a les missions arreu del món. Això explica la seva escassetat de fundacions a Espanya, entés com un país més creador de missioners que no pas com destí final de missions, i on es dediquen a l'ensenyament com una activitat accesòria de cara a mantenir i fomentar la seva activitat missionària arreu del món. En termes generals sempre ha tingut poca difusió a tot el món.

La seva vinguda des de França va venir motivada per una situació molt desfavorable a França per créixer i desenvolupar les seves tasques docents, decidint venir a Espanya. La seva arribada fou precisament a Barcelona (1880) i Canet de Mar (1889), sent aquestes les úniques cases existents a Espanya durant molt de temps. Posteriorment també arribaren a l'Hospitalet de Llobregat (1957-1996), i algunes localitats de la resta de la península. Per sostenir-se es van dedicar a l'activitat que generava més demanda: l'ensenyament. Actualment es mantenen a 8 localitats per tot l'estat, a Madrid i per altres poblacions de tota la península, tant grans com petites.

Aviat es va voler convertir Barcelona en una plaça cabdal per a la Congregació. Ja arribats (1880), als primers anys prioritzaren la formació de nous missioners per la Congregació, habitant el seu Noviciat molt aviat (1882), i només uns anys més tard ampliaren les seves activitats amb l'ensenyament: adquirint un Col·legi de pagament del Barri Gòtic (1895) que poc després fou traslladat a l'Esquerra de l'Eixample (1898), al mateix edifici del noviciat. Des de llavors concentraren els seus esforços a la ciutat en aquesta única casa, sense diversificar més les seves activitats, ni van obrir més cases a la ciutat (llevat d'una breu sucursal del Noviciat a Sarrià).

23-SOCIETAT DE MARIA - PARES MARISTES

Coneguts com a Pares Maristes.

Congregació religiosa clerical.

Fundada por Jean-Claude Colin a Lyon (França), en 1816.

Establerts a Barcelona des de 1882, van marxar en 1991.

Les seves finalitats són diverses: apostolat, missions, i ensenyament.

- **Convent i Seminari dels PP. Maristes (1882-1909).** *Balcells (abans San Salvador Nuevo). Gràcia.*

La primera casa dels PP. Maristes a Barcelona, que al pertànyer llavors al terme municipal de Gràcia ha originat l'error de considerar com a data d'arribada 1908, quan es traslladaren al Bruc. Es tracta d'un Convent que fou Residència i Seminari, sense ensenyament exterior. Establert a la zona de Sant Miquel dels Horts, altres descripcions el situen a la Muntanya Pelada o al costat del dipòsit d'aigües de Dos Rius; però sempre a la mateixa zona dins de Gràcia. En qualsevol cas, fou incendiat en 1909 i abandonat. En teoria es fusionà amb la casa de Bruc, però segueixen apareixent referències en diverses fonts fins 1915 situant-la a la Travessera de Dalt.

- **Capella Francesa (1903-1909).** *Diputació, 276. Dreta Eixample.*

Trasllat o ampliació de la casa de Gràcia, tampoc va tenir ensenyament de cap tipus. Incendiada en 1909, desaparegué i es traslladà al Bruc.

- **Acadèmia Lourdes - Capella Francesa (1908-1974).** *Bruc, 94. Dreta Eixample.*
Nascuda en 1908, aquesta casa reuneix als refugiats de les cases de Gràcia i Diputació a causa de la seva destrucció en 1909. Des de 1915 apareix com a centre de 1ª ensenyança, sense especificar més. En 1918 i 1922 s'especifica com a centre de 2ª ensenyança: la "Academia Lourdes" d'Idiomes, especialment el francès, llengüa vernàcula dels religiosos. Des de llavors només apareixen com capella per la colònia francesa resident a Barcelona, tasca que segurament portaren a terme des de bon principi.

- **Parròquia de Nostra Senyora de Lourdes (1974-1991).** *Anglí, 15. Sarrià.*
Trasllat de la casa anterior, ja sense cap responsabilitat docent.

- **Casa dels PP. Maristes (1909-1921).** *Rambla Catalunya, 63. Dreta Eixample.*
En realitat es tracta dels Germans Maristes. Tampoc especifica ensenyament.

Aquesta Congregació provoca moltes confusions per identificar-la, ja que el seu nom és molt semblant a altres dues comunitats masculines amb molta més implantació a

tota Espanya: els Germans Maristes, i sobretot amb els Marianistes, amb els que amés comparteixen exactament el mateix nom: Societat de Maria. Degut al seu escàs nombre, sovint no se'ls identifica com una comunitat apart i s'agrupen les seves cases com pertanyents als Germans Maristes o als Marianistes.

La seva dedicació des de la seva creació van ser les missions arreu del món, tenint l'ensenyament com activitat complementària i de sustent per seguir fomentant la seva activitat principal.

Vinguts des de França degut a unes circumstàncies poc propícies per créixer, arribaren a Barcelona (1882) i Malgrat de Mar (1908), sent aquestes les seves úniques cases durant molts anys. Posteriorment van saltar a la resta de l'Estat, però amb molt poca incidència. Actualment es mantenen a 7 localitats espanyoles: a Madrid, a petites poblacions de les províncies de León i Huelva, i a Malgrat.

A Espanya el seu primer destí fou precisament la Vila de Gràcia. Aquí van establir la seva comunitat i el Seminari, mostrant la intenció de convertir Barcelona en un nou focus creador de vocacions per a la Congregació. Però sempre van mostrar un especial arrelament al seu origen francès, demostrant-ho al obrir una Capella per la colònia francesa de la ciutat a la Dreta de l'Eixample (1903), posteriorment convertida en Parròquia. Aquesta va ser sempre la seva dedicació fonamental a la ciutat. Poc després van obrir una mena d'Acadèmia dedicada a l'ensenyament d'idiomes (principalment el francès), a una altra casa de la Dreta de l'Eixample (1908).

La Setmana Tràgica els va afectar molt, veient incendiades la casa de Gràcia i la Capella. Des de llavors es van mantenir a una única casa, que servia tant d'Acadèmia com de Capella fins principis dels anys 20, quan va desaparèixer l'Acadèmia i es van limitar a la seva Capella francesa.

Limitats a tasques de culte s'han mantingut durant dècades fins 1991, quan ho van deixar i varen marxar de la ciutat. Mai més van tornar a obrir cap casa d'ensenyament, havent sigut una tasca transitòria i molt puntual.

24-SOCIETAT DE SANT FRANCESC DE SALES

Més coneguts com a Salesians.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Sant Joan Bosco a Torí (Itàlia), en 1859.

Establerts a Sarrià (Barcelona), des de 1884.

La seva finalitat és l'evangelització i educació dels joves i classes populars.

- **Escoles Professionals Salesianes (abans Escoles Salesianes d'Arts i Oficis) (1884).** Passeig Sant Joan Bosco, 42 (abans Carretera de Sarrià / Don Bosco, 4). Sarrià.

Col·legi-Taller Internat i Externat d'arts i oficis. Fundat gràcies a Dorotea Chopitea, dona dedicada a promocionar obres de caritat arreu de la ciutat, que buscava la creació d'un centre d'ensenyament d'arts i oficis per fills d'obrers que haguessin acabat l'ensenyament elemental i que fins llavors mancava. Al conèixer la feina dels Salesians, els convida a establir-se a la ciutat. En 1883 compra la casa de Can Prats, i l'adequa per a les activitats que portarien a terme els religiosos. Aquests arriben en 1884, i des de llavors s'han anat obrint les més diverses especialitats: sastreria,

fusteria, i enquadernació (1884), impremta (1885), tipografia (1887), manyeria (1890), mecànica (1920), electricitat (1940), electrònica (1965), i informàtica (1981). Tant per nois interns com externs, de 12-17 anys. L'Església pública s'inagurà en 1901, i amb aquesta obra s'acabà una primera etapa d'expansions successives.

Als anys 50 i 60 el centre es reestructura i pateix una profunda ampliació i renovació, amb noves construccions. l'Internat desaparegué en 1974. Alumnes: 400 interns i 100 externs (1895, Tallers+Col·legi?); 390, 145 gratuïts (1900, Tallers+Col·legi?); 200 (1914). Religiosos (Tallers+Col·legi): 45 en total (1900); 12, i 32 auxiliars (1914); 58 (1927).

- **Col·legi del Sant Àngel de la Guarda (1891).** Passeig Sant Joan Bosco, 74 (abans Don Bosco, 4). Sarrià.

El Col·legi-Escola fou fundat com a complement als Tallers, per proporcionar 1^a i 2ª ensenyança als alumnes que no tinguessin edat suficient per accedir als Tallers. Igualment, tenia tant alumnes interns com externs. Per nens de 7-12 anys. Funcionant al uníson amb els Tallers, des de 1964 ambdues cases tenen un funcionament independent. Combinava el pagament i la gratuïtat. Alumnes: 150 (1914).

- **Escoles de Sant Josep - Institut Salesià (després Col·legi de Sant Josep) (1890).** Rocafort, 42 - Floridablanca, 41. Sant Antoni.

Escola gratuïta de nens i obrers. Fundat gràcies a Dorotea de Chopitea, que també ajudà a fundar la casa dels Salesians de Sarrià. S'oferia 1ª ensenyança, amb classes diürnes i nocturnes i esporàdicament de pàrvuls. Annexa es va construir l'Església, ja que no havia cap al barri (1907-14). Fou incendiat en 1909, però obrí en 1910 tot i que molt precàriament. En 1936 l'Església fou incendiada i destruïda. Mentres, el Col·legi fou incendiat en part i va servir com a Grup Escolar i Caserna durant la Guerra, quedant molt malmés. Va tornar a funcionar des de 1939, però precàriament ja que la restauració total del centre no es va assolir fins 1958. Posteriorment es va fer el Pavelló esportiu (1989-91), i una àmplia remodelació del centre (1990-93). Alumnes: 400 (1890); 650 en total (1901); 450 (1908); 350 (1909); 410 (1910?); 500 (1914). Religiosos: 12 (1901); 9 (1927).

- **Escola (-1902?-).** *Constitució, 116. Hostafrancs.*

En 1902 apareix l'escola regida pels Salesians amb 111 nens, i inclús subvencionada pel Ajuntament. Al any següent desapareix la referència als Salesians i a la mateixa escola.

- **Obra Max Bembo. Asilo de Desamparados (-1907?-).** *Cortes, 18 (actualment Gran Via, 388- esq. Llançà). Hostafrancs.*

Asil de nens vinculat als Salesians, amb 12 religiosos al seu càrrec. La seva missió és l'asil de nens i nenes obrers fins que poden valdre's per sí mateixos. Contaven amb 100 nens i 70 nenes. Segurament els Salesians s'encarregaven de les classes, deixant l'obra assistencial a altres persones, ja que la finalitat dels Salesians no s'inclou els asils d'orfes o pobres.

l'obra no torna a ser referida fins 1912, però llavors els Salesians ja estaven desvinculats. Des de 1917 es traslladen a 26 de Gener, 36, fins la seva desaparició en 1925.

- **Col·legi Sant Joan Bosco (abans Fundación Planás) (1941).** Passeig Vall d'Hebron, 258 (abans s/n). Vall d'Hebron.

- **Hogares Ana G. de Mundet (1957-1982).** Passeig Vall d'Hebron, s/n. Vall d'Hebron.

Orfanat de nois i noies. Els Salesians donaven classe als nois.

- **Escola Sant Joan Bosco. Obra Social de la Caja de Ahorros i Monte de Piedad (1966-1984).** Plaça Ferran Reyes, 2-3 (abans Indústria, 563-573). Sagrera.
- **Escolania del Temple del Tibidabo. Casa de Formació (1980-96).** Santuari del Tibidabo, s/n. Vallvidrera.

Establerts al cim del Tibidabo des de 1912, havia una Escolania per a aspirants a integrar-se dins dels Salesians. No hi han referències de l'Escolania fins 1980 amb 1ª ensenyança, i tampoc queda clar si s'obren les portes a tot tipus d'alumnat.

Els Salesians tenen com a finalitat expressa l'ensenyament, que des d'un primer moment va anar encaminat cap a les classes populars, i especialment amb la naixent classe obrera; així fou des del principi, i així l'han mantingut sempre. Des de la seva fundació a Itàlia la seva fòrmula va tenir una gran acceptació, ja que era tota una novetat trobar una Congregació que s'involucrava de ple en el món de la naixent classe proletària, satisfent les seves necessitats específiques de formació al màxim nivell possible. D'aquí que el seu tret distintiu hagi sigut sempre la importància que han donat a l'ensenyament d'arts i oficis, considerat com un pilar fonamental de cara a la formació de les classes obreres i populars, sense limitar-se a unes primeres lletres ni a l'ensenyança elemental.

Aviat van aconseguir força renom, i prova d'això fou la crida que es féu perquè vinguessin a Espanya sol·licitant els seus serveis. Van arribar a Utrera (Sevilla) en 1881, encarregant-se d'unes escoles. Fou una fundació aïllada, ja que la veritable expansió no va venir fins la fundació a Barcelona (1884). Des de llavors la seva expansió per tota Espanya ha sigut constant, sense patir altibaixos ni etapes de crisi, i excepcionalment fins èpoques molt recents quan altres comunitats ja s'havien estancat. A Catalunya es van centrar durant molts anys a Barcelona, fundant només a Girona (1891), Mataró (1905) i Sant vicenç dels Horts (1931). No fou fins els anys 50 que iniciaren un cicle de fundacions més complet, arribant a Badalona (1956), Terrassa (1957), o Sabadell (1961) entre altres. Actualment es mantenen en 107 localitats, disseminades per tota Espanya.

Els religiosos van arribar a Sarrià (1884), llavors un municipi encara independent de Barcelona. La seva arribada fou fomentada per una coneguda mecenes de l'època (Dorotea Chopitea), que buscava una comunitat idònea per l'atenció de la creixent classe obrera de la ciutat, i ho va trobar als Salesians. Inicialment obren uns Tallers d'arts i oficis al mateix any, i uns anys després ho van complementar amb un Col·legi (1891). Totes dues cases (que en algunes èpoques han funcionat com una sola) adoptaren un caràcter mixte de pagament i gratuïtat, però sense distinció segons les aportacions, un fet prou insòlit a la època. Posteriorment es van establir més a prop del casc urbà barceloní, al llavors barri obrer de Sant Antoni, amb una Escola gratuïta (1890). Amb aquests plantejaments, els Salesians es van fer excepcionalment populars per la seva accessibilitat.

Després d'obrir les cases de Sarrià (Internat i Externat) i Sant Antoni (Externat) entre 1884 i 1891, els Salesians van establir-se, renunciant a qualsevol futura expansió, i es dedicaren a incidir en els respectius barris. Només van haver algunes incursions a Hostafrancs (1902-03 i 1907-08), que no van tenir gaire vida, i que tampoc eren cases pròpies. La Setmana Tràgica va destruir l'Escola de Sant Antoni, però es va poder refer aviat. Es calcula que cap a 1910 els Salesians atenien a uns 2000 obrers de tota la ciutat.

Després de la Guerra Civil, els religiosos van experimentar un procés contradictori: en lloc de perdre presència o mantenir-se amb certa precarietat, van encetar un lent procés de creixement. Així, apart de mantenir les dues cases anteriors, van sorgir diverses cases: un Col·legi a la Vall d'Hebron (1941); un Orfanat al mateix barri (1957); una Escola a la Sagrera (1966); i una Escolania al Tibidabo, a Vallvidrera (1980). D'aquesta manera els Salesians van arribar a tenir mitja dotzena de cases obertes en 1980, en un moment en què la majoria de comunitats es veien obligades a reduir efectius. Des de llavors van entrar en un lent descens, al tancar gairebé totes les cases obertes en aquest període: l'Orfanat (1982), l'Escola de la Sagrera (1984), i l'Escolania (1996). En realitat van plegar les cases de dimensions més petites, i l'Orfanat per manca d'orfes. La resta de cases es mantenen actualment.

Totes les cases dels Salesians destaquen per un paper fonamental als seus barris respectius: la casa de Sarrià va ser sempre per un alumnat popular, en una zona bàsicament de col·legis per èlits socials. Els Col·legis de Sant Antoni i Vall d'Hebron han sigut sempre el centre neuràlgic dels seus barris respectius, ja que mai ha hagut cap altre comunitat masculina a la zona. I també la desapareguda casa de la Sagrera va tenir un paper similar.

25-CONGREGACIÓ DE SANT PERE AD VÍNCULA

Coneguts com a Pares de Sant Pere ad Víncula.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Charles Fissiaux a Marsella (França), en 1839.

Establerts en Barcelona des de 1884.

La seva finalitat és l'ensenyament i obres assistencials, sempre amb la joventut.

- **Casa Municipal de Correcció - Escola de Reforma (1884-1890).** Travessera de Gràcia, costat mar (abans Travesera Solar, 91). Gràcia

La Casa de Correcció Municipal fou inaugurada en el Convent de las Agustines-Beates Magdalenas del Carrer de Jonqueres, en 1834. Va ser habilitada per l'ensenyança i correcció d'homes i dones de menys de 20 anys, però separats internament. Fou enderrocat en 1854 durant el bienni progressista, i al acabar es va plantejar la seva restauració. Així, en 1856 es reobrí en l'antic Convent de les Mínimes (Carme, 44) fins que en 1875 retornaren les monges i la Casa fou recol·locada en una antiga fàbrica de fundició de metalls a Gràcia. Com els reclusos augmentaven, la secció femenina es separà en 1880 entregant-la a les Religioses del Bon Pastor. En 1883 havien 93 reclusos i en 1887 ja eren 141: urgia trobar un nou local.

En 1884 es confià la seva direcció als RR. de Sant Pere ad Víncula, Orde especialitzada en la gestió d'establiments de correcció de la joventut. La titularitat de la casa seguia sent de l'Ajuntament, que es reservava una quota d'assignació d'ingressats, però poc a poc els Religiosos es van fer amb tot. Van reduir l'edat

d'ingrés de 8 a 15 anys, però encara no donaven abast. Ingresaven joves per desig patern, que pagaven la seva plaça.

- **Asil Toribi Duràn-Escola de Reforma (1890-1943).** Granada del Penedès, 42 (abans Granada i Lluís Antúnez) - Tuset, 1 - Travessera de Gràcia. Sant Gervasi.

Com l'edifici antic ja no era suficient, els religiosos decidiren construir-ne un de nou i propi. Arribà un prohoms, Toribi Durán, que llegà tota la seva fortuna per comprar un terreny i construir-lo, i així el problema va quedar solucionat.

L'edifici fou acabat a finals de 1890 i el seu arquitecte fou Josep Pellicer. Ocupava tota l'illa de Travesera de Gràcia-Tuset-Riera d'en Malla (després Balmes)-Granada. Des de llavors la casa portà el nom del seu mecenas, i substituï el concepte de correcció pel de reforma. La potestat municipal ja quedava molt minvada: 2/3 parts dels Internats eren enviats pel Ajuntament, però el funcionament intern escapava a la seva jurisdicció i l'edifici tampoc era seu. 1895: 230 asilats; 1902, 271; 1914, uns 300.

Les places designades per la municipalitat eren pagades pel Ajuntament; la resta eren pagades, per les famílies dels Internats.

En 1909 s'obrí una granja agrícola en una caseta annexa a l'edifici, que l'obertura del carrer Balmes enderrocà cap a 1928. En 1936 fou incendiat, quedant inservible pel seu ús. Restaurat a dures penes, es procedí a buscar un nou lloc.

- **Ídem. Torre Vilana (1943-1977).** Vilana, 12 (abans 10). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior.

- **Escola Toribio Durán (1977-1990).** Vilana, 12. Sant Gervasi.

Transformació de la casa anterior en una nova fórmula educativa que no reeixí.

- **Col·legi Sant Pere Apòstol (1966-1993).** Planella, 40. Sant Gervasi.

Col·legi annex a l'edifici de l'Asil Duran, obert per atendre a un tipus de alumnat no problemàtic.

La Congregació ha tingut com a finalitat única i exclusiva la reeducació i reforma de nois joves i adolescents considerats com a delinqüents o viciosos. El seu mètode es basava en l'utilització de locals per la reclusió i l'ensenyament, intentant combinar disciplina amb afectivitat. La seva expansió a nivell mundial va ser molt petita, reduint-se a França i posteriorment a Espanya. També els requisits de la Congregació impedia una expansió més àgil, ja que per dur a terme les seves tasques havien de ser cridats per ajuntaments o governs, i així encarregar-se dels reformatoris i correccionals. Amb la Llei de Combes (1903), la Congregació va ser pràcticament el·liminada de França i tots van emigrar a Espanya, convertint-se en el país on sempre han tingut més pes a tot el món amb diferència.

A Espanya la seva expansió ha sigut fonamentalment molt reduïda, limitant-se a Barcelona (1884) i Sant Feliu de Llobregat (1913), on van tenir respectius reformatoris. A la resta de l'Estat han sigut testimonials. Actualment es mantenen a 4 localitats: Barcelona, Sant Feliu de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat i Benavente (Zamora).

La seva expansió a Espanya es va donar precisament a instàncies de l'Ajuntament de Barcelona, que els va trucar per encarregar-se de la secció masculina de la Casa de Correcció municipal (1884). Als pocs anys construïren un monumental edifici a Sant Gervasi (1890), gràcies a una generosa donació econòmica, i que amb tota seguretat va arribar gràcies a la presència dels religiosos al Correccional. Així, la Congregació portar a terme les seves activitats sense problemes econòmics. Gràcies a això, amb el temps la casa de Barcelona es va convertir en la més important de la Congregació (convertint-se inclús en Cúria General, sent-ho fins ara), inclús per davant de Marsella, Casa Mare de la comunitat.

Amb la Guerra Civil van traslladar el Correccional (1943) per trobar-se en estat ruïnós, a un nou edifici igualment de gran tamany, i mantenint les mateixes tasques. Des dels anys 60 la Congregació comença a canviar les seves línies d'acció, adaptant-se als temps: van obrir un Col·legi (1966) al costat del Correccional, i després van reconvertir el Correccional en una Escola per joves problemàtics (1977), canviant el concepte de reforma pel d'ensenyament. Els retocs no funcionen, i cap de les dues fòrmules s'imposen: tancaren l'Escola (1990) i després el Col·legi (1993). De tot l'antic complex d'edificacions només queda la Cúria General.

Actualment la Congregació es dedica a activitats de reinserció i marginats, allotjats en petits pisos per Barcelona i l'Hospitalet. A tota Espanya només la casa de Sant Feliu de Llobregat, reconvertida en Col·legi, ha pogut reconvertir-se amb èxit.

26-GERMANS MARISTES DE L'ENSENYAMENT

Coneguts com Maristes o Petits Germans de Maria.

Congregació religiosa laical.

Fundada pel Beat Marcel·lí Champagnat a La Valle (França), en 1817.

Establerts a Barcelona des de 1898.

La seva finalitat és, exclusivament, l'ensenyament.

- **Seu Provincial i Noviciat (1898-1909).** Vallès - Les Monges, 27 - Torrent Parellada. Sant Andreu.

En 1897 els Maristes compraren el Col·legi de les Religioses de Jesús-Maria al barri de Sant Andreu, amb Convent i Església. En 1898 van establir-hi la Seu Provincial i el Noviciat, amés de l'infermeria per religiosos grans. La casa fou incendiada en 1909, i ja no va ser reconstruïda pel seu elevat cost. La Seu Provincial va passar a Roger de Llúria, 58.

En 1920 es vengueren els terrenys, que serviren per comprar en 1921 un solar per la editorial (Claret-Sicília). Res queda del Convent, traçant carrers i noves construccions. Només sobrevisqué la capella, transformada en l'Església Parroquial de Sant Pacià.

- **Col·legi (1908-1909).** Vallès - Les Monges, 27 - Torrent Parellada. Sant Andreu. Continuació de la casa anterior on s'obriren unes escoles per a nens, diürnes i nocturnes, al mateix edifici. Centenars d'alumnes, segons algunes fonts. Van desaparèixer amb la Setmana Tràgica.

- **Col·legi Sagrat Cor (1909-1909).** Casanovas, 90 (després Gran de Sant Andreu). Sant Andreu.

Aquest deu ser el local definitiu de l'escola de 1ª ensenyança que s'havia establert a la Seu Provincial, o una possible ampliació donada la gran demanda que es parlava. No va poder arribar a funcionar, ja que segurament fou destruïda durant la Setmana Tràgica. L'única referència que hi ha sobre ella és la documentació per la seva apertura aquell mateix any.

- **Col·legi de la Immaculada (1900-1900).** Plaça Urquinaona, 2 pral. Dreta Eixample.

Aquesta és la primera fundació escolar a Barcelona: Sant Andreu quedava molt lluny, i possiblement encara no donaven classes. La docència era al principi molt heterogènia, però aviat predomina la 1ª ensenyança. Només durà de Març a Setembre, que es traslladà.

- **Ídem (1900-1936).** Roger de Llúria, 38-40. Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior. Col·legi Externat de pagament, per nens. Amb 1^a i 2ª ensenyança. Inicialment s'establí només al número 38; però tal fou l'èxit que el Col·legi adquireix cap a 1906 la finca col·lindant (número 40) del mateix carrer. Més tard afegeix Comerç, i per manca d'espai torna a ampliar-se i traslladà Secundària i Indústria a Llúria, 58. La casa tenia la seva escola gratuïta vinculada a la Parròquia de la Concepció. Durant la guerra s'organitzà una altra escola en l'edifici. Fou saquejat, i tot i que no fou incendiat els Maristes ja no van tornar en 1939. Alumnes: 293 (1909); 340 (1910). Religiosos: 17 (1909); 20 (1910); 23 (1927); 11 (1936).

- **Col·legi de la Immaculada - Sucursal (1919-1936; 1939-1946).** Roger de Llúria, 58. Dreta Eixample.

En 1909 la Seu Provincial ocupa un pis d'aquesta finca fins 1919, en què els Maristes ocupen tota la finca traslladant la 2ª ensenyança i Indústria des de Llúria, 38. Edifici amb Capella, menjador, Biblioteca i museus, però sense Església. Fou saquejat en 1936, però no pas incendiat perquè en la planta baixa havien tendes i fou requisat per la Generalitat. Així l'edifici es va conservar en condicions. Religiosos: 15 (1927); 14 (1936).

En 1939 fou residència i escola de 1ª ensenyança i Comerç, però aviat es pensà en un trasllat a un altre edifici més espaiós. Abandonat definitivament en 1946.

- **Col·legi Maristes - la Immaculada (1943).** València, 370 - Passeig de Sant Joan, 88. Sagrada Família.

Actual emplaçament dels dos Col·legis de Roger de Llúria. Es tracta de l'antic convent de les monges Saleses que el posen en venda degut al seu mal estat. Els Maristes el compren i des de 1940 el restauren. Des de 1943 s'imparteix la 2ª ensenyança, i des de 1946 la 1ª ensenyança i Comerç que s'impartien en Llúria, 58.

- **Escola Parroquial de la Concepció (1901-1909).** Claustres de l'Església. Dreta Eixample.

Escolas parroquials fundades en 1882 pel Rector. En 1901 els Maristes s'encarreguen d'ella com a sucursal gratuïta del Col·legi de Llúria, 38. Alumnes: 75 (1901). Des dels 6 anys. Per manca de lloc són traslladats a un altre local.

- **Ídem (1909-1914).** Carreró del Mercat. Dreta Eixample. Trasllat de la casa anterior. Alumnes: 140 (1910).

- **Ídem (1914-1936).** Passatge de l'Església, 2. Dreta Eixample.
Trasllat a un local més espaiós. Va desaparèixer amb la Guerra Civil. Alumnes: 160 (1914). Religiosos: 3 (1936).

- **Acadèmia Champagnat (1904-1905).** Rambla Caputxins, 7 (ara Rambles, 33).
Pis. Barri Gòtic.
Ensenyament d'Idiomes i Comerç, amb documentació acreditativa de la seva apertura en 1904. Per manca d'espai es trasllada immediatament.

- **Ídem (1905-1916).** Rambla Catalunya, 63-65 - Aragó. Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior, però ara afegeix la 1ª ensenyança. Després no hi han més notícies i la casa apareix com a residència marista entre 1909 fins 1915, sense aclarir-ne l'ús. Només en 1915 apareix explícitament com establiment d'ensenyament i aquest any deixa d'esmentar-se. En 1916 es trasllada a Aragó, 268 i canvia el seu nom per Escola Sant Josep.

- **Escoles del Patronato Obrero de San José (1906-1909).** Wad-Ras, 206 - Llacuna, 8. Poblenou.
Centre Obrer. Financiat pel Marquès de Comillas, fou fundat en 1906 adquirint un local gran que anteriorment fou fàbrica. Els Maristes dirigeixen la seva escola gratuïta de nens, sense indicar si la resta del Patronato estava sota la seva direcció. En 1908 s'aconsegueix un nou local, segurament contigu, que amplia la cabuda de l'anterior. La residència dels Maristes estava en Llacuna, separada del Patronat de Wad-Ras per un pont. Fou incendiat en 1909. El Centre Obrer fou reobert en 1910, però sense la presència dels Maristes. Alumnes: 179 (1905).

- **Escoles del Patronato Obrero de San José (1906-1936).** Sant Oleguer, 10. Raval.
Funcionant des de 1879, el Patronato no poseeix escoles gratuïtes de 1ª ensenyança fins 1906. La de nens és regentada pels Maristes, la de nenes i pàrvuls no s'especifiquen. Alumnes: 390 (1908); 470 (1910); 250 diürns i 100 nocturns (1914). Oscil·lació en torn als 400 alumnes. Religiosos: 6 (1936).
Sembla que l'escola va créixer fins formar local i residència pròpia, ja que els religiosos vivien al costat de l'escola: el nou Col·legi de Sant Olegari. El col·legi és saquejat en 1936 però no cremat, per no propagar el foc a vivendes col·lindants. Malgrat això, no tornen.

- **Germans Maristes del Guinardó (?-1909).** *Guinardó.*
Convent incendiat en 1909. I desaparegut, perquè no van haver més notícies sobre ell. Es desconeix si era escola, cosa molt probable en cada fundació marista.
També podria ser una confusió de l'època que confondria els Maristes amb el Convent dels Mínims.

- **Escola Parroquial de Sants (1907-1936).** Església parroquial. Sants.
Oberta a instància del Rector de Santa Maria de Sants per mancança d'un local docent d'aquestes característiques al barri. Alumnes: 200 diürns i 170 nocturns (1914). Tots gratuïts.

- **Col·legi Maristes - Sants (abans Col·legi Sagrat Cor) (1907).** Antoni de Capmany, 80 (abans via fèrria) - Fernández Duro, 1 (abans 33) - Olzinelles, 10-12 (abans Mina, 6-8). Sants.

Col·legi Externat de pagament. Oberta l'Escola Parroquial, paral·lelament es construí el col·legi enfront de la Parròquia. Alumnes: 211 (1910) de 1ª ensenyança. Cap a 1920 ja ofereix 2ª ensenyança. Entre 1928 i 1929 es va construir l'edifici actual a la mateixa finca. Incendiat i destruït en 1936, fou reconstruït poc després tal com era durant la mateixa guerra. Aquesta ha sigut l'única casa dels Maristes que va sobreviure a la guerra fins els nostres dies. Religiosos: 7 (1927); 11 (1936).

- **Escoles del Círculo Obrero de San Pedro Apóstol (1907-1924).** Trafalgar, 48. Barri Gòtic.

Fundat en 1891, la seva secció escolar no apareix esmentada fins 1908 amb escoles gratuïtes per a nens, nenes i pàrvul. Els Maristes s'encarregaren de la secció de nens en 1910 amb 1ª ensenyança. La seva comunitat depèn de Llúria, 38. Des de 1920 també hi ha ensenyament de comerç. En data indefinida el Centre es trasllada. Alumnes: 90 (1910); 100 (1914). Religiosos: 2 (1936).

- **Ídem (1924-1936).** Sant Pere més Alt, 25. Barri Gòtic. Trasllet de la casa anterior.

- **Escola Sant Josep / Residència (1912?-1916).** Diputació, 274. Dreta Eixample. *Esmentada entre 1912 i 1914 com casa dels Maristes, sense especificar-ne ús. Podria tractar-se de la residència dels religiosos de l'acadèmia Champagnat, i no sembla clar que tingués activitat docent. Va tancar en 1916 integrant-se en la casa següent.*

- **Escola Sant Josep (1916-1925).** Aragó, 268. Dreta Eixample. Trasllet de l'Acadèmia Champagnat amb un nom diferent, rebent a la vegada la Residència de Diputació, 274. Esmentada explícitament des de 1917, a la vegada que es deixen d'esmentar les dues cases precedents. Desapareix en 1925, i segurament va tenir continuïtat amb l'Escola Parroquial de Sant Josep Oriol de Villarroel, 91.

- **Escola Parroquial de Sant Pere Apòstol (1913-1915?).** Lluís el Piatós, 1 - Plaça de Sant Pere. Pis. Barri Gòtic.

Escola Parroquial gratuïta de nens. Vinculada a la Parròquia de Sant Pere de les Puelles, en el pis d'una finca propera a l'Església. 1ª ensenyança. Alumnes: 130 (1914). Va durar molt poc, perquè l'escola apareix esmentada fins 1920 però des de 1915 no s'assenyala als Maristes com a encarregats.

- **Escoles del Centro Católico de Sants (-1914?-).** Fernández Duro, 35. Sants. Escola gratuïta per obrers. En 1914 els Maristes donaven classes nocturnes per obrers en el centre, contigu al edifici del Col·legi del Sagrat Cor. Les escoles s'esmenten fins 1922, però els Maristes només apareixen en 1914.

- **Escoles del Centro Angélico de Hostafrancs (-1915?-).** Sant Roc, 27. Hostafrancs.

Patronat obrer fundat pel Rector de Sants en 1882 i vinculat a la parròquia, és societat obrera des de 1905. Cap el 1915 comencen a donar classes dominicals els Maristes, fins data desconeguda.

- **Escola Parroquial de Sant Josep Oriol (1925-1936).** Villarroel, 83 (abans 91). Esquerra Eixample.

Escola Parroquial de nens, molt probable continuació de la casa d'Aragó, 268. També s'esmenta una Església i col·legi, que deu ser el mateix. 1ª ensenyança. No s'aclareix la seva gratuïtat. Religiosos: 17 (1936).

- **Residència Provincial i Procuradoria (1919-1933).** Girona, 117. *Dreta Eixample.*
Des de 1925 la Procuradoria (una mena de magatzem d'abastiment de materials) es va traslladar a Sicília, 400.
- **Residència Provincial (1933-1936).** Serra, 15 pral. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Resideixen els provincials, 3 religiosos.
- **Editorial (1921-1936).** Sicília, 400 - Sant Antoni Maria Claret, 51-53. *Sagrada Família.*
En 1920 es venen els terrenys de Sant Andreu i es compra a l'any següent un solar per la Editorial. En 1933 és secularitzada amb el nom de Editorial Luis Vives. Sembla que entre 1919 i 1921 va poder estar la Seu Provincial, però no sembla probable. Des de 1925 també va estar la Procuradoria. Religiosos: 13 (1936).
- **Col·legi Maristes - Les Corts (1967).** Vallespir, 160. Les Corts.

Els Germans Maristes es dediquen, des de la seva fundació a França, a l'ensenyament de l'infància sense cap altre finalitat concreta. Degut a aquesta tasca tan precisa, aviat van tenir problemes per expandir-se i dur a terme les seves activitats docents a França, degut a la legislació creixentment estricta en aquest aspecte des de la dècada de 1880. Per això, es van decidir a continuar el seu creixement fora de França, i un dels destins escollits fou Espanya. A l'Estat van arribar en 1887, i fundant concretament per la zona de Catalunya. La seva primera casa fou Girona (1887), i durant els primers deu anys van fundar bàsicament per les províncies de Girona i Barcelona. Des de 1897 la seva expansió ja fou general per tota Espanya, sent encara més nombrosa arran de la Llei de Combes (1903), que va comportar una allau de nous religiosos i fundacions. Fins els anys 30 fou contínua, frenant-se amb la Guerra Civil, i de nou als anys 60-70 van viure una darrera època d'expansió. Van fer més d'un centenar de fundacions, de les quals han desaparegut molt poques. Actualment es mantenen a unes 80 localitats de la península, totalment disseminades per tot l'Estat, tot i que mantenen una presència especialment alta a les províncies de Girona, Barcelona, Guipúscoa i Biscaia.

La primera presència a Barcelona es va donar al recentment llavors municipi recentment agregat de Sant Andreu (1898), que es va convertir en la Casa Mare i noviciat, però inicialment sense ensenyament. Des de bon principi, els Maristes van establir un règim docent a la ciutat que contemplava tant l'ensenyament de pagament com el gratuït, i en locals totalment diferenciats segons cada cas. Així, la primera casa d'ensenyament oberta a la ciutat fou un Col·legi, a la Dreta de l'Eixample (1900-46), i poc després una Escola Parroquial al mateix barri (1901-36). A partir d'aquí les fundacions van ser constants, i encara més accelerades arran de la Llei de Combes (1903) que portà molt personal nou a la ciutat: una Acadèmia al Barri Gòtic (1904-16), poc després traslladada a la Dreta; una Escola de Patronat al Poble Nou (1906-09), i un altra al Raval (1906-36); una Escola Parroquial a Sants (1907), i un Col·legi

al mateix barri (1907); una Escola de Patronat al Barri Gòtic (1907-36); una Escola gratuïta a la Casa Mare de Sant Andreu (1908-09); i una dubtosa al Guinardó (?-1909).

És a dir, en només 8 anys els Maristes havien obert 9 cases obertes a la ciutat, amb un promig d'una fundació anual, i eren la comunitat masculina més nombrosa juntament amb els Germans de La Salle. Es concentraven especialment a Sants i la Dreta, amb presències dúplices i complementàries (Col·legi i Escola Parroquial) dedicades a alumns diferents segons categoria social. La resta de presències foren a barris bàsicament modestos (Raval, Barri Gòtic, Poblenou, Sant Andreu), i a través de la secció escolar de Patronats obrers.

Però la Setmana Tràgica (1909) va marcar un punt de canvi: vàries cases van ser incendiades, i dues d'elles (Sant Andreu i Poblenou) es perderen per sempre. Des de llavors els Maristes van deixar d'implantar-se en noves zones de la ciutat, per reforçar la seva presència en barris molt concrets (que considerien com més "aptes"): Sants, la Dreta de l'Eixample, i el Barri Gòtic (concretament la zona de Sant Pere). Es van fer càrrec d'una Escola Parroquial al Barri Gòtic (1913-15?); de dues Escoles Patronals a Sants (1914?) i a Hostafrancs (1915?), que van ser molt breus; van transformar l'Acadèmia en Col·legi (1916-25) a la Dreta de l'Eixample; i van obrir una Sucursal del Col·legi (1919-36) al mateix barri. Aquesta tendència només va variar quan es van fer càrrec d'una Escola Parroquial a l'Esquerra de l'Eixample (1925-36).

En aquesta etapa continuaven fent-se càrrec d'escoles, dues parroquials i dues de Patronats, a barris modestos. Paral·lelament, l'ensenyament de pagament també va créixer, ja que el Col·legi de la Dreta es va ampliar amb una sucursal; però va ser l'única comunitat masculina de gran arrelament a la ciutat que no va obrir cap Internat, i ni tan sols es va establir a la zona alta de la ciutat (Sarrià, Sant Gervasi): van ser l'excepció. Continuaven sent una de les comunitats masculines més nombroses a la ciutat, amb 8 cases fins la Guerra Civil, juntament amb els Germans de La Salle.

La Guerra Civil també fou un cop molt dur. La seva presència a la ciutat es va reduir radicalment, passant de 8 a només 2 cases en 1940. De ser una de les ordes més nombroses a la ciutat, van passar a gairebé desaparèixer. Tal fou el trasbals que patiren amb la Guerra, que van abandonar totes les escoles que tenien: tant les de Patronat, com les parroquials. Només el Col·legi de Sants, i una de les dues finques del Col·legi de la Dreta, es van poder recuperar. Sense cap dubte, va ser la comunitat masculina que va sortir més malparada de la Guerra. En aquesta darrera etapa ha hagut molt menys moviment. Per una banda, el Col·legi de la Dreta es va traslladar al barri de la Sagrada Família (entre 1943-46), a uns locals més aptes. I per un altre lloc, només ha hagut una nova fundació: el Col·legi de les Corts (1967), sent aquest tot el seu bagatge fundacional després de la Guerra. Amb aquests tres col·legis (Sants, Sagrada Família i les Corts) s'han mantingut fins l'actualitat sense més problemes. Especialment a Sants, on han sigut els únics religiosos en fundar Col·legi.

Els Maristes han tingut una gran facilitat per obrir cases, igual que a la resta de l'Estat, però amb una diferència a la ciutat: han tingut molt poca consistència. Els trasbalsos de 1909 i 1936 demostraren aquesta fragilitat, fonamentada en tenir molt poques cases pròpies: donaven molta més importància a regir escoles alienes. També mostraria una gran desproporció entre els recursos humans (amb Combes, molt abundants) i els econòmics. I que la seva tendència a separar alumns en col·legis i

escoles en un mateix barri tampoc els van fer gaire populars, sent un objectiu a batre amb la Setmana Tràgica i la Guerra.

27-CONGREGACIÓ DELS SAGRATS CORS I DE L'ADORACIÓ PERPÈTUA DEL SANTÍSSIM SAGRAMENT

Coneguts com a Pares dels Sagrats Cors, o Picpus.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Pierre Coudrin a Poitiers (França), en 1800.

Establerta a Barcelona des de 1927.

La seva finalitat és l'anunciació de l'Amor de Déu als homes.

- **Residència (1927).** *Avinguda República Argentina, 230-236 - Gomis, 23 (abans 33). Vallcarca.*

Residència dels religiosos, sense més particularitat que ser la casa fundacional a la ciutat.

- **Col·legi Sagrats Cors (1940-1975).** Diputació, 250. Pis. Dreta Eixample. Col·legi Externat. 1^a i 2ª ensenyança. Establert en un gran pis Principal. En 1961 la 2ª ensenyança es traslladà a la nova casa de Sarrià. Tancat el Col·legi en 1975, encara va fer-ne ús una comunitat fins marxar definitivament en 1981.

Alumnes: 170 (1940); 300 (1960); 200 (1970); 120 (1974); 70 (1975). Religiosos: 7-8 (1960); 3-4 (1970).

- **Col·legi Sagrats Cors (1961).** Avinguda de Vallvidrera, 8-10. Sarrià. Col·legi Externat. Inaugurat per paliar la manca d'espai que es sofria al Col·legi de Diputació, portant-se la 2ª ensenyança. Ocuparen un gran xalet amb uns extensos terrenys que serviren per construir el Col·legi actual, inaugurat en 1966. En 1979 es va agregar el Col·legi de les Religioses dels Sagrats Cors del Passeig de Reina Elisenda, 18 al mateix barri de Sarrià. En 1985 la unió va quedar consumada quan tota la 2ª ensenyança va passar a Reina Elisenda, i igualment tota la 1ª ensenyança de les dues cases es va agrupar en aquest edifici.

Alumnes: 158 (1961); 320 (1966); 1232 (1978); 1737 (fusió dels dos col·legis, 1979). Religiosos: 13 (1961); 15 (1966); 18 (1978); 5 (1995).

- **Col·legi Sagrats Cors -Sucursal (abans Col·legi Adoració Perpètua) (1979).** Passeig Reina Elisenda, 18 bis (abans 14). Sarrià.

Col·legi Externat. Es tracta del Col·legi fundat per les Religioses dels Sagrats Cors, que va ser incorporat a la casa anterior. Al mateix 1979 les religioses abandonaren la seva titularitat, deixant-ho tot en mans dels religiosos, tot i que algunes continuaren treballant com a professores. No es pot considerar una nova fundació, ja que des de 1985 tots dos edificis funcionaven com una sola casa.

Els Pares dels Sagrats Cors es dediquen, per igual a l'ensenyament i a les missions arreu del món. Van arribar a Espanya a causa dels creixents entrebancs legals per dedicar-se a l'ensenyament a França, i preveient un exili total com així va ser amb la Llei de Combes (1903). Llavors Espanya fou la seva principal terra d'acollida, i succeí a França com a país amb major implantació de la Congregació a nivell mundial. Encara avui la seva presència a Espanya és la majoritària a tot el món.

La seva primera presència a la península fou Miranda de Ebro (Burgos), en 1880. Primer s'expandiren a Madrid, i amb la Llei de Combes a Guipúscoa. Després optaren per les grans ciutats de l'Estat. Actualment es mantenen a unes 15 localitats, principalment a Madrid, Barcelona, varies ciutats andaluses, i algunes localitats de Càceres i Cantàbria.

Establerts a Barcelona en 1927, van obrir una comunitat sense cap activitat concreta, limitant-se als ministeris. No fou fins després de la Guerra Civil que encetaren activitats d'ensenyament a la ciutat amb un primer Col·legi a un pis a la Dreta de l'Eixample (1940). Posteriorment, ja consolidats, obriren un altre a Sarrià (1961), com a ampliació de l'altre. Poc a poc, la casa de Sarrià va anar guanyant pes específic (disposava de més espai i instal·lacions), fins que va tancar el Col·legi de la Dreta (1975). Posteriorment, es va absorbir el Col·legi de les Religioses dels Sagrats Cors que havia al mateix barri de Sarrià (1979), federant-se totes dues cases i convertint-se en un únic Col·legi. Actualment el Col·legi de Sarrià es manté sense problemes.

28-MISSIONERS DELS SAGRATS CORS DE JESÚS I MARIA

Coneguts com a Missioners dels Sagrats Cors.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Joaquim Rosselló a Randa (Balears), en 1890.

Establerts en Barcelona des de 1928.

La seva finalitat és el ministeri apostòlic i la predicació.

- ***Parròquia de la Mare de Déu del Coll (1928).*** Santuari, 28-30. Vallcarca. *Arribada dels religiosos a la ciutat.*

- **Col·legi Parroquial Mare de Déu del Coll (1949).** Santuari, 28-30. Vallcarca. Els religiosos establiren una residència en 1928 i porten la parròquia, però fins 1949 no duen a terme l'obertura, molt precària, d'un Col·legi vinculat a la mateixa parròquia i al servei del barri.

Aquesta comunitat té una finalitat encarada fonamentalment al ministeri apostòlic, a través dels ministeris del Sacerdoci. Per això, en totes les seves presències sempre tenen (inicialment o únicament) una activitat de servei parroquial, apart d'altres que puguin tenir. Reduïts inicialment a Ses Illes, posteriorment van donar el salt a la península encarregant-se de parròquies bàsicament a grans ciutats.

A Catalunya van arribar a Barcelona (1928), i Esplugues de Llobregat (1972), apart d'altres (Vic, la Gleba) que no han sobreviscut. Actualment es mantenen a 10 localitats espanyoles, amb 4 a les Balears i la resta principalment a grans ciutats: Madrid, Barcelona, València i Pamplona, apart d'Esplugues i Artajona (Navarra).

La seva presència a Barcelona a través habitual: encarregant-se dels ministeris de la Parròquia de la Mare de Déu del Coll, al barri de Vallcarca (1928). Aquesta fou la seva tasca única durant 20 anys, que com a part de la seva tasca van inagurar molt precàriament un Col·legi Parroquial, a causa de les greus mancances i marginalitat que patia aquest barri. Aquesta ha sigut la seva única fundació escolar, i tampoc han fundat cap més casa a la ciutat.

Arribats en una època en què el panorama docent ja estava prou cobert, els religiosos van tenir molts problemes per fer-se lloc: no aconseguien recursos, i trigaren força anys en poder obrir una casa. Però en aquest cas, directament van localitzar-se en un barri molt deprimat i no van buscar barris més propicis per desenvolupar-se. La seva tasca era totalment barrial, amb la parròquia que tenien assignada, i l'ensenyament quedava totalment sotmés a aquesta tasca, sorgint perquè era necessari pel barri.

29-GERMANS MISSIONERS DELS MALALTS POBRES, SOTA L'ADVOCACIÓ DE SANT CAMIL I LA SANTA CREU

Coneguts com a Camilians.

Peculiar associació piadosa.

Resultat de la fusió (1971) dels Germans de la Caritat de la Santa Creu, Pia associació laical fundada per Jaume Sayrols a Barcelona, en 1784. I dels Germans Missioners dels Malalts Pobres, Pia unió fundada per Antonio Jácome Pumar a Barcelona, en 1946.

En els dos casos, la seva finalitat ha sigut l'assistència en hospitals i als disminuïts psíquics.

- ***Hospital de la Santa Creu (1784-1936).*** *Hospital, 56. Raval.*
Lloc de naixença dels Germans. Continuaren treballant al Hospital en el seu actual emplaçament de Sant Antoni Maria Claret, 167 al Guinardó, fins la Guerra Civil.
- ***Asilo de Protección a la Infancia - Protección de Menores (1951-1966).*** Wad-Ras, 89. Poblenou.
Fundació a càrrec dels Germans de la Caritat de la Santa Creu. Totalment excepcional, ja que els religiosos es dedicaven fonamentalment a disminuïts psíquics i malalts. Possiblement van substituir als Escolapis (1949-51), i a la vegada ho van ser pels Terciaris Caputxins (1972-83).
- ***Institut Psico-pedagògic per a Adolescents (1966-1988).*** *Carretera de Sant Cugat (abans de l'Arrabassada), Km. 7. Vall d'Hebron.*
Possible trasllat de la casa anterior, establerta a una finca dita "Vista Rica". Ja només dedicada a l'assistència de deficients.

La comunitat actual com a tal sorgí com a resultat de la fusió de dues comunitats.

Per una part, els Germans de la Caritat de la Santa Creu, associació de laics cristians fundada en 1784 que mai va ser cap comunitat religiosa. Creada per emular el model de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, la seva tasca principal era fer tot tipus de tasques d'ajuda a hospitals i establiments sanitaris i assistencials. Treballaren al Hospital de la Santa Creu (pel qual van ser creats), i altres entitats sanitàries de la ciutat. Després de la Guerra Civil tan sols continuaven vigents al Manicomi municipal de la Guineueta i dedicats a l'atenció de disminuïts psíquics. El seu equivalent femení van ser les Hospitalàries de la Santa Creu, creades en 1792 i que, aquestes sí, aconseguiren transformar-se en Congregació religiosa.

Per altra banda, els Germans Missioners dels Malalts Pobres (1946), sorgiren inspirant-se en l'Orde dels Camils, dedicats exclusivament a la sanitat. Fou fundada

com a Pia Unió dedicada específicament al tractament de disminuïts psíquics. Com a tals, mai s'han dedicat a l'ensenyament.

Donada la similitud de finalitats que tenien als darrers temps (i la manca de personal dels Germans de la Caritat), en 1971 s'uniren en una única comunitat, tot i que en la realitat es pot dir que van ser els Camilians qui absorbiren als Germans de la Caritat perquè la dedicació de la comunitat resultant està més dirigida cap als disminuïts que a una tasca genèricament sanitària, i segueixen sent coneguts com a Camils. Actualment es mantenen a 3 localitats, totes a Catalunya: Barcelona (1946), Àlpens (1950), i Tordera (1972).

El paper docent es redueix a una de les tasques dels Germans de la Caritat d'abans de la fusió: l'Asil Municipal de menors del Poblenou, del qual es van encarregar substituïnt als Escolapis (1951). Posteriorment ho van deixar (1966), obrint en el seu lloc una casa d'atenció a deficients. Amb la fusió aquesta va passar a ser l'activitat principal. Per tant, l'ensenyament va ser una tasca puntual, no massa breu (15 anys), i més encarada a la reforma.

30-GERMANS DE LA SAGRADA FAMÍLIA DE BELLEY

Coneguts com Germans de la Sagrada Família, o Safa.

Congregació religiosa laical.

Fundada per Gabriel Taborin en Belmont (França), en 1835.

Establerts a Barcelona des de 1949.

La seva finalitat és la pastoral mitjançant l'ensenyament cristià.

- **Casa (1949-1950).** *Còrsega, 335 1º. Gràcia*
Primera presència de la comunitat a la ciutat, encara sense ensenyament.
- **Col·legi Sagrada Família (1950-1955).** *Còrsega, 335 1º. Gràcia.*
Comtinenació de la casa anterior, ja amb ensenyament. Establert en un pis de lloguer, donat el gran ritme de creixement aviat es va pensar en un nou emplaçament. Des de 1954 s'inicià el trasllat de les dependències i va ser tancat definitivament a principis de 1955. Alumnes: 13 (1950); 215 (1953).
- **Ídem (1955-1965).** *Avinguda Diagonal, 351. Dreta Eixample.*
Trasllat de la casa anterior. A principis de 1953 es va comprar un antic Hotel abandonat, començant les obres a finals de l'any. L'edifici fou pràcticament refet, afegint varis pisos. En 1954-55, i mentres duraven les obres, es va fer el trasllat progressiu de les classes consumant-se el trasllat aquell mateix curs. Aquí funcionà el Col·legi durant 10 anys. Amb 1ª i 2ª ensenyança. Novament, per manca d'espai fou clausurat i totes les seves dependències foren traslladades al Col·legi d'Horta, nascut com a sucursal i que ara es convertia en casa central dels religiosos a la ciutat. Alumnes: 500 (1955); 600 (1965).
- **Col·legi Sagrada Família-Horta (abans Col·legi Sant Josep) (1956).** *Peris i Mencheta, 26-46. Horta.*
Sucursal de la casa anterior. Preveient-se que el nou Col·legi de Diagonal no podria donar a abast en un futur, es van fer gestions per adquirir una propietat més àmplia. Finalment es fixaren en Can Carabassa, també dita Maryland, Torre senyorial d'estil

neoclàsic amb espaiosos jardins. Fou comprada en 1956 i després d'alguns arranjaments provisionals va començar a funcionar com a Col·legi aquell mateix any. Inicialment dit Col·legi Sant Josep, va funcionar com a sucursal de Diagonal fins 1960 i posteriorment, en 1965, va absorbir-lo i adoptà el seu nom. Amb aquesta integració la Torre era insuficient, però els amplíssims jardins havien permès ampliar el Col·legi amb 4 pabellons bessons (1965). Posteriorment, un pavelló nou (1974-75) i el progressiu arranjament de tota la finca amb patis i jardins va donar la fesomia actual al Col·legi. Alumnes: 132 (1957); 989 (1965); 1500 (1970); 1954 (1990). Religiosos: 10 (1960); 22 (1964).

Els Germans de la Sagrada Família tenen com a única i exclusiva finalitat l'ensenyament. Curiosament, malgrat haver nascut i desenvolupar-se a França, no arribaren a Espanya en cap dels moments especialment crítics en aquest país per les comunitats ensenyants (especialment a principis dels anys 1880 i a 1903, amb la Llei de Combes), preferint exiliar-se a altres països limítrofs.

Fou poc després quan arribaren a Espanya, establint-se a La Horra (Burgos) en 1909, i expandint-se principalment per Castella-Lleó. La presència a Catalunya va ser bastant posterior, i no feta des de França sinó des de la Meseta peninsular: Barcelona (1949), Gavà (1952), i Begues (1985). Totes tres es mantenen. Actualment es mantenen a unes 10 localitats espanyoles, tant a ciutats grans (Burgos, Valladolid, Madrid, Barcelona) com a petites localitats fonamentalment del centre peninsular i de Catalunya.

El projecte de fundació a Barcelona sorgí arran del tancament del Col·legi de Valladolid (1949), que s'aprofità per buscar una fundació amb més possibilitats de reeixir. Així, la comunitat íntegra de la casa desapareguda fou enviada a Barcelona fundant un Col·legi a Gràcia (1950). Després d'uns anys de certa provisionalitat aconseguí un creixement ràpid i progressiu, traslladant-se a un nou edifici a la Dreta de l'Eixample (1955) i finalment al seu emplaçament definitiu a Horta (1965), on continua actualment. El seu establiment a Horta respongué a la necessitat d'un espai més ampli per ampliar les instal·lacions (com així es va anar fent a posteriori), apart d'atendre escolarment un barri poc atés per comunitats masculines. No han obert més cases a la ciutat.

31-GERMANS DE SANT GABRIEL

Coneguts com a Gabrielistes.

Congregació religiosa laical.

Fundats per Sant Lluís Grignon de Montfort a Saint-Laurent-sur-Sèvre (França) en 1716.

Establerts a Barcelona des de 1953.

La seva finalitat exclusiva és l'ensenyament.

- **Col·legi Parroquial de Sant Josep Oriol (1953-1976).** Villarroel, 83. Esquerra Eixample.

El Col·legi continuà funcionant en 1976, malgrat que els Gabrielistes el deixessin.

- **Col·legi Sant Gabriel (1969).** Gran Via, 1196 - Bernat Metge, 5 (abans s/n). Besòs.

- **Escola l'Esperança (-1970?-).** Quito, 1. Bon Pastor.

Escola situada al polígon de Baró de Viver, depenent del Patronat Parroquial de Nostra Senyora de l'Esperança. Sembla que els Gabrielistes van tenir una vinculació molt breu i potser de simples promotors: només hi ha una referència i pot ser errònia.

La dedicació dels Gabrielistes és exclusivament l'ensenyament des de la seva fundació a França, on degut a la seva antiguitat van tenir una llarga tradició docent. Van arribar a Espanya, com moltes altres comunitats, exiliats de França arran de la Llei de Combes (1903), i en aquest cas concret van escollir la zona de Catalunya per establir-se. Degut a la gran quantitat de personal expulsat del país veí, des de la primera casa oberta a Girona van fer moltes fundacions pel Principat, gairebé totes desaparegudes als pocs anys, o amb la Guerra Civil). Actualment es mantenen les fundacions més recents, i més properes a Barcelona: Viladecans (1925), Sant Adrià del Besòs (1930), o Ripollet (1961). Posteriorment van arribar a Barcelona, a Madrid, i algunes altres localitats de l'Estat. Actualment es mantenen a 8 localitats espanyoles, bàsicament a Barcelona i la seva província, i també a Madrid i algunes localitats de Girona i Burgos.

La presència a Barcelona va ser pràcticament la darrera població catalana on arriben els Gabrielistes (1953), ja que fins llavors preferiren poblacions més petites. Res més arribar a la ciutat, es van fer càrrec d'una Escola Parroquial a l'Esquerra de l'Eixample (1953), i uns anys més tard van fundar un Col·legi propi a la necessitada barriada del Besòs (1969). Després de deixar l'Escola Parroquial (1976), han concentrat tots els seus mitjans en el Col·legi fins l'actualitat, que continua obert. Una altra intent de fundació gairebé simultani es va donar a un barri igualment necessitat com era el Bon Pastor (1970?), que va durar molt poc o va quedar en un simple intent.

Queda clar que, després d'uns anys d'assentament a la ciutat, els religiosos van apostar clarament per dedicar-se únicament a l'ensenyament a barris realment necessitats. L'empresa del Besòs va sortir bé, i és això el que els manté vius a la ciutat.

32-SOCIETAT DE MARIA - MARIANISTES

Coneguts com a Marianistes.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Joseph Chaminade a Bordeus (França), en 1817.

Establerts a Barcelona des de 1956.

La seva finalitat és l'ensenyament i missions en general.

- **Col·legi Nostra Senyora del Pilar de la Factoria SEAT (1956-1977).** Vivendes Seat. Passeig de la Zona Franca (abans Paseo Puerto Franco). Zona Franca.
- **Col·legi Parroquial del Bon Pastor (1970?-77).** Sant Adrià, 134. Bon Pastor.
- **Escola d'Educació Especial Nostra Senyora de Montserrat (1980).** Energia, 17-19 (abans s/n). Zona Franca.

Els Marianistes es dediquen única i exclusivament a l'ensenyament, entenent-lo com una activitat missional arreu del món, i sent una de les comunitats dedicades a aquesta tasca amb més difusió arreu del món.

Després de diversos intents per fundar a Espanya (el primer fou ja en 1830), finalment es va aconseguir: la situació a França, cada vegada més limitada legalment per fundar escoles de religiosos, va facilitar la seva arribada. La primera casa fou San Sebastián (1887), primer concentrant-se a Euskadi i a la província de Cádiz (contradictori, però cert), i des d'allà a nombroses poblacions de la península sempre dedicant-se a l'ensenyament en tots els seus graus i tant a escoles com a col·legis de pagament. En l'actualitat només sobreviuen a les grans ciutats, però amb col·legis de renom i força prestigi dintre del marc docent de cadascuna de les ciutats on es troben (destacant el Col·legi del Pilar, a Madrid, potser el més famós de la capital); no han tingut moltíssimes fundacions a l'Estat, però sí de fama i qualitat. Actualment es mantenen a 18 localitats de tota Espanya, sempre en grans ciutats.

Juntament amb els Jesuïtes, Escolapis, La Salle, Salesians i Germans Maristes, els Marianistes són una de les comunitats masculines fonamentals en l'ensenyament a Espanya, tant en quantitat com en qualitat. En canvi, en el cas de Barcelona no es pot dir el mateix. Molt actius en el conjunt d'Espanya, on mantenen importants col·legis, a Barcelona van arribar molt tard i amb molt poca força, preferint obrir cases petites a barris modestos, i sense gaire continuïtat.

S'ubicaren a la Zona Franca on van obrir un Col·legi (1956), i van assumir la Parròquia del barri. Anys més tard, també se'n feren càrrec de l'Escola Parroquial del Bon Pastor (1970?). Totes dues cases van ser clausurades en 1977, limitant-se a tasques parroquials. Però al poc temps van obrir una Escola d'educació especial per deficients psíquics (1980), actualment en mans d'un Patronat però amb supervisió dels religiosos.

33-COMPANYIA MISSIONERA DE CRIST-REI

Coneguts com a Crist-Rei.

Peculiar associació piadosa.

Fundada per Pere Ruscalleda Ribas a Barcelona, en 1958. Desapareguda cap a 1985.

La seva finalitat és el foment de vocacions sacerdotals.

- **Col·legi Crist-Rei (1958-1985).** Passeig Vall d'Hebron, 28-34 (abans Azucena, 2). Vallcarca.

Col·legi de nois, fundat per atendre la manca d'escolarització d'un barri mancat de serveis educatius. Des de 1985 fins 1986 fou Diocesà, passant després a ser una entitat privada independent que va plegar definitivament el 2000.

- **Secció Filial nº 10 de l'Institut "Ausias March" (1969?).** Azucena, 2. Vallcarca.

Incorporació de la 2ª ensenyança al projecte educatiu.

Aquesta comunitat va sorgir bàsicament com a iniciativa personal del seu fundador, davant la necessitat de proporcionar una adequada educació dels infants de la zona

barri de Vall d'Hebron-Vallcarca, encara molt desatesa, i també d'una barriada del municipi proper de Cerdanyola del Vallès. Així va nèixer el Col·legi (1958) com a sostenidor de la futura comunitat i no al revés, servint per sostenir econòmicament la naixent comunitat i a la vegada formar els seus futurs membres. Sol·licitada l'aprovació canònica, finalment no fou aprovada pel Bisbat (1963). El Col·legi va continuar funcionant sota la titularitat de la comunitat, malgrat no haver sigut aprovada, com una mena de societat cristiana, sota la direcció del mateix fundador. Pot dir-se que la pròpia comunitat, de manera extraoficial, encara existia.

El projecte de comunitat religiosa va ser abandonat definitivament després de la mort del promotor (1981), quedant només el Col·legi com a residu de l'antic projecte. En 1985 la titularitat del Col·legi deixà de ser de la Companyia de Crist-Rei, passant a ser titular el propi director del Col·legi, antic membre de la comunitat, d'on es dedueix que la comunitat com a tal desapareixia definitivament. Finalment, el Col·legi va desaparèixer i fou enderrocat en 2000.

34-GERMANS DEL SAGRAT COR DE JESÚS

Coneguts com a Coristes o Corazonistas.

Congregació religiosa laical.

Fundada per André Coindre a Lyon (França), en 1821.

Arribats a Barcelona en 1963.

La seva finalitat exclusiva és l'educació.

- **Col·legi Sagrat Cor (1963).** Eduard Conde, 17-23. Sarrià.

Col·legi de 1^a i 2ª ensenyança. En 1963 els religiosos, provinents del País Basc, compren uns terrenys amb una caseta de jardiner en la qual instal·len les primeres classes aquell mateix any. En 1967 es van construir diversos pabellons prefabricats per solventar la gran demanda existent. Per fi, entre 1971 i 1973 es va construir el gran edifici actual i les instal·lacions adjacents, enderrocant totes les construccions provisionals. Alumnes: 29 (1963); 85 (1964); 250 (1967); 895 (1986). Religiosos: 4 (1963); 12 (1988).

La finalitat exclusiva dels Coristes (o Corazonistas, com habitualment se'ls coneix) és el ensenyament. Malgrat les dificultats que trobaven a França per dedicar-se a l'ensenyament des dels anys 1880, es van mantenir al seu país. I no fou fins 1903, amb la Llei de Combes, que no van tenir un altre remei que emigrar, fent-lo massivament cap a Espanya. Després d'arribar a Jaca (1903), obriren multitud de comunitats al Pirineu Aragonés, Navarra, Guipúscoa i Àlaba. Més tard s'allotjaren a grans ciutats de la resta de l'Estat: Zaragoza, i més tard Madrid, i finalment Barcelona. Actualment es mantenen a 12 localitats espanyoles, principalment al nord peninsular: San Sebastián, Vitoria, i diverses localitats de Navarra, Guipúscoa, i La Rioja. També estan presents a Zaragoza, Madrid i província, i Barcelona.

Fins mig segle més tard els Coristes no arriben a Catalunya, amb una fundació a Amposta (1952), que fou molt breu. En un segon intent (1963) van arribar a Barcelona, aquesta vegada amb més èxit, ja que al poc temps van obrir un Col·legi al barri de Sarrià. A diferència de la tendència habitual en aquest barri, el Col·legi no va ser habilitat per sectors mitjans-alts de la societat, sinó per un alumnat més senzill, i

que tingué èxit. Des de la seva arribada la seva tasca es va concentrar únicament en fer créixer aquesta casa, amb molta precarietat i lentitud, però aconseguint-ho finalment. Actualment el Col·legi perviu perfectament. Els religiosos no han intentat cap més fundació a la ciutat, ni a la resta de Catalunya.

35-LEGIONARIS DE CRIST

Coneguts com a Legionaris.

Congregació religiosa clerical.

Fundada per Marcial Maciel a Mèxic DF, en 1941.

Establerts a Barcelona des de 1967.

La seva finalitat és l'evangelització arreu del món.

- **Casa (1967-1970).** *Passeig de la Bonanova, 11. Sant Gervasi.*
Primera residència dels religiosos a la ciutat, sense cap tipus de tasca educativa.
- **Casa (1970).** *Passeig Manuel Girona, 6 1º. Sarrià.*
Trasllat de la casa anterior.
- **Col·legi del Reial Monestir de Santa Isabel (1993).** Rocabertí, 12 (abans Montserrat, 7). Sarrià.
Convent de clausura, originàriament ubicat a la cantonada Elisabets-Xuclà, al Raval. Fundat en 1554 com a alberg de dones, en 1564 es convertí en Convent de Monges Clarisses i sense ensenyança en cap moment. Expulsades en 1835, retornen en 1849; però al trobar-se l'edifici en estat ruïnós s'estableixen en una caseta a Sarrià (1878), mentre es construïa el nou convent que inauguraren en 1880. Únicament de clausura, en 1946 es fundà el Col·legi del Reial Monestir de Santa Isabel, de caire diocesà, per donar viabilitat econòmica a l'edifici. Les monges romangueren totalment apart del seu funcionament, i es traslladaren definitivament en 1990. El centre docent ha continuat vigent com a entitat diocesana dirigit pel seu fundador, fins que poc després de la mort d'aquest (1992) se'n feren càrrec del centre els Legionaris de Crist.

Comunitat d'origen mexicà, la seva principal tasca és l'evangelització a través dels més diversos camps. De totes les comunitats masculines dedicades a l'ensenyament és una de les de creació més recent i a la vegada d'un pensament més tradicional i conservador. Simultàniament, les seves activitats poden ser molt diverses però sempre d'acord amb una actitud evangelitzadora a tot arreu.

La seva primera presència a Espanya es va donar a les localitats de Ontaneda i Alceda, a Cantàbria (1952), des d'on han tingut una reduïda expansió. A Catalunya la seva presència es redueix a Barcelona i recentment a Calldetenes. Actualment es mantenen a 6 localitats espanyoles: Ontaneda, Madrid, Barcelona, Salamanca, i a petites localitats de les províncies de Sevilla i València.

A Barcelona estan presents des de 1967, amb una comunitat que sempre s'ha dedicat a les més diverses tasques d'apostolat i evangelització. No han tingut cap altre casa a la ciutat, llevat dels darrers anys. La seva tasca docent ha sigut molt tardana i a la vegada molt recent en el temps, amb un Col·legi a Sarrià (1993). No es tracta de cap fundació, sinó d'un Col·legi ja existent fundat a un antic Convent de Clarisses, i de ideari clarament cristià. Fou fundat per un Sacerdot, el Pare Francesc Ros Vendrell

(1907-91), que el dirigí des de la seva creació en 1946, fins a la seva mort. Des de llavors fou regit per un Patronat, fins que poc després va passar a estar sota la tutela dels religiosos, i tot i que el vincle jurídic entre el Col·legi i els Legionaris no és gaire clar, la seva presència i guiatge és ben palés.

36-TERCIARIS CAPUTXINS DE NOSTRA SENYORA DELS DOLORS

Coneguts com a Amigonians.

Congregació religiosa laical.

Fundada per Lluís Amigó i Ferrer a Masamagrell (València), en 1889.

Establerts a Barcelona en 1972, marxaren en 1995.

La seva finalitat és la reeducació de la joventut.

- **Escoles Professionals de Nostra Senyora de l'Esperança (1972-1974).** Wad-Ras, 85. Poblenou.
- **Ídem (1974-1983).** Wad-Ras, 98. Poblenou.
Trasllat de la casa anterior.
- **Col·legi de l'Esperança. Reeducació (1983-1995).** Carretera de Vallvidrera al Tibidabo, s/n. Vallvidrera.
Trasllat de la casa anterior. Dedicats a l'ensenyament de joves mitjançant la reeducació i prevenció. Internament, ensenyament i cura.

La comunitat és una Orde Tercera dels Caputxins, basada en l'esperit de servei caputxí, i amb unes activitats molt determinades: des del principi la seva dedicació ha sigut l'ensenyament d'arts i oficis per a joves problemàtics i marginals, procurant la seva reinserció a la societat. A la seva primera època adoptaren el sistema de reclusió, encarregant-se de grans edificis dits correccionals o cases de reforma per joves de grans ciutats, instal·lats en localitats apartades dels grans nuclis urbans. Allà els religiosos impartien ensenyament d'arts i oficis. Posteriorment els sistemes d'acció han canviat, prioritzant els mateixos objectius de reinserció i atenció a la marginalitat que a l'ensenyament en sí.

El seu naixement es va donar a Masamagrell (València) en 1885, expandint-se inicialment per la província de València, i després per localitats petites properes a ciutats grans: Carabanchel (aprop de Madrid), Dos Hermanas (de Sevilla), Amurrio (de Bilbao), etc. Actualment es mantenen a unes 20 localitats de la península, sobretot a poblacions mitjanes i petites, bàsicament a la província de València i Biscaia, i a la ciutat de Madrid.

La seva presència a Catalunya es redueix a la ciutat de Barcelona, on van arribar molt tard (1972), obrint una casa al barri del Poblenou dedicada a l'ensenyament professional i encara mantenint l'internament. Després de traslladar l'Escola a Vallvidrera (1983) van continuar amb les mateixes tasques fins que per diversos motius tancaren l'Escola i van abandonar la ciutat en 1995.

CASES PER CLASSIFICAR O DUBTOSES

37-CONGREGACIÓ DE TERCIARIS DOMINICS DE L'ENSENYAMENT

Coneguts com a Dominics de l'Ensenyament.

Institut religiós masculí.

Fundat per Henri Lacordaire a Oullins (França), en 1852. Va desaparèixer en 1957, absorbits per l'Orde dels Dominics.

Possiblement establert a Barcelona entre 1904 i 1921 aproximadament.

La seva finalitat exclusiva era l'ensenyament.

- ***Escola Parroquial de Sant Raimón de Penyafort (1904-1906).*** Sant Pau. Raval. *Escoles regentades pels Terciaris Dominics, a l'empar de la propera Església parroquial que els Dominics tenien al seu càrrec des de 1889, malgrat que la residència dels religiosos corresponia a Bailén, 10. Elemental nocturna per nens. Alumnes: 70-80 (1914). No foren incendiades en 1909. Nomenades en 1914, 1920 i 1922.*

- ***Ídem (1906-1910?).*** Guàrdia. Raval. *Trasllat de la casa anterior.*

- ***Ídem - Església de Sant Josep i Santa Mònica (1910?-1922?).*** Les Rambles, 9 (abans Rambla Santa Mònica, 22). Raval. *Trasllat de la casa anterior, ara establerta a les dependències de la Parròquia de Sant Josep i Santa Mònica, regentada pels Dominics. Des de 1922 ja no hi ha referència alguna a l'escola. Religiosos: 12 (1927).*

- ***Colegio de niñas de los RR. Dominicos (1920?-1922?).*** Hostal, 13 (ara Malats). Sant Andreu. *Segurament es tracti d'una errata: l'ensenyament de noies no podia ser competència seva. Però al estar integrat dintre d'un llistat d'escoles de noies, podria ser que existís de veritat. Potser es tractés d'una casa de Religioses Dominiques de l'Anunciata, ja presents al barri; però no els hi consta aquesta fundació. Esmentada en 1920 i 1922.*

Els Terciaris Dominics van ser fundats a França com una Congregació dedicada a l'ensenyament. La seva expansió es va reduir a França durant el seu primer mig Segle de vida, fins que la Llei de Combes (1903) els va forçar als a exiliar-se fora de su país per poder continuar ensenyant. Es van establir a Suïssa, Espanya i Argentina. Aquesta situació va durar gairebé vint anys, fins que en 1921 la legislació francesa es va fer més flexible i els Terciaris Dominics van poder tornar a exercir a França. Sempre van ser una comunitat amb pocs membres i cases (no passaren de mitja dotzena de col·legis en els seus millors moments), i això va causar que acabessin sent absorbits per l'Orde dels Dominics en 1957.

El seu exili causat per la Llei de Combes els va portar a Espanya, tenint-se constància de la seva presència només a dues poblacions de Guipúscoa: San Sebastián i Igueldo. Però a Barcelona hi ha constància de l'existència d'una Escola vinculada a la Parròquia de Sant Josep i Santa Mònica regentada per l'Orde dominicana. Hi ha clara

constància de la presència dels Terciaris Dominics regentant aquesta Escola des de 1904, i sent esmentada per darrera vegada cap a 1920. Aquesta cronologia encaixa amb el període d'exili dels Terciaris de França, que reforçaria l'hipòtesi de la seva presència. L'absència de qualsevol altra indicí de presència a la ciutat podria justificar-se pel fet que els Terciaris no van formar cap comunitat pròpia a Espanya, sinó que van allotjar-se als convents dels Dominics ja existents.

Així i tot no es pot assegurar que es tracti precisament d'aquesta Congregació de religiosos, ja que la fórmula jurídica de la Tercera Orde Dominicana ja funcionava amb antelació a la ciutat amb els anomenats Terciars laics, seglars sense cap vida en comunitat. Per tant, la confusió de termes fa que no es pugui assegurar la presència dels Terciaris francesos a la ciutat, i aleshores l'Escola abans dita dependria de l'Orde dels Dominics regentada pels Terciaris laics.

38-PARES RELIGIOSOS DE LA CARITAT CRISTIANA

- *Escola (1906?-1912?). Sant Gil, 3. Pis. Raval.*
Escola de 1ª ensenyança. A la finca de Sant Gil, 3 també han hagut mencionades altres escoles dels Fills de la Sagrada Família, i també va funcionar l'escola dominical de la Asociación de los Amigos de los Pobres (1907?-1915?). Però com es tracta d'una finca amb varios pisos, podria haver hagut més d'una activitat educativa simultània. Tot indica que les Escoles estaven a càrrec d'una Associació catòlica, però sense ajuda de cap Orde religiós dins un edifici amb diverses activitats semblants i simultànies que alimenten la confusió. Alumnes: 350 (1908); 300 (1909).

Esmentats amb una Escola (1906-1912), no s'ha pogut trobar cap comunitat masculina amb aquest nom a la ciutat. Hi han vàries comunitats amb aquest nom, o semblant: els Rosminians, Canossians, i el Institut Cavanis són els que més s'aproximen en la seva denominació. Totes tres es dediquen a l'ensenyament, però no consta cap fundació de cap d'ells a Espanya, ni a la ciutat. Es podria tractar d'una Associació caritativa: la Congregació de la Caritat Cristiana sembla la més probable.

39-OPUS DEI

Coneguts pel mateix nom.

Prelatura personal.

Fundada per Josemaría Escrivá de Balaguer a Madrid, en 1928.

Establert a Barcelona des de 1939.

La seva finalitat és la santificació dels seus membres, a través de la vida quotidiana.

L'Opus sempre ha sigut objecte de polèmiques al seu voltant, degut a l'influència que té i ha tingut en tots els àmbits de la societat. Carent de cases de vida en comunitat i amb un ideari que permet fer una vida seglar i pública absolutament normal, el seu peculiar caràcter obliga a especificar amb molta precisió la seva actuació dins la societat. Un d'ells és l'ensenyament, on a grans trets s'han de distingir tres línies bàsiques d'acció:

-Els centres promoguts i sostinguts directament per l'Opus Dei, jurídicament reconeguts com a propis, i on la comunitat hi té plena potestat.

-Els centres privats que confien les tasques pastorals o la formació religiosa a l'Opus, reduint-se la seva presència a aquesta tasca. El centre no té cap més lligam, i pot desfer aquest conveni quan vulgui.

-Els centres privats fundats o dirigits per membres a títol personal, sense que l'Opus com a entitat tingui cap intervenció directa. Són iniciatives personals dels seus membres amb cap vinculació legal amb l'Opus.

En el cas de Barcelona, l'Opus no té ni ha tingut cap centre escolar propi. Només cal ressenyar el Col·legi Major Bonaigua (Jiménez i Iglesias, 3), al barri de Pedralbes, com a residència per estudiants. Dintre dels centres que han confiat tasques internes a l'Opus únicament trobem el Col·legi Canigó (Císter, 23), al barri de Sant Gervasi. Fundat en 1964, és mixte per noies. Finalment, la presència de centres fundats o dirigits per membres de l'Opus a títol personal és difícilment ponderable, donat la manca de dades concretes. La seva localització és una tasca poc rigurosa, i en tot cas es tracta d'escoles sense cap vinculació amb l'Opus Dei com a tal.

Actualment l'Opus es troba estés per tot el món. La presència de l'Opus a Catalunya i Espanya és difícilment quantificable, ja que com s'ha dit els seus membres fan vida normal, sense comunitats organitzades. Només es poden identificar aquelles institucions promogudes o amb participació de l'Obra. A Catalunya destaquen dos col·legis a l'Hospitalet de Llobregat (Xaloc i Pineda), i un a Girona (Bell-lloc del Pla), apart d'altres institucions.

40-Cases sense Comunitat definida

- *Escola-Convent (1909?-1912?). Santa Ana, 3 (ara Marquès de Santa Anna). Sant Gervasi.*

Escola de nens de 1ª Ensenyança, on no s'indica cap Orde. Per la seva situació, la possibilitat més versemblant seria que es tracta de l'Escola Parroquial de Sant Josep de Gràcia (Josepets) inaugurada cap a 1909, annexa a l'Església, i que per diverses raons no va reeixir. En tot cas, sembla molt lògic pensar que el seu lloc va ser ocupat pel Col·legi de La Salle-Josepets (1912-67), amb més mitjans humans i materials per mantenir-se. Alumnes: 19 (1909).

ANÀLISI GENERAL

1-Primeres presències (Segles V-XVI)

Durant els primers Segles de la cristiandat no hi ha cap dada de les cases de vida en comunitat masculines a la ciutat. En aquells temps no existien Ordes centralitzats i organitzats tal com aviu els coneixem, sinó agrupacions que seguien les Regles de vida inspirades per alguns dels primers personalitats de vida cristiana, i d'una manera molt lliure. Les Regles de vida més habituals d'aquells temps a la península eren les de Sant Agustí, Sant Pacomi i Sant Basili; en canvi, la de Sant Benet sembla que no va penetrar fins la Reconquesta, durant l'etapa Carolíngia. A l'antiga ciutat visigoda i carolíngia no s'han trobat dades concretes de cap cenobi, i conseqüentment tampoc de qualsevol tipus d'activitat docent, si es que hi va haver.

No és fins el Segle IX que es tenen dades concretes de les primeres comunitats arribades a la ciutat. Van ser canonges regulars, Ordes monàstics i Ordes militars, les primeres modalitats de vida religiosa nascudes al llarg de la Història. Però a grans trets no fou fins els Segles XIII i XV que es van establir gran part dels Ordes religiosos masculines que estigueren presents a la ciutat durant segles, passant llavors a predominar les anomenades Ordes mendicants.

Sent Barcelona una ciutat populosa i important durant segles, destaca molt el fet que només les Ordes mendicants van tenir una presència important, i amb gran varietat de presències. L'única Orde militar (els Templers) van desaparèixer a principis del Segle XIV, la darrera comunitat de canonges va desaparèixer al finals del Segle XVI, i els Ordes monàstics van aguantar fins 1835, però en clara minoria. No hi ha cap rastre de cap comunitat de vida eremítica. En canvi, la presència d'Ordes mendicants va ser molt majoritària durant varis segles, desplaçant progressivament a la resta de comunitats més presents amb anterioritat.

2-Els inicis: els Jesuïtes i els Col·legis-Convent (1553-1815)

Cap de les comunitats dites va arribar amb un paper expressament docent, ni tan sols secundari. Aquesta faceta va sorgir a posteriori, com una activitat afegida, sempre secundària, i supeditada a les necessitats de cada Orde. Tots els Ordes monàstics, Ordes militars i hospitalers, i comunitats de Canonges regulars mai van tenir cap tasca docent en els segles que van estar presents a la ciutat (amb l'excepció dels Benedictins). En canvi, la gran majoria d'Ordes mendicants sí van tenir una evolució, acabant incorporant unes tasques docents adaptades a les seves necessitats.

Totes aquestes Ordes ja portaven força anys a la ciutat abans de fundar els seus respectius col·legis: com a mitjana, l'interval entre la seva arribada a la ciutat i l'obertura del col·legi respectiu era d'entre dos i tres segles. En tots els casos van practicar l'ensenyament com quelcom d'accessori i sempre en funció de la seva vida d'oració i treball en comunitat. La resta d'Ordes mendicants que no van incorporar l'ensenyament no es diferenciaven gens de les primeres, ja que no hi ha cap tret distintiu basat en l'ensenyança durant segles.

La valoració de l'ensenyament com a eina de formació (tot i que fos d'àmbit intern, sovint reduïda als membres de cada comunitat) fou exògen, i a càrrec d'una Orde absolutament nova: els Jesuïtes, arribats en 1545 amb finalitats molt més actives, obertes, i diverses respecte a les anteriors comunitats. Van donar a l'ensenyament una transcendència que ningú fins llavors havia arribat a entendre, i així poc després d'arribar a la ciutat van obrir el primer Col·legi de la ciutat (1553). Així la cultura sortia dels convents, per ser compartida pels seglars, fita que els Jesuïtes assoliren a molts altres punts de la península; però a Barcelona aquesta tasca va adoptar unes característiques socialment tancades, ja que el Col·legi estava destinat als sectors més poderosos de la ciutat: nobles, clergat, i burgesos. Gràcies als Jesuïtes l'ensenyament deixava de ser patrimoni exclusiu del clergat, però a la ciutat aquesta revolució va quedar força apaivada, va que no arribar a ser compartida per tots els estrats de la societat. Amb aquesta tasca els Jesuïtes van obrir línies de penetració dins la societat civil, amb més eficàcia i rapidesa que la resta d'Orde mendicants, tot i que principalment dirigida als estrats superiors i als resorts del poder civil.

Aquest model de modus vivendi va tenir a la llarga conseqüències importants, ja que la resta d'ordes establertes a la ciutat van comprendre la necessitat d'adaptar-se als nous temps, i progressivament les més importants van anar obrint els seus col·legis: els Agustins (1587), Carmelites Calçats (1593), Franciscans (1628), Mercedaris (1668), Dominics (1668), Benedictins (1672), i Trinitaris (1675). Però aquestes cases sorgien d'unes Ordes que no podien comparar-se amb l'empenta renovadora dels Jesuïtes, i per això van heretar uns fonaments de funcionament més arcaics, amb un plantejament molt semblant al de les universitats del moment. Així, al igual que amb el model Jesuític, aquests Col·legis-Convent van imitar unes estructures de funcionament tancat, i encara amb més limitacions: no es van basar en criteris socials i estamentaris, sinó que van estar reduïts a l'alliçonament de futurs religiosos. Cap la possibilitat de què alguns tinguessin una part d'alumnes laics en èpoques determinades, però no s'ha pogut comprovar.

Aquest plantejament va ser molt petri durant segles, i evolucionà molt poc durant l'existència dels Col·legis-Convent. Només a partir del darrer terç del Segle XVIII es podria haver donat una transformació en l'entramat docent de la ciutat impulsat des del Bisbat, incidint en l'ensenyament popular amb la creació de diverses escoles a les parròquies (1766-1776), i la desaparició del Col·legi bàsicament elitista dels Jesuïtes (1767). Però això no va suposar cap transformació aparent dels Col·legis-Convent, que van continuar funcionant amb els mateixos criteris endogàmics: davant la desaparició del Col·legi dels Jesuïtes ningú va prendre el relleu en la seva fórmula educativa, i després del fracàs de l'entramat d'escoles parroquials els Ordes tampoc van prendre posicions noves. Tot això va deixar a les Ordes en un desfasament creixent en relació a la població, la qual segurament n'era conscient, i va arribar a ser tal que durant el primer terç del Segle XIX van ser víctimes de tots els trasbalsos socials i polítics a la ciutat fins acabar desapareixent.

En total, fins a 8 Col·legis diferents van funcionar a la ciutat entre els Segles XVI i XIX, sense que els aconteixements socials, polítics o militars tinguessin cap incidència sobre ells, mantenint-se amb plantejaments molt rígids i tancats.

3-Etapa de transició: els Escolapis i decadència de l'antic model (1815-1835)

El model dels Col·legis-Convent havia quedat absolutament antiquat a principis del Segle XIX. Durant l'ocupació napoleònica van ser ocupats i van estar inactius, però en 1814 tots van tornar a funcionar amb normalitat. En 1815 es va donar un fet que seria clau a la ciutat: amb una Real Ordre, Ferran VII exhortarva a totes els Ordes religiosos masculines a oferir ensenyament gratuït per nois, tot i que aquesta no fos la seva finalitat. A la ciutat, més o menys la meitat de les Ordes presents a la ciutat van fer cas de la recomanació, i així apareixeren diverses escoles. D'aquesta manera apareix a la ciutat, per primera vegada, un senzill entramat d'escoles populars a càrrec de comunitats religioses masculines.

Per una banda, les escoles les van obrir les comunitats que ja tenien un bagatge docent a la ciutat: Mercedaris, Dominics, Franciscans, Agustins, Trinitaris, i Carmelites Calçats. Curiosament, cap de les escoles es va obrir als Col·legis-Convent, sinó que ho feren als Convents de vida en comunitat, més espaiosos i amb més personal. Únicament els Benedictins no van obrir cap Escola, possiblement per haver sortit especialment malmesos de l'ocupació napoleònica, i perquè era l'única Orde que agrupava Convent i Col·legi-Convent en un sol edifici. Per altra banda també s'incorporaren noves comunitats, que fins llavors mai havien contemplat la docència com a tasca: Carmelites Descalços, Mínims, Caracciolins i Servites. Totes van ser obertes als respectius Convents.

Totes aquestes escoles van ser obertes d'una manera força provisional, atenent ràpidament un requeriment reial que fins a cert punt era un gest d'assentiment i de suport al nou Monarca absolut, i al qual encara no se li podia preveure quina podia ser la seva actitud si es feia cas omís a la seva recomanació. Per això, dona la sensació que l'apertura d'aquestes escoles fou massa sobtada i precipitada, no va suposar la creació d'una infraestructura estable ni eficaç, ni existia una preparació adequada per atendre un alumnat socialment baix, modest, i principalment analfabet. I tampoc es pot calibrar la veritable vocació docent dels mateixos religiosos.

Però a la vegada que es formava aquesta efímera xarxa d'Escoles, una nova concepció d'ensenyament va arribar a la ciutat: els Escolapis (1815), que van obrir una casa d'ensenyança gratuïta elemental, i oberta a tota la població de la ciutat. La seva dedicació i preparació anaven encaminades únicament a aquesta tasca, fita que era tota una novetat des del punt de vista ideològic i de plantejament, amb dedicació expressa.

El Trienni Liberal (1820-23) va enfonsar la feblíssima xarxa d'escoles gratuïtes dels Convents. El nou Ajuntament Liberal va dur una política molt beligerant amb les antigues comunitats religioses, provocant que aquestes fessin una vida creixentment difícil. Així, sembla que cap a 1821 les escoles obertes als Convents ja no existien, fruit de la pressió que els Ordes sofrien, i probablement per manca d'alumnat, fruit de la seva creixent impopularitat (freqüent en períodes d'instabilitat, epidèmies o carestia, com va ser aquest). Poc després, en 1822, l'Ajuntament va requisar els Col·legis-Convent i foren utilitzats per altres usos. Només els Escolapis van continuar en funcionament.

El criteri del poder municipal en aquell moment no pot dir-se que fos anticlerical, sinó fonamentalment pragmàtic, combatent aquells religiosos que no tinguessin una activitat considerada com a pràctica o profitosa amb la població. Això explicaria el

requisament dels Col·legis-Convent, sense cap activitat portes enfora, i l'excepció dels Escolapis que van continuar funcionant sense problemes, amés de obtenir ràpidament una gran estima dins la població. L'entramat d'Escoles gratuïtes va desaparèixer de manera indirecta, fruit de l'inestabilitat del moment i de la seva pròpia feblesa.

Durant la Dècada Ominosa (1823-1833) es va restituir l'status quo anterior al Trienni. De nou, el Monarca va fer un requeriment demanant escoles gratuïtes als Convents, però en aquesta ocasió el seguiment va ser absolutament nul: l'antic entramat d'Escoles gratuïtes havia desaparegut per sempre. Pot dir-se que els Ordes religiosos van continuar amb les seves antigues posicions, i si cap encara més distanciades respecte a la població: les escoles eren un bon instrument d'interacció entre Ordes i població, però voluntàriament es van abandonar totes. A través de l'ensenyament (o, més ben dit, de la seva absència) es translluïa un conflicte clergat-societat com a mons creixentment oposats.

En tot cas, a la llarga aquesta situació de tancament respecte al món havia d'acabar per esquarterar les bases de funcionament dels Ordes religiosos, que de retruc van començar a fer desaparèixer els antics Col·legis-Convent. Per una raó o altra, comencen a desaparèixer els Col·legis-Convent dels Mercedaris (1825), dels Benedictins (1833), i dels Franciscans (1834). Paradoxalment, no fou el Trienni Liberal sinó la Restauració de Ferran VII la que va accelerar aquest procés d'erosió, amb un posicionament creixentment militant amb l'antic règim absolutista i d'esquenes a la població. Això va quedar de manifest amb la Crema de Convents de 1835.

4-L'Exclaustració. Etapa d'absència (1835-1860)

Una fita fonamental a la ciutat va ser 1835, per partida doble: la Crema de Convents, i poc després l'Exclaustració, apart de la posterior Desamortització de béns eclesiàstics (1837) a nivell estatal. Tots els Ordes masculins van desaparèixer de la ciutat, llevat d'un: els Escolapis, que novament es van salvar gràcies al seu plantejament de vida docent; però les seves cases van passar a dependre dels poders públics, deixant als Escolapis com a simples gestors. Durant 25 anys (1835-1860) l'activitat a la ciutat va ser nul·la, apart del Col·legi dels Escolapis, i sense signes de recuperació. Ni tan sols les disposicions legals favorables encetades pel governs moderats des de 1845 ni el Concordat amb la Santa Seu (1851), van provocar cap recuperació del daltabaix de 1835, a diferència del cas femení (en ràpida recuperació des de 1845).

Un altre factor agreujant (no només a la ciutat) va ser la progressiva disminució de personal religiós a Catalunya i Espanya fins 1860, tant de clergat secular com del regular, que té el seu reflexe a Barcelona. La davallada va arribar fins a límits alarmants, que inclús anunciaven una pròxima desaparició d'aquest estament (fet que no succeïa en el cas femení, en gran part gràcies a personal vingut de l'estranger).

Això també demostra que tant els antics Convents com els Col·legis-Convent tenien una incidència molt escassa en el gruix de la societat barcelonina i la seva absència no fou cap trauma, excepte per les Ordes afectades.

Aquesta època va veure aflorar altres fòrmules d'ensenyament, fonamentades en el seu caràcter laic, privat, i de pagament per sectors mitjans i alts, destacant el famós *Colegio de Carreras* (1841?-1894), i el *Instituto* o *Colegio Barcelonés* (1836), amés

de multitud d'escoles de pis. Així començava a formar-se una alternativa docent ferma, capaç de substituir a l'Església com a monopolitzadora de l'àmbit educatiu en tots els seus nivells, tal com ho havia sigut durant l'antic règim a tota Espanya. Però aquest aflorament fou principalment en mans privades, sense que els poders públics actuessin a fons per estendre l'ensenyament a tots els estaments socials. D'alguna manera, la situació continuava sent la mateixa d'abans de 1835, però en altres mans. Un fet que té un clar paral·lelisme amb la Desamortització, que va acabar amb idèntic resultat, i que a Barcelona va fer que tots els bens del clergat pasessin a mans particulars i fessin impossible el retorn dels antics Ordes.

5-Tímida recuperació (1860-1875)

En 1860 la situació comença a canviar i comencen a arribar algunes comunitats, però amb moltes limitacions. Els primers en arribar van ser els Claretians, ubicant-se a les afores de Gràcia (1860), i dedicats a la predicació com a principal finalitat. I els Hospitalaris de Sant Joan de Déu, que malgrat ser un antic Orde hospitaler, van poder establir-se gràcies a la seva tasca sanitària que van poder fer compatible amb l'ensenyament, al fundar un Hospital Infantil a l'Esquerra de l'Eixample (1867).

Aquestes dues arribades, amés de ser gairebé testimonials, des del punt de vista educatiu van representar molt poc: els Claretians no van obrir Escola fins deu anys més tard, i els Hospitalaris eren bàsicament sanitaris.

Pot dir-se que cap a 1870 hi ha un tímid renaixement de l'ensenyament de religiosos a la ciutat. Retornen els Jesuïtes (1870), obrint un Col·legi a Sant Gervasi; els Claretians obren Escola a Gràcia (1871); i arriben els Fills de la Sagrada Família a la ciutat (1872), amb una altra Escola. Però de nou els trasbalsos polítics i socials viscuts a la ciutat van escapar el tímid procés, obligant als Jesuïtes i als Fills de la Sagrada Família a marxar de la ciutat (1873). L'irregularitat de l'època va impedir un creixement unilínia, però des de 1870 ja es manifestaven uns indicis de recuperació i creixement que trobaven millor terreny a partir de la Restauració de 1874.

S'ha de destacar que en aquest període de 40 anys (1835-75) no va arribar cap altra comunitat masculina a la ciutat dedicada a altres activitats (ministeris sacerdotals, vida contemplativa, sanitat...). Tot el bagatge que hagué es troba en aquestes línies, donant fe de l'enorme depressió que va viure la vida religiosa masculina a la ciutat en aquestes quatre dècades.

6-La plena expansió (1875-1900)

La Restauració Borbònica va suposar una estabilització de la situació política i social a la ciutat i, per extensió, a tot l'Estat, donant-se unes circumstàncies idònies per donar cabuda a la recuperació i desenvolupament de les comunitats masculines, tant de les noves com de les antigues Ordes. Aquest fet es va donar amb gran força a tot l'Estat, i Barcelona no va ser una excepció.

En primer lloc, gairebé tots els antics Ordes expulsats en 1835 retornaren: de les 18 Ordes expulsades en 1835, varen retornar 14 en diferents moments (només els Servites, Caracciolins, Cistercencs i Jerònims van absentar-se per sempre). En el seu retorn, fins a 8 d'ells van tenir alguna activitat docent en diferents èpoques; però

sempre fou d'abast real molt reduït, i cronològicament breu. Cap d'aquestes Ordes va tenir l'importància global que van arribar a tenir a la ciutat abans de 1835.

En segon lloc, el canvi dels temps havia impulsat la creació de nomenes comunitats configurades jurídicament de manera molt diferent, tant en el seu funcionament intern com en la seva tasca activa. Així havien sorgit comunitats amb finalitats més actives i definides, i entre altres dedicacions amb l'ensenyament com a tasca principal, o fins i tot com l'única. En el cas de Barcelona, l'arribada va ser aclaparadora i amb un desenvolupament incontestable. El bagatge fou el següent:

*Els Escolapis, presents ininterrompudament des de 1815, iniciaren a finals del Segle un procés d'expansió amb 3 externats a la ciutat (1893, 1899 i 1909), i un Internat a Sarrià (1894).

*Els Hospitalaris de Sant Joan de Déu, presents des de 1867, es van mantenir amb el seu Hospital-Escola infantil traslladant-lo a Les Corts en 1881.

*Els Fills de la Sagrada Família, vinguts de Tremp i presents breument entre 1872 i 1873, retornaren en 1876 i van fer-se càrrec de vèries escoles gratuïtes, generalment breus. Tan sols es van consolidar el Col·legi de Sant Andreu (1877), i el Taller de Les Corts (1892).

*Els Germans de La Salle, vinguts en 1879 des de França, van fundar dues escoles gratuïtes (1879 i 1880) desaparegudes als pocs anys. L'Externat del Barri Gòtic (1880), ha sobreviscut fins ara. A partir de llavors van fundar mitja dotzena d'escoles gratuïtes, dos externats, i un Internat a Sant Gervasi (1889).

*Els Jesuïtes van retornar (per cinquè cop) en 1879, fundant dues cases de colossals dimensions: un Externat a la Dreta de l'Eixample (1881), i traslladen l'Internat de Manresa a Sarrià (1892). Després van obrir mitja dotzena d'Escoles gratuïtes a barris modestos, depenents de les seves Congregacions Marianes.

*Els Missioners del Sagrat Cor van venir des de França en 1880, i van assumir un Col·legi del Barri gòtic (1895), poc després traslladat a l'Esquerra de l'Eixample.

*Els Pares Maristes, arribats de França en 1882, fundaren una casa a Gràcia. L'ensenyament el van incorporar a posteriori i breument, ja traslladats a la Dreta de l'Eixample, entre 1908 i 1922 aproximadament.

*Els Salesians van venir des d'Itàlia en 1884, fundant un Taller Externat i Internat a Sarrià (1884), i un Externat a Sant Antoni (1890).

*Els Pares de Sant Pere ad Víncula van venir des de França en 1884 per fer-se càrrec de la Casa de Correcció Municipal a Gràcia, poc després traslladada a Sant Gervasi, i funcionant fins 1990.

*Els Germans Maristes, vinguts de França en 1898, arriben més tard respecte a la resta; però progressaren amb rapidesa. Van fundar un Externat a la Dreta de l'Eixample (1900), i des d'aquí diverses escoles gratuïtes per tota la ciutat.

Resumint, pot dir-se que en 1875 havien 3 cases obertes a càrrec dels Escolapis, Hospitalaris i Claretians. Mentrestant, en 1900 havien 28 cases d'ensenyament obertes a càrrec de 10 comunitats, amb un ritme d'una fundació anual. Especialment important fou el període inicial entre 1876 i 1884, en què arribaren gairebé totes les principals comunitats masculines a la ciutat, gairebé una per any, i que motiva el posterior creixement numèric en nombre total de cases.

Igualment és molt destacable que, de les comunitats noves arribades a la ciutat, absolutament totes es van dedicar totalment o parcialment a l'ensenyament. La majoria es dedicava expressament a ensenyar, i a això van venir exclusivament;

mentres una minoria, com els Missioners del Sagrat Cor o els Pares Maristes, dedicats primordialment a formar Missioners, també van adoptar aquesta tasca per sobreviure. Per altra banda, els Pares de Sant Pere ad Víncula eren més “reeducadors” de adolescents en reclusió que educadors de nens, però la seva tasca era molt més semblant als antics Internats que a les presons. No va haver cap comunitat que obviés aquesta feina de manera taxativa. Només algunes de les antigues Ordes retornades es van mantenir totalment al marge.

L’estratègia d’aquestes comunitats és gairebé sempre la mateixa: obrir un Externat en el centre de la ciutat, o un Internat a la perifèria (municipis independents després absorbits per Barcelona), o fer ambdues coses si havia mitjans humans i econòmics. Assolit aquest objectiu, el següent pas seria una nova etapa expansiva basada en escoles gratuïtes per les classes modestes; i si no, romandre amb les cases de pagament assolides.

En els casos inicials, les comunitats fonamentades en l’ensenyament gratuït no aconsegueixen prosperar: les seves cases amb prou feines duren ni tenen viabilitat, forçant-se a canviar els seus plantejaments. Inclús en algun cas van infringir el seu propi ideari, el qual contemplava la gratuïtat de l’ensenyament gratuït com una obligació exclusiva i inamovible. Els primers religiosos de cada comunitat en arribar són precisament els que més pateixen aquestes penúries, fins que la fundació d’col·legi de pagament salva la situació i reeixen. Justament, la via de l’ensenyament pagat els posa en contacte amb aquells sectors que poden permetre’s aquesta despesa (que en aquella època gairebé era un privilegi per pocs). D’aquesta manera es produeix una interacció mutua entre ambdós mons, que afegeix un suport social i econòmic que serà clau pel desenvolupament de cadascuna de les comunitats. La renúncia dels religiosos a determinats punts i l’assumpció d’altres suposaria la consecució dels apois necessaris per sobreviure i créixer. A partir d’aquí la situació de cada comunitat millora i aconsegueix establir-se, i inclús a la llarga alguns religiosos pogueren portar a terme els seus plans d’obrir altres escoles gratuïtes a la ciutat; però ja mediatitzats per un model segregacionista, amb unes diferències en el pla educatiu que reflexen les ja existents a la societat, reflexades en una ensenyança gratuïta i una de pagament des del punt de vista formal, de continguts, i de tracte. Per tant, els mateixos sectors socials podents que apoen i fomenten l’expansió dels religiosos dedicats a l’educació varen aconseguir implícitament imposar el seu model social a través del model pedagògic. Arran d’aquest procés van nèixer els monumentals Internats (alguns de gran valor arquitectònic i artístic) i els grans Externats, tots ells dedicats a les classes mitjanes i altes que, en gran part, han sobreviscut fins ara. Paral·lelament sorgien les petites escoles gratuïtes fundades en modestos edificis (o pisos) per les classes baixes, que per la seva feblesa sovint desapareixien o subsistien precàriament, i gairebé cap ha subsistit fins l’actualitat. Cada comunitat va rebre ajudes i suports diferents segons els seus matisos de acció i pensament, que va permetre a unes desenvolupar-se i prosperar més que altres; però la filosofia social assumida era bàsicament la mateixa, amb un denominador comú basat en la desigualtat social. Salvant les característiques i matitzacions pròpies que cada comunitat plasmava a la pràctica, aquest esquema es repeteix una i altra vegada durant anys i sense gairebé movilitat fins 1936.

Un altre detall molt a tenir en compte és que, amb aquest procés, es va donar un important “afrancesament” de l’ensenyament a Barcelona. En un primer moment

totes les arribades són comunitats espanyoles, tant noves com retornades (Jesuïtes), i amb personal primordialment català. Però des de 1879 la situació canvià radicalment, amb una allau de comunitats d'origen estranger. Totes venien directament del seu país d'origen, sense personal nascut i format a Espanya, i que a excepció dels Salesians venien de França. Això es deu a les lleis creixentment limitadores de l'acció educadora a França, on l'Estat francès adoptava una posició creixentment laicitzadora des de la dècada dels anys 1880 i que va culminar amb la Llei de Combes (1903). D'aquesta manera pot dir-se que el model educatiu clerical francès va imposar-se a Barcelona, gràcies a les comunitats noves i a la gran quantitat de personal nou que importaven periòdicament (aguditzant-se en 1903). Aquesta tendència d'arribades es va perllongar fins a finals dels anys 20, provocant que l'afrancesització es mantingués viva com una constant.

Curiosament, aquest ambient tan favorable i propici va afavorir que algunes comunitats arribessin molt, de manera que la ciutat arribés a ser una plaça cabdal per algunes comunitats en la seva expansió mundial. Amés, pel seu origen majoritàriament francès, Espanya es va convertir en el principal centre d'operacions de les comunitats franceses expulsades per la Llei de Combes, com en el cas dels Pares de Sant Pere ad Víncula, ja que la casa de Barcelona va convertir-se en "la Joia de la Corona" de la Congregació a tot el món, i Cúria General.

Tot això demostra que l'ambient era excepcionalment propici a Barcelona per l'implantació de qualsevol comunitat masculina, sempre fent via docent: els suports i mitjans necessaris acabaven per aparèixer, però donant com a resultat importants xarxes d'actuació docent adaptades a l'estructura social de la ciutat. En comparació amb les comunitats femenines, el nombre de comunitats no va ser tan abultat en el mateix període; però en relació a la situació existent a 1875 el creixement va ser enorme.

7-Creixement interior (1900-1909)

Aquesta etapa continua mostrant una clara expansió pel que fa al nombre de fundacions de cases d'ensenyament, que se segueixen donant gairebé amb una mitjana d'una anual, gràcies al desenvolupament intern de les comunitats ja establertes a la ciutat. De les 28 cases existents en 1900, es va passar a 40 en 1909.

En canvi no hi ha cap comunitat nova, ja que el fluxe d'arribada cedeix del tot. Només és remarcable el retorn a la ciutat dels Teatins (exclaustrats en 1835) al haver absorbit els Fills de la Sagrada Família (unió que durà molt poc temps), i per tant la situació va continuar sent la mateixa. També es reincorporaren a tasques docents algunes de les antigues Ordes retornades a la ciutat, amb un pes específic molt mins: Dominics (1904-22?), Caputxins (1912-72), i Franciscans (1914-22?). La seva rellevància fou escassa, però demostra les facilitats que tenien les comunitats religioses per obrir qualsevol tipus d'establiment educatiu a la ciutat, com era acceptat, i l'existència d'unes possibilitats reals per omplir (i que altres estaments públics no encertaven o no podien complir). D'aquesta manera, les comunitats docents actives van passar de ser 10 a ser 13; però com s'ha dit, el pes de l'expansió ho duien els religiosos establerts en el període anterior.

En aquesta etapa tan sols s'incorpora una comunitat nova, i que mai s'ha dedicat a l'ensenyament: els Operaris Diocesans (1905), que llavors no eren Congregació.

8-La Setmana Tràgica (1909)

En un primer moment, dona la sensació de que la Setmana Tràgica no va incidir greument en el funcionament de les comunitats d'ensenyament masculí, almenys en un primer moment. Tan sols van desaparèixer 3 cases, passant-se de 40 a les 37 cases de 1910. Van ser menys que les femenines, però en percentatge les pèrdues van ser majors en el cas masculí. La recuperació fou inversament proporcional als estralls soferts, ja que gairebé totes les cases incendiades van reempendre el seu funcionament als pocs mesos, i en 1915 gairebé s'havia tornat al mateix nombre de cases que existien en 1909.

Però mirant més en detall es pot veure que els incidents sí van tenir greus conseqüències. Moltes cases van ser incendiades; però tres d'elles no ho van ser i van desaparèixer. Aquestes es situaven en tres barris: Raval, Poble Nou, i Sant Andreu, tots ells barris modestos, convulsos, i bàsicament proletaris. Des de llavors, i durant moltes dècades, aquests barris no van rebre cap més casa, i això mateix va passar amb molts altres barris de característiques similars. La situació límit viscuda va derivar en una clara presa de posició definitiva per part de les comunitats religioses en favor dels sectors socials que fins llavors els havien ajudat i finançat, a la vegada que es distanciaven dels més modestos, jutjant-los com a violents i desagradats. Això va provocar que als anys següents hagués molta aversió a fundar en barris poc propicis, tot i que necessessin els seus serveis. La Setmana Tràgica va provocar que determinats barris quedessin abandonats a la seva sort, i que els religiosos seleccionessin les seves noves empreses, donant més importància a buscar un entorn propici, que no a atendre una zona veritablement necessitada.

9-Estabilització, substitució i represa (1909-1931)

Després de recuperar-se dels estralls de la Setmana Tràgica es produeix un estancament en les xifres, passant-se de 37 cases en 1910 a 40 en 1930. Tampoc s'incorporen noves comunitats docents a la ciutat, exceptuant una de les antigues Ordes: els Trinitaris (1928-65), que van tenir una presència molt petita.

Malgrat la sensació d'aparent estancament que les xifres ens donen, en aquest període es manté un ritme de fundacions similar al de èpoques anteriors, fet que es compensa amb un ritme de desaparicions similar. Per tant, es va donar un procés de substitucions que, en conjunt, va agreujar els desequilibris territorials: les comunitats reforçaren la seva presència a aquells barris més propicis, mentre van abandonar aquells altres més beligerants. Sembla inevitable que els religiosos van fer una presa de posició després de la Setmana Tràgica, que no es va traslluir en un primer moment, però sí al llarg dels anys. Prova d'això és que el fort creixement demogràfic que va patir la ciutat als anys 20 amb els preparatius de l'Exposició Internacional, i que va provocar un gran creixement als barris modestos i el naixement de nous, no va obtenir una resposta amb una redistribució geogràfica dels centres d'ensenyament, ni un canvi d'estratègia en funció de la nova situació. Aquelles zones urbanes que més van augmentar no varen rebre cap atenció, i les zones modestes ja existents havien de conformar-se amb les cases ja existents abans de 1909. Així, barris com la

Barceloneta, Sants, Sant Andreu o Horta s'havien de conformar amb una única casa; i altres com el Poblenou, Hostafrancs, la Sagrera o Can Tunis no van rebre a ningú malgrat el seu important creixement demogràfic i les seves imperants necessitats.

Malgrat que les xifres no ho mostrin aparentment, des de la segona meitat dels anys 20 s'estava donant clars símptomes de recuperació de l'activitat expansiva. En primer lloc, en aquells moments gairebé ja no havien desaparegut, frenant-se el procés de substitucions i redistribució geogràfica vigent des de 1909. Després, també es va reprendre el fluxe de noves comunitats, però que momentàniament no van fundar cases d'ensenyança: els Pares dels Sagrats Cors (1927), que no fundarien fins 1940; i els Missioners dels Sagrats Cors (1928), que no ho faràn fins 1949; així com els Trinitaris, abans esmentats (1928). També van arribar altres comunitats que mai s'hi dedicarien: Redemptoristes (1926), i Cooperadors Parroquials (1928).

Tot indicava que s'estava gestant una nova etapa d'expansió, impulsada gràcies al fort creixement demogràfic de la ciutat, i a una situació política i social molt favorable per l'Església gràcies a l'estabilitat adicional aconseguida per la Dictadura.

10-La Segona República (1931-1936)

Les circumstàncies de la Segona República van suposar un fre a la naixent època expansiva. El seu plantejament laicitzador a ultrança i la voluntat de crear una ferma ensenyança pública de qualitat la va fer extremadament bel·ligerant amb el paper docent de l'Església, el seu principal rival i oponent ideològic. Això es va traduir en un fre rotund a la tasca de les comunitats, veient-se clarament a la ciutat: es va interrompre en sec l'arribada de noves comunitats a la ciutat, fos quina fos la seva activitat, i també va cessar totalment el naixement de noves cases. De les 40 cases en funcionament en 1930, només quedaven 32 en 1936. Aquesta forta davallada s'explica en gran part per l'expulsió dels Jesuïtes en 1932; però els seus centres no van ser clausurats, sinó que van seguir funcionant en mans dels poders públics.

Malgrat l'adversa situació, les comunitats ja presents a la ciutat realment no van veure perillar la seva situació, retocant aspectes formals i jurídics. Primerament, totes les comunitats van adoptar una imatge i unes formes aparentment laiques (per exemple, abandonar l'Hàbit en públic), que els va permetre continuar les seves activitats sense aixecar suspicàcies, o al menys no ferir unes susceptibilitats creixentment presents cap a tot allò clerical en l'educació. També s'ha de destacar que amb aquells sectors afins que gaudien dels seus serveis havia una mútua complicitat, mantenint-se un mutu pacte discrecional que afavoria a les dues parts: uns per la seva supervivència, els altres per reple els seus serveis com abans. Després, des del punt de vista jurídic, la creació de Societats Anònimes i Acadèmies va servir per adaptar-se al nou status legal, salvar totes les seves propietats, i no perdre el seu pes específic dins l'ensenyament de la ciutat. D'aquesta manera no es va tenir que tancar cap casa d'ensenyament, a excepció d'algunes que com a mal menor van tenir que canviar de domicili.

Tot això va fer que en aquest període no fos tan decisiu com cabria esperar en un principi, apart del fet fonamental de l'expulsió dels Jesuïtes. Va haver un cert trasbals inicial, més envoltat de soroll i polèmica, però què en la pràctica les repercussions van ser molt més suaus del que cabria esperar: malgrat els retocs jurídics i formals, les

persones i les matèries eren les mateixes. I malgrat l'evidència, les comunitats religioses (aparentment seglars) van continuar exercint sense més problemes. Per tant, ni la República ni la Generalitat van aconseguir el seu objectiu laicitzador de l'ensenyament a Barcelona.

11-Recuperació i progressió (1939-1970)

La Guerra Civil va tenir un impacte evident, amb l'incendi i destrucció de moltes de les cases existents en 1936. En 1940 havien 34 cases en funcionament, per les 32 de 1936; però s'ha de tenir en compte que s'incorporaven 8 cases dels Jesuïtes, absents durant la República. Això suposava un descens real de 34 a 26, és a dir, pràcticament una quarta part dels antics centres havia desaparegut. Fins 1950 no hi va haver una recuperació total del sotrac de la Guerra Civil, arribant-se a 40 cases (menys les 8 dels Jesuïtes), i igualant-se el nivell de 1936.

Malgrat la crueltat de la Guerra, no va haver cap comunitat docent que desaparegués per culpa de les circumstàncies viscudes, i totes es van mantenir amb més o menys pèrdues. Però entre totes destaca especialment el cas dels Germans Maristes, que es van veure sensiblement disminuïts en efectius materials, passant de 8 a només 2 cases.

Els religiosos masculins van trigar una dècada en recuperar-se del cop rebut (a diferència de les dones, amb molta més facilitat per obrir un munt de cases en petits intervals de temps), però des de llavors demostraren de nou una gran vitalitat expansiva després d'un període de reconstrucció. El règim polític, molt favorable a depositar la responsabilitat de l'ensenyament en mans de l'Església, va acabar de afavorir una nova etapa d'esplendor que, en bona part, es pot considerar continuació de l'iniciada a finals dels anys 20 perquè les circumstàncies de fons seguien sent les mateixes. Tampoc el pensament ni els plantejaments d'acció s'havien modificat.

El fet més destacat del nou període no és només l'augment de fundacions, sinó també la reapertura del fluxe de noves comunitats dedicades a l'ensenyament. Des de 1898, amb els Germans Maristes, no havia arribat cap comunitat nova dedicada a l'ensenyament, o no havien començat la seva tasca; però el procés ara es repren amb força:

*Els Pares dels Sagrats Cors, arribats en 1927, obriren un Col·legi a la Dreta del Eixample (1940-75), i a Sarrià (1961).

*Els Franciscans Conventuals, vinguts des de Granollers, obriren un Col·legi a Sant Gervasi (1940-63).

*Els Missioners dels Sagrats Cors, arribats en 1928 des de Mallorca, van obrir un Col·legi a Vallcarca (1949).

*Els Germans de la Sagrada Família, arribats en 1949 vinguts de Valladolid, amb un Col·legi obert a l'any següent.

*Els Gabrielistes, amb una Escola parroquial al'Esquerra de l'Eixample (1953-76), i un Col·legi al Besòs (1969).

*Els Marianistes, amb un Col·legi a la Zona Franca (1956-77), i una Escola parroquial al Bon Pastor (1970?-77).

*La Companyia de Crist-Rei, fundada a la ciutat, amb un Col·legi a Vallcarca (1958-85).

*La Creuada Pro Pau, fundada a la ciutat, amb un Col·legi a Vallcarca (1962-78).

*Els Coristes, vinguts del País Basc, amb un Col·legi a Sarrià (1963).

*Els Amigonians, amb un Internat al Poblenou i després a Vallvidrera (1972-95).

També algunes de les antigues Ordes religioses es van dedicar durant aquest període a la docència uns quants anys, amb la particularitat de que mai ho havien fet fins aquell moment, ni tan sols en moments especialment propicis: els Oratorians (1966-79), i els Mínims (1971-84). En total, una dotzena de noves comunitats docents s'havien incorporat en poc més de 30 anys (1940-72), d'una manera constant i repartida. Com a contrapartida, només van deixar d'exercir-ne dues: els Franciscans Conventuals (1963), i els Trinitaris (1965).

Aquesta nova fornada es caracteritza per comunitats que funden no més de dues cases, però de dimensions grans, estables, i de llarga duració. Hi ha un equilibri entre comunitats d'origen francès i espanyol, i no predominen unes sobre altres en cap moment concret; però ara totes porten personal espanyol, sigui quin sigui el seu origen, provinent de tot tipus de regions espanyoles. També destaca la presència d'algunes comunitats nascudes a la ciutat, que van poder subsistir amb la docència. La progressió és constant, especialment entre 1950 i 1965, que es va passar de 40 a 52 cases d'ensenyança. Des de llavors, les xifres s'estabilitzaren als anys posteriors.

Però durant aquest període de creixement aparentment homogeni es va donar un canvi d'orientació fonamental. Fins principis dels anys 50 aproximadament, el pensament i l'acció de les comunitats fou una simple perllongació d'allò fet abans de 1936, donant prioritat a l'atenció dels sectors socials afins en detriment dels necessitats. En canvi, l'augment que es va donar fins 1970 repercutí als barris més necessitats de la ciutat. Això suposa una redistribució geogràfica generalitzada al llarg de tota la ciutat, d'acord amb la nova configuració urbana emergent. Com a resultat, un reequilibri territorial que va eliminar la gran concentració de centres educatius en zones molt determinades, i l'absència en zones molt necessitades. Ara sí, les comunitats adquiriren un caràcter més social, més compromés amb els sectors modestos i intentaren arribar a tot arreu, amb la dificultat afegida de la immigració galopant dels anys 50 i 60. Decisiu en aquest canvi d'orientació seria la influència que va tenir el Congrés Eucarístic de 1952 a Barcelona, i confirmat per l'indubtable importància de les tesis del Concili Vaticà II (1963). Per les xifres és prou eloqüent que el procés ja s'estava donant des dels anys 50, mostrant-se a la ciutat uns senyals implícits de renovació confirmats al Concili uns anys després.

Malgrat aquests esforços, l'escolarització plena no es va produir, degut a que l'Estat encara inhibia la seva responsabilitat i deixava en mans de l'Església la responsabilitat de l'ensenyament, pràcticament sense límits ni control.

12-Estancament i lent descens (1970-2000)

Entre finals dels anys 60 i principis dels anys 70 es produeix una congelació del creixement, i des de 1975 un decreixement constant que no es va aconseguir deturar fins els anys 90. En 1970 havien 52 cases, mentres en 2000 havien només 32, que suposà el tancament de dues cinquenes parts de les cases d'ensenyament existents, però comparat amb les cases femenines el descens va ser molt paul·latí.

Els factors que provoquen primer un estancament i posterior decliu de les xifres són dos. Per una banda, la nova Llei de Educació (Villar Palasí, 1969), on per primera

vegada els religiosos havien d'afrontar unes condicions més estrictes que retallaven el seu fins llavors ampli marge de maniobra, i es veien obligats a dur a terme tota una sèrie de reformes estructurals afegides, que en bastants casos els van forçar a concentrar recursos en poques cases, i tancar. Per altra banda, la progressió de l'ensenyament públic ja començava a ser (per fi) palpable i, apart d'escolaritzar a aquella població que l'Església encara no havia aconseguit absorbir, ja començava a ser una alternativa de ple dret enfront de l'ensenyament de l'Església.

Aquestes circumstàncies adverses van posar a prova la capacitat de resistència i adaptació de les comunitats masculines, que van saber adaptar-se millor amb la concentració de recursos en poques cases i, probablement, a una millor capacitat de renovació enfront de les cases femenines. El seu ascens fins 1970 havia sigut lent, però ben fonamentat. Això explicaria que les cases masculines encara es mantinguessin fins 1975, i que des de llavors el seu descens fos tan lent i reduït (i fins a cert punt, calculat).

Coincidint amb aquesta etapa de reajust ja no arriba cap comunitat d'ensenyament més, i pel contrari es van retirar varies: els Caputxins (1972), Creuada Pro Pau (1978?), Felipons (1979), Mínims (1984), Crist-Rei (1985), i Amigonians (1995). En general desapareixen aquelles comunitats de petites dimensions i escassos recursos materials humans, o que havien acollit l'ensenyament com una dedicació secundària. Per tant, en una etapa de crisi la desaparició de totes elles va ser inclús lògica, degut a la seva escassa importància dins del conjunt. Apart d'aquest cas, en general les comunitats es van veure obligades a concentrar esforços i adaptar-se al nou marc legal no sense dificultats; però no es veieren obligades a desaparèixer. A la llarga, totes es renoven i inclús enceten nous camins, com van fer els Marianistes, que es van especialitzar en l'ensenyament per deficients. A darrera hora, com a incorporació únicament tenim els Legionaris de Crist (1993), fet bàsicament anecdòtic, perquè es van encarregar d'un centre ja existent amb anterioritat.

Tot això no va suposar cap desequilibri territorial, ja que les desaparicions es van repartir ordenadament per tot el mapa de la ciutat, des dels barris obrers a la zona alta. Prova d'això és que a la Dreta de l'Eixample va haver un sensible descens (de 5 a 2 cases), i només Sarrià aconsegueix créixer (la seva idiosincràsia és un cas apart a la ciutat en tot moment).

El descens de la natalitat és un factor posterior que no va tenir influència fins els anys 80, i que va allargar un procés de selecció fins llavors causat pels nous requeriments legals. Després d'uns anys de forta crisi (1975-1985), als darrers quinze anys del Segle el descens ha mantingut unes xifres molt reduïdes, passant-se de 37 cases en 1985 a 32 en 2000. L'agreujament del problema de la natalitat a la dècada dels 90 s'ha convertit en la principal amenaça de supervivència de bastants centres, amés de la creixent manca de vocacions religioses; però l'aposta de l'Estat per assolir la plena escolarització de la població espanyola en edat escolar amb ajuda i complement dels centres privats, sense cap afany de substitució d'uns pels altres, ha afavorit l'atenuació del descens. D'aquesta manera, s'ha evitat la precipitació dels aconteixements i la més que probable desaparició massiva de molts d'aquests centres. Amb tot això, la desaparició de centres d'ensenyament encara continua als anys 90 de manera molt lleu: el procés de selecció dels centres més forts i preparats encara no sembla haver-se acabat, ja que el degoteig de desaparicions no s'ha detingut totalment.

3-CENTRES CLASSIFICATS PER INSTITUTS **FEMENINS**

En aquest capítol apareixen totes aquelles comunitats femenines que, en algun moment de la seva història, van estar presents a la ciutat i es varen dedicar a l'ensenyament en alguna de les seves diferents modalitats. S'indiquen les dades fonamentals de cada comunitat: lloc i data d'origen, fundadors, i finalitats fonamentals, amés de totes i cadascuna de les seves cases dedicades a l'ensenyament. El criteri d'ordenació ha sigut cronològic, segons la seva arribada a la ciutat, es dediquessin o no a l'ensenyament des de bon principi.

A mode il·lustratiu, prèviament apareixen agrupades segons la categoria jurídica a la qual pertanyen, vigent segons el Dret Canònic aprovat per la Santa Seu en 1917, i àmpliament reformat en 1983. La seva numeració es correspon amb l'ordenació cronològica d'arribada a la ciutat:

I-INSTITUTS DE VIDA CONSAGRADA

1-ORDES MONÀSTICS (Monestirs i Convents de vida contemplativa)

Es correspon a allò que actualment entenem per Monges de clausura, fent vida contemplativa en comunitat, i apartades del món. Aquests són els instituts més antics perquè aquesta fou la primera modalitat permesa de vida femenina en comunitat, i durant varios segles la única. Aquesta característica, portada al màxim, suposa que cada casa és absolutament independent de la resta del seu mateix institut.

- 1-Benedictines
- 2-Clarisses
- 3-Dominiques
- 4-Agustines
- 5-Jerònimes
- 7-Carmelites Descalces
- 8-Mínimes
- 11-Orde Hospitalària de Sant Joan de Jerusalem
- 17-Clarisses de la Divina Providència
- 30-Saleses

2-INSTITUTS DE VIDA RELIGIOSA (Instituts centralitzats)

Correspon a instituts que observen unes regles més laxes i renovades, permetent-les la sortida del convent i portant a terme activitats més variades i útils pel món exterior. La seva definició com a centralitzats dona a entendre l'existència d'una estructura jerarquitzada, a diferència de les cases autònomes.

- 6-Beates Dominiques - Dominiques de l'Ensenyança
- 9-Companyia de Maria
- 10-Beates Agustines - Agustines Missioneres
- 13-Hospitalàries de la Santa Creu

- 14-Carmelites de la Caritat
- 15-Sagrada Família de Bordeus-Loreto
- 16-Societat del Sagrat Cor
- 18-RR. de Jesús-Maria
- 19-Concepcionistes
- 20-Filles de Maria-Escolapies
- 21-RR. Infant Jesús-Dames Negres
- 22-Mercedàries
- 23-Adoratius del Santíssim Sagrament
- 24-Caputxines de la Mare del Diví Pastor
- 25-Carmelites Missioneres
- 26-Dominiques de l' Anunciata
- 27-Sagrada Família d'Urgell
- 28-Filipenses
- 29-Dominiques de la Presentació
- 31-Franciscanes Missioneres
- 32-Carmelites Tereses de Sant Josep
- 33-RR. Caritat del Bon Pastor
- 34-Reparadores
- 35-Teresianes
- 36-Sagrada Família de Natzaret
- 37-Filles de Maria Auxiliadora - Salesianes
- 38-Mares dels Desamparats
- 39-RR. de Maria Immaculada - Servei Domèstic
- 40-Hospitàries del Sagrat Cor de Jesús
- 41-Franciscanes dels Sagrats Cors
- 42-Josefines de la Caritat de Vic
- 43-Serventes de la Passió
- 44-Oblates del Santíssim Redemptor
- 45-Trinitàries
- 46-MM. Cor de Maria
- 47-Carmelites de Sant Josep
- 48-Institut Catequista Dolores Sopeña
- 49-MM. del Santíssim Sagrament
- 50-Franciscanes de la Immaculada Concepció d' Assís
- 51-RR. de Sant Josep de Cluny
- 52-Esclaves del Cor de Maria
- 53-Esclaves del Sagrat Cor
- 54-GG. Bonaerenses de Sant Josep
- 55-GG. de la Consolació
- 56-Franciscanes MM. de Maria
- 57-Carmelites Missioneres Teresianes
- 59-RR. Ensenyança de Maria Immaculada - MM. Claretianes
- 60-Zeladores del Culte Eucarístic
- 61-Serventes del Sagrat Cor
- 62-Franciscanes Filles de la Misericòrdia
- 63-Esclaves de Maria (i Filles de Sta. Teresa de Jesús) - Protectores d'Obreres
- 64-Sants Àngels Custodis
- 65-Dames Apostòliques
- 66-GG. de Nostra Senyora - Alemanyes

- 68-Religioses Missioneres de Crist-Rei
- 69-Institut de la Benaventurada Verge Maria - Alemanyes
- 70-Concepcionistes Missioneres
- 71-Companyia del Salvador
- 72-Mercedàries de la Caritat
- 73-Missioneres del Sagrat Cor
- 74-RR. de l'assumpció - Assumpcionistes
- 75-Serventes de Sant Josep
- 76-Franciscanes Pastores
- 77-Institució Xaveriana
- 78-RR. Immaculada Concepció de Castres - Monges Blaves
- 79-Esclaves del Diví Cor
- 80-Companyia de Crist-Rei
- 81-Filles Pobres de Jesús
- 82-RR. Puresa de Maria Santíssima
- 83-Filles de Jesús - Jesuïtines
- 84-Sant Àngel de la Guarda
- 85-Sagrat Cor de Maria Immaculada - Marymount
- 86-RR. Amor de Déu
- 87-Filles de la Verge dels Dolors
- 88-RR. dels Sagrats Cors
- 89-Auxiliars Parroquials de Crist Sacerdot
- 92-Filles de Maria Immaculada - Marianistes
- 93-Sant Àngel Custodi
- 95-Institut Filles de Maria Immaculada
- 97-MM. Creuades
- 99-Filles del Diví Zel - Rogacionistes
- 100-Missioneres Benedictines de Nova Núrsia
- 101-Franciscanes de Seillon

II-SOCIETATS DE VIDA APOSTÒLICA

Amb matissos que no venen al cas, és molt similar a la categoria anterior. A grans trets, es pot dir que els seus membres no fan vots de pertinença a la comunitat, fet habitual i obligatori en qualsevol altra tipus de comunitat religiosa.

- 12-Filles de la Caritat

III-INSTITUTS SECULARS

A grans trets, es tracta d'una organització cristiana de dones laiques amb voluntat de influir a la societat, en procés de convertir-se en Institut de vida Religiosa.

- 67-Operàries Parroquials - Institució Magdalena Aulina
- 90-Missioneres Seculars
- 98-Vita et Pax in Christo Jesu

IV-PECULIARS ASSOCIACIONS PIES

Es tracta d'una associació laica amb una categoria jurídica prèvia a la conversió en Institut Secular, però que per diverses raons no va aconseguir prosperar i es van quedar en aquest estadi. Actualment la seva denominació és de Associació (pública o privada) de Fidels en el cas d'aquelles que prosperen i creixen. En canvi, aquelles que es troben en procés de desaparició continuen amb l'antiga denominació de Pia Unió.

58-Institució Teresiana

91-Apostolat de Jesús

94-Institució Filipense

96-Creuada Pro Pau

V-COMUNITATS PER CLASSIFICAR O DUBTOSES

102-Mercedàries

103-Caputxines

104-Germanes de la Sagrada Família i Sagrat Cor de Jesús

105-Filles de Sant Josep

106-Germanes de la Creu

107-Missioneres Apostòliques

108-Institució Nostra Senyora del Perpetu Socor

109-Institut del Salvador

110-Cases sense Comunitat definida

A continuació, s'analitza cada comunitat per separat:

1-ORDE DE SANT BENET

Conegudes com a Benedictines.

Orde monàstic.

Fundada per Escolàstica, germana de Sant Benet, cap a 530.

Establertes en Barcelona des de 945 a 1835, tornaren en 1846.

La seva finalitat és la vida monàstica.

- ***Monestir de Sant Pere de les Puelles (945-1835; 1846-1879).*** Plaça Sant Pere, 1. Barri Gòtic.

Primer Monestir de les Religioses a la ciutat. Van ser exclaustresades en 1835, i retornaren en 1846. Durant part d'aquest interval (1840-42), breument va allotjar la Companyia de Maria i el seu Convent de l'Ensenyança.

- ***Ídem (1879).*** Anglè, 55. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior. En 1913 (Carreras i Candi) s'indica ensenyança de noies, però sense cap dubte deu ser una errata, perquè mai més s'esmenta aquesta activitat.

- ***Reial Monestir de (Sant Antón i) Santa Clara (1233-1713).*** La Ciutadella.

Fundat en 1233, sense ensenyament. En 1713 fou destruït per culpa de la Guerra de Successió, i la construcció de la fortificació de la Ciutadella va impedir que fou reconstruït. Anys després es va traslladar a l'emplaçament següent.

- **Ídem (1716-1835; 1854-1868; 1872-1936).** Comtes, 6-8 (abans 1) - Plaça del Rei, 19. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior. Expulsades en 1835, va passar a ser seu de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Van tornar en 1854, tot i que part de l'edifici va continuar funcionant com amb l'Arxiu. En 1868 les religioses foren desallotjades de nou, retornant definitivament en 1872. Des de llavors el Monestir va fer una vida tranquil·la fins la Guerra Civil.

- **Ídem (1939-1947).** Copèrnic, 10-12 (després 57-59). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior. Posteriorment es va traslladar a Ripollet (1947-1952), fins la seva desaparició. Després la casa fou ocupada per les Monges Alemanyes, que sí s'han dedicat a l'ensenyament fins ara.

- **Escola gratuïta del Monestir de (Sant Antón i) Santa Clara (1864?-1868; 1872-1877?).** Comtes, 6-8 (abans 1) - Plaça del Rei, 19. Barri Gòtic.

Es parla d'ensenyança gratuïta de nenes en 1864 i 1877, a càrrec de les religioses. Després del desallotjament (1868-72), sembla que al tornar van reemprendre l'activitat, i és imprecisable quan deixaren d'exercir.

La forma de vida Benedictina fou, durant els primers seus segles d'existència, més una Regla de vida monacal que no pas una comunitat en expansió (Regola Benedicti). De caire molt flexible, es centrava en els oficis religiosos, treball intel·lectual i manual, i oració. És molt probable que a finals del Segle VI els monestirs de Benedictines ja estiguessin present al Regne Visigot, però sempre vinculats als masculins (a manera de tutela espiritual i doctrinal) i en escàs nombre, ja que llavors tenien més acceptació els Cenobis amb les Regles de Sant Pacomi i Sant Agustí, apart de la influència de Sant Isidor. En tot cas, la manca de qualsevol jerarquia que ordenés i legislés la seva vida monacal fa impossible calibrar amb exactitud la seva presència. Tampoc hi ha cap documentació sobre la seva presència al Principat.

El primer Monestir conegut regit amb la Regla Benedictina és el de Sant Joan de les Abadesses (895), gairebé un segle després dels Benedictins (Isona, 800). Posteriorment van arribar a Barcelona, Girona, i una dotzena de fundacions més. Es van expandir per tots els regnes cristians peninsulars, especialment des del Segle XI, amb l'arribada de personal d'Europa per fer noves fundacions, i especialment amb l'Orde del Císter, que també aplicava la Regla benedictina. El seu creixement fou constant fins el Segle XVIII a tota Espanya; en canvi, a Catalunya gairebé van desaparèixer al Segle XIV, quedant reduïdes a Barcelona i Girona. Actualment es mantenen a Catalunya amb 4 Monestirs: Barcelona (945), Girona (1017), Montserrat (1939), i Puiggraciós (1973).

Les Benedictines són l'Orde femenina més antiga de la ciutat, amb més de mil anys presents a la ciutat de manera gairebé ininterrompuda. I això que no hi ha cap indici que confirmi una anterior presència a l'antiga ciutat visigoda ni carolíngia. La primera presència segura data de 945 (no es pot saber si van arribar abans que els

Benedictins, ja que aquests ho van poder fer en 914 o en 1117), i van fundar dues cases a Barcelona: Sant Pere de les Puel·les (945), i Santa Clara (1513-1936), inicialment a les afores de la ciutat. La primera acabà sent engolida pel casc urbà, i la segona traslladada a l'interior de la muralla en 1713. Sempre es dedicaren a la vida contemplativa.

L'ensenyament mai ha sigut finalitat de les Benedictines. Com van fer altres Ordes al llarg de la seva història, exerciren la docència en moments puntuals o de necessitat, i satisfent una demanda que no podia ser coberta per alguna altra comunitat amb més mitjans i formació. El cas de les Benedictines és ben curiós, perquè aquesta activitat es va iniciar en el segon terç del Segle XIX, en el Convent de Santa Clara al Barri Gòtic, aproximadament entre 1864 i 1877 amb una Escola gratuïta. Això es produí en un moment en què el fluxe de comunitats religioses dedicades (únicament o parcialment) a l'ensenyament ja s'havia iniciat des de feia almenys dues dècades, i tant en la vessant de pagament com en la gratuïta. Segurament va sorgir juntament amb totes les escoles gratuïtes obertes a la ciutat a diversos Convents femenins cap a 1863; però en aquest cas tingué una vida excepcionalment llarga, inclús sobrevisquent al Sexenni Democràtic. Encara és més incomprendible sabent que, ni abans ni després, mai van encetat cap iniciativa semblant. Ho pot justificar l'escasessa d'escoles gratuïtes, ja que el Barri Gòtic havia rebut força cases d'ensenyament; però en gran part, de pagament. Quan aquesta situació va començar a canviar, les Benedictines es retirarien del món docent i es concentraren únicament en la seva vida contemplativa.

Amb la Guerra Civil, Santa Clara va ser traslladat a Ripollet (1947), fins la seva desaparició. Actualment, les Benedictines es mantenen a Barcelona amb el Convent de Sant Pere, traslladat a Sarrià en 1879. Fa més d'un Segle que no tenen cap activitat docent a la ciutat, ni enlloc.

2-ORDE DE SANTA CLARA

Conegudes com a Monges Clarisses.

Orde monàstic.

Fundat per Sant Francesc d'Assís i Santa Clara en Assís (Itàlia), en 1212.

Establert en Barcelona des de 1233.

La seva finalitat és la vida contemplativa.

- ***Convent de Sant Daniel i Santa Clara (1233-1513). Barri Gòtic.***
Primera fundació de les Clarisses a la ciutat. Sense ensenyament.
- ***Beateri de Santa Isabel (1554-1564). Elisabets, 1 - Xuclà. Raval.***
Casa de vida en comunitat creada per albergar dones que havien caigut en pecat, segons la terminologia de l'època. Al poc temps es va convertir en Convent de clausura.
- ***Reial Monestir de Santa Isabel - Elisabets (1564-1878). Elisabets, 1 - Xuclà. Raval.***
Continuació de la casa anterior, convertida en Convent de clausura. Exclaustrades en 1835, l'edifici va allotjar una casa d'ensenyament: el "Colegio Barcelonés", però sense cap vincle amb les Clarisses. Les monges van tornar en 1849, reprenent la seva

vida en comunitat. El progressiu enrunament de l'edifici va imposar un canvi de residència, i en 1878 es van traslladar a Sarrià.

- **Ídem (1878-1990).** Rocabertí, 12 (abans Montserrat, 7). Sarrià.
Trasllat de la casa anterior. Les religioses es van allotjar en una caseta mentre construïen el nou Monestir, inaugurat en 1880. En dependències del Monestir es va fundar el Col·legi del Reial Monestir de Santa Isabel (1946), entitat diocesana, per donar viabilitat econòmica a l'edifici. Les monges van continuar fent vida de clusura, apart del centre educatiu, fins que es van traslladar a Lavern-Subirats en 1990. Mentrestant, el centre docent ha continuat funcionant com a entitat diocesana, fins que en 1993 va vincular-se a la Congregació dels Legionaris de Crist. Religioses: 30 (1927).

- **Escola del Reial Monestir de Santa Isabel - Elisabets (-1863?-).** Elisabets, 1 - Xuclà. Raval.
En 1863 apareix documentada puntualment una Escola particular per a noies en aquest Convent, sense que posteriorment torni a aparèixer cap més senyal i sense més detalls.

- **Convent de Nostra Senyora de la Misericòrdia (1696-1920).** Elisabets, 8-10 (abans 4). Raval.
Hospici fundat en 1593, dedicat a l'acollida i ensenyança de noies òrfenes per una banda, i asil d'ancianes per una altra. Des de 1696 acull a les Clarisses, prenent al seu càrrec totes les activitats del Hospici. A diferència d'altres cases de l'Orde, no foren expulsades en 1835 gràcies a aquestes activitats, jutjades com a profitoses. Els ensenyaments es limitaven a llegir, escriure, labors i aritmètica. Arribaren a haver fins a 700 asilades, entre noies i ancianes. Més tard es moderen les xifres: 320 albergades (1864); 300 (1884); 300-350 (1901). Se'n fan càrrec unes 25-30 germanes. En 1920 abandonen la casa i són substituïdes per les Filles de la Caritat.

- **Monestir de Santa Maria de Jerusalem (1494-1835; 1845-1868).** Jerusalem, 6. Raval.
Monestir de clausura. Exclaustrades en 1835, fou utilitzat com a Cuartell i després com a Caserna fins que les monges van tornar en 1846. En 1868 l'edifici va ser enderrocat per l'Ajuntament pel seu estat ruïnós. Les religioses es traslladaren a un lloc desconegut, i després a una Torre de Gràcia.

- **Ídem (1868-1879).** Emplaçament desconegut.
Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem (1879-1884).** Travessera de Dalt, 86. Gràcia.
Trasllat provisional del desconegut emplaçament anterior a la Torre Martí, propietat de les Monges Saleses, que també l'ocupaven mentre totes dues comunitats construïen un nou edifici en propietat. No hi ha documentada cap activitat docent.

- **Ídem (1884-1936; 1945-1970).** Sant Elies, 21. Sant Gervasi.
Trasllat de la casa anterior a un nou edifici, continuant la seva vida de clausura. Fou incendiat en 1909, i en Octubre del mateix any va tornar a obrir-se. Amb la Guerra Civil l'edifici va quedar molt malmés, i la comunitat s'instal·là en diversos llocs fins tornar en 1945. Finalment es va traslladar a Sarrià (1970), on continua actualment.

- *Ídem (1939-1942?). Sant Elies. Sant Gervasi.*
Trasllat provisional de la casa anterior.
- *Ídem (1942?-1945). Vives i Tutó, 22. Pedralbes.*
Nou trasllat provisional, fins tornar de nou a Sant Gervasi.
- *Ídem (1970). Camí de Vallvidrera, s/n. Sarrià.*
Establiment actual del convent.
- **Escola del Monestir de Santa Maria de Jerusalem (-1863?-).** Jerusalem, 7.
Raval.
En 1863 apareix documentada puntualment una Escola particular per a noies en aquest Convent, sense que posteriorment torni a aparèixer cap més senyal i sense més detalls. Apareix ubicada a Jerusalem, 7; però deu tractar-se d'una errata.
- **Escola del Monestir de Santa Maria de Jerusalem (-1901?-).** Sant Elies, 21.
Sant Gervasi.
Escola gratuïta per noies, portada per les mateixes religioses. Escola i catequesi. S'esmenta puntualment en 1901, i ja no torna a parlar-se d'ensenyament des de llavors. Alumnes: 30 (1901).

Les Clarisses són la branca femenina de l'Orde de Sant Francesc, però habitualment són dites Clarisses en honor a Santa Clara, cofundadora de l'Orde femenina juntament amb Sant Francesc. En canvi, es diu Franciscanes a totes les comunitats religioses posteriors (els actuals Instituts Religiosos femenins) que adopten la Regla de vida de Sant Francesc. Van arribar a Espanya en 1228 (Pamplona), i a Catalunya des de 1233 (Tortosa i Barcelona), tenint una expansió enorme des de llavors i fins el Segle XVI per tota la península. Actualment mantenen a Catalunya 12 convents, i tres d'ells a Barcelona.

A la ciutat van arribar poc després dels Franciscans (1229), i fundaren fins a cinc Convents: Sant Daniel i Santa Clara (1233-1513), Santa Maria de Pedralbes (1321), Santa Margarida (1426-1475), Santa Maria de Jerusalem (1453), i Santa Isabel-Elisabets (1564-1990), pràcticament un per segle, i que demostra la contínua acceptació que van tenir. En aquest aspecte van destacar molt respecte a la resta d'Ordes femenines, ja que cap va passar de més de tres convents a la ciutat. La seva forma de vida es basava en la clausura, sense dur a terme cap altre activitat.

Però en un cas van fer una excepció: quan es van fer càrrec del funcionament de la Casa de Misericòrdia (1696-1920), un Hospici per nens orfes i vells fundat en 1593, que durant més de dos segles va ser regit per les Clarisses. Fins llavors cap altre Orde femenina havia fet res de semblant, si exceptuem el Beateri de Dominiques (1522) i la Companyia de Maria (1650). No era un Convent propi, sinó un organisme municipal en què les religioses feien vida de clausura i activa a la vegada. En aquest aspecte, les Clarisses van ser la primera Orde que va mostrar una actitud més flexible i una actitud activa en la societat barcelonina, sense romandre totalment tancades en el seu món. En 1835 tots els Convents de Clarisses van patir els efectes de l'Exclaustració, excepte les que es trobaven actives a la Casa de Misericòrdia, degut a la seva profitosa tasca.

Fins l'aparició d'altres comunitats religioses amb una dedicació expressa a l'infància o als pobres, les Clarisses van ser les úniques religioses que oferiren atenció als orfes de la ciutat. Amb l'aparició de les Carmelites (1829), les Filles de la Caritat (1846), i altres comunitats posteriors, van deixar de tenir aquest paper exclusiu. No van perdre importància, ja que la Casa de Misericòrdia era un organisme municipal de molt pes a la ciutat.

Un paper docent molt secundari i puntual van tenir les escoles gratuïtes obertes als Convents de Jerusalem i Elisabets cap a 1863. Van tenir curta vida, ja que únicament apareixen aquell any. Més endavant, cap a 1901, el Convent de Jerusalem va tornar a obrir una Escola en la seva nova ubicació de Sant Gervasi; igualment va ser molt breu, perquè tenia molt poc futur en un barri ja força atès aleshores per cases d'ensenyament de comunitats millor preparades, i més dedicades a aquesta tasca.

Finalment, en 1920 les Clarisses abandonaren la seva gestió a la Casa de Misericòrdia, sent substituïdes per les Filles de la Caritat. Des de llavors, a la ciutat no han tingut cap altre activitat que no fos la clausura: les tasques amb l'infantesa ja estaven cobertes per moltes altres comunitats.

Dels antics Convents de la ciutat, només sobreviuen Pedralbes (l'únic que mai ha canviat d'emplaçament); i Jerusalem, actualment a Sarrià. També s'ha d'afegir el Convent de la Divina Providència, que fins 1976 pertanyia a les Clarisses de la Divina Providència (i que també s'havia dedicat a l'ensenyament durant més d'un segle a la ciutat). Apart, Santa Isabel no ha desaparegut, sinó que s'ha traslladat fora de la ciutat (al municipi de Lavern-Subirats). Amb aquests tres Convents es mantenen a la ciutat, i és molt probable que continuïn disminuint, ja que la tendència imperant és traslladar-se a zones més tranquil·les i menys concorregudes, que normalment es troben fora de ciutat, tal com es va fer amb Santa Isabel en 1990.

3-ORDE DE SANT DOMÈNEC

Conegudes com a Dominiques.

Orde monàstic.

Fundada per Sant Domènec de Guzmán a Tolosa de Llenguadoc (França), en 1216.

Establertes en Barcelona des de 1351 fins 1835, tornaren en 1846 fins 1977.

La seva finalitat és la predicació.

- **Convent de Montsió (1351-1835; 1846-1868; 1875-1888).** Plaça de Santa Anna, 17. Barri Gòtic.

Convent de clausura. Exclaustrades en 1835, fou instal·lat el Liceu de Música fins 1846, en què les monges van tornar. Novament expulsades en 1868, va funcionar com a Cuartell fins el seu retorn en 1875. El mal estat de l'edifici les va obligar a traslladar-se.

- **Ídem (1888-1947).** Rambla de Catalunya, 115 - Rosselló. Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior fins 1947, en què fou traslladat a Esplugues fins l'actualitat.

- **Escola del Convent de Montsió (-1863?-).** Plaça de Santa Anna, 17. Barri Gòtic.

En 1863 apareix documentada puntualment una Escola particular per a noies en aquest Convent, sense que posteriorment torni a aparèixer cap més senyal i sense més detalls.

- **Convent Mare de Déu dels Àngels i Peu de la Creu (1549-1835; 1846-1926?).**
Plaça dels Àngels, 1. Raval.

Convent de clausura. Exclaustrades en 1835, van retornar en 1846 fins que cap a 1926 es van traslladar a un nou Convent a Pedralbes.

- **Ídem (1926?-1977).** Carretera d'Esplugues, 106 (abans 1). Pedralbes.
Trasllat de la casa anterior fins 1977, en què es van traslladar a Sant Cugat del Vallès fins l'actualitat.

- **Escola del Convent de Mare de Déu dels Àngels i Peu de la Creu (-1863?-).**
Plaça dels Àngels, 1. Raval.

En 1863 apareix documentada puntualment una Escola particular per a noies en aquest Convent, sense que posteriorment torni a aparèixer cap més senyal i sense més detalls.

Les Dominiques es dedicaren, des de la seva fundació, a la vida contemplativa en clausura. Al igual que els Dominics, van arribar molt aviat a la península (Madrid, 1218), però van tenir una difusió per la península bastant més reduïda. A Catalunya van arribar molt més tardana i escassa, arribant precisament a Barcelona, i des d'aquí només a 3 poblacions: Vic (1596), Manresa (1602), i Girona (1699). Molt poques fundacions, però que sorprenentment totes han sobreviscut fins ara.

Les religioses es van establir a la ciutat molt més tard que els Dominics, arribats en 1219, trigant gairebé un segle i mig en acompanyar-los. Van arribar en 1351, amb dos Convents: Mont Sió (1351) i Mare de Déu dels Àngels (1549). Tots dos s'han dedicat fonamentalment a la vida contemplativa, i només en un breu moment es fa esment d'una Escola gratuïta per noies, cap a 1863, i simultàniament en tots dos convents. Això va passar en un moment puntual de gran proliferació d'Escoles en convents de religioses, i per tant no és un fet aïllat de l'Orde. Des de llavors no ha hagut cap més esment de tasques d'ensenyament, dedicant-se a la vida conytemplativa.

Posteriorment, els dos convents s'han traslladat a municipis propers a la ciutat: Mont Sió a Esplugues de Llobregat (1947) i Mare de Déu dels Àngels a Sant Cugat del Vallès (1977). Per tant, l'Orde de les Dominiques ja no està present a la ciutat des de 1977.

4-ORDE DE SANT AGUSTÍ - PENEDIDES

Conegudes com Agustines.

Orde mendicant.

Fou fundada en 1256.

Establertes a Barcelona des de 1372 fins 1835, tornaren en 1845.

La seva finalitat és aconseguir la vida contemplativa.

- **Convent de Santa Maria Magdalena - Magdalenes (1372-1835; 1845-1877).**
Riera de Sant Joan - Magdalenes. Barri Gòtic.
Casa fundada per donar allotjament a dones de dubtosa reputació, i subvencionat pel poder municipal. Des de bon principi van adoptar la Regla de Sant Agustí. En 1535 perdé aquesta finalitat, al traslladar-se al Convent una comunitat de Canongeses de Sant Agustí, vingudes de Terrassa. Sense ensenyament. En 1700 fou convertit pròpiament en Convent d'Agustines.
- **Ídem (1877-1910).** Muntaner - València. Esquerra Eixample.
Trasllat de la casa anterior. Sense ensenyament.
- **Ídem (1910).** Vallmajor, 29 (abans 5). Sant Gervasi.
Trasllat de la casa anterior. Igualment, sense ensenyament fins l'actualitat.
- **Convent de Santa Maria Magdalena - Penedides de Sant Salvador (1567-1578).**
Trentaclus. Raval.
Segona casa fundada per donar allotjament a dones de dubtosa reputació, igualment subvencionada pel poder municipal. Des del principi van portar vida de clausura sense nombrar ensenyança.
- **Ídem - Penedides de Nostra Senyora de la Victòria (1578-1699).** Egipcíaques.
Raval.
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem - Penedides (1699-1835).** Sant Pau - Tàpies - Santa Margarida. Raval.
Trasllat de la casa anterior. Des de 1706 ja queden definides com a Convent d'Agustines. Exclaustrades en 1835, l'edifici va ser demolit.
- **Ídem (1845-1864).** Sant Pau, 74 - Cadena. Raval.
Reorganització del Convent en l'antic Col·legi-Convent dels Dominics; però aviat l'edifici es va enrunar, i van haver de marxar en 1863.
- **Ídem (1864-1872).** Maignon, 3 (abans Bonavista). Gràcia.
Trasllat de la casa anterior provisional, mentres es construïa un nou edifici. En aquesta etapa no va haver cap tipus d'ensenyament.
- **Ídem (1872-1936).** Aragó, 121. Esquerra Eixample.
Trasllat de la casa anterior a un nou edifici, construït en 1867-70 amb destacada participació econòmica de l'Ajuntament però que no es va poder ocupar immediatament perquè fou utilitzat com a Hospital a causa d'una epidèmia de Tifus. Incendiat en 1909, fou reobert en Abril del següent any fins ser incendiat amb la Guerra Civil. No fou retornat a les religioses, sinó que fou expropiat per fundar un Grup Escolar públic. Ha funcionat com entitat pública d'ensenyament fins l'actualitat.
- **Ídem (1939-1946).** Local provisional contigu al Convent. Esquerra Eixample.
Establiment provisional mentres s'esperava el retorn de l'antic edifici. Al no aconseguir-se, es van traslladar a Sant Gervasi.
- **Ídem (1946-1952).** Passeig de la Bonanova, 57. Sant Gervasi.

Trasllat fins la dissolució definitiva del convent.

- **Escola del Convent de Santa Maria Magdalena (1877?-1895?).** Aragó, 121. Esquerra Eixample.

Dintre del Convent va existir una Escola gratuïta per noies, de la qual es parla de manera intermitent en 1877, 1884 i 1895. Segurament va tenir continuïtat durant aquest període, i és impossible esbrinar quan va deixar de funcionar. Al Segle XX ja no se'n torna a parlar més.

Com en el cas dels Benedictins, l'Orde agustiniana va nèixer com una Regla de vida en comunitat, i no com a comunitat religiosa organitzada. Al igual que la branca masculina la finalitat de les Agustines era la vida contemplativa, vivint lluny de nuclis urbans. Això pràcticament no va variar, al contrari que els homes, que van adquirir una vida més activa. a la península, les cases femenines sorgiren normalment unides a les masculines, rebent una certa tutela espiritual i doctrinal. Les invasions d'Àfrica pels Vàndals (Segle V) i pels Àrabs (Segle VI), van suposar l'arribada de monjos agustins immigrants, fent que la Regla Agustiniana tingués més pes a la península que no pas les de Sant Pacomi o Sant Basili (més esteses per l'Europa oriental, Àsia, i Egipte). Al igual que en cas dels Agustins, les cases femenines que seguien la Regla de Sant Agustí van sorgir durant molts segles de manera autònoma per tota la península, sense cap autoritat que els controlés, ja que l'Orde Agustina com a tal no existia. Es pot suposar que allà on havia un convent masculí hi podria haver un de femení: força habitual, però no sempre es pot donar per fet. A Catalunya han tingut una difusió molt escassa, ja que només han fundat a dues localitats: Barcelona (1372), i Ulldecona (1724); i formalment molt tardana, ja que les cases de Barcelona s'agregaren a l'Orde femenina a principis del Segle XVIII.

No hi ha cap notícia de l'època visigoda, àrab i carolíngia a la ciutat, però seria probable una existència que, en tot cas, no s'ha pogut provar documentalment. Al igual que en cas masculí, no es troben dades concretes fins la creació de l'Orde mendicant com a tal. Les dues cases d'Agustines sorgides a Barcelona no van ser fundades com a tals per l'Orde de Sant Agustí, malgrat que l'Orde ja funcionava de manera organitzada des de 1244 (en el cas masculí, van arribar en 1309, i ja com a Orde). En principi, totes dues van sorgir com a reunió de dones considerades com a "descarriades" i dubtosa reputació, que decidien viure en comunitat aplicant la Regla de Sant Agustí, rebent un suport financer del poder municipal, i amb això donar degut exemple a la societat. No van ser les úniques cases d'aquesta mena sorgides a la ciutat, però aquestes adoptaren la Regla agustiniana, tenint una lògica evolució cap a aquesta Orde. La primera casa (Magdalenes), fundada en 1372, va funcionar així fins 1535 en què es convertí pròpiament en Convent. La segona (Penedides) va sorgir, en carta manera, per suplir a la primera (1567). A principis del Segle XVIII totes dues van ser reconegudes com a integrants de l'Orde femenina Agustina: les Magdalenes en 1700, i les Penedides en 1706.

La segona casa, les Agustines Penedides, es va dedicar a la docència com a activitat afegida amb una Escola gratuïta per nenes. Va sortir esmentada en diversos períodes saltejats (1864, 1877, 1885 i 1895) que podrien suposar alguna continuïtat temporal entre alguns d'ells. No seria una Escola de gran tamany, al ser mencionada tan poc, i tractar-se d'unes monges dedicades bàsicament a la vida contemplativa. Sí tindrien

cert pes al barri (Esquerra de l'Eixample), llavors tan mancat d'aquest servei, però paulatinament serien arraconades per altres comunitats dedicats d'ensenyament. Segurament l'Escola desapareixeria definitivament a finals del Segle XIX.

Posteriorment no s'han dedicat mai més a l'ensenyament sota cap concepte, desapareixent el Convent en 1952. El Convent d'Agustines Magdalenes encara continua obert actualment.

5-ORDE DE SAN JERÒNIM

Conegudes com a Jerònimes.

Orde monàstic.

Fundades per María García i Mayor Gómez a Toledo, en 1464.

Establertes a Barcelona des de 1475 a 1835, tornaren en 1846.

La seva finalitat principal és la vida contemplativa.

- ***Beateri de Santa Margarida - Beates Margarides (1426-1475).*** Adreça desconeguda.

Beateri de vida en comunitat, dedicat a la vida contemplativa i assistència dels Leprosos del contigu Hospital de Santa Margarida. Seguien la Regla de vida de Sant Jerònim, però encara no eren Convent ni pertanyien a l'Orde. Poc després de convertir-se en Orde construïren el Convent següent (1477).

- ***Convent de San Maties (1475-1835; 1846-1913).*** Sant Antoni Abat, 8 (Abans 2) - Plaça del Padró. Raval.

Convent de clausura, que va mantenir també tasques sanitàries fins temps indefinit. Van ser exclaustrades en 1835, i van tornar en 1846. Durant aquest interval, el Convent va allotjar la Companyia de Maria i el seu Convent de l'Ensenyança (1842-45). Les religioses es van traslladar a Sarrià en 1913, i a l'antic edifici es va establir l'Escola Parroquial del Carme, que des de 1928 van funcionar a càrrec de les Filles de la Caritat. Les Jerònimes ja no van tenir participació alguna.

- ***Ídem (1913-1980).*** Iradier, 29. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior.

- ***Ídem (1980).*** Bellesguard, s/n. Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior.

- ***Escola del Convent de Sant Maties (-1863?-).*** Sant Antoni Abat, 8 (Abans 2) - Plaça del Padró. Raval.

En 1863 apareix documentada puntualment una Escola particular per a noies en aquest Convent, sense que posteriorment torni a aparèixer cap més senyal i sense més detalls.

Les Jerònimes són una Orde basada en la vida contemplativa en comunitat, combinant-la amb l'esperit eremita de Sant Jeroni i Santa Paula, que fundaren un Monestir a Betlem (384) amb aquest ideari. Aquesta fórmula de vida va quedar extingida amb l'invasió àrab (632), i no fou fins el Segle XIV que a Castella va ressorgir aquesta fórmula de vida amb els Jerònims (1373), i posteriorment la seva

branca femenina. Des de llavors ha sigut un Orde d'origen castellà, que no ha tingut gaire expansió més enllà d'Espanya. Inclús a Catalunya la seva única fundació ha sigut la de Barcelona, i mai portaren a terme cap activitat docent.

A Barcelona el seu origen es remonta al Beateri de Santa Margarida (1426), dedicat a la vida contemplativa i tasques sanitàries, que mig Segle després va ser integrat dins l'Orde Jerònima (1475). Dintre de l'apartat docent la seva activitat és testimonial, únicament és ressenyable l'escola gratuïta existent cap a 1863, sense que es pugui aclarir si les monges van tenir una intervenció directa o va ser una iniciativa exterior per incompatibilitat amb la seva regla de clausura. Des de llavors no han tingut cap activitat semblant.

6-BEATES DOMINIKES - DOMINIKES DE L'ENSENYANÇA DE LA IMMACULADA CONCEPCIÓ

Conegudes com a Beates Roses, i després com a Dominiques de l'Ensenyança. Beateri, i després Institut femení de vida religiosa.

Beateri fundat per Joana Morell a Barcelona, en 1522. Absorbit per les Dominiques de l'Ensenyança en 1961.

L'Institut religiós fou fundat per María Rosa Layana Ortiz a Pamplona, en 1954.

La seva finalitat és l'ensenyança, i missions.

- **Beateri (1522-1803).** Plaça de les Beates. Barri Gòtic.

Casa de vida en comunitat. Agrupa diverses dones que viuen compartint una gran devoció cristiana, però sense categoria de monges ni Institut religiós. Per mantenir-se es dediquen a l'ensenyament gratuït de nenes, dirigit més a les labors que als estudis de lletres o números. No està documentat amb exactitud des de quan es van dedicar a aquesta activitat, però si van fer-ho des del principi serien la primera comunitat en termes absoluts a la ciutat.

- **Convent de Nostra Senyora del Roser (1803-1884).** Plaça de les Beates, 3. Barri Gòtic.

Continuació de la casa anterior, possiblement al mateix emplaçament. Entre 1798 i 1803 es construí una Església, cosa que suposà aconseguir la categoria de Convent. L'ensenyament ja és present amb absoluta seguretat; prova d'això és la seva pervivència en 1835 gràcies a aquesta activitat, ja que amb una simple vida en comunitat això no era possible.

- **Escola de Nostra Senyora del Roser (1884).** Mallorca, 349 (abans 447) - Roger de Flor, 220. Dreta Eixample.

Escuela gratuïta de noies. Trasllat de la casa anterior, exercint igualment la seva activitat docent. Incendiat en 1909, no acaben la seva restauració fins 1914; però en 1910 ja fou obert. En 1961 el Beateri fou integrat dins l'Institut de Dominiques de l'Ensenyament de l'Immaculada Concepció. Alumnes: 70 (1890); 125 (1913). Religioses: 28 (1927).

El Beateri de Dominiques van ser fundat a Barcelona en 1522, dedicant-se a l'ensenyament des de la seva fundació amb tota seguretat. Aquest no apareix explícitament ressenyat fins finals del Segle XVIII, però aquesta tasca era habitual als

beateris: sempre amb una activitat concreta dintre de la societat, normalment escolar o sanitària. I en el cas d'aquestes Beates mai ha hagut cap indicatiu d'activitat sanitària. Durant segles no han sigut cap comunitat de vida religiosa reconeguda canònicament, sent format per dones que vivien en comunitat segons la Regla de Sant Domènec.

Aquest Beateri té l'honor de ser la primera comunitat femenina que es va dedicar a l'ensenyament a la ciutat, inclús abans de les Monges de Lestonnac (1650). Però pel fet de ser un Beateri no van tenir la repercussió, ni el prestigi, ni els recursos materials ni humans d'una Orde religiosa com eren les Monges de Lestonnac, que arribaren 130 anys més tard, però amb una presència molt més efectiva a la societat barcelonina. Per això les Beates sempre quedaren situades en un segon pla, però amb reconeixement: amb l'Exclaustració de 1835 les Beates no van ser expulsades degut a la seva activitat docent jutjada com a profitosa. Tampoc van sofrir cap tipus d'agressió.

El seu trasllat a la Dreta de l'Eixample (1884) no obeí a cap seguidisme amb les classes mitges i altes que canviaven de barri seguint el mateix itinerari, sinó perquè necessitaven unes edificacions renovades. Amés es situaren als límits del barri, tocant a la zona de la Sagrada Família (llavors un suburbi proletari), zona més barata, i que fou el seu emplaçament definitiu. Fou incendiat amb la Setmana Tràgica, i va trigar dos anys en ser totalment restaurat.

Internament el Beateri va tenir força vitalitat fins ben entrat el Segle XX, i inclús fruit d'això va portar a la fundació d'un nou Beateri a Vallirana (1955). Pocs anys després el Beateri es va integrar dintre de la comunitat religiosa de Dominiques de l'Ensenyança (1961). No fou una qüestió de manca de vocacions (la fundació de Vallirana ho demostra), sinó una voluntat comuna d'organitzar tot l'entramat de beateris espanyols.

Les Dominiques de l'Ensenyança va nèixer com una federació de Beateris Dominicans dedicats a l'ensenyament, fins llavors independents i sense cap centralització. Creada en 1954, fou constituïda entorn de l'antic Beateri de Pamplona (1400) per una simple qüestió d'antiguitat. Bàsicament incorporaren beateris, i només molt més tard fundaren algunes cases pròpies. A Catalunya es van incorporar gairebé tots els Beateris dominicans en 1961: Barcelona (1522), Tarragona (1686), Vic (1692), i Vallirana (1955). Només el de Girona (1699) va preferir restar fora. Actualment es mantenen a unes 10 localitats espanyoles, apart de les cases de Catalunya: Pamplona, Madrid, i altres localitats petites disperses per l'Estat.

L'agregació a les Dominiques en 1961 no va suposar cap canvi d'orientació ni cap fundació de cases noves a la ciutat. Des del seu naixement la comunitat va limitant-se a mantenir la seva única casa a la ciutat (tendència habitual en els Beateris, sempre autònoms entre ells), i sempre dedicades a l'ensenyament pels sectors més modestos de la societat per sobre de canvis i d'èpoques. Actualment mantenen el Col·legi de la Dreta de l'Eixample sense problemes, després de gairebé cinc segles de vida.

7-ORDE DE CARMELITES DESCALCES

Conegudes com Monges Tereses.

Orde mendicant.

Fundada per Santa Teresa de Jesús en Àvila, en 1562.

Arribades a Barcelona en 1588 a 1835, tornaren en 1846.

La seva finalitat és la vida contemplativa.

- **Convent de Santa Teresa (1588-1835; 1846-1936).** Mare de Déu, 2 - Canuda, 12. Barri Gòtic.

Convent de clausura. Exclaustrades en 1835, van retornar en 1846. Després de la Guerra Civil el Convent es va traslladar a Sarrià.

- **Ídem - Monestir de l'Immaculada (1939-1943).** Margenat, 69. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem (1943).** Immaculada 45. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior.

- **Escola del Convent de Santa Teresa (-1863?-).** Mare de Déu, 2 - Canuda, 12. Barri Gòtic.

En 1863 apareix documentada puntualment una Escola particular per a noies en aquest Convent, sense que posteriorment torni a aparèixer cap més senyal i sense més detalls.

Les Carmelites Descalces es dediquen a una vida contemplativa basada en l'antiga vida eremítica del Mont Carmel, renovant l'antic esperit carmelità, que als darrers temps s'havia apaivagat força dins l'antiga Orde Carmelitana. Van sorgir en 1562 (abans dels Carmelites Descalços, fora de l'habitual) com una reforma de l'antiga Orde del Carmel, no només a causa d'un relaxament de la seva forma de vida (habitual a aquells temps en moltes Ordes), sinó també molt influenciats pel misticisme de Santa Teresa de Jesús, buscant una forma de vida especialment estricta, inclús en comparació amb l'esència del primitiu esperit carmelità. Van generar gran entusiasme, amb nombroses fundacions durant els Segles XVI i XVII. A Catalunya van tenir una difusió smilar, però molt lenta: després de Barcelona (1588), les següents fundacions no es van fer fins mitjans del Segle XVII. I curiosament, quan aquest mode de vida semblava anar a la baixa, des dels anys 40 del Segle XX s'han fundat 7 nous convents a Catalunya, gairebé tants que durant els tres segles precedents. Actualment es mantenen a 14 Convents a tota Catalunya.

A Barcelona van arribar en 1588 (dos anys després dels Carmelites Descalços), fundant un únic Convent. Sempre s'han dedicat a la vida contemplativa, pròpia de la seva regla, i tot i que l'ensenyament pogués entrar dintre de les seves activitats, en el cas del seu convent de Barcelona no ho van tenir en compte. Únicament cap a 1863, al igual que molts altres convents de la ciutat, tenien una Escola gratuïta de nenes que va ser molt breu. Apart d'aquesta fita puntual, les religioses no han tingut mai més l'ensenyament com a objectiu.

8-ORDE DE MÍNIMES DE SANT FRANCESC DE PAOLA

Conegudes com a Mínimes.

Orde mendicant.

Fundada per Sant Francesc de Paola a Andújar (Espanya), en 1495.

Establertes a Barcelona des de 1623 a 1835, tornaren en 1846.

La seva finalitat és la penitència evangèlica.

- **Convent de Jesús-Maria (1623-1638).** Hospital. Raval.
Convent de clausura, sense referències a cap tipus d'ensenyament.
- **Ídem (1638-1653).** Tallers. Raval.
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1653-1835; 1846-1908).** Carme, 44. Raval.
Trasllat de la casa anterior. Exclaustrades en 1835, van continuar fent vida en comú al mateix edifici del Convent, però sense clausura. En 1846 van emprendre de nou la seva vida formalment com a Orde religiosa fins el seu trasllat a Horta, ja defininiu.
- **Ídem (1908).** Camí de Sant Genís a Horta, 16. Horta.
Trasllat de la casa anterior.
- **Escola del Convent de Jesús-Maria (1835-1846; -1863?-).** Carme, 44. Raval.
Escola oberta de mode transitori, ja que les monges es dedicaren a donar classes per noies mentres durava la seva Exclaustració des de 1835. Seguien vivint al seu convent, però amb l'Església tancada i sense vida de clausura. No s'indica quan deixaren l'activitat docent; però segurament fou en 1846, quan van poder reprendre la seva vida monàstica amb normalitat. Després apareix documentada puntualment en 1863 una Escola particular per a noies, sense que posteriorment torni a aparèixer cap més senyal i sense més detalls.

Les Mínimes es dediquen a la vida contemplativa, estrictament marcada per una actitud de penitència i màxima austeritat en la seva existència. Van sorgir gràcies a l'arribada dels Mínims des d'Itàlia a Espanya (Málaga, 1493), convertint-se bàsicament en un Orde monàstic d'origen i expansió castellana. En comparació amb altres Ordes de l'època ha tingut una expansió molt escassa, i a Catalunya només obrí dues cases abans de l'Exclaustració: Barcelona (1623), i Valls (1681). Absolutament dedicades a la seva vida de clausura, l'ensenyament mai ha sigut tasca seva a cap època. Actualment es mantenen a una mitja dotzena de localitats, entre elles Barcelona.

A Barcelona van arribar en 1623 (els Mínims ho havien fet en 1573), amb un únic Convent. I, com venia sent habitual, l'ensenyament no entrava dintre dels seus plans. L'única dedicació de les Mínimes a aquesta tasca a la ciutat fou tan breu com anòmala: va ser a causa del tancament formal del seu Convent entre 1835 i 1846, les Mínimes es van dedicar a donar classes a nenes per sostenir-se econòmicament. Realment seguien vivint en el seu Convent, però sense Església i obligades a fer vida mundana sense cap tipus de clausura, com una vivenda més. Quan van poder recuperar la seva vida claustral amb normalitat, abandonaren aquesta tasca. I així ha sigut fins ara.

9-COMPANYIA DE MARIA NOSTRA SENYORA

Conegudes com a Monges de l'Ensenyança.

Institut femení de vida religiosa. Orde monàstic fins 1955.

Fundat per Santa Joana de Lestonnac a Bordeus (França), en 1606.

Establertes a Barcelona des de 1650.

La seva única finalitat és l'educació.

- **Convent-Escola de Nostra Senyora de l'Ensenyança (1650-1655).** Cucurulla, 6 - Arcs, 5. Barri Gòtic.

Convent de clausura i Escola gratuïta de nenes, tant per internes com externes. Inicialment, i per manca d'un espai més adient, es van allotjar en el Palau Jossà (actual "Real Círculo Artístico"), on ràpidament van iniciar les seves tasques docents. L'ensenyament constava únicament d'aquelles tasques pròpies de la dona a la llar, i posteriorment es van afegir l'ensenyança de lectura, escriptura i números.

- **Ídem (1655-1840; 1845-1875).** Avinyó - Call - Baixada de Sant Miquel - Pas de l'Ensenyança. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior instal·lant-se al Palau de l'Arquebisbe, edifici molt més gran i pràctic per les seves activitats. Degut a la seva tasca docent van ser sempre respectades en aquelles èpoques més dures: Guerra de Successió, ocupació napoleònica, Trienni Liberal, Crema de Convents i Exclaustració de 1835, i Desamortització de 1837. Només en l'interval de 1840-45 es van traslladar forçosament a altres recintes, a instàncies de l'Ajuntament. Retornades en 1845, les Monges van continuar la seva tasca fins que l'enrunament de l'edifici va obligar-les a traslladar-se a un nou edifici a la Dreta de l'Eixample en 1875. Alumnes: 859 (1836), 400-500 externes (1842).

- **Ídem (1840-1842).** Plaça Sant Pere, 1. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior allotjant-se a l'antic Monestir de Sant Pere de les Puelles de Monges Benedictines, que des de l'Exclaustració de 1835 i fins llavors havia servit d'allotjament per famílies de militars pobres i retirats. Al poc temps reiniciaren les tasques docents fins 1842, que l'Ajuntament va decidir convertir-lo en Presó, i les Religioses van ser traslladades de nou.

- **Ídem (1842-1845).** Sant Antoni Abat, 8 (Abans 2) - Plaça del Padró. Raval.

Trasllat de la casa anterior allotjant-se a l'antic Monestir de Sant Maties de Monges Jerònimes, que des de l'Exclaustració de 1835 havia quedat buit. Immediatament començaren les classes i van romandre tres anys, fins que van poder retornar al seu antic Convent.

- **Ídem - Col·legi Lestonnac (1875).** Pau Clarís, 131 (abans 53) - Aragó, 284 (abans 328 i 338-340). Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior a un edifici de nova planta, construït en 1874-75 mitjançant el conveni amb una empresa que construï el nou edifici, a canvi de rebre l'antic com a pagament. Així es va fer, i les religioses es traslladaren en 1875 mantenint-se la 1ª ensenyança i l'ensenyament de labors, gratuïts per internes i externes, des dels 5 anys. El principi de gratuïtat es va mantenir inamovible fins 1950, a la vegada que es va transformar l'Orde en una Congregació sense clausura. Alumnes: 500-600 (1901); 400+450 (1908);

- **Institut Tècnic Lestonnac (1976).** Aragó, 284. Dreta Eixample.

Ampliació de l'oferta educativa amb la formació tècnica, a la mateixa finca.

- **Escoles Parroquials (1925-1936).** Ramon Turró, 128 (abans Enna). Poblenou.

Escoles Parroquials del Poble Nou per noies que són adoptades per les religioses. Naturalment, pel caràcter gratuït de l'Institut i les característiques del barri, no hi ha dubte de que es tracta d'una Escola gratuïta. Segurament van quedar desmantellades en 1936 amb l'esclat de la Guerra Civil.

- **Col·legi de la Companyia de Maria (1939-1955).** Muntaner, 408. Sant Gervasi.

- **Ídem (1955-1976).** Avinguda Tibidabo, 37-39. Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior. Establert a una gran casa en propietat, va tenir que tancar-se a causa de les obres del II Cinturó. Finalment no va quedar afectada, però el tancament del Col·legi ja fou irreparable. Va quedar com a residència de religioses, fins tancar-se pocs anys després.

La Companyia de Maria va ser una de les primeres comunitats femenines de vida religiosa que va incloure expressament, des de la seva fundació, l'ensenyament com la seva principal finalitat, juntament amb la Companyia de Santa Úrsula (Ursulines, 1535) i l'Institut de la Benaventurada Verge Maria (Dames Irlandeses o Alemanyes, 1609). Però respecte a les Ursulines, la Companyia de Maria va ser molt innovadora per dues coses: seguir les regles de Sant Ignasi (bandejant les típiques: de Sant Benet, Sant Agustí, Sant Francesc...); i no seguir l'estricta clausura. Malgrat que poc després el papat les va obligar a guardar vida claustral, van seguir distingint-se per una concepció molt activa i participativa dintre del món exterior.

La seva arribada a Espanya fou precisament a Barcelona (1650) provinents de Béziers (França), a instàncies de l'Ajuntament. Aquest fet va suposar tota una novetat a la ciutat, al veure unes religioses que dedicaven part del seu temps a un servei docent en directe contacte amb la població. Naturalment, havien de conservar la vida de clausura; però era la primera vegada que a la ciutat una comunitat femenina no vivia totalment d'esquenes al món, i que realitzava una fi social activa, palpable i reconeguda. Actualment es mantenen a més de 50 localitats de tota Espanya, principalment a totes les grans ciutats, i a Catalunya mantenen una especial presència també en poblacions mitjanes.

Establertes al Barri Gòtic, la seva tasca fou contínua i reconeguda pel poble, i tots els avatars socials i polítics que va viure la ciutat no les va afectar: la Guerra de Successió, l'ocupació napoleònica, les mesures anticlericals del Trièni Liberal (1820-23), la Crema de Convents i l'Exclaustració de 1835, i la Desamortització de 1837 no van interrompre mai la seva tasca. Només en l'interval 1840-45 les religioses van tenir que traslladar-se a instàncies del poder municipal a causa de l'edifici que ocupaven, molt codiciat per la seva ubicació estratègica; però ni tan sols llavors van interrompre la seva tasca d'ensenyament. Més endavant, com moltes altres religioses, es traslladaren a la Dreta de l'Eixample al decurs del Segle XIX. Però no ho van fer per seguir el mateix camí dels sectors més benestants de la ciutat (el motiu més habitual dins altres comunitats), sinó per la necessitat d'instal·lar-se en unes dependències més estables i funcionals. Inclús mantenen la seva qualitat de ensenyament gratuït molts anys i no incorporaren el pagament fins 1950, quan ja feia força temps que altres comunitats ho havien fet. Per culpa d'això es veieren amb menys suport dels estaments socials més alts que desitjaven col·legis de pagament per distingir-se de les classes populars. Així, contradictòriament, es van erigir en un illot

d'ensenyament gratuït en un selecte barri àvid de col·legis de pagament. Poc després (1955), la casa de Barcelona es va integrar dins la Congregació que substituïa l'antiga estructura secular d'Orde monàstic amb Convents independents, i que ja funcionava des de 1920 englobant dues terceres parts dels convents llavors existents.

La seva activitat sempre s'ha concentrat en el Convent de l'Ensenyança, malgrat que al Segle XX obriren altres cases al Poble Nou (1925-36) i Sant Gervasi (1939-76) que no han sobreviscut.

10-BEATES AGUSTINES - AGUSTINES MISSIONERES

Conegudes com a Beates Agustines, i després com a Agustines Missioneres.

Beateri, i després Institut femení de vida religiosa.

Beateri fundat per Maria Agustina Almerà en 1678. Absorbit per les Agustines Missioneres (d'Ultramar) en 1959.

L'Institut religiós fou fundat per Agustina Tardà i Salvador Font a Madrid, en 1890.

La seva finalitat són l'ensenyament i missions en ambients pobres.

- **Convent-Escola de la Immaculada Concepció (1705-1979).** Hospital, 23. Raval.

Casa fundada inicialment com a Beateri, agrupant dones devotes. Inicialment fundat en 1678 per la fundadora en solitari després d'enviduar, progressivament se li van anar afegint altres membres fins que en 1697 ja hagué una comunitat prou nombrosa. En 1705 obriren l'escola per noies pobres, dedicant-se a l'ensenyança de labors. La seva dedicació afavorí que en 1835 no foren exclaustrades i també es van salvar de la crema de convents. Més tard es transforma en Convent amb capella. En 1959 s'integrà dintre de l'Institut de les Agustines Missioneres fins que el 1979 l'Escola fou tancada i l'edifici fou clausurat per ruïnós. Finalment, es bastí un nou edifici (1994) dedicat a residència de noies universitàries.

Alumnes: 40 (1908); 30 (1910). Religioses: 16 (1927).

Al igual que les Beates Dominiques, aquesta casa nasqué com a comunitat de dones que desitjaven seguir un model de vida cristià (en aquest cas segons la Regla de Sant Agustí) sense aprovació canònica. Inicialment formada per una vídua, finalment formà una comunitat prou nombrosa per sobreviure. Als pocs anys de consolidar-se afegí l'ensenyament com a activitat fonamental, i concordant amb la seva voluntat de servei. El beateri tingué un funcionament absolutament independent i molta vitalitat, salvant-se de l'Exclaustració per la seva tasca docent, jutjada com a útil i beneficiosa per la població.

Precisament, algunes membres seves van fundar a Madrid la Congregació d'Agustines Missioneres d'Ultramar (1890), també dedicades a l'ensenyament i a les missions (d'aquí el seu antic nom "d'Ultramar"). La comunitat va tenir poca expansió, dedicant-se inicialment a missions al'estranger i a incorporar beateris d'agustines dispersos per tota Espanya. A Catalunya arribaren a Gavà (1907), Terrassa (1924) i altres poblacions menors ja desaparegudes; molt més tard, a Barcelona. Actualment es mantenen a 11 localitats espanyoles, principalment a grans ciutats de Castella-Lleó, Madrid, i vàries localitats catalanes.

Ben entrat el Segle XX el Beateri va patir una creixent manca de vocacions, i per sobreviure es van integrar dins la Congregació (1959). Així van mantenir les seves activitats docents, però ara sota les directrius d'una autoritat superior. Posteriorment, les necessitats de la Congregació a nivell general van obligar a tancar l'Escola (1979), sense que això suposés la desaparició de la comunitat, ja que a la vegada s'havien anat fundant diverses residències de noies com a complement de les seves tasques educatives.

Actualment es mantenen a la ciutat gràcies a aquestes residències de noies. La primera, a la Sagrera (1973); la segona, al Raval (1994), ubicada en el lloc de l'antic Beateri amb un nou edifici.

11-ORDE HOSPITALÀRI DE SANT JOAN DE JERUSALEM

Conegudes com a Santjoanistes.

Orde monàstic.

Fundada per Gerard Tenque a Jerusalem, en 1048.

Establertes a Barcelona de 1699 a 1835, de 1854 a 1869, i de 1874 a 1974.

La seva finalitat és la vida contemplativa.

- **Reial Monestir de Sant Joan de Jerusalem (1699-1835; 1854-1869; 1874-1880).**

Riera de Sant Joan, 10. Barri Gòtic.

Convent de clausura. Inicialment fundat pels Sanjoanistes (1205), el van abandonar en 1699 perquè fos ocupat per les Santjoanistes (1699). La comunitat femenina havia nascut a Alguaire (Lleida) en 1205. Van ser exclaustrades en 1835, i el Convent va tenir diversos usos: Museu, Biblioteca Provincial, seu de la "Sociedad de Amigos del País" i de l'Acadèmia de Bones Lletres. Van tornar en 1854, però en 1869 foren foragitades de nou. Al tornar en 1874, començaren a planificar el seu trasllat a un nou edifici. En totes aquestes èpoques únicament es van dedicar a la vida contemplativa, sense ensenyança.

- **Ídem (1880-1936; 1941-1974).** Santjoanistes, 6-8 (abans Victòria / Farró) - Saragossa, 60 (abans Sant Felip). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior. En 1880 les Religioses van comprar una casa i terrenys a Sant Gervasi, i es van establir a la vegada que construïen un edifici inaugurat en 1882. Durant la Guerra Civil fou convertit en Txeca, i des de 1939 en seu de la Dirección General de Propaganda. Després fou retornat a les religioses (1941), que van reprendre la seva activitat habitual. Posteriorment el Convent fou traslladat a Valldoreix (Sant Cugat) en 1974, on continua ubicat actualment. Alumnes: 30 (1901). Religioses: 28 (1927).

- **Escola del Reial Monestir de Sant Joan de Jerusalem (-1901?-; 1959-1969).** Santjoanistes, 6-8 (abans Victòria / Farró) - Saragossa, 60 (abans Sant Felip). Sant Gervasi.

En 1901 apareix una Escola gratuïta de noies, però no torna a esmentar-se a posteriori. Amb escola i catequesi. Molt més endavant es va obrir una nova casa d'ensenyament (1959-69): un Parvulari i un Col·legi d'ensenyança elemental per nois i noies de 3 a 8 anys, però per separat. Era de pagament, però amb preus gairebé testimonials, i fou oberta a una caseta annexa al mateix convent. Tot fou portat per les mateixes religioses. Alumnes: poc més de 100.

Aquest Orde sorgí com a branca femenina dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem, Orde Hospitalari dedicada a la protecció dels peregrins que es dirigien a Terra Santa. Com era habitual a l'època, la branca femenina dels Ordes Hospitalers quedaven limitades a una rígida vida en clausura i, naturalment, sense activitats militars. L'evolució elitista dels Ordes militars també afectà a les Santjoanistes, que va acabar per nodrir-se durant segles de dones de la noblesa, recloses per raons de dot o herència. A Catalunya van arribar a Vilanova de Sixena (1187-1936), que a la vegada fou la seva primera presència a la península. Posteriorment fundaren a Alguaire (1250), que en 1699 va traslladar tota la seva comunitat a Barcelona. I a La Ràpita (1290-1967), igualment traslladat a Tortosa en 1587.

El cas de les Santjoanistes de Barcelona va ser un cas especialment paradigmàtic d'elitisme social a través del monacat. Arribades d'Alguaire, van ocupar el Convent que deixaven lliure els Santjoanistes. Des de bon principi el seu elitisme va ser molt acusat respecte a qualsevol altre convent de la ciutat, i l'ascendent nobiliari era obligat per ingressar. El pas del temps les convertí en un anacronisme, i molt debilitades: després de l'Exclaustració de 1835 trigaren 20 anys en poder tornar. I també van ser la única Orde expulsada durant el Sexenni Democràtic, senyal inequívoca d'una forma de vida força antiquada i gens popular.

Quan el requisit de noblesa desaparegué l'Orde va revifar lleugerament i es traslladaren a Sant Gervasi (1880). A principis de segle tenien una escola oberta; però ja fos per la gran profusió de centres d'ensenyança al barri o per la seva escassa aptitud, l'experiència fou molt breu.

Molt més tard (1959-69) obriren un Col·legi-Guarderia, feina que tampoc requeria cap formació especialitzada (almenys llavors) i que van fer compatible amb la vida pròpia de la clausura. Segurament la nova Llei d'Educació acabaria amb aquesta segona iniciativa. Per tant, la seva dedicació sempre fou accésòria, per satisfer una demanda molt escassa, i supeditada a la vida contemplativa de les monges.

Finalment, en 1974 les monges abandonaren la ciutat instal·lant-se a Valldoreix, barriada del municipi proper de Sant Cugat del Vallès. És la seva única presència a Catalunya.

12-FILLES DE LA CARITAT DE SANT VICENÇ DE PAÛL

Més conegudes com a Filles o Germanetes de la Caritat, o Paüles.

Societat de vida apostòlica.

Fundada per Sant Vicenç de Paül i Santa Lluïsa de Marillac a París, en 1633.

El seu objectiu fonamental és el servei als pobres.

Establertes a Barcelona de 1790 a 1792, van retornar en 1846.

- ***Hospital de la Santa Creu (1790-1792).*** *Hospital, 56. Raval.*
La seva primera arribada a la ciutat, molt breu a causa de diverses disputes amb la Junta Gestora de l'Hospital. Es dedicaren a tares exclusivament sanitàries.

- **Casa-Hospital d'Infants Orfes (1846-1875).** Plaça dels Àngels, 3. Raval.

Orfanat mixte fundat en 1370 per un particular. Des de 1846 les Filles de la Caritat es fan càrrec d'ell, fins que en 1875 les Carmelites de la Caritat les succeïxen fins l'actualitat. Amb la separació no se sap si fou regit per les espanyoles o les franceses.

- **Asil d'Expòsits (1853-1884).** Ramalleres, 7-17. Raval. (Espanyoles)

La secció d'orfes de l'Hospital de la Santa Creu havia quedat del tot insuficient, i és per això que en 1853 es van traslladar a unes altres dependències. Aquestes formaven part de la Casa de Misericòrdia, i es van segregar per instal·lar l'Asil d'Orfes. L'edifici tenia tres seccions: lactància de nadons, acolliment d'orfes, i Dispensari de nens externs que rebien atencions tant sanitàries com docents. Al Hospital de la Santa Creu només quedava la Maternitat. Aquell mateix any van arribar les Filles de la Caritat per fer-se càrrec del seu funcionament. Ja en 1863 es va començar a pensar en un trasllat degut a la reiterada manca d'espai, però de moment es van tenir que conformar amb el lloguer de finques col·lindants. L'organisme estava gestionat per una Junta de Senyores, mentre les Filles de la Caritat se'n feien càrrec de tot el funcionament intern. Progressivament, la secció d'Orfes fou traslladada a Les Corts: els nens (1884), i les nenes (1885). Més tard anaren els nadons lactants (1892). Aquell mateix any rebé la Maternitat des de l'Hospital de la Santa Creu, però també va anar a Les Corts en 1920. A Ramalleres només quedaren les oficines i el Dispensari per nens, que funcionen fins el seu tancament definitiu en 1948. Acollits: 3000-3500 en total (1884); 829+4848 nadons i 5677 orfes (1914).

- **Casa Provincial de Maternitat i Asil d'Expòsits (1884-1994).** Travessera de les Corts, 131 (abans 19-21). Les Corts. (Espanyoles)

Trasllat de la casa anterior. En 1878 la Junta gestora de l'Asil d'Expòsits compra els terrenys del Mas caballé, al terme municipal de Les Corts. En principi la Torre i els terrenys es van utilitzar només per excursions i esbarjos diversos dels asilats; però poc després van començar a construir-se la nova Maternitat i Asil d'Orfes. Amb els diversos pabellons construïts es van poder traslladar tots els orfes asilats: els nens (1884), i les nenes (1885). La cria dels orfes acollits incloïa la seva educació a càrrec de les mateixes germanes, però separats físicament. Més tard van arribar els nadons lactants (1892), i la Maternitat (1920). També es van construir posteriorment altres pabellons per diverses dependències assistencials, que no són objectiu d'aquest treball. Els orfes, al complir els 7 anys passaven a la Casa de la Caritat i des de 1957 a les Llars Mundet, igualment portades per les Religioses.

Fins 1969 el funcionament intern depen únicament de les religioses. A partir de llavors, el personal laic va penetrant paulatinament i les instal·lacions van reestructurant-se paulatinament fins a la marxa de la comunitat en 1994.

Religioses: 23 (1927).

- **Sales d'Asil per pàrvuls del Sagrat Cor (1861-1873).** Lluna. Raval. (Espanyoles)

L'associació dita *Junta de Señoras* planejà crear diversos parvularis gratuïts per fills d'obrers, fins un total de tres. Aquest fou el primer. Locals dedicats a l'acollida diürna mentre els seus pares treballaven: en ells rebien atencions, alimentació i ensenyança gratuïta, sempre a càrrec de les Filles de la Caritat. Els locals són mixtes. Edat: 2-7 anys. 34 pàrvuls acollits. Per manca d'espai es construí un edifici propi i més gran.

- **Ídem - Escola Sagrat Cor (1873).** Aldana, 1-3. Sant Antoni. (Espanyoles)

Trasllat de la casa anterior per manca d'espai a un edifici de planta i 2 pisos construït ex profeso per la *Junta de Señoras*. Es manté el servei de pàrvuls mixt i s'afegeix ensenyança elemental i de labors per a noies. Per altra banda, quan compleixen l'edat els nois passen a les escoles de La Salle. Incendiat en 1909, fou reobert en Setembre de 1910. Incendiat de nou en 1936. Acol·lits: 650 (1895, 1899 i 1909). Germanes: 15 (1901); 10 (1927).

- **Col·legi-Obrador de la Sagrada Família (1866-67)**. Corríbia, 15 (actualment Avinguda de la Catedral - Tapineria). Barri Gòtic. (Franceses)

Casa fundada específicament per noies de famílies de bona posició vingudes a menys, a qui se'ls feia impossible costejar un Col·legi de pagament i a la vegada anar a Escoles gratuïtes de beneficència. També comptava amb places gratuïtes per noies de classe modesta, sense les circumstàncies abans dites. Per manca d'espai degut a les demandes, es van traslladar.

- **Ídem (1867-69)**. Casp, 75. Fort Pius. (Franceses)

Trasllat de la casa anterior. En aquest cas ja es tracta d'una finca complerta. L'associació de Senyores que patrocinava el projecte es va retirar, entrant les Conferències de Sant Vicenç de Paül. Com els locals van quedar petits de nou, es van tornar a traslladar.

- **Ídem (1869-70)**. Vista Alegre, 1 (ara Viladecans). Hostafrancs. (Franceses)

En aquest cas el local ja és una gran casa, situada als afores de la ciutat i amb extensos camps. Però els propietaris decideixen vendre-la, i l'Obrador s'ha de tornar a desplaçar.

- **Ídem - Granja Experimental (1870)**. Comte d'Urgell, 262 (abans Coello / Londres, 45 / Granja Experimental, 1). Esquerra Eixample. (Franceses)

Una de les fundadores de l'Obrador va llogar una de les seves propietats a les afores de la ciutat. En 1872 les Religioses es quedaren sense la Junta patrocinadora, però sobreviuen i inclús en 1877 poden permetre's comprar la propietat. Immediatament es va aixecar un nou edifici que, amb diverses modificacions, és el que subsisteix en l'actualitat. El traçat del carrer Londres va partir en dues meitats la finca, i la va reduir pràcticament a l'edifici actual. En 1967 es va portar a terme una ampliació del centre, donant-li la fesomia actual. En tot cas, de la finca tan sols queda l'edifici (que coincideix tot just amb el xamfrà d'Urgell-Londres), i els camps han desaparegut del tot.

El Col·legi-Obrador ja s'estructura internament. Per una banda funcionava l'Internat femení de pagament, específic per les noies de famílies de bona posició vingudes a menys, però també comptava amb algunes places gratuïtes. Per altra banda havia l'escola gratuïta per externes pobres, totalment separades de las internes. En total s'impartia l'ensenyança elemental, més els oficis artesanals al Obrador. Des dels 7 anys. Incendiat en 1909, pràcticament va quedar destruït; però ja fou reobert en 1910. Alumnes: 60-70 internes i 150-200 externes (1914). Abans de l'incendi de 1909 encara havien més externes. Religioses: 9 (1927).

L'adreça era molt variable, tenint en compte que es tractava d'un territori sense urbanitzar i on la quadrícula de l'Eixample va imposar-se tard. El centre fou conegut com "La Granja", ja que es trobava a la vora de la La Granja Model, fundada en 1854 com a Escola d'Agricultura Municipal per nois, abarcant 6 hectàrees de terreny amb

les seves corresponents instal·lacions. No està clara la vinculació que existia entre la Granja i l'Obrador.

- **Sales de Refugi (-1913?-).** Coello (després Londres) - Diagonal. Esquerra Eixample.

Únicament nomenada en 1913, per les adreces dites segurament es tracti dels contorns de la finca de l'Obrador d'Urgell, 262. O una efímera dependència annexa que no va prosperar.

- **Comunitat (1914?-1915?).** Londres, 20. Esquerra Eixample.

Possiblement es tracti d'una breu residència de la comunitat de l'Obrador d'Urgell, 262.

- **Sales d'Asil per Pàrvuls de Sant Joan Baptista (1872-1887).** Andrea Dòria (abans Alegría). Barceloneta. (Espanyoles)

Segona Guarderia fundada per la *Junta de Señoras*, després d'Aldana (1861). Inaugurada a la Barceloneta, es trasllada a un edifici més gran en 1887 a la mateixa barriada.

- **Ídem (1887).** Balboa, 19-27 (abans 47) - Mediterrània. Barceloneta. (Espanyoles)
Trasllat del local anterior. Mixte, 3-7 anys. Construcció d'un edifici de nova planta en un terreny propietat del Marquès de la Quadra, i que els seus hereus van cedir gratuïtament. L'Església pública s'inagura en 1892. Classes de pàrvuls mixta i noies diürnes, joves nocturnes i dominicals. Inclús s'esmenta la 2ª ensenyança per les més audaces. Després els nois passen a escoles de La Salle i les noies continuen amb classe de Labors. Fou destruït en 1936, de tal manera que les classes no començaren aquí fins finals de 1940 i encara l'edifici no estava en condicions.

Acollits: 500 (1899, 1908 i 1910). Religioses: 7 (1887); 12 (1899 i 1927)

- **Casa d'ensenyament (1939-40).** Sant Miquel, 3. Pis. Barceloneta (Espanyoles).

Trasllat provisional de la casa anterior, molt malmesa, fins la seva mínima adequació de nou com a Escola.

- **Secció Filial nº 6 de l'Institut "Maragall" (1966-74).** Balboa, 19-27. Barceloneta.

- **Col·legi-Obrador Santa Eulàlia (1873-1981).** Passeig de la Bonanova, 7 - Sant Delfí, 2 (abans 1). Sant Gervasi. (Espanyoles)

Col·legi-Obrador femení gratuït i de pagament. En 1873 les religioses obtenen una finca anomenada Mas Mandri, comprenent la casa dita i terrenys adjacents. Eren propietat dels Caputxins, que la cediren gratuïtament, i a la vegada afegiren l'edifici del que havia sigut fins llavors Col·legi dels Jesuïtes (1870-73).

El centre tenia tres parts. En primer lloc l'Església (antic Col·legi dels Jesuïtes), que donava al Passeig de la Bonanova. annexe a aquest edifici havia l'Obrador de noies joves, amb ensenyança tècnica per unes 70 alumnes internes i algunes externes. I apart havia el Mas Mandri com a Escola gratuïta elemental per noies pobres, amb unes 250 alumnes. Posteriorment, al obrir-se el carrer Bigai van enderrocar-se el Mas Mandri. Amés, en 1928-29 s'eixamplà el Passeig de la Bonanova retallant 4 metres de la façana principal de l'Església. Amb aquestes reduccions, l'edifici es reorganitzà

i l'Obrador es transformà en Col·legi de 1ª ensenyança per externes. No s'esmenta la gratuïtat.

Durant la Guerra passa continua com a establiment d'ensenyament, dint-se "Grup Escolar Aristòtil". Les religioses reprenen l'activitat en 1940, retornant l'Internat i afegint l'ensenyament de Comerç. En 1968-69 es construí una ampliació fins el carrer Bigai per poder incloure la 2ª ensenyança, quedant el conjunt tal com és en l'actualitat. En 1981 el Col·legi tanca i es transforma en la "Escola Horitzó", que malgrat el seu nom no ha tingut tasques d'ensenyament sinó d'investigació.

Alumnes: 50 (1908); 35 (1910). Religioses: 7 (1872); 8 (1940).

- **Secció Filial nº 1 de l'Institut Femení "Montserrat." (1966-76).** Passeig de la Bonanova, 7. Sant Gervasi.

Incorporació de la 2ª ensenyança a la casa abans citada.

- **Escoles de la Immaculada Concepció (1874-1875).** Nou de la Rambla (abans Conde del Asalto). Raval (Espanyoles)

Escola gratuïta de noies. Diürna per filles d'obrers. Sostinguda per la *Congregación de Hijas de María del Sagrado Corazón* i administrat per les Filles de la Caritat. Per manca d'espai es trasllada a l'any següent.

- **Ídem (1875-1879).** Santa Margarida / Carme. Raval.

Trasllat de la casa anterior. Segons unes fonts, al carrer de Santa Margarida; segons altres, al carrer del Carme. En quallsevol cas, dins el mateix barri. A l'escola diürna s'incorporen les classes nocturnes per obreres. Novament, per manca de lloc es traslladen.

- **Escoles-Asil de la Immaculada Concepció i Obrador del Sagrat Cor de Jesús (1879-1936).** Arc de Sant Agustí, 8. Raval (Espanyoles)

Trasllat de la casa anterior. Fou instal·lada en part de l'antic convent de Sant Agustí cedides pel Cura. En aquest nou lloc la casa torna a ampliar el seu servei, i ja contempla tres seccions:

-Escoles de la Immaculada per noies obreres. Classes diürnes, nocturnes i dominicals.

Des dels 7 anys. Alumnes: 136+150+? (1901); 156+58+? (1914).

-Asil de la Immaculada Concepció per noies òrfenes, admeses de 2-10 anys.

-Obrador del Sagrat Cor, per noies de l'Asil amb 12 anys per aprendre un ofici.

Alumnes (Asil i Obrador): 40 (1899); 100 (1908); 150 (1910). Religioses (en total): 3 (1901); 4 (1914); 9 (1927).

Foren incendiades en 1936, i com a conseqüència van quedar totalment destruïdes. Per això, al tornar les religioses van buscar un nou local.

- **Escola Immaculada Concepció (1940-1957).** Hospital, 110 Principal. Raval (Espanyoles)

Continuació de la casa anterior. Degut a la manca de mitjans es triga més d'un any en reobrir l'Escola, i amés només en un pis llogat. Classes per nois i noies diürnes, i nocturnes per noies joves. La *Congregación de Hijas de María del Sagrado Corazón* continua vinculada a l'obra, fins que des de 1943 la Caixa de Pensions se'n fa càrrec del seu sosteniment i compra el pis.

- **Ídem (1957-93).** Avinguda de les Drassanes, 3-5 (abans Avenida García Morato, s/n - Portal de Santa Madrona). Raval (Espanyoles)

Continuació de la casa anterior. 1ª ensenyança i Comerç diürn, i classes nocturnes de labors i confecció per obreres. La 2ª ensenyança va arribar més tard, però desapareix amb la reforma educativa de 1969. La col·laboració de La Caixa de Pensions es manté sota diverses iniciatives educatives. Va desaparèixer en 1993. Religioses: 5 (1977).

- **Sucursal de l'Obrador de la Sagrada Família - Escoles de Sant Vicenç de Paül (1874-1881).** Passeig de Gràcia. Gràcia. (Franceses)

Casa oberta com a sucursal de la casa d'Urgell, 262 (Esquerra Eixample), i no massa lluny d'aquest centre. Les peticions d'ingrés van obligar a obrir aquest nou local a la "Casa de la Marquesa", luxós immoble llogat a les acaballes del Passeig de Gràcia. Inicialment el seu funcionament fou similar al de l'obrador, amb un Internat de 30 noies de posició social mitjana. Però poc després s'afegiren classes per externes i classes nocturnes per obreres. En 1878 va passar a ser entitat autònoma de l'Obrador d'Urgell, i poc després la propietària de la casa va obligar a desallotjar-la.

- **Escoles de Sant Vicenç de Paül (1881-1992).** Les Carolines, 10 (abans San Gervasio, 18-20). Gràcia. (Franceses)

Trasllat de la casa anterior. Arribades a una casa que, a diferència de l'anterior, va comprar-se en propietat. Però al ser de característiques més modestes va permetre que les noies fossin de condició més diversa i humil. La casa manté l'Internat i les Escoles gratuïtes per noies pobres. Diürnes de noies i nocturnes per a joves. 1ª ensenyança i labors. Des dels 4 anys. En 1895 es parla d'un obrador, però no torna a aparèixer més. Als anys 10 s'incorporen les ensenyances de Comerç, 2ª ensenyança, i Magisteri. En 1916 la casa passa a ser definitivament propietat de les religioses.

Durant la Guerra va ser convertit en Txeca, sofrint diversos danys i pèrdues. Va poder tornar a funcionar en 1939, però en condicions molt penoses durant anys. Alumnes: 120+70 (1901); 250 en total (1909); 100+? (1914); 30 internes (1936). Religioses: 10 (1901); 13 (1927); 13 (1979).

- **Escola de la Sagrada Família (1876-1881).** Hostafrancs. (Espanyoles)

Escola gratuïta per a noies diürna. Inicialment oberta com una sucursal de l'escola de la Immaculada Concepció (1874), fundada per la *Congregación de Hijas de la Sagrada Familia* i igualment regida per les Filles de la Caritat. Situada en un local de Hostafrancs encara il·localitzat, es trasllada a l'adreça següent.

- **Escoles de l'Asil de Nostra Senyora del Carme i Sant Vicenç de Paül (1881-1936; 1942).** Hostafrancs, 13 (abans Tetuán, 22-24 / Tetuán, 18 / Tetuán, 17) - Leiva, 31 (abans San José, 37 / Lamote, 37) - Àliga (abans Àguila). Hostafrancs. (Espanyoles)

Trasllat de la casa anterior. En 1879 es rep la donació d'un terreny per a construir un edifici propi als carrers Hostafrancs-Leiva-Àliga (llavors Tetuán-San José-Àguila). En 1881 l'edifici està acabat i l'Escola de la Sagrada Família es trasllada. Però ara la casa amplia les seves dependències, convertint-se en tot un complexe educatiu i assistencial pel barri de Hostafrancs, amb diverses seccions:

-Sales d'Asil de Nostra Senyora del Carme i Sant Vicenç de Paül. Parvulari mixte que ja funciona en 1884. Encarat al carrer Tetuán.

-Orfanat de Nostra Senyora del Carme per noies. 300 internes (1910?)

-Orfanat de Jesús per nois. Funciona desde 1899 aproximadament.

-Escola de Jesús per a nois (1908). Ensenyança elemental i primària. Alumnes: 109 (1910); 325 (1914).

-Escoles de la Sagrada Família per noies. Encarat a Tetuán, 18. Amb diverses seccions. Diürnes de pàrvules amb 160 Alumnes (1914). diürnes de noies amb 209 Alumnes (1899); 100 (1909); 214 (1914). Nocturnes per noies joves, incorporades en 1891. Alumnes: 44 (1914). I dominicals (segurament catequesi). Alumnat total: 500 noies i joves (1899); 469 (1914).

Amés, la casa té altres seccions: Sopa de pobres, Asil de Sant Vicenç de Paül per ancians (Tetuán, 22), regularització de matrimonis, assistència sanitària...

Cap a 1920 la casa es denomina, genèricament, Asil de Nostra Senyora del Carme i Sant Vicenç de Paül. En 1936 fou saquejat, incendiat i totalment destruït. Religioses: 5 (1901 i 1914); 25 (1927).

- **Ídem (1939-1942).** Consell de Cent, 23. Hostafrancs. (Espanyoles)
Reapertura provisional de la casa anterior, totalment destruïda durant la Guerra Civil. Alumnes: 300.
- **Sales d'Asil de les Escoles de Sant Vicenç de Paül (1877-1896).** Riego, s/n (ara Bretón de los Herreros). Gràcia (Franceses)
Parvulari de nois i noies ja existent des de 1858, fundat per una particular. En 1877 van ser posades sota el control de les Filles de la Caritat, però depenents de les Escoles de Les Carolines, 18-20 (Gràcia). En 1896 la Junta de Senyores va decidir substituir-les per les Dominiques de la Presentació i es van traslladar a Torrijos, 62 a la mateixa barriada de Gràcia, fins a la seva desaparició. Alumnes: 200 nois i noies. Religioses: 2.
- **Ídem (1894?-1896).** Domènech, 8. Gràcia (Franceses)
Sucursal de la casa anterior, de la qual hi han molt poques referències. Segurament oberta degut a la manca d'espai i les nombroses peticions. Va ser molt breu, i al igual que la casa anterior totes dues van anar a parar a la nova seu de Torrijos, 62 i ja sota les Dominiques de la Presentació.
- **Casa Provincial de Caritat (1879-1957).** Montalegre, 5. Raval. (Franceses)
Hospici fundat en 1802 per a nens orfes o pobres, disminuïts físics i pobres de totes les edats. Des de 1879 les Filles de la Caritat se'n fan càrrec del seu funcionament. La part dedicada als nens té cinc seccions: pàrvuls, elemental, dibuix, música i gimnàstica. Les classes són tant pels interns, com per externs gratuïts. Alumnes: 665 interns i 369 externs (1899); 490 i 308 (1902). Religioses: 67 (1899); 70 (1914); 79 (1927).
- **Hogares Ana G. de Mundet (1957-1994).** Passeig Vall d'Hebron, 171 (abans s/n) - Camí de Sant Ciprià. Vall d'Hebron. (Franceses)
Trasllat de la casa anterior. Les Filles de la Caritat donaven classe a les noies, mentres els Salesians donaven classe als nois.
- **Alberg de Sant Antoni (1883-1969).** Roger de Flor, 153 (abans 259). Sagrada Família. (Franceses)
Orfanat de noies. Entre 5-20 anys. Places gratuïtes i de pagament. 1ª Ensenyança i Labors. Internes: 60 (1895); 70 (1899); 65 (1914). Amés, classes nocturnes i

dominicals per obreres. Alumnes: 60 (1914). I altres usos: sopa de pobres i visita de malalts. Religioses: 10 (1927)

- **Sales d'Asil de Sant Rafael (1888).** Roger de Flor, 98 (abans 170-172). Sagrada Família. (Espanyoles)

Tercera i darrera Guarderia fundada per la *Junta de Señoras*, després de les del Sagrat Cor (1861), i Sant Joan Baptista (1872). Com les altres, és mixta i de 3 a 7 anys. També hi ha elemental gratuïta per noies; els nois passen a escoles de La Salle. Acol·lits: 300 (1899). Religioses: 9 (1899).

- **Escoles de Sant Vicenç de Paül (1890-1936?).** Sevilla, 45-49. Barceloneta. (Franceses)

Escola per noies pobres del barri. Places gratuïtes i de pagament. Des de 5 anys. Patrocinat per una Junta de Senyores. Fundat segons algunes fonts en 1898, tot i que la primera notícia és de 1895. Referides en 1922 per darrer cop. Alumnes: 120 en total, 58 gratuïtes (1901); 170 (1908); 170 (1910); 250 en total, 60 gratuïtes (1912). Religioses: 5 (1901); 3 (1912).

- **Escoles del Centre de Nostra Senyora de Montserrat (1890-1928).** Baluard, 92 (abans 96) - Sevilla, 45-49. Barceloneta. (Franceses)

Contigua a l'anterior, i fins a cert punt interdependents. Escola per a nois pobres del barri, fills d'obrers. Patrocinada per les *Conferencias de San Vicente de Paül*. De pagament per tots, excepte per fills de socis de les Conferencias. Oficialment fundada en 1912 segons algunes fonts, però des de 1901 ja hi han notícies. Ensenyament de pàrvuls i elemental. També hi han classes nocturnes. Alumnes: 170 pàrvuls, 137 elementals, 49 nocturns (1901); 170, 130 i 60 (1914). En total: 244 (1902); 290 (1908); 285 (1910). Religioses: 5 (1901 i 1914); 8 (1927). En 1928 les escoles es traslladen, però sense sortir de la Barceloneta.

- **Ídem (1928-1974).** Sant Carles, 33 - Santa Lluïsa de Marillac, 9 (abans Tormenta). Barceloneta. (Franceses)

Trasllat del centre anterior. No hi han variacions aparents.

- **Asil d'Orfes de la Asociación de Amigos de los Pobres (1890-1989).** Gran de Gràcia, 190-192 (abans Salmerón). Gràcia. (Espanyoles)

Dintre de les molt diverses activitats benèfiques de la *Asociación de Amigos de los Pobres* es troba l'Asil d'orfes. La Asociación fou fundada en 1865, i l'Orfanat degué ser fundat aproximadament llavors. Les Filles de la Caritat se'n fan càrrec en 1890. Orfanat gratuït per nens (orfes parcials en la seva gran majoria). Amb escola elemental i obrador per aprendre un ofici des dels 14-16 anys. Tot l'ensenyament és únicament pels interns. Interns: 20-25 (1884); 25 (1901 i 1914). Religioses: 5 (1927).

- **Escoles Catòliques del Sagrat Cor i Maria Immaculada (1892-1893).** Portal Nou, 31. Barri Gòtic.

Escola gratuïta de noies. Escoles dominicals fundades pel un sacerdot de la Parròquia de Sant Pere de les Puelles, i que des del principi foren regides per Filles de la Caritat provinents de l'obrador d'Arc de Sant Agustí, 8 en el Raval. Des dels 3 anys. En principi les escoles es situen a la mateixa parròquia, mentre aquesta casa només feia de residència. Però degut a la demanda rebuda van tenir que traslladar-se a un altre

lloc, que amés de residència servia d'Escola. Aquesta casa fa només de residència, ja que les religioses també anaven a altres barris a fer altres activitats educatives.

- **Ídem (1893-1895).** Sant Pere més Baix, 26. Pis. Barri Gòtic. (Espanyoles)
Trasllat de la casa anterior. Poc després es traslladaren al número 7 del mateix carrer, i el pis va ser ocupat per les Filipenses.
- **Ídem (1895-1911).** Sant Pere més Baix, 55 1º. Barri Gòtic. (Espanyoles)
Trasllat de la casa anterior. Ara també hi ha ensenyament en aquesta casa. Ensenyança de pàrvuls mixta; elemental i 1ª ensenyança per noies. Alumnes (1899): 135 pàrvuls mixtes (3-7 anys), 90 noies diürnes (7-15), i 160 joves nocturnes (des de 11). 385 en total. Amés, 200 dominicals (des de 7). En 1908, 300 en total. Religioses: 9 (1899). al Fort Pius (Girona, 35), o Poblenuu (Badajoz, 34-38).
- **Ídem (1911-1918).** Sant Pere més Baix, 7. Barri Gòtic. (Espanyoles)
Trasllat de la casa anterior. Alumnes: 270 (1908); 260 (1910). En 1914 havien 110 pàrvules, 100 d'elemental, 60 joves, i 125 dominicals. Religioses: 8 (1914).
- **Ídem (1918-1930).** Provença, 193. Esquerra Eixample. (Espanyoles)
Trasllat de la casa anterior. Establertes en l'antic Col·legi Comercial dels Germans de La Salle quan va tancar-se en règim de lloguer.
- **Ídem (1930-1992).** Enric Granados, 87. Esquerra Eixample. (Espanyoles)
Trasllat de la casa anterior. En aquest cas es tracta d'un edifici venut en propietat a l'Associació. Classes diürnes per noies i nocturnes per obreres. En 1936 fou convertit en el "Centre de les Joventuts Llibertàries" (1936-37), i Quartell de Motoristes (1937-39). En 1939 reprenen les activitats.
- **Escoles del Apostolado de la Oración (1892-1932?).** Siracusa, 53 (abans Santa Llúcia / Voltaire, 35-41) - Milà i Fontanals, 47 (abans Cervantes). Gràcia. (Espanyoles)
Primera col·laboració amb la mateixa Congregació. Escola gratuïta per a noies. Religioses: 5 (1927). Apareixen esmentades per darrer cop en 1932, i sempre amb les religioses. Després de la Guerra l'escola fou reoberta als anys 40 per la Companyia del Salvador.
- **Escoles del Apostolado de la Oración (1892-1901).** Pau Clarís, 49 baixos. Dreta Eixample. (Espanyoles)
Segona col·laboració amb la mateixa Congregació. Classes diürnes, nocturnes i dominicals. Les diürnes van a càrrec de les religioses, provinents des de la casa de Sant Pere més Baix, 7 del Barri Gòtic. Apareixen en aquest lloc per darrer cop en 1901.
- **Ídem (1901-1909).** Santa Llúcia-Cervantes. Gràcia. (Espanyoles)
Trasllat de la casa anterior. Segurament desaparegudes durant la Semana Trágica, perquè des de llavors no es tornen a esmentar.
- **Asil de la Sagrada Família (1894-1899?).** Muntanya, 2. Pis. Camp de l'Arpa. (Espanyoles)

Guarderia gratuïta de nenes filles d'obrers. Es procuraven cuidats i instrucció mentres els seus pares treballaven. Com no donaven a bast, es construï un edifici nou i propi.

- **Ídem (1899?-1979).** Mallorca, 593-595 (abans 333) - Muntanya, 39-41. Camp de l'Arpa. (Espanyoles)

Es bastí un nou edifici, documentat per primera vegada en 1901. Ara els seus serveis es divideixen bàsicament en dues facetes: Sales d'Asil. Guarderia mixta des de 2 mesos fins a 5 anys. Recollits tot el dia. Acollits: 227 (nadons) i 101 (pàrvuls) (1914). Ara s'afegeixen escoles gratuïtes per noies: ensenyança elemental i religiosa (podien haver nens); escola nocturna de joves; i escola dominical. En 1979 no va tancar, sinó que es va convertir en l'Escola Pública de primària Dovella.

Alumnes: 250 gratuïtes+56 de pagament (1899); 300 (1909); 230 (1910); 154 diürnes + 66 nocturnes + 80 dominicals (1914). Incendiat i destruït en 1909, fou reedificat i obert en Juliol de 1910. Religioses: 8 (1899 i 1914); 9 (1927).

- **Escoles del Centro Católico de Nuestra Señora de Montserrat de San Pedro Apóstol (1895-1901?).** Trafalgar, 40 1º. Barri Gòtic. (Espanyoles).

Secció escolar del Centre, posada a càrrec de les Religioses. Escola de nois. De 5 a 12 anys. diürna. Elemental. Alumnes: 100 (1901). Religioses: 2 (1901). Després de 1901 no torna a aparèixer.

- **Escola de Sant Vicenç de Paül (1897-1905).** Santa Eulàlia, 8/24 1º (actualment Meer). Barceloneta.

Escola de noies. Des de 6 anys. Amb instrucció anomenada com a "variada". Organitzades per una Junta de Senyores, i posades sota la direcció de les Religioses. Alumnes: 120, 45 gratuïtes (1899). Religioses: 2 (1899). Després de 1901 no torna a aparèixer.

- **Escola (1902?-1907).** Basea, 15 (ara Sots-tinent Navarro - Plaça Emili Vilanova). Barri Gòtic. (Franceses)

Escola de nens. Només sostinguda per Yetano. Destruïda per l'obertura de la Via Laietana, possiblement es va traslladar a l'adreça següent.

- **Escola de la Immaculada (1907-1914?).** Correu Vell, 6 pral. Barri Gòtic.

Escola gratuïta de noies. Diürna. Fundada en 1907, la participació de les Religioses apareix només en 1914 però és possible que es tracti de la casa anterior. Alumnes: 50 (1910); 70 (1914). Religioses: 3 (1914). Des de 1914 tampoc hi han més referències a l'escola.

- **Escoles del Apostolado de la Oración (1903-1914?).** Girona, 35 (abans 47). Fort Pius. (Espanyoles)

Tercera escola gratuïta a càrrec de la Congregació del mateix nom. Les escoles foren fundades a instància del Rector de Sant Pere de les Puelles, i fetes per filles dels ferroviaris que treballaven molt aprop d'allà. No s'indica si són mixtes o femenines. Classes diürnes, nocturnes i dominicals. Les diürnes van a càrrec de les religioses, provinents des de la casa de Sant Pere més Baix, 7 del Barri Gòtic. Van ser incendiades en 1909, però van continuar obertes uns pocs anys més. En tot cas, les religioses i les escoles apareixen esmentades per darrer cop en 1914.

- **Escoles del Patronato Social Escolar de Obreras de Poblet (1907-1910).** València, 379. Sagrada Família. (Espanyoles)

Entitat fundada en 1906 per un sacerdot com a escola dominical per noies del barri, establerta de lloguer al local d'una antiga fàbrica. A l'any següent afegí classes diürnes de les que se'n encarregaren les religioses, vingudes a diari de les Escoles Catòliques.

- **Ídem (1910).** Provença, 389. Sagrada Família. (Espanyoles)

Trasllat de la casa anterior. En 1909 es va comprar el terreny per aixecar un nou edifici, que fou inagurat parcialment en 1910 i acabat en 1919. Les religioses ja resideixen a la casa com nova fundació. El Patronat fou fundat per obreres de totes les edats i per diverses activitats, inclosa l'escola gratuïta de noies. En 1936 fou saquejat i devastat, però fou reconstruït i periòdicament ampliat amb noves construccions. Alumnes: 300 diürnes, 350 nocturnes, i 200 dominicals (h. 1910); 65 pàrvuls, 520 noies, 387 adultes, 350 dominicals (1956).

- **Escola de la Milagrosa (1908-1919).** Badajoz, 34-38 baixos (abans Independència). Poblenou. (Espanyoles)

Escola gratuïta de noies. 1ª ensenyança i diürna. Sostinguda per una Junta de Senyores. L'escola apareix documentada des de 1902 fins 1922, però la participació de les Religioses només apareix ressenyada amb seguretat entre 1908 i 1915, i possiblement continuarien fins 1919. Funcionava amb religioses vingudes de la comunitat resident a Sant Pere més Baix, 7 (Barri Gòtic). En 1917 figura com a Escoles Parroquials del Poble Nou per noies. Alumnes: 80 (1908); 100 (1909 i 1910); 120 (1914).

- **Casa de Misericòrdia (després Escola Laboure) (1920).** Elisabets, 8-10. Raval. (Espanyoles)

Quan marxen les Clarisses, les Filles de la Caritat agafen el relleu i igualment agafen tant la seva secció d'Asil com la d'instrucció de les noies internes.

- **Hospital-Escola Natzaret (1923-1943).** Carretera d'Esplugues, 42 (abans Carretera de Cornellà, s/n). Pedralbes. (Franceses)

Orfanat mixte, fundat per unes particulars i més tard portat amb col·laboració de les Filles de la Caritat. En 1943 és cedit a les Hospitalàries de la Santa Creu.

- **Orfanat Ribas (1928-1971).** Passeig Vall d'Hebron, 93-95 (abans 35). Vall d'Hebron. (Franceses)

Orfanat de nois. El Patronat Ribas fou fundat pels germans Ribas i Regordosa en 1917, amb unes escoles obertes a les afores de Rubí. Posteriorment l'obra es va ampliar amb un monumental edifici construït de nova planta a tal efecte, davant de la que llavors era la Carretera de Cornellà a Fogas de Tordera en uns terrenys absolutament inhòspits i apartats del nucli urbà. Fou un dels edificis més grans i ben equipat de l'època. Incloïa terrenys i horta pel consum propi. La Junta del Patronat se'n encarregava de la seva continuïtat, mentre les Filles de la Caritat es feien càrrec del seu funcionament.

La casa admitia nois orfes, parcials o totals, i tenia capacitat per a 200 interns. No havien externs. Entraven de 5 a 7 anys fins als 14 anys. 1^a ensenyança. Els sortints que demostraven aptituds ingressaven en una Residència d'aprenents vinculada també al Patronat, per continuar estudis de diversos oficis fins els 18 anys.

Les grans dimensions i eficaç funcionalitat de l'edifici va fer que després del seu tancament en 1971 fos comprat per l'Ajuntament i s'habilités com a equipament educatiu públic, amb dos Instituts de 2ª ensenyança que ocupen respectivament les dues meitats de l'edifici.

- **Escola del Patronat de Jesús Natzarè i de la Verge Milagrosa (1930-1992).** Avinguda de Roma, 21 (abans Diagonal del Ferrocarril). Esquerra Eixample. (Espanyoles)

Fundació originada en la voluntat de donar assistència als fills de presos de la Presò Model, situada a escassos metres. Apart de les activitats assistencials organitzades pel Patronat, existien les escoles gratuïtes. Uns seminaristes s'encarregaven dels nois, i les religioses de les noies. Classes diürnes i dominicals.

Les escoles foren saquejades en 1936, però l'antic edifici (molt obsolet) fou enderrocat per construir un Grup Escolar més apte. A principis dels anys 40 es compra el pati interior i la finca de Provença, 24. D'aquesta manera el Patronat dobla la seva extensió, abarçant la part central de tota la illa. Entre 1975 i 1981 l'Escola es traslladà a la casa d'Hostafrancs, 13 per refer totalment les edificacions. En 1981 les classes tornen, fins a la clausura del centre en 1992 que va passar a ser Residència de religioses (cantó Avinguda de Roma) i Seu Provincial (cantó Provença).

- **Secció Filial n° 4 de l'Institut "Maragall" (1966-1973).** Avinguda de Roma, 21. Esquerra Eixample.
- **Escoles Parroquials del Carme (1932).** Sant Antoni Abat, 10 - Bisbe Laguarda, 1-3. Raval. (Espanyoles)

Després de ser totalment destruïda arran de la Setmana Tràgica, es va construir una nova Església i centre parroquial (1910-14). Des de 1932, les Escoles Parroquials han estat confiades a les Filles de la Caritat.

- **Escola Mare de Déu de la Mercè (1942-1942).** Numància, 149-151 (abans Mas Pujol, 35). Les Corts. (Espanyoles)

És possible que es tracti d'una Escola oberta al Sanatori-Clinica del mateix nom. Més tard les religioses se'n feren càrrec del seu funcionament general (1947-1975), però és possible que arribessin en aquest breu període anterior per ocupar-se de l'ensenyament i assistència dels infants ingressats.

- **Col·legi Santa Maria de Gracia (1945-1980).** Avinguda Mare de Déu de Montserrat, 16-18 (abans 50). Gràcia. (Espanyoles)

Casa originada en una escola gratuïta per noies pobres patrocinada per la *Caja de Ahorros i Monte de Piedad*, a la zona suburbial de Can Baró, oberta poc després de acabar la Guerra Civil. Davant la manca de resultats es resolé construir un nou edifici i entregar la direcció a les religioses. Així va funcionar el centre fins que les religioses decideixen deixar-lo; llavors es convertí en el centre escolar públic *Guinardó*. Alumnes: 450.

- **Guarderia Casa Solaz Infantil (1961).** Natzarè, 66-76 (abans Camí de San Genís dels Agudells, s/n). Vall d'Hebron. (Espanyoles)
- **Parvulari Serradell-Trabal (1963-1982).** Camí de Sant Cebrià, s/n. Vall d'Hebron. (Franceses)

- **Guarderia de Can Tunis (1969-1972).** Emplaçament desconegut. Zona Franca Casa d'assistència general, que incorpora dintre dels seus serveis una Guarderia pels nens del barri. Creada en el barri de Can Tunis en una zona d'ètnia gitana, totalment desassistida i abandonada.
- **Ídem (1972-1976).** Felix Macià, 27. Zona Franca. Trasllat de la casa anterior. Ocupen uns locals fins llavors utilitzats per les religioses de Jesús-Maria també amb una Guarderia.
- **Ídem - Guarderia los Chavorrillos (1976-1982).** Plaça Davant del Cementiri (abans Antecementerio). Zona Franca. Trasllat de la casa anterior. Adopta una denominació pròpia del poble gitano.
- **Guarderia los Chavorrillos (1982-1993).** Mare de Déu del Port, 46. Zona Franca. Trasllat de la casa anterior. Des de molt aviat va rebre ajut municipal, i des de 1990 va passar a dir-se Obra Social Montjuïc. Des de 1993 la Guarderia continua existint a diferents emplaçaments, però les religioses ja no hi participaven.
- **Obra Assistencial. Residència (1977-1988).** Pont del Treball - Ronda de Sant Martí, 160-170. Verneda.
- **Guarderia los Ángeles (1979-1988).** Camp de la Bota, s/n. Besòs.
- **Solc Nou - Escola Professional (1980).** Avinguda Hospital Militar, 165. Vallcarca. Centre obert en 1958 com Escola femenina d'ATS. Amb la nova Llei d'Educació de 1969, el centre va encetar un procés de reconversió fins establir-se com Escola de Formació Professional en les branques sanitària (1980), i jardí d'infància (1981).

Les Filles de la Caritat van nèixer el 1633 amb una voluntat de servei actiu cap als pobres i necessitats en tots els àmbits de la societat: hospitals, asils, orfanats, escoles i amb una llibertat de moviments poc usual en aquells temps (que quedava sotmesa, això sí, a la seva completa dedicació missional). Són, amb diferència, la comunitat femenina més activa a Barcelona i Espanya, i es pot dir que també a tot el món catòlic. No hi ha cap altre comunitat femenina que se li pugui comparar, tant en efectius humans arreplegats com en nombre de fundacions i l'ampli caràcter de les seves activitats. Permanentment ha mantingut un servei dirigit a les classes més desvalgudes, i sempre amb uns invariables plantejaments caritatius i pietistes sense variar-los mai.

La seva arribada a Espanya es va produir bastant tard, tenint en compte la difusió i popularitat que la Societat va guanyar-se, i la seva voluntat d'actuar allà on fos necessari a través de fronteres i països: trigaren 150 anys, i fou precisament a Barcelona on van ser per primer cop en 1790. S'encarregaren del funcionament del Hospital de la Santa Creu, però per desavinences amb la Junta Gestora del Hospital van marxar dos anys després. No obstant, poc a poc es van anar introduint al país: Lleida (1792), Barbastro i Reus (1793), Madrid (1800), i després de les guerres

napoleòniques les seves fundacions ja eren anuals. Normalment les Filles de la Caritat no “fundaven” cap establiment, sinó que eren cridades per ajuntaments o associacions catòliques de beneficència per gestionar-los. Així se’n feien càrrec de hospitals, orfanats, escoles, hospicis de òbrers, asils d’ancians, etcètera. Aquesta tasca les evità qualsevol problema durant la Desamortització de 1835 (de fet, pocs bens materials se les podien expropiar) i van poder continuar duent a terme les seves activitats sense problemes.

La seva actual presència a Espanya segueix sent enorme, sent la comunitat religiosa més nombrosa amb gran diferència. Ni més ni menys que unes 375 localitats espanyoles, amb un total de més de 750 cases obertes. I al llarg de més de dos segles, més d’un miler de fundacions per tot el territori espanyol.

La segona arribada a Barcelona es produí en 1846, quan la Societat ja portava prop de 60 fundacions a Espanya. S’encarregaren de la Casa d’Infants Orfes (1846-1875), i més tard de la Casa de Maternitat i Expòsits, totes dues al Raval (1853-1994), tares més de tasca assistencial a la infància que no pas docent.

En 1856 es va produir una cisma intern de les Filles de la Caritat a Espanya, que es dividiren en dues branques: les Espanyoles (amb Hàbit negre) i les Franceses (amb Hàbit gris). La raó de la divisió va ser l’arribada en 1856 d’una comunitat francesa a Madrid que, per diverses raons, va acabar funcionant apart de la Província Espanyola de la Societat. Les Franceses arribaren a Barcelona en 1866, i sempre foren minoritàries respecte a les Espanyoles; però a efectes pràctics es tracta d’una única comunitat: la seva separació mai fou total i sempre manteniren plantejaments similars en la seva acció a la societat. Les dues branques van ser unificades en 1964.

Amb el pas del temps les prioritats de les Filles de la Caritat anaven canviant, reflexant-se a les seves fundacions: sempre van saber adaptar-se a les circumstàncies i cenyir-se a les necessitats imperants. En termes generals, gairebé totes les seves fundacions (apart de les exclusivament sanitàries amb malalts i ancians, que no contempla aquest treball) es poden dividir en 3 grans grups: orfanats, guarderies, i escoles.

Curiosament, les primeres cases pròpiament d’ensenyament no van ser escoles, sinó col·legis: Sagrada Família, a l’Esquerra de l’Eixample (1868); i Santa Eulàlia, a Sant Gervasi (1873-1981). Aquestes cases eren de pagament, un fet molt excepcional, seguint l’esquema escolar d’altres comunitats religioses d’aquell temps; però amb places gratuïtes, i d’un preu no massa elevat. Malgrat tractar-se d’una excepció, serviren per a proporcionar alguns ingressos a la Societat en plena inestabilitat política i social del Sexenni Democràtic. Posteriorment, i coincidint amb l’estabilitat de la Restauració Borbònica des de 1874, tornaren als seus orígens encarregant-se de dues escoles gratuïtes: Immaculada Concepció, en el Raval (1874); i Sant Vicenç de Paül, en Hostafrancs (1874).

Però aquesta tasca es veu interrompuda, i entraren en una etapa (1874-1890) en que donaren prioritat a cases més assistencials que no pas docents: els orfanats. En assumiren tres, a requeriment d’altres institucions: la Casa de Caritat (1879-1957); l’Alberg de Sant Antoni (1883-1969), a la Sagrada Família; i l’Asil de los *Amigos de los Pobres*, a Gràcia (1890-1989).

Simultàniament, les Filles de la Caritat col·laboraven amb la *Junta de Señoras*, associació caritativa que les ajudarien a obrir diverses Sales d'Asil (equivalents a les actuals Guarderies). La seva tasca fou molt escalonada, però donà a les religioses algunes de les seves cases més perdurables. Així naixeren les cases d'Aldana, en l'Esquerra de l'Eixample (1861); a la Barceloneta (1872); Roger de Flor, a la Sagrada Família (1888); i al Camp de l'Arpa (1894-1979), sense la *Junta de Señoras* però de similars característiques. Totes elles guarderies gratuïtes en barris obrers i sense recursos.

En 1890 ja tenien 14 cases obertes, i eren amb diferència la comunitat més activa a la ciutat. Des de llavors comença l'etapa més florent de l'Institut, prevaleixent en aquest període, la creació d'escoles gratuïtes. Obriren dues a la Barceloneta (1890-1936 i 1890-1974); les *Escuelas Católicas* en el Barri Gòtic (1892-1992); tres del *Apostolado de la Oración* a Gràcia i Fort Pius (1892-1909, 1892-1913? i 1890-1932); la del *Centro Católico*, en el Barri Gòtic (1895-1901?); Sant Vicenç de Paül, a la Barceloneta (1897-1905); la Immaculada, al Barri Gòtic (1907-28?); el *Patronato de Poblet*, a la Sagrada Família (1907); i La Milagrosa, del Poblenou (1908-1919?). Totes aquestes escoles foren montades amb el suport d'algún tipus d'associació privada catòlica. En uns casos, una associació caritativa o una congregació; en altres, un patronat o centre obrer que encarrega la seva secció escolar a les religioses. Així i tot, malgrat el seu gran nombre, aquests establiments són en general de dimensions petites. A diferència de dels orfanats i guarderies, aquestes escoles s'estableixen en tot tipus de barris. Però els atesos són sempre de les classes socials més pobres. Amb tot això, les religioses superen les 20 cases en 1900.

Des de 1910 s'inicià una etapa de poques incorporacions, però de grans dimensions: la Casa de Misericòrdia, al Raval (1920); l'Orfanat Natzaret, a Pedralbes (1923-43); i l'Orfanat Ribas, a la Vall d'Hebron (1928-71). Les Escoles obertes a l'Esquerra de l'Eixample (1930) i al Raval (1932) endevinaven un nou impuls a l'ensenyament; però es va veure tallat per la República.

En 1935 les Filles de la Caritat arriben a tenir 22 cases dedicades a l'ensenyament: escoles, orfanats, guarderies, hospitals infantils, i col·legis. Tenint en compte que llavors cap altre comunitat docent tenia més de 7 cases, la seva importància és capital i inquestionable.

La Guerra Civil va tenir un impacte que es pot considerar mínim: només van desaparèixer dues cases: la l'antiga Maternitat del Raval (ja obsoleta i condemnada a desaparèixer) i una de les Escoles de la Barceloneta (que en realitat es fondria amb l'altra). Als anys 40 reprenen la seva expansió, amb col·legis al Raval (1942-56) i Gràcia (1945-80), arribant a un nivell de 22 cases que es va mantenir fins els anys 50. Als anys 50 i 60 les Filles de la Caritat es mantenen, però des de 1970 les desaparicions són constants: es perden l'Orfanat de Pedralbes (1943), l'Orfanat de la Sagrada Família (1969), l'Orfanat Ribas (1971), l'Escola de la Barceloneta (1974), l'Asil del Camp de l'Arpa (1979), el Col·legi de Sant Gervasi (1981), les Escoles Catòliques de l'Esquerra (1993), l'Asil de Gràcia (1994), i les Llars Mundet (1994), apart dels dos col·legis abans dits (1956 i 1980). Com a contrapartida hi han 5 fundacions, totes guarderies, i similarment van anar desapareixent: Casa Solaz (1961) i Serradell-Trabal, a la Vall d'Hebron (1963-82), Can Tunis-Zona Franca (1972-76), a la Verneda (1977-88), Camp de la Bota (1979-88), i Los Chavorrillos, a la Zona Franca (1982-93).

Aquí es trasllueix clarament el canvi social amb la infància problemàtica: desapareixien els orfanats i les cases d'acollida de nens desvalguts o abandonats, a la vegada que s'obrien guarderies als nous suburbis plens de pobresa i misèria. Similarment, les Filles de la Caritat canvien la seva política d'acció: deixen de ser cridades per regentar centres d'acollida o reclusió, i passen a actuar directament al mateix terreny marginal allà on faci falta. Es fa patent la progressiva reestructuració que el·limina o reconverteix els Orfanats i els equipaments sanitaris infantils. També el descens demogràfic, la millora del nivell de vida i les condicions sanitàries afavoriren la desaparició d'aquestes instal·lacions. Aparentment no hi ha un gran daltabaix, ja que les noves fundacions "tapen" gran part de les desaparicions; però el canvi qualitatiu és absolut, malgrat que estadísticament no es noti.

Amés dels orfanats, les religioses perden part de les escoles i només funden guarderies (des de 1945 no obren cap més col·legi ni orfanat). En 1970 les religioses mantenen 23 cases a la ciutat, tot un rècord (quantitativament semblant als nivells de 1955, però qualitativament incomparable); i des de llavors el decliu va ser constant. La crisi que patiren totes les comunitats femenines als anys 70 i 80 també ha afectat a les Filles de la Caritat, amb retard, però contundentment: entre 1980 i 1995 passaren de 22 a 9 cases. Malgrat tot, continuen sent la comunitat amb més cases d'ensenyament de la ciutat entre col·legis i guarderies. Apart, com sempre, duen a terme moltes altres activitats amb malalts, ancians, marginats...disseminades per tota la ciutat.

13-GERMANES HOSPITALÀRIES DE LA SANTA CREU

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Teresa Cortés a Barcelona, en 1792.

La seva finalitat és el servei als pobres malalts i necessitats.

- **Hospital de la Santa Creu (1792-1929).** *Hospital, 56. Raval.*
Escindides de les Filles de la Caritat, aquí va néixer la comunitat. Continuen treballant al Hospital en el seu actual emplaçament de Sant Antoni Maria Claret, 167 al Guinardó.

- **Asil i Col·legi Casa de la Santa Creu (1939-2000).** Passeig de Valldaura, s/n (abans Carretera Gomis). Horta.

Casa fundada en 1916, establerta en l'antiga Granja de Sant Genís. Inicialment amb tares exclusivament assistencials de malalts vinguts del Manicomi de Sant andreu, molt proper i també assistit per les mateixes religioses. Amb la Guerra es va acabar aquesta tarea, i l'edifici fou aprofitat per obrir un Orfanat de noies i el Noviciat. Posteriorment, en 1942 es va obrir una Escola gratuïta externa, donada la manca de places que hi havia al barri. També va obrir-se un Parvulari. Cap a 1945 es van construir noves dependències aprofitant els espaiosos jardins de la finca, mentre l'antiga Granja continuava servint d'Orfanat. Posteriorment es van fer successives ampliacions, en proporció a l'augment d'alumnes. A la vegada, l'Orfanat es va tancar en 1956. La casa va funcionar com a centre assistencial del barri, afegint la Clínica Infantil Stauros. Als darrers anys, degut al descens continuat d'alumnat, es va decidir tancar el Col·legi en el 2000. Òrfenes: 30-40 (1940). Alumnes: 30 (1942); 418 (1973).

- **Orfanat de Natzaret (1943-1966).** Carretera d'Esplugues, 42. Pedralbes. Deixat per les Filles de la Caritat, les Hospitalàries prenen el relleu en aquest Orfanat. Després, en 1966 és regit per Jesús-Maria.

- **Col·legi Nostra Senyora de la Salut (abans Colegio-Patronato) (1951-1987).** Elisa, 14-22 (abans 16). Sant Gervasi. Col·legi obert per gent del barri amb pocs mitjans econòmics, donat que els centres existents a la zona eren de força categoria social i bastant cars. Inicialment obert per una particular, les religioses se'n feren càrrec poc després. Compost primer d'una sola aula, cresqué ràpidament i es va poder construir posteriorment un nou edifici molt més ampli. Amb el pas del temps el Col·legi va anar perdent alumnat i es resolgué tancar-lo, quedant l'edifici com a residència de religioses. Alumnes: 25 (1951); 273 (1975).

L'origen d'aquesta comunitat es remonta a 1790, quan les Filles de la Caritat arribaren per fer-se càrrec del Hospital de la Santa Creu. Per diverses desavinences amb la Junta, se'n tornaren a França en 1792; però una part de la comunitat decidí quedar-se, donant origen a l'actual comunitat. Inicialment establertes com Pia associació laica de dones, en 1927 ja foren aprovades com a Comunitat religiosa de ple dret. El seu creixement es va gestar fonamentalment a la ciutat, i fins després de la Guerra Civil no van anar més enllà, fundant a poblacions properes a la capital, i més tard algunes cases a la resta de l'Estat. Actualment es mantenen a 7 localitats per tota Espanya: apart de Barcelona, a Logroño i petites localitats principalment de la província de Barcelona.

Institut dedicat primordialment a tasques sanitàries (centrades principalment a l'Hospital de la Santa Creu, on porten més de dos segles), així ho han fet sempre a tot arreu. Però la seva nombrosa presència a Barcelona va permetre-les diversificar les seves activitats, incorporant l'asilament de noies com a activitat assistencial afegida a Horta (1939-56), i a Pedralbes (1943-66). Posteriorment també van afegir l'ensenyament a la mateixa casa d'Horta (1942-2000), i a Sant Gervasi (1951-87). Amb el canvi dels temps van anar deixant l'asilament de nens als anys 60 i també l'ensenyament des dels anys 80. Novament, des del 2000 es dediquen només a feines assistencials: hospitals, residències d'ancians, i atenció a immigrants.

14-GERMANES CARMELITES DE LA CARITAT

Més conegudes com a Vedrunes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Santa Joaquina de Vedruna a Vic, en 1826.

Arribades a Barcelona en 1829.

Les seves finalitats són l'ensenyament, assistència sanitària, i asils.

- **Casa de Caritat (1829-1880).** Montalegre, 5. Raval. Organisme creat en 1802 pel Ajuntament, fou gestionat per una Junta que cridà a les Carmelites per portar el funcionament intern de la Casa. Estigueren més de 50 anys, fins que una decisió de la Junta Gestora va imposar un relleu: portaren les Filles de la Caritat en 1879 i provocà la marxa de les Carmelites l'any següent.

- **Escola de Beneficència de la Mare de Déu de la Mercè (1854-1884?).** Mercè, 30 - Plaça de Sant Just, 11. Barri Gòtic.
Escola gratuïta per a noies obreres. De 5 a 12 anys.
- **Ídem (1884?-1896?).** Mercè, 16. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1896?-1922?).** Ample, 15. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Des de 1915 la casa subsisteix, però ja no s'indiquen les religioses ni la finalitat.
Alumnes: 100 (1899); 120 (1910). Religioses: 10 (1899).
- **Col·legi de Sant Rafael - Asil de Serventes (1857-1993).** Lledó, 11. Barri Gòtic.
Col·legi Internat de pagament establert al Palau Mercader, edifici de principis del segle XVIII. Amb algunes places gratuïtes (10 en 1899). Alumnes: 150 (1908); 125 (1910). Amés, també fa d'Asil gratuït de Serventes sense casa. Places: 63 (1899); 65 (1912). També hi han classes dominicals per les mateixes serventes. També fa de Seu Provincial, almenys des de la desaparició de la casa de Ample, 15. Religioses: 30 (1927).
- **Casa (1859-1861).** *Emplaçament desconegut.*
Es desconeix el seu ús. Podria tractar-se d'un emplaçament inicial del Col·legi Sant Rafael del Barri Gòtic, però no està comprovat.
- **Col·legi de Sant Josep (després Vedruna-Gràcia) (1862).** Gran de Gràcia, 236 (abans Salmerón) - Betlem, 15. Gràcia.
Col·legi de pagament. No indica cap escola gratuïta. 1ª ensenyança. Alumnes: 80 (1908); 180 (1910). Religioses: 9 (1927).
- **Casa (1863-1872).** *Emplaçament desconegut.*
Es desconeix el seu ús. Podria tractar-se d'un emplaçament inicial del Col·legi de Gràcia, però no està comprovat.
- **Casa-Hospital d'Infants Orfes (després Vedruna-Àngels) (1875).** Plaça dels Àngels, 3. Raval.
Hospici mixte d'orfes pobres de la Diòcesi de Barcelona, fundat en 1370. Asumit quan és deixat per les Filles de la Caritat. S'imparteix ensenyança elemental, i després ofici o labors.
Internos: 6+18 (1884); 11+22 (1899); 11+20 (1914), 7+19 gratuïtes. Religiosas: 6 (1884); 7 (1899); 8 (1914 i 27).
- **Casa (1880-1885).** *Emplaçament desconegut.*
Es desconeix el seu ús. Podria tractar-se de la comunitat sortint de la Casa de la Caritat, sense cap finalitat determinada, fins la seva dissolució.
- **Casa de Convalescència - Asil - Noviciat i Casa d'Estudi (1907-1936; 1952-1974).** Lluçanés, 41 (abans Londres, 95). Sant Gervasi.
Abans de la Guerra, dedicada a tasques sanitàries; després, com a Asil d'ancianes i finalment com Noviciat, destaca per ser l'única casa a la ciutat que mai s'ha dedicat a l'ensenyament.

- **Col·legi de noies (-1920?-).** Sant Pau, 75 1°. Raval.
Col·legi de noies. No demostrat totalment que sigui de les Carmelites. 1ª ensenyança. Alumnes: 40 (1908); 47 (1910).
- **Patronato de la Inmaculada Concepción i San Ignacio de Loyola (després Col·legi de la Immaculada) (1928).** Dos de Maig, 247-251 - Mallorca, 516. Sagrada Família.
Escoles del Patronat del mateix nom, que a la llarga van ser totalment dirigides per les Carmelites fins l'actualitat.
- **Col·legi Parroquial (1944-1965).** Nostra Senyora dels Desamparats, 65. Les Corts.
Col·legi de noies.

Les Carmelites de la Caritat naixeren amb una finalitat doble de dedicació simultània a l'ensenyament i a la sanitat. Després d'uns primers anys d'expansió molt minsa, des de 1845 i durant els següents 40 anys augmentaren la seva presència d'una manera trepidant, combinant sempre les cases d'ensenyament amb les sanitàries. Prova d'això és la presència duplicada en bona part de les localitats on anaren: una docent, l'altra sanitària. Fundaren moltes cases a tota Catalunya, on tenen una gran presència; però aviat també s'estengueren per tota Espanya, on tenen una presència prou palpable. Actualment es mantenen més de 200 comunitats obertes a més 120 localitats espanyoles, sent un dels Instituts més presents a l'Estat.

Molt aviat arribaren a Barcelona, als tres anys de la seva creació. Aquest fet té una gran transcendència, ja que són la primera comunitat que arriba a la ciutat després de molts anys: les darreres havien sigut les Filles de la Caritat (1790), i com a comunitat catalana o espanyola ens hauriem de remontar a La seva primera feina fou encarregar-se del funcionament de la Casa de Caritat (1829-80). Molt més endavant obren amés de vàries cases molt breus i ús desconegut (1859, 1863, etc) què molt probablement van poder ser simples residències de religioses o establiments inicials de cases que es desenvoluparen posteriorment..

Coincidint amb l'nici de l'etapa de major expansió de la Congregació, les religioses ja obren varies cases pròpies a la ciutat: una Escola gratuïta (1854-1922?), un Col·legi de pagament al Barri Gòtic (1857), i un Internat a Gràcia (1862). Aquests Col·legis han tingut una vida llarga, amb un suport social i econòmic més durader i regular, : ambdues han sobreviscut quasi fins l'actualitat.

Després d'aquesta puntual etapa d'expansió, les Carmelites es fan càrrec d'un Orfanat (1875), casa de similar importància a la Casa de la Caritat pel que fa a dimensions i asilats. Igual que aquell, no es tracta d'una casa pròpia, sinó que s'encarreguen del seu bon funcionament.

Des de llavors la seva expansió es va donar per acabada, i salvant el seu abandó de la Casa de Caritat (1880) la seva presència ja quedava fermament consolidada amb cases molt diverses: Internat, Externat, Escola gratuïta i Asil, totes elles amb plantejaments clarament dissociats i diferents.

Fins els anys 20 no hi han novetats, quan s'encarreguen de dues escoles: una de Patronat a la Sagrada Família (1928); i una altre parroquial a Les Corts (1944).

D'aquesta manera, des dels seus primers anys les Carmelites s'han mantingut amb una mitjana de 4-5 cases obertes a la ciutat, i amb una situació prou estable que es manté fins l'actualitat. Només remarcar la desaparició de l'Escola Parroquial de Les Corts (1965) i del Col·legi del Barri Gòtic (1993); aquest darrer cas correspon a la pròpia situació del barri i no a una decadència de l'Institut, ja que la casa continua oberta amb altres tasques d'acció dins el barri.

Les Carmelites van fer un gran nombre de fundacions a la ciutat (pràcticament una dotzena de cases en total), però en bastants casos foren establiments molt breus o provisionals, i dels que no hi ha cap informació concreta sobre el seu ús. Això dificulta mesurar la seva importància real en la ciutat, malgrat que aquestes fossin fundacions molt breus.

També destaca amb força que, malgrat l'habitual paritat entre ensenyament i sanitat en totes les seves implantacions, a Barcelona no han tingut més que una casa dedicada a tasques sanitàries, i desapareguda amb la Guerra. Tota la seva presència s'explica a través de la docència; això sí, dintre de totes les seves categories possibles de pagament, gratuïtat, i beneficència.

15-SAGRADA FAMÍLIA DE BORDEUS

Conegudes com a Religioses de Loreto.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Pierre-Benvenu Noailles a Bordeus (França), en 1820.

Establert a Barcelona des de 1845.

Les seves finalitats són diverses: educació, sanitat, pastoral, acció social, etc.

- **Col·legi de Nostra Senyora de Loreto (1845-1865?).** Plaça Santa Anna (ara Avinguda Portal de l'Àngel, entre Cucurulla-Archs i Comtal-Santa Anna). Pis. Barri Gòtic.

Col·legi i Internat de pagament per noies. 1ª ensenyança. Després d'una estància d'unes setmanes a un pis prop de Santa Maria del Mar, sense ensenyament, lloguen un pis a una finca del Marquès de Cerdanyola, i ja obren el Col·legi a finals de 1845. No s'ha pogut saber exactament quan es van traslladar, però és molt probable que ho fessin amb motiu dels enderroc per la connexió del Portal de l'Àngel i el Passeig de Gràcia cap a 1865

- **Ídem (1865?-1880).** Plaça Cucurulla. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem (1880-1884).** Riera de Sant Joan, 6 Pral. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior, al Palau del Marquès de Sentmenat. Establertes de lloguer. És possible que després de 1884 aquesta casa funcionés més temps, o donés cabuda a alguna activitat congregacional de l'Institut. Posteriorment, el Palau va acollir el Col·legi de les Religioses de la Sagrada Família d'Urgell des de 1897. En tot cas, l'apertura de la Via Laietana en 1909 va acabar amb l'enderroc d'aquesta finca.

- **Ídem (1884-1895?).** Rambla dels Estudis. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior. Aquesta casa podria tractar-se de la mateixa finca que fa cantonada amb Portaferriassa; per tant es tractaria del mateix emplaçament que ve a continuació. Surt anomenada amb aquesta adreça entre 1884 i 1888.

- **Ídem (1895?-1924).** Portaferriassa, 7-9. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior. Col·legi Externat de pagament, no està clar si es tracta d'una finca contigua a l'anterior o un simple canvi d'adreça. En tot cas, el col·legi apareix localitzat a Portaferriassa clarament des de 1895. Es tracta d'una finca dels Marquesos d'Aitona i Desplà, i en aquest cas les Religioses no lloguen un pis sinó tot l'edifici. No consta escola ni places gratuïtes, però les alumnes d'aquest Institut formaven molt sovint congregacions que organitzaven activitats d'ajuda i caritat en altres llocs. Alumnes: 100 (1908). Incendiat en 1909, fou reobert en Setembre de 1911.

- **Ídem (1924-1964).** Mallorca, 274 - Pau Clarís, 164 (abans 90). Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior. Finca pròpia, al contrari de l'anterior que només era llogada. Durant la República fou rebatejat com a "Mútua Escolar Lesseps", i adquirí una imatge laica acord amb els temps. Religioses: 30 (1927).

- **Ídem (1964-69).** Anglís, 58. Sarrià.

Trasllat provisional del col·legi. En 1964 es vengué el Col·legi per traslladar-ho a un nou edifici a Pedralbes, en plena construcció; però les obres de l'edifici s'aturaren per motius tècnics, obligant a habilitar uns locals en aquesta casa que fins llavors funcionava com a Residència de les religioses de l'Institut.

- **Ídem (1969-1981).** Avinguda Pearson, 22-26. Pedralbes.

Trasllat definitiu del col·legi, ja acabat el nou edifici. En 1981 el Col·legi no desapareix, sinó que és traspassat a la Fundació Abat Oliba.

- **Col·legi de Nostra Senyora de Loreto (1863-1936).** Carretera de Sarrià, 5 (ara Avinguda de Sarrià, 63). Les Corts.

Col·legi i Internat de pagament. Es va adquirir una propietat pertanyent als Agustins, constant de Torre i terrenys. Era una enorme finca compresa entre la Plaça Doctor Ignasi Barraquer, Avinguda de Sarrià, Avinguda Josep Tarradellas, Gelabert, Bordeus i la Travessera de Les Corts. Seguidament es va construir un monumental edifici de nova planta, convertit expressament en un selecte *Colegio de señoritas*. Tampoc té escola ni places gratuïtes, però igualment les seves alumnes i ex-alumnes duen a terme la caritat com a part de la seva formació al exterior. Incendiat en 1909, fou reobert en 1911. Construït a les afores de Les Corts, progressivament fou absorbit per la seva trama urbana i inclús engolit per la ciutat, fent-li perdre part del seu atractiu inicial... i veié apropar-se l'hostilitat de les creixents barriades obreres del voltant. I així va ser: fou incendiat i destruït en 1936. No es reconstruí, i es va vendre la finca en 1940.

Religioses: 39 (1927).

- **Casa d'ensenyança (1895?-1906?).** Consell de Cent, 101. Dreta Eixample.

Edifici amb Església pública, dedicat a l'ensenyament. Res més se sap. Però amb seguretat es pot dir que és un error de transcripció de la Casa de l'Esperança: Bailén, 101-Consell de Cent, 384. L'autor de la Guia corresponent va tenir un important lapsus.

- **Orfelinat de Sant Josep (1893-1897).** Aragó, 345. Dreta Eixample.
Asil de noies. Portat per les Germanes de Sant Josep, la branca de l'Institut dedicada a la infància desvalguda. Funden l'Asil a una casa particular, fins traslladar-se més tard a un edifici propi.
- **Ídem (1897-1960).** Provença, 388 - Roger de Flor, 224 (abans 288-290). Sagrada Família.
Trasllat de la casa anterior. Noies de 5 a 21 anys. Dedicades tant a la cura com l'ensenyament de labors. Incendiat en 1909, va ser reobert el mateix any. Asilades: 50 (1901); 30 (1908); 56 (1910); 75 (1914). Religioses: 10 (1901); 19 (1927).
- **Col·legi de Isabel la Catòlica (1904-1909?).** Aragó, 285 (abans 341). Dreta Eixample.
Col·legi existent des de 1864 amb el mateix nom, en 1904 és intervingut per les Religioses. Però tan sols s'ha trobat la documentació del seu traspàs, sense més notícies. Com a molt tard, és possible que desapareixés arran dels successos de 1909.
- **Col·legi Santa Teresita (abans Sagrada Família) (1941).** Deu i Mata, 67. Les Corts.
Per suplir la presència de l'Internat, es va obrir una petita Escola en diverses dependències llogades a un Convent de Carmelites descalces situat al mateix barri. Al contrari del caràcter selecte i aïllat de l'antic Internat, aquesta escola es va obrir per un alumnat modest, del mateix barri, i amb un caràcter més social. Així va sobreviure, fins que la reurbanització de tota la zona (L'Illa Diagonal) obligà al seu enderrocament total en 1990. En 1992 s'inaguraren les noves dependències, situades al mateix lloc que ocupava l'antiga casa.
- **Secció Filial nº 2 de l'Institut Femení "Maragall" (1961).** Deu i Mata, 67. Les Corts.
Incorporació de la 2ª ensenyança a la casa anterior.

Congregació fundada a Bordeus, aprop de la frontera espanyola, des de la seva fundació comptava amb una forta jerarquització interna que potenciava i a la vegada especialitzava les seves membres en finalitats molt concretes. D'aquí sobresortien tres braços principals:

- Les Germanes de l'Immaculada Concepció, dedicades a l'ensenyament i conegudes com Religioses de Loreto.
- Les Germanes de Sant Josep, dedicades als orfes.
- Les Germanes de l'Esperança, dedicades a la sanitat i conegudes com Monges de l'Esperança.

Apart, la Congregació també tenia altres branques menors (per exemple, dedicades a la vida contemplativa), però que van tenir una expansió més limitada i, per altra banda, mai arribaren a Espanya.

Les religioses arribaren a Madrid (1844), marcant una fita molt important dintre del panorama religiós espanyol: després de les Filles de la Caritat (1790) i les Ursulines (1792), mai cap altre comunitat femenina estrangera s'havia establert a territori espanyol, fos quina fos la seva dedicació. Des de bon principi, la seva implantació es

va basar principalment en les Germanes del braç dedicat a l'ensenyament, ja que per aquesta finalitat concreta foren cridades. Popularment rebien el sobrenom de Religioses de Loreto, acepció acceptada a tota Espanya, malgrat que a altres regions també van haver altres comunitats conegudes amb aquest nom.

Actualment es mantenen en unes 40 localitats espanyoles, amb especial implantació a les províncies de Madrid i Guipúscoa.

La seva arribada a Barcelona fou immediatament després, a l'any següent (1845), i també les religioses d'ensenyament van ser primeres en arribar. Des de bon principi les religioses es van dedicar a un ensenyament clarament dirigit cap a les èlits socials, ja que van ser aquestes qui les van portar, i durant dècades van tenir el suport i el prestigi necessaris. Aquesta comunitat inagurava una nova etapa en què les altes esferes socials de la ciutat apostaren per un ensenyament clerical, a càrrec de religioses especialitzades en la matèria, i d'origen francès per l'exquisit aire selecte que donarien a la seva formació. Justament els seus centres eren catalogats expressament com a "*Colegios de Señoritas*", donant a entendre el seu clar caràcter selectiu. A l'any següent arribaven les Religioses del Sagrat Cor (1846), marcant molt definidament aquesta línia.

Les religioses dedicades als malalts arribaren a la ciutat en 1871, i les dedicades als orfes en 1893. Però el seu paper sempre va estar a l'ombra de la branca de Loreto, que eren les que havien donat renom a la Congregació a Barcelona i tota Espanya per a la seva posterior arribada i expansió. Inclús genèricament totes eren conegudes com a Religioses de Loreto.

Arribades a la ciutat, obren un Col·legi Externat al Barri Gòtic (1845), i posteriorment un Internat al municipi de Les Corts (1863), llavors molt apartat del nucli urbà barcelonés. Només dues cases, però de dimensions impressionants: destaca el seu Internat, edifici luxós i impressionant construït ex profeso per aquesta tasca. Els seus van ser dels col·legis més prestigiosos de la ciutadania barcelonina durant dècades. L'Externat es va traslladar a la Dreta de l'Eixample (1924), seguint l'itinerari de les èlits barcelonines que fugien del Barri Gòtic buscant una residència més adequada; però les religioses van trigar força en traslladar-se, comparades amb altres comunitats que ja ho havien fet abans.

No hi ha documentada cap ensenyança gratuïta: ni escola gratuïta annexa al Col·legi, ni alumnes en règim de gratuïtat. Sí es formaren tres Congregacions de la Sagrada Família, formada per alumnes i ex-alumnes, amb més de 200 congregants a principis del Segle XX que duïen a terme activitats caritatives com a tares extraescolars, fomentant una caritat cristiana pròpia de la categoria social de les alumnes. En total, cap a 1910 les Religioses de la Sagrada Família de Bordeus tenien sota la seva autoritat a unes 2000 noies de la ciutat entre els dos col·legis, l'orfanat, i les obres de caritat dutes a terme per les seves alumnes i ex-alumnes.

Amb el temps, el caràcter de la Congregació continuava sent força conservador en sintonia amb els segments socials que la nodrien. Adscrita des del principi a un ensenyament d'èlit, va anar quedant antiquat i amb un suport que a la llarga es veuria creixentment reduït. Això fou la seva condemna a llarg termini: durant la Setmana Tràgica (1909) els seus Col·legis van ser incendiats, i amb l'esclat de la Guerra Civil l'Internat va quedar reduït a cendres.

Després de la Guerra, les religioses modificaren les seves antigues posicions amb l'Escola oberta a Les Corts (1941), substituint al Internat, i amb objectius més

compromesos amb el barri. Però la disparitat de funcionament i alumnat entre l'Escola de Les Corts i el Col·legi d'èlit de la Dreta mostrava tractaments diferents. El trasllat del Col·legi a Sarrià (1964) i Pedralbes (1969) mostrava que el caràcter selecte de la Congregació no s'havia perdut. Incapaces de renovar-se, el Col·legi va tancar (1981) i només ha quedat la casa de Les Corts.

Tenint en compte l'esplendorós passat de Loreto, amb un protagonisme inexcusable vinculat als sectors més selectes de la ciutat i amb uns col·legis de primeríssima categoria a la ciutat, queda clar que han tingut una evolució clara a la baixa. El seu talant no va ser renovat adequadament, a diferència d'altres comunitats amb potencial similar o inferior, i com a resultat han quedat reduïdes a una mínima expressió. Així, les altres branques de la Congregació també han desaparegut: les dedicades a l'Orfanat tancaren en 1960, i a tasques sanitàries en 1988. Tan sols queda el petit Col·legi de Les Corts.

A la resta d'Espanya, no obstant, es mantenen millor. La crisi soferta a Barcelona sembla un fet puntual, i fins i tot una aposta del propi Institut amb l'objectiu de mantenir-se a altres zones de la península més adequades o propícies.

16-SOCIETAT DEL SAGRAT COR DE JESÚS

Conegudes com Monges del Sagrat Cor.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Santa Magdalena Sofia Barat a Amiens (França), en 1800.

Establertes a Barcelona en 1845.

La seva única finalitat és l'ensenyança.

- **Col·legi del Sagrat Cor (1846).** Sagrat Cor, 25 (abans Santa Madrona, 13). Sarrià.

Col·legi Internat de pagament. Arribades a Sarrià en 1845, obren a l'any següent el col·legi a uns locals provisionals a la Maison Sans, casa i terrenys propietat d'una particular que havia entrat com a religiosa dins l'Institut. Ella cedeix la possessió a l'Institut (1871), i des de llavors en van ser propietàries definitivament. En 1856 es construeix el primer edifici definitiu de nova planta, i des de llavors es veuran constants ampliacions culminar-ho amb la monumental Església actual (1867-69). Els afegits posteriors no foren massa importants ni modificaren l'estructura vigent fins ara.

Des del principi el centre es caracteritzà per allotjar noies de bona família de Barcelona en règim d'Internat. Des de 1888 ja s'inclou alumnat extern, i poc després s'obre una Escola nocturna gratuïta. Fou absorbit per la trama urbana de Sarrià, però el tranquil caràcter de la Vila sarrinenca, apartat del casc urbà barceloní, li evità qualsevol dany o violència en 1909.

En 1933 es transforma en "Acadèmia Sagrat Cor", d'acord amb la nova legislació vigent. Amb l'esclat de la Guerra Civil en 1936 l'edifici fou el "Cuartel Vorochilof", sense que pateixi destrosses de consideració. En 1939 torna a obrir sense problemes. En 1955 s'incorporen els estudis professionals, i en 1965 el Col·legi de pagament i l'Escola gratuïta es fonen en una sola casa. En 1967 desapareixé l'Internat. Des de 1978 el centre és mixte. Alumnes: 30 (1846); 307 (1861); 360 gratuïtes (4-16 anys) (1901 i 1904); 460 (1946); 1807 (1996). Religioses: 8 (1901 i 1914).

- **Col·legi del Sagrat Cor (1888).** Diputació, 326 (abans 436) - Bailén, 58-60. Dreta Eixample.
Col·legi Externat de pagament. 1ª ensenyança des dels 6 anys. Edifici rehabilitat com Convent i Col·legi, que s'amplia definitivament en 1892. S'obre com a Col·legi de pagament i Escola nocturna gratuïta. Alumnes: 12 (1888); 200 (1908); 320 (1910). Amés, 250 alumnes gratuïtes (1901 i 1914). Religioses: 8 (1888, 1901 i 1914); 62 (1927).
- **Secció Filial n° 9 de l'Institut "Maragall" (1969?-1982).** Diputació, 326. Dreta Eixample.
- **Pensionat de normalistes (1925-1961).** Pi i Margall, s/n (després Hort de la Vila, 46). Sarrià.
Escola superior i residència de Mestres. La residència havia sigut oberta en 1912 al Col·legi de Sarrià.
- **Parvulari, Escola Professional i 2ª Ensenyança (1961-1978).** Hort de la Vila, 46 (abans Pi i Margall) - Demestre, 1. Sarrià.
Continuació de la casa anterior, però amb altres fins. A partir d'ara serveix d'apèndix del Col·legi de Sarrià. El Pensionat es va transformar en Col·legi Major (1965). També hi va haver una Guarderia (1961-69), l'Escola Professional (1965-76), i 2ª ensenyança (1966-78), tot traslladat des de la casa de Sagrat Cor, 25 i allà hi va tornar tot al cap d'uns anys. Actualment, tan sols queda el Col·legi Major.
- **Col·legi Externat (1963-1967).** Maestro Alfonso, 35-37. Besòs.
- **Col·legi Sagrat Cor-Besòs (1967).** Lluís Borrassà, 16-18. Besòs.
Trasllat de la casa anterior.
- **Escola Sagrat Cor (1968-1980).** Plaça Can Baró, 1-3. Guinardó.
Casa oberta en col·laboració amb les Congregacions Marianes dels Jesuïtes i antigues alumnes. Malgrat deixar l'Escola en 1980, segueix oberta actualment.
- **Escola Parroquial (1975-1980).** Vidal i Guasch, 1-3. Roquetes.
Col·laboració en l'Escola Parroquial i activitats de pastoral.

Comunitat nascuda amb la finalitat principal de "glorificació del Sagrat Cor", aquesta es tradueix en la vida quotidiana en tasques d'ensenyament i als darrers temps també en activitats de reinserció dins el món marginal. La seva expansió s'ha dirigit a totes les grans ciutats de l'Estat, amb Col·legis que arreu han assolit força renom.

La seva arribada a Espanya fou precisament al llavors municipi independent de Sarrià (1846), posteriorment agregat a Barcelona. Originàriament, les Religioses van ser portades per dedicar-se a l'educació de noies de bona Família de la capital. Al igual que les Religioses de Loreto, arribades un any abans, es buscava amb la seva presència un ensenyament clerical per èlits social i de base francesa. Però en aquest cas, les religioses tenen com a objectiu l'ensenyament en Internat (Loreto havia obert un Col·legi Externat). Obert a Sarrià en 1846, la fórmula d'Internat fou tota una novetat a la ciutat (la distància era, llavors, enorme), i presagiant la posterior eclosió

de Sarrià com a zona perfecta per fundar col·legis. Posteriorment, les religioses s'instal·len al casc urbà de la ciutat amb un Col·legi Externat a la Dreta de l'Eixample (1888), indispensable en tota comunitat femenina amb pretensions a la ciutat.

L'ensenyament gratuït estava contemplat dintre dels seus col·legis, no amb Escola gratuïta paral·lela, sinó amb alumnes gratuïtes dintre dels Col·legis. Això sí, amb les habituals i nombroses diferenciacions entre unes i altres reclamades pels estrats socials imperants, tan freqüents en aquell temps.

Les Religioses van tenir força sort amb la Setmana Tràgica: els abalots no van arribar a Sarrià, i l'Externat va sortir-se'n. Amb la Guerra Civil els dos Col·legis també quedaren en prou bon estat. També és destacable que, amb un punt de partença tan vinculat a les elits socials de la ciutat, van tenir l'encert de anar modificant els seus plantejaments pedagògics d'acord amb els canvis socials que es succeïen a la ciutat. I a la vegada que, amb un diplomàtic equilibri, mantenien el seu prestigi dintre dels estaments socials més destacats de la ciutat. Gràcies a això, els dos col·legis van saber reciclar-se i sobreviure obrint-se a tot tipus d'alumnat, però sense perdre el seu prestigi.

Prova del canvi de pensament van ser l'encetament d'iniciatives dins d'alguns dels barris més modestos i deixats de la ciutat: Besòs (1963), Guinardó (1968), i Roquetes (1975). Malgrat que les cases del Guinardó i Roquetes van desaparèixer en 1980, aquestes van durar el temps just fins que aquests barris (llavors marginals) van rebre els equipaments d'ensenyament necessaris.

Actualment es mantenen en funcionament els antics Col·legis de Sarrià i la Dreta, amb el més recent del Besòs, i amb funcionaments idèntics. El seu renom continua intacte, transformant el seu prestigi d'èlit en prestigi de qualitat. A la resta d'Espanya, es mantenen en més de 30 localitats, i sense cap signe de feblesa.

17-ORDE DE CLARISSES DE LA DIVINA PROVIDÈNCIA

Conegudes com Monges de la Providència.

Orde monàstic.

Fundat per Teresa Arguyol a Barcelona en 1847, marxaren en 1976.

La seva finalitat és la vida contemplativa, combinada amb l'ensenyament.

- **Col·legi de la Divina Providència (1847-1936).** Verdi, 95-97 (abans Ancha). Gràcia.

Convent de clausura. Dedicat a l'ensenyança de noies pobres de Gràcia. De 8 a 16 anys. Amb places gratuïtes i de pagament. Des de 1864 apareix ressenyada la docència, fins 1922. El Convent s'esmenta fins 1932 i fou destruït en 1936.

Alumnes: 120, 90 eren gratuïtes (1901); 150 (1902); 200 (1914). Religioses: 40 (1877); 34 (1927).

- **Ídem (1939-1966).** Nostra Senyora del Coll, 21. Vallcarca.
Trasllat de la casa anterior, conservant els mateixos fins educatius gratuïts.
- **Vida contemplativa (1966-1976).** *Albigesos, 6 - Mare de Déu del Coll, 40. Vallcarca.*

Trasllat de la casa anterior, però l'ensenyança ha desaparegut. En 1976 es van integrar dins les Clarisses: la casa continua oberta, però l'Orde ja no existeix a la ciutat.

Les Clarisses de la Providència van sorgir inicialment com un Convent de Clarisses fundat a la Vila de Gràcia (1847), però introduint diversos retocs en les seves regles que donaven una importància a l'ensenyament equiparable a l'habitual vida contemplativa pròpia dels convents de Clarisses. Des de la seva fundació obriren una Escola de noies a Gràcia, i aviat van fundar altres convents a Catalunya: Vilanova i la Geltrú (1849), Badalona (1850), Mataró (1860), Banyoles (1862), Olot (1892), i a altres localitats on han desaparegut (Reus, Figueres). La seva expansió es va reduir a poblacions mitjans i grans de Catalunya, i algunes localitats de Castelló. Actualment es mantenen a 6 localitats, majoritàriament a les províncies de Barcelona i Girona, i una a Vinarós (Castelló).

La casa de Barcelona es dedicava a les noies pobres del barri de Gràcia. Posteriorment va incorporar places de pagament per sobreviure. Destruïda en 1936 amb l'esclat de la Guerra Civil, es va refer en el barri proper de Vallcarca i van mantenir la seva activitat docent fins 1966, quan van decidir canviar d'ubicació i dedicar-se únicament a la vida de clausura. En 1976 el Convent va decidir-se integrar-se dins l'Orde de les Clarisses, malgrat tractar-se de la Casa Mare de l'Orde. Per tant, malgrat que la comunitat de Monges de la Divina Providència continua vigent a altres poblacions, l'antiga Orde com a tal ha desaparegut de la ciutat.

Excepte la casa de Badalona, la resta de cases continuen dedicant-se a l'ensenyament.

18-RELIGIOSES DE JESÚS-MARIA

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Claudine Thévenet a Lió (França), en 1818.

Establert a Barcelona en 1850.

La seva finalitat és l'ensenyança, i a ser possible als més pobres.

- **Casa d'Ensenyança (1850-1857).** Gran de Sant Andreu, 358. Sant Andreu.
Establiment original a una casa anomenada Casal del Salí.
- **Col·legi i Pensionat (1857-1894).** Vallès - Les Monges, 27 - Torrent Parellada.
Sant Andreu.
Col·legi Internat de pagament per noies. Trasllat de la casa anterior a un edifici propi, construïnt la nova Església en 1881. Mai van ser molestades durant el Sexenni Democràtic, demostrant la bona fama i apreci de la que gaudien. Amb tota seguretat existien classes gratuïtes externes per les obreres del barri, perquè al traslladar l'Internat se'ls demanà que mantinguessin alguna casa oberta, como així van fer. En 1894 l'Internat es traslladà a Sant Gervasi, a causa del creixement que s'havia produït al municipi, i amb una creixent agitació obrera. L'edifici fou venut als Germans Maristes.

- **Escoles de Sant Josep (1894-1898).** Plaça de les Palmeres (abans Plaça Parellada) - Sant Jaume. Sant Andreu.
Escola gratuïta per noies i obreres. Traslladades després de tancar l'Internat.
- **Escoles Obreres de Jesús-Maria (1898-1907).** Santa Eugènia, 67. Sant Andreu.
Trasllat de la casa anterior. Alumnes: 400 (1901).
- **Ídem - Jesús-Maria Sant Andreu (1907).** Avinguda Meridiana, 392-400 - Passeig de Fabra i Puig, 126 (abans Rambla de Santa Eulàlia, 120-122). Sant Andreu.
Trasllat definitiu de les Escoles per a obreres a un edifici propi i més espaiós. Alumnes: 60 (1908); 160 (1910), segurament diürnes; 100-150 noies diürnes, 500-600 obreres nocturnes, i dominicals (1914). Incendiat en 1909, fou reobert en Juny de 1910. Religioses: 26 (1914); 25 (1927). També es va organitzar una congregació, activa en diverses activitats en el barri.
- **Secció Filial nº 1 “Concepción Arenal” de l’Institut Femení “Verdaguer”.** (1958). Passeig de Fabra i Puig, 108-112. Sant Andreu.
Batxillerat diürn.
- **Secció Filial nº 2 de l’Institut Femení “Verdaguer” (1963-67).** Passeig de Fabra i Puig, s/n. Sant Andreu.
Batxillerat nocturn. Cap a 1967 es trasllada a Badalona.
- **Col·legi de Jesús-Maria (1881-1884?).** Canuda. Barri Gòtic.
Col·legi Externat de pagament. Aquesta casa d’ensenyament té el seu origen en un Col·legi privat anterior, portat per una senyoreta anomenada Loretta Feliu. Quan aquesta va ingressar dintre de l’Institut, el Col·legi es va incorporar automàticament a la xarxa docent de les religioses. Aviat es va traslladar.
- **Ídem (1884?-1887?).** Sant Pere més Baix, 35. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Entre 1884 i 1887 apareix ressenyada aquesta casa d’ensenyança.
- **Ídem (1887?-1890).** Riera de Sant Joan. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Va durar molt poc, ja que mentres es construïa el nou edifici de la Dreta de l’Eixample.
- **Ídem (1890-1973).** Casp, 50-52 - Bruc, 29. Dreta Eixample.
Trasllat definitiu de la casa anterior, aquesta vegada a un edifici nou i ja definitiu. Col·legi Externat de pagament i Ensenyança elemental. Alumnes: 150 (1908); 180 (1910). Religioses: 45 (1927).
- **Jesús-Maria Sant Gervasi (1894).** Passeig de Sant Gervasi, 15 (abans 23). Sant Gervasi.
Col·legi-Internat de noies. 1ª ensenyança, i a la vegada ha anat fent funcions de Noviciat (1895-1972) i Seu Provincial (1896). Les religioses adquireixen la finca Moragas i s’instal·len a l’antic Hotel Tibidabo, però sense traslladar encara l’Internat. El mateix any comencen les obres, però s’han de paralitzar en 1894 per manca de fons a la vegada que s’inagurava el nou Internat. Només van quedar per fer el Saló

d'Actes (1904), i la Capella (1918-20), fins conformar l'edifici actual. En 1907 s'havien obert dues escoles gratuïtes: la de Sant Josep, i la de la Sagrada Família per serventes(dominical). Cap a 1920 s'accepten alumnes externes, i des de 1922 funciona la 2ª ensenyança. No tenien escola gratuïta, però aparixen congregacions de acció caritativa extramurs: escoles dominicals, cosir, assistència en l'Hospital de la Santa Creu.

La República no canvia la situació més que exteriorment, per ajustar-se al nou marc jurídic (1933). Però va obligar a traslladar el 2ª ensenyament a una Torre apart de l'edifici. En 1936 el Col·legi va servir com a Sanatori i Clínica Psiquiàtrica Municipal, i des de 1938 també fou Hospital de Guerra. No va patir desperfectes molt greus, i des de 1939 va tornar a funcionar. Les escoles gratuïtes no es reobren fins 1948, fonent-se posteriorment amb la resta del Col·legi. Des de 1965 l'Internat comença a desaparèixer. En 1983 comença l'ensenyament mixte.

Alumnes: 70 (1894); 80 (1908); 110 (1910); 238 (1934); 500 (1940); 1000 (1970); 1614 (1985). Religioses: 96 (1927).

- **Acadèmia Tibidabo (1933-36).** Avinguda Tibidabo (abans Avinguda Doctor Andreu). Sant Gervasi.

Apèndix de la casa anterior. Degut a les exigències legals imposades per la República, la 2ª ensenyança es traslladà a aquesta casa. L'alumnat i professorat era el mateix que abans del trasllat, però amb l'aparença secularitzada que era de rigor. Tancà amb la Guerra.

- **Jesús-Maria Gràcia (1901-1903).** Bonavista, 2. Gràcia.

Efímera fundació de la que es conserva tant la documentació d'apertura com la de la seva clausura. No va ser viable.

- **Centre de Nostra Senyora de Montserrat i Sant Pere Claver (1920).** Tamarit, 80. Poble Sec.

Centre portat per la Congregació Mariana de Jesús-Maria, amb ex-alumnes de l'Institut casades. Guarderia i 1° ensenyança. Les Religioses estaven vinculades des del principi segons es reflexa en la documentació d'apertura. Fins 1946 no fou totalment dependent de l'Institut.

- **Escola Cantina de Can Tunis (1920-1972).** Fèlix Macià, 27. Zona Franca.

Centre organitzat en torn de l'Església de Jesús-Maria, ja existent en 1908. Centre portat per la Congregació Mariana de Jesús-Maria, amb ex-alumnes solteres. L'entitat fou creada en 1904 per donar el Catecisme, i fou en 1920 quan es va construir el nou edifici. Des de llavors ja es van donar classes, amb Guarderia i 1ª ensenyança. En 1972 passà a ser portada per les Filles de la Caritat.

- **Orfanat de Natzaret. Casa de Família (1966).** Carretera d'Esplugues, 42. Pedralbes.

Orfanat de noies. Portat des de 1943 per les Hospitalàries de la Santa Creu, a partir d'ara passa a estar sota la seva gestió fins l'actualitat.

- **Col·legi Claudina Thevenet (abans Jesús-Maria) (1967).** Rambla del Caçador, 6-12. Guineueta.

- **Secció Filial nº 5 de l'Institut Femení "Infanta Isabel de Aragón" (1971?-75).** Rambla Caçador, 6-12. Guineueta.
- **Llar Infantil. Casa de Família (1977).** Trafalgar, 32 pral. Barri Gòtic.
Casa d'acollida de noies òrfenes o amb diversos problemes familiars. No passen de ser unes 10 ingressades. Ensenyament elemental i professional, però l'objectiu principal és l'acolliment.
- **Llar Claudina. Casa de Família (1982).** Concepción Arenal, 219 entresol. Sant Andreu.
Casa d'acollida de noies òrfenes o amb diversos problemes familiars. Establerta en dos pisos, tampoc té moltes acollides. Ensenyament elemental i professional, però l'objectiu principal és l'acolliment.

Comunitat dedicada expressament a l'ensenyament des dels seus inicis, la seva arribada a Espanya es produí dins el municipi de Sant Andreu (1850), posteriorment agregat a Barcelona. Van tenir un creixement molt lent, que no s'accelerà fins ben entrat el Segle XX i sempre centrades en grans ciutats i la costa mediterrània. Després també arribaren a Madrid i Euskadi, i en general han tingut una presència força abundant. Actualment estàn presents a unes 25 localitats espanyoles.

Malgrat ser una comunitat francesa, a diferència de les seves immediates precededores (Loreto i Sagrat Cor), la seva arribada no va suposar un ensenyament de pagament per èlits socials, però sí que utilitzaren la fòrmula de pagament per poder-se mantenir; així va nèixer l'Internat a Sant Andreu (1850). Bastant més tard, les religioses arriben al casc urbà de Barcelona obrint un Col·legi Externat al Barri Gòtic (1881).

L'establiment inicial de les religioses a Sant Andreu no manifestava cap compromís exprés amb sectors socials baixos o modestos, sinó una línia d'implantació similar a les Religioses de Loreto i Sagrat Cor basat en uns recursos més minsos: aquestes comunitats agrupaven el gruix dels sectors socials interessats en aquest tipus d'ensenyament, i Jesús-Maria va haver d'esperar per poder posar-se a la seva alçada. Així va quedar demostrar quan l'Externat es va traslladar des del Barri Gòtic a un gran edifici de la Dreta de l'Eixample (1890); i sobretot quan l'Internat es va traslladar a Sant Gervasi (1894) a un monumental edifici, amb l'afany de buscar una zona més apacible a causa del creixement urbà (i bàsicament obrer) de Sant Andreu, i confirmant una tendència a atendre als sectors socials de manera diferenciada. No obstant, no oblidaren els seus orígens, i a Sant Andreu manteniren una escola gratuïta obrera, en condicions més precàries. Durant molt temps, les Religioses foren la Congregació religiosa amb més popularitat i pes específic dins la població de Sant Andreu.

Amb aquests moviments, la posició de les religioses a la ciutat quedava fixada. Posteriorment, la fundació de Gràcia (1901-03) fou tan breu que no va tenir cap transcendència. Les cases del Poble Sec (1920) i Can Tunis (1920-72) van ser regides per Associacions d'alumne si antigues alumnes tutelades per les religioses, amb finalitats totalment caritatives i funcionament gens comparable als col·legis. La Setmana Tràgica cremà l'Escola de Sant Andreu, però es refé aviat. I amb la Guerra Civil les religioses van tenir la sort de no veure destruïda cap de les seves cases.

Es van mantenir estables durant unes dècades, fins que als anys 60-70 es dona una reestructuració general de la seva presència a la ciutat. En primer lloc obriren noves cases: un Orfanat a Pedralbes (1966) i un Col·legi al barri de la Guineueta (1967), on amés es demostra un nou enfoc cap a sectors socials senzills o problemàtics. Amb aquestes fundacions, tenien 7 cases obertes, una presència molt sobresalient; però immediatament es van tancar les cases de Can Tunis (1972) i l'Externat de la Dreta (1973). Això no suposava cap tipus de crisi, sinó la culminació d'una diversificació dels seus objectius dintre la societat completat amb l'apertura de petites cases d'acolliment per a noies joves (1977 i 1982).

La seva presència a la ciutat segueix sent molt important en nombre de cases, comparada amb la resta de comunitats; però també en comparació amb l'Institut a la resta de l'Estat, ja que Barcelona sempre ha sigut la seva plaça forta a Espanya (i dins la seva presència a tot el món, també és un enclau de pes).

19-MISSIONERES DE LA IMMACULADA CONCEPCIÓ

més conegudes com Concepcionistes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Lluïsa Cavin Millot a Mataró, en 1850.

Establert a Barcelona en 1851.

La seva finalitat és l'acció transformadora de la societat.

- **Col·legi de les Concepcionistes (1851-1869).** Gran de Gràcia, 196-208. Gràcia. Primer asentament de les Religioses, establertes a la Torre Trilla. No confondre amb el Col·legi de les Carmelites de la Caritat, que fundaren el seu Col·legi a Gran de Gràcia, 236 (1862).
- **Col·legi de Religioses de la Concepció (1864?-1877?).** Sant Andreu. *Nomenat en 1864 i 1877, segurament és un error: en realitat es tractaria de l'Asil de les Religioses de la Sagrada Família d'Urgell.*
- **Col·legi Immaculada Concepció (1860-1892).** Carme, 11 1º. Raval. Primer emplaçament verificat, i ja dedicades a l'ensenyament. Funcionen mentres es construeix el nou edifici pel seu trasllat, però per circumstàncies desconegudes continuen funcionant al barri fins 1892.
- **Col·legi Immaculada Concepció (1879).** València, 252 (abans 320). Dreta Eixample. Col·legi Externat de pagament per noies, i Seu Provincial. Amb Església. 1ª ensenyança. Incendiat en 1909, s'obrí provisionalment en Aragó, 235 en Octubre del mateix any. En 1915 ja tornen a estar en València. Estava comunicat amb l'edifici cremat fins que es restaurà del tot. Alumnes: 20 (1908); 40 (1910). Religioses: 42 (1927).
- **Col·legi Immaculada Concepció (1900-1992).** Passeig de la Bonanova, 35 (abans 47). Sant Gervasi. Col·legi Internat de pagament per noies, i Noviciat. Instal·lat a la finca senyorial de Can Altimira, que l'Institut va comprar en subhasta. En 1992 es va transformar en

Residència de religioses grans. Alumnes: 35 (1909). Religioses: 20 (1927), i 26 novícies.

- **Escola Parroquial (-1914?-).** Plaça de la Virreïna (abans de San Juan). Gràcia. Escola Parroquial per noies. Es parla de les Missioneres de la Immaculada Concepció de Maria, fent pensar que es tracta de les Concepcionistes. En tot cas duraren molt poc, perquè només va haver una referència. Alumnes: 100.
- **Casa (1933-1936).** París. Esquerra Eixample.
Es desconeix el seu ús. Però és molt possible que no es dediqués a l'ensenyament, donades les dificultats que als anys 30, durant la República, havia per desenvolupar activitats dcents i encara més per intentar qualsevol expansió.
- **Col·legi Maria Alfonsa Cavín (1970).** Rasos de Peguera, 108. Ciutat Meridiana.

Comunitat d'arrel catalana, es dediquen principalment a l'ensenyament i als ancians. S'han estés principalment per la província de Barcelona, i també tenen presència a la resta de Catalunya, Andalusia, Navarra i Saragossa; en total, a unes 25 localitats.

Molt aviat, un any després de la seva fundació i després d'una expansió inicial reduïda al Maresme (Mataró, Vilassar de Mar i Vilassar de Dalt), van arribar a Barcelona (1851). Destaaquen per ser la primera comunitat d'arrel tant catalana com espanyola instal·lada a la ciutat després de la Desamortització i l'Exclaustració de 1835 (i després de 16 anys). Al igual que les comunitats franceses dedicades a l'ensenyament arribades poc abans, les Concepcionistes segueixen un esquema d'implantació doble: una casa a la llavors independent Vila de Gràcia (1851-69), i una altra al casc urbà, en el Raval (1860-92). En aquestes cases inicials no està gaire clar quin era el seu plantejament educatiu inicial, si eren col·legis de pagament o escoles gratuïtes, donada la precarietat dels primers anys habitual en moltes comunitats. Però un fet excepcional és el seu establiment al casc urbà, que no es va donar al Barri Gòtic (com era i seria habitual en un futur), sinó en el Raval.

En tot cas, amb el temps van anar definint-se clarament per l'opció de pagament, al igual que la resta de comunitats arribades en aquesta època. Després de la desaparició de la casa de Gràcia (1869), amb la Restauració la Congregació agafà impuls. L'apertura d'una nova fundació a la Dreta (1879) ja és definida com a Col·legi Externat i dintre d'un barri molt més propici. Més tard abandonaren el Raval (1892), presentant un perfil habitual a l'època: Externat al casc urbà, Internat a la perifèria. Això culminà en 1900, quan adquireixen una luxosa finca a Sant Gervasi, i allà obren un Internat, deixant en evidència i el gran potencial que havia assolit la Congregació situant-se en una zona tan selecta com era el barri de la Bonanova. La posterior casa d'ensenyament gratuït a la parròquia de Gràcia (1914?) fou testimonial, o una errata.

La Setmana Tràgica destruï el Col·legi de la Dreta, i malgrat costar força feina i temps s'aconseguí reobrir. La Guerra Civil no va afectar greument a les cases, i des de llavors les religioses mantenen les seves activitats. Progressivament, amb el canvi dels temps hi ha un canvi de plantejaments que porta a fundar un Col·legi en un barri totalment oposat com era Ciutat Meridiana (1970), un dels suburbis més pobres i esquerps de la ciutat. A la vegada, el replegament sofert per moltes comunitats

femenines des dels anys 70 no va afectar a les religioses fins molt tard: l'antic Internat tanca (1992), convertint-se en residència de religioses grans.

20-FILLES DE MARIA - RELIGIOSES DE LES ESCOLES PIES

Conegudes com a Escolàpies.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Paula Montal i Nolasc Tenas a Figueres, en 1860.

Establertes a Barcelona des de 1856.

La seva finalitat exclusiva és l'ensenyança.

- **Col·legi de les Germanes Andarió (1857-1858).** Avinyó, 23. Barri Gòtic. Col·legi familiar, traspassat a les Escolàpies. Internat i Externat. Alumnes: 160.
- **Col·legi (1858-1867).** Avinyó, 20. Barri Gòtic. Trasllat de la casa anterior. Es tracta d'un altre Col·legi, portat per Josefa Espinós des de la seva fundació en 1824, i que a la seva mort fou traspassat a les religioses. Segurament devia de ser de dimensions més espaioses i funcionals.
- **Col·legi (1867-1873).** Pi, 5. Barri Gòtic. Trasllat de la casa anterior. Situada a la Casa del Baró de Maldà, que després fou ocupada pel Fomento de la Producción Nacional.
- **Col·legi Mare de Déu de les Escoles Pies (1873-1936; 1950).** Aragó, 302 (abans 362) - Llíria, 64 (abans 100). Dreta Eixample. Trasllat de la casa anterior. Col·legi Externat de pagament, amb part d'alumnes gratuïtes. Les religioses compraren aquest terreny en 1871, començant l'edificació del nou Col·legi a l'any següent. Però la lentitud de les obres va fer que no es pogués inaugurar fins 1876. Edifici molt complet, amb Col·legi, Convent i Església. En 1934 es transformà en "Acadèmia Montserrat", per adaptar-se a les circumstàncies vigents a la República. Destruït totalment en 1936, per manca de mitjans no es va poder reconstruir i obrir fins 1950. Alumnes: 100 (1908); 300 (1910). Religioses: 41 (1927).
- **Ídem (1944-50).** Ausias March, 37. Dreta Eixample. Després de la Guerra, les Escolàpies intenten reobrir el Col·legi d'Aragó-Llíria. Però degut a les destrosses han de llogar varios pisos dins d'aquesta finca per poder recomençar les classes amb el seu antic alumnat. Es va tancar quan el Col·legi va estar en bones condicions.
- **Col·legi Calassanç (1861).** Joan de Peguera, 42 (abans 24) - Muntanya. Camp de l'Arpa. Col·legi Internat de pagament, fins 1919 també fou Noviciat. En principi conegut com a *Colegio de las Escorialesas para señoritas*. Fins 1904 no va tenir ensenyament gratuït, amb una escola nocturna per obreres (50 alumnes en 1914), i una dominical. Incendiat en 1909, fou reobert en 1910. Alumnes: 85 (1908); 80 (1910). Religiosas: 15 (1927). I 15 novícies.
- **Col·legi Sagrada Família (1897-1902).** Gran de Gràcia, 61. Pis. Gràcia. Casa fundada en un pis, que per la seva petitesa es trasllada.

- **Ídem (1902-1958).** Travessera de Gràcia, 117 - Sant Cristòfol, 10-12 (abans 8). Gràcia.

Trasllat de la casa anterior a un edifici nou, possiblement pertanyent a les Teresianes que també hi donaven classes. Ensenyament gratuït, sense més detalls. 1ª ensenyança. En 1958 s'habilità com a residència universitària, fins desaparèixer en 1972. Alumnes: 140 (1908). Religioses: 14 (1927).

- **Pensionado San Francisco Javier. Cases Barates (1959-1977).** Turó de la Peira, s/n. Turó de la Peira.
Col·legi ubicat al Grup de cases Ramon Albó. Primer pensionat i després Externat.

Les Escolàpies van ser fundades amb l'únic objectiu de dedicar-se a l'ensenyament. Des del seu naixement van obrir cases molt espaiadament (però tancant molt poques), bàsicament per la província de Barcelona, i sempre en localitats de dimensions mitjanes. Posteriorment s'han estés per tot l'Estat, concentrant-se en zones molt com són les províncies de València, Saragossa, Madrid i Còrdoba. Actualment es mantenen en una trentena de localitats, majoritàriament a la costa mediterrània.

A Barcelona van arribar quan ja portaven una dotzena de fundacions a Catalunya, i ho feren amb un petit Col·legi de pagament al Barri Gòtic (1856). No fou pròpiament una fundació, sinó l'absorció d'un Col·legi laic però de pensament cristià. Poc després obren un Internat al Camp de l'Arpa (1861), llavors suburbi del municipi independent de Sant Martí de Provençals. En aquests temps apareixen anomenades esporàdicament com a "Escorialesas", nom popular que no va reeixir. Des del principi les seves cases es plantegen com a Col·legis, on també figuraria l'ensenyança gratuïta; però com a activitat molt més tardana. Crida molt l'atenció la fundació d'un Internat de pagament al Camp de l'Arpa (anomenat "Colegio de Señoritas"). Poc a poc, les religioses aconseguen els recursos i suports necessaris per construir a la Dreta de l'Eixample un nou edifici (1873) com a nou Externat, consolidant definitivament la posició de les religioses a la ciutat. Només a finals de segle hi ha un canvi de sensibilitat amb els sectors més desfavorits, amb l'apertura d'una Escola a Gràcia (1897) i la inclusió de classes gratuïtes a l'Internat (1904); però en horaris diferents a les internes.

Des de llavors les Escolàpies s'estabilitzen amb tres cases molt heterogènies: Col·legi, Internat i Escola, però amb una separació prou patent segons alumnats. Això es reflexaria amb la Setmana Tràgica, ja que l'Internat fou incendiat; i amb la Guerra Civil el Col·legi de la Dreta també fou cremat, quedant inútil durant gairebé 15 anys. Van trigar anys per refer-se totalment, però van aconseguir mantenir obertes totes les cases. Només a finals dels anys 50 va desaparèixer la casa de Gràcia (1958), veient-se compensada pel Asil de menors al barri del Turó de la Peira (1959-77), barriada sense cap atenció escolar. Mentres, els dos col·legis del Camp de l'Arpa i la Dreta es mantenen sense problemes.

21-GERMANES DEL NEN JESÚS

Conegudes com a Dames Negres, o Dames de Sant Maür.
Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Nicolás Barré a Sotteville (França), en 1662.

Establertes a Barcelona en 1860.

La seva finalitat és la propagació del Regne de Déu mitjançant l'ensenyança als més necessitats, vivint en comunidats apostòliques.

- **Col·legi de l'Infant Jesús (1860-1861).** Portal de L'Àngel, 10. Barri Gòtic.
Col·legi Externat de pagament per noies. Establertes les monges en 1860, obren l'escola a l'any següent en el mateix lloc. Situada a l'alçada de l'actual Plaça de Pi i Sunyer.

- **Ídem (1861-1863).** Gràcia.
Trasllat de la casa anterior, buscant un lloc més tranquil i apartat. Però degut a la distància que les Alumnes de Barcelona havien de recórrer diàriament, van decidir tornar a la ciutat.

- **Ídem (1863-1865).** Plaça Santa Anna. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior.

- **Col·legi de l'Infant Jesús (1865-67).** Sant Gervasi.
Col·legi Internat de pagament per noies. 1ª ensenyança. Poc després de tornar de Gràcia es va tornar a pensar en establir-se fora de la ciutat, però aquesta vegada creant un Internat, que així evités problemes de transport. D'aquesta manera, es traslladen a una caseta de Sant Gervasi i fundaren l'Internat.

- **Ídem (1867-1933?; 1939).** Avenir, 19 (abans 27) - Travessera de Gràcia, 55-65 (abans Travesera Solar, 78). Sant Gervasi.

Al poc temps d'establir-se a Gràcia, les Religioses pensen de fer una fundació més estable i viable. Aviat compraren uns terrenys, en els que van començar a bastir un nou edifici (1866-67). En 1867 es va inaugurar el nou Col·legi, amb grans jardins al seu voltant que progressivament van ser considerablement reduïts a causa de l'urbanització dels voltants, llavors totalment despoblats. Posteriorment s'accepten externes de pagament, i s'obre una escola gratuïta apart per externes pobres. A la vegada, s'obrí un Externat al Passeig de Gràcia (1867).

Incendiat en 1909, fou reobert en Octubre del mateix any. Des de llavors, el creixement poblacional i els plans urbanístics van dificultar l'expansió del centre: la perllongació d'Aribau i Santa Peronella, i l'eixamplament de la Travessera van reduir ostensiblement la superfície original. En 1914-16, 1931 i 1940 es construeixen nous edificis, mentre l'antic fou enderrocat després de la perllongació d'Aribau durant la Guerra. Però les tensions sorgides per aquests problemes van forçar a la comunitat a marxar cap a 1933.

En 1936 l'edifici fou utilitzat com a "Escuela García Lorca", depenent de l'Ajuntament, i Farmàcia Militar (Capella). Des de 1939 es retornà a la dinàmica habitual, i cap a 1960 l'alumnat gratuït deixa d'estar apart integrant-se dins el Col·legi.

Alumnes: 54 internes, 18 externes i 35 gratuïtes (1885); 150 (1908); 70 (1910); 80 gratuïtes (1914). Aproximadament devien ser 70 de pagament i 80 gratuïtes. Religioses: 14 (1885); 68 (1927).

- **Ídem (1933?-1936).** Via Augusta, 202 (abans Carril, 134). Sant Gervasi.
Trasllat temporal de la casa anterior. Degut a les tensions sorgides amb el nou règim republicà i els creixents problemes dels plans urbanístics, les religioses abandonen el

seu Col·legi i lloguen una Torre anomenada *Los Pinos*, propietat dels Comtes de Fígols. Allà van estar fins a la Guerra sota una imatge secularitzada, aconsellable i obligada degut a la legislació vigent. El Col·legi es va posar a nom d'una Societat Anònima, "Educació Femenina SA", per evitar la seva expropiació.

- **Escola Parroquial de Santa Anna (1863-1917).** Plaça de Santa Anna, 14. Barri Gòtic.

Escola Parroquial gratuïta per noies. Segons dades de l'Institut, en 1863 s'obre una escola que amb seguretat es tracta de l'Escola Parroquial que allà ja subsistia abans. També s'esmenta una escola apart a la mateixa plaça, que segurament degué ser una ampliació d'aquella. Fins 1914 s'esmenta explícitament a les Dames Negres, però l'escola segueix sortint fins 1922. De totes maneres, aquesta desaparegué segur en 1917 després de la mort del Mossèn encarregat del seu sosteniment. Alumnes: 49 (1908); 30 (1910).

- **Col·legi de l'Infant Jesús (1867-1925).** Passeig de Gràcia, 33. Pis. Dreta Eixample.

Col·legi Externat de pagament, obert en un ampli pis. Després de traslladar-se a Sant Gervasi en 1865 per obrir l'Internat, la manca de l'Externat començà a notar-se i van tenir que fundar un nou col·legi per cobrir aquest forat. Tancat en 1925, malgrat que segueix esmentant-se fins 1929. Alumnes: 130 (1908); 55 (1910).

- **Escola Parroquial del Bon Pastor (1966).** Estadella, 63-65 - Sant Adrià, 134. Bon Pastor.

Abans dita *Patronato-Escuela Padre Nicolás Barré*. A finals dels anys 20 o principis dels anys 30 les antigues alumnes de les Dames Negres inicien les seves activitats, però no està clara quina va ser la seva feina. En 1966 el centre passa a ser oficialment de l'Institut.

Les Religioses de l'Infant Jesús és una de les comunitats dedicades expressament a l'ensenyament més antigues del món, juntament amb les Monges de Lestonnac (també franceses). Conegudes genèricament a Espanya com a Dames Negres pel hàbit negre que sempre usaven, a determinades localitats se les coneix també com a Religioses o Dames de Sant Maür, especialment a Euskadi. A la resta del món també tenen altres noms populars.

La seva arribada a Espanya es produeix precisament a la ciutat de Barcelona (1860), fundant des de llavors molt poques cases disseminades per tota Espanya, primer a grans ciutats (Madrid, Burgos); i després, amb l'expulsions de la Llei de Combes (1903) algunes més a localitats més petites (Ondarribia, etc). En total, actualment encara es mantenen en unes 10 localitats espanyoles.

Des de la seva arribada a la ciutat tenen una expansió rapidíssima, a la vegada que cobrint tots els tipus d'ensenyament. En primer lloc, fundaren un Col·legi Externat en el Barri Gòtic (1861-65), que tingué una vida tan curta com agitada. A la vegada, en 1863 s'encarregaren de l'Escola Parroquial al mateix barri (1863-1917). Posteriorment, l'Externat es transformà en Internat, radicant-se definitivament a Sant Gervasi (1865) amb un nou edifici construït expressament. I la desaparició de l'Externat originà la creació d'un de nou a la Dreta de l'Eixample (1867-1925). En

només sis anys, les Dames Negres tenien 3 cases obertes amb un ensenyament variat: Internat, Externat, i Escola, en unes instal·lacions adequades.

Després d'aquesta ràpida implantació, les religioses van consolidar la seva posició a la ciutat que es pot considerar privilegiada i força prestigiosa. Però tant aviat com es consolidaren, iniciaren el seu replegament: curiosament, fou a principis de Segle quan va començar la seva decadència, tancant l'Escola (1917), i l'Externat (1925). L'Internat fou incendiat durant la Setmana Tràgica, però va sobreviure. La Guerra Civil podria haver suposat la seva desaparició total, però no va ser així: van resistir, i inclús van tornar a encarregar-se d'una Escola Parroquial, en aquest cas al barri marginal de Bon Pastor (1966). Actualment l'Internat és un Col·legi més, i l'Escola igualment es manté.

Amb tota seguretat, la seva arribada a la ciutat es va produir dintre de la moda d'importació de congregacions franceses d'ensenyament per les èlits barcelonines, iniciada en 1845; però arribaren molt tard en relació a la resta, i per això ocuparen una posició minoritària respecte a les anteriors. De fet, fou l'última Congregació d'aquest tipus que vingué a la ciutat, i lògicament el "pastís" de les èlits ja estava molt repartit. Això explicaria la seva lenta pèrdua de pes específic a la ciutat.

La seva pèrdua de presència a la ciutat també es va donar per la progressiva concentració de recursos de la Congregació en altres zones de l'Estat. Fins a principis del Segle XX, Barcelona era la ciutat que arreplegava el major nombre de recursos materials i humans: llavors, les tres cases barcelonines eren la meitat de totes les existents a Espanya. Posteriorment, les noves fundacions per tota Espanya (especialment a Madrid, on també es va traslladar la Seu Provincial) restaren recursos que es van destinar a altres fundacions.

22-RELIGIOSES DE LA MARE DE DÉU DE LA MERCÈ DE BARCELONA

Conegudes com a Mercedàries.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Lutgarda Mas i Pere Nolasc Tenas a Barcelona, en 1860.

La seva finalitat és la caritat en senyal de redempció al servei de la Fe.

- **Col·legi Mare de Déu de la Mercè (1860).** Sant Gervasi de Cassoles, 66. Sant Gervasi.

A mitjans de 1859 Nolasc Tenas adquireix una Casa-Torre amb jardí en el municipi de Sant Gervasi. Seguidament s'arreglà i condicionà per convertir-se en el primer convent del futur Institut de les Mercedàries, encara en formació. A mitjans de 1860 és ocupada, i poc després es va fer la fundació oficial de l'Institut. La casa es plantejà com a Col·legi d'externes i internes, Escola gratuïta per noies obreres, i classes dominicals. 1ª ensenyança. També funcionà com a Noviciat i Seu Provincial, des d'on partien les religioses de totes les fundacions posteriors. En un terreny afegit es construí l'Església actual (1886-1890). Principalment es va dedicar a l'ensenyança de noies de la població. Durant la Guerra la casa va servir d'Hospital de sang, sent retornada de nou en 1939. En 1974 es va tancar el Col·legi, però les activitats docents es van mantenir amb el Parvulari. Alumnes: 70 (1908); 55 (1910). Religioses: 43 (1927).

- **Col·legi (1877-1884?).** Palma de Sant Just, 1 1°. Barri Gòtic.

Primera fundació de l'Institut al casc urbà de la ciutat, amb religioses provinents de la Casa Mare de Sant Gervasi, encarregant-se del Col·legi d'una mestra laica que el va traspasar. Degut a la manca de mitjans i a la necessitat de trobar locals més amplis degut a la gran demanda, la casa va patir constants moviments posteriors.

- **Ídem (1884?-1887?).** Rosich, 3.
Trasllat de la casa anterior. Ressenjada en 1884 i 1887.
- **Ídem (1887?-1895?).** Banys Vells / Princesa. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. En aquest període estigué a dues direccions, sense que se sàpiga quan va ser el trasllat.
- **Ídem (1895?-1902).** Montcada, 1. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Ressenjada en 1895 i 1896.
- **Ídem (1902-1905).** Riera de Sant Joan, 20-22. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Ressenyat entre 1912 i 1922, segurament podia tenir altres usos.
- **Ídem (1905-1906).** Nova de Sant Francesc. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Segons algunes fonts, les Mercedàries passaren directament de Rosich a Cucurulla; per tant, el pas per les anteriors direccions fou molt efímer.
- **Ídem (1906-1911).** Cucurulla, 9. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior.
- **Col·legi Mare de Déu de la Mercè i Sant Pere Nolasc (1911-1919).** Plaça Reial, 12. Barri Gòtic.
Emplaçament gairebé definitiu. En aquesta etapa ja queda clar que es tracta d'un Col·legi de pagament. Apart, una escola dominical per obreres i serventes regida per ex-alumnes com obra post-escolar. Ensenyança i moralització.
- **Col·legi Mare de Déu de la Mercè (1919).** Provença, 283. Dreta Eixample.
Trasllat definitiu del col·legi. Es va comprar un terreny i es construí l'edifici, aconseguint-se per fi tenir-lo en propietat. Totes dues adreces apareixen simultàniament en 1920; per tant degué ser l'any del trasllat. Segueix sent Col·legi de pagament. Durant la Guerra el Col·legi va continuar funcionant com a casa d'ensenyament, sent retocat i millorat i no va patir destrosses. Posteriorment reformat i ampliat (1952-53), la casa presenta l'aspecte actual. Alumnes: 450 (1970).
- **Guarderia. Barriada del Polvorí (1959-1976).** Mare de Déu del Port, s/n. Montjuïc.
- **Ídem (1976-1978).** Segura, s/n. Montjuïc.
Trasllat de la casa anterior.

La fundació de les Mercedàries tenia com a objectiu el restabliment de l'antiga Orde Mercedària femenina, extinta a Barcelona des de 1835, però amb l'ideal missioner i

actiu més propi de l'Orde masculina traduït en l'ensenyament. Fundades al llavors independent municipi de Sant Gervasi (1860), la seva expansió ha sigut bastant reduïda, limitant-se en una primera etapa a algunes localitats pròximes a Barcelona (Martorell, Sant Feliu de Llobregat), i Saragossa (1867). Posteriorment donaren prioritat a fundar a la resta d'Espanya, principalment a grans ciutats: Sevilla, Valladolid, Santander, i Leganés. També han obert missions a Amèrica i Àfrica.

A la ciutat, les Mercedàries tenen una expansió molt lenta. La Casa Mare de l'Institut s'habilita com a Internat (1860), i anys després un Col·legi Externat en el Barri Gòtic (1877) que va tenir moltes dificultats per expandir-se. La manca de recursos materials i econòmics eren, amb aquesta Congregació, especialment asfixiants. Totes dues cases es plantejaren com cases de pagament combinat amb l'ensenyança gratuïta, i desenvolupant totes dues facetes alhora (això sí, en horaris diferents). Per tant, les Mercedàries segueixen les convencionalitats habituals dins l'ensenyament clerical, però sense les facilitats que obtenien altres comunitats.

Prosperaren molt lentament: prova d'això és que no van poder traslladar l'Externat a la Dreta de l'Eixample fins 1919 (40 anys després de la seva fundació), a un edifici modest però construït per tal efecte.

Des de llavors s'han mantingut, i inclús l'esclat de la Guerra Civil no va suposar danys greus a les dues cases. Poc donades a grans moviments, sempre es van limitar als seus dos col·legis sense provatures. Només van obrir una Guarderia a Montjuïc (1959-78), i després de tancar-la no van intentar res més.

Queda clar que si a la seva mateixa ciutat d'origen les Mercedàries han tingut tants problemes per créixer, això dona idea de la seva petitesa i limitacions per fer noves fundacions arreu: una constant habitual amb aquesta comunitat. La seva condició de Congregació d'ensenyança nascuda a Barcelona (hi han molt poques amb aquestes característiques, i les Mercedàries foren les primeres en néixer) no ha suposat cap avantatge ni preferència en especial.

23-ADORATRIUS ESCLAVES DEL SANTÍSSIM SAGRAMENT I DE LA CARITAT

Més conegudes com Adoratrius.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per María Miguela del Santísimo Sacramento a Madrid, en 1856.

Establertes a Barcelona des de 1861.

La seva finalitat és l'adoració del Santíssim Sagrament, i la rehabilitació i preservació de la dona marginada o en perill.

- **Asil de noies joves (1861-1865).** Portal de l'Àngel, 10. Barri Gòtic.
Casa-Asil de noies joves per reformar. Establertes de manera provisional, s'allotjaren amb les Dames Negres que havien arribat un any abans. Amb motiu de les obres per connectar el Portal de l'Àngel fins el Passeig de Gràcia, la finca és enderrocada i les religioses es veuen obligades a abandonar la finca.

- **Ídem (1865-1865).** Portaferriça, 13. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Establertes provisionalment a la Casa Malgarola, propietat de la Marquesa de Moya i destacada mecenes de l'Institut, mentre preparaven el trasllat a la casa següent.

- **Ídem (-1865?-).** Pont de la Parra. Barri Gòtic.
Possible trasllat de la casa anterior. En algunes fonts s'esmenta aquesta adreça, mentres l'Institut no la reconeix i només esmenta la de Portaferrissa. No hi han més dades.

- **Ídem (1865-1875).** Travessera de Gràcia, 39-43 (abans 1 / 63). Gràcia.
Trasllat de la casa anterior a una monumental Torre dita Can Moya, obtinguda gràcies a la Marquesa del mateix nom que la va cedir en testament, amés de llegar quantiosos mitjans econòmics que ajudaren a comprar els terrenys de la casa posterior. En 1868 s'obrí el Noviciat. Va ser assaltat en 1873, però les Religioses mai van abandonar la casa. Inclús en 1869 van acollir a les Agustines, que sí havien sigut expulsades del seu Convent.

- **Col·legi de la Mare de Déu del Roser (abans Casa-Refugi i Escola de la Mare de Déu dels Desamparats) (1875).** Consell de Cent, 214 - Casanova, 65 (abans 79). Esquerra Eixample.

Trasllat de la casa anterior. En 1871 es van adquirir els terrenys, però degut a l'inestabilitat viscuda aquells anys no es va poder inagurar fins 1875. Establiment definitiu amb un edifici nou que comprén Convent, Correccional, Escoles i Església.

En un principi, la casa funciona com a l'Asil-Correccional de joves d'ingrés voluntari. De 15 a 25 anys, fins que es poden col·locar. Internes: 79 (1899); 80 (1914).

Per altra banda, des de 1900 s'obre una escola gratuïta per noies externes. Alumnes: 76, 116 matriculades (1914). No fou incendiat en 1909: aconseguiren defendre's. Però fou cremat i totalment destruït en 1936. Religioses: 30 (1899); 34 (1927).

- **Asil - Col·legi de Nostra Senyora del Bon Consell (1864-1870).** Plaça de Comas - Molins, 1-11 - Les Corts (abans Mayor) - Avinguda Diagonal - Joan Güell. Les Corts.

Casa situada a la Masia dita Can Duran o Can Feló on s'obre l'Asil en règim de lloguer, portat per les religioses i gestionat per una Junta de Senyores. En 1870 les religioses el deixen, passant la seva gestió a les Dominiques de la Presentació.

Les Adoratrius tenien com a objectiu primordial la preservació de nenes i joves en perill de anar pel mal camí (segons el pensament de l'època), i similarment el redreçament d'aquelles que ja estiguessin malmeses des del punt de vista moral. Des d'aquest punt de vista el seu objectiu eren fonamentalment noies en plena adolescència, reeducant-les i ensenyant aquells oficis que podien ser més útils. Però també es van dedicar a l'ensenyament de nenes i joves, a mode de complement de la seva feina rehabilitadora, com a activitat preventiva per evitar l'aparició de nous casos de joves moralment descarriades.

Donat que la seva fòrmula era molt novedosa, aviat va rebre suports a la seva tasca i s'expandí per tota Espanya. Principalment s'establiren a les grans ciutats, regint Correccionals en general apartats del casc urbà. Apart de la primera fundació a Catalunya, que fou a Barcelona, també arribaren a Girona (1892), Badalona (1917, desapareguda), i Sant Just Desvern (1969). Actualment es mantenen a unes 40 localitats de l'Estat.

Arribades a la ciutat en 1861, van tenir uns inicis inestables amb constants canvis d'allotjament al Barri Gòtic, i després a Gràcia. Però gaudiren des de bon principi d'un mecenatge adequat que les proporcionava els allotjaments amplis i suficients per desenvolupar les seves activitats. Després d'obrir una segona casa molt breu a Les Corts (1864-70), les circumstàncies polítiques no afavoriren una consolidació ràpida. Per fi, en 1875 es va construir a l'Esquerra de l'Eixample un gran edifici gràcies a generoses donacions que ajudaren al seu aixecament i creien en la útil presència de les Adoratris a la ciutat. La casa era un Correccional per joves, allunyat del centre urbà (llavors, l'Esquerra de l'Eixample estava pràcticament buit), de caràcter obert (ingrés voluntari), i amb una tasca de rehabilitació basada en duen a terme la religió, la moral, i el treball. Amés, treia de la circulació pública a elements socials "indesitjables". Després van incorporar una Escola gratuïta (1900) en dependències del mateix edifici.

Més tard, amb el canvi dels temps i quan aquest tipus d'institucions ja no eren necessàries, les religioses van anar reconvertint les seves cases: unes en col·legis, altres en centres d'atenció a marginats. En aquest cas, donades les grans dimensions de l'edifici i la seva presència enmig d'un casc urbà amb demanda educativa potencial, es va decidir que el Correccional i l'Escola fossin convertides en Residència de noies i Col·legi respectivament. La conversió ha funcionat, i han pogut mantenir-se fins l'actualitat.

24-CAPUTXINES DE LA MARE DEL DIVÍ PASTOR

Més conegudes com Monges de la Divina Pastora.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Josep Tous i Soler a Ripoll, en 1850.

Establert a Barcelona des de 1862.

Dedicades a l'educació i les missions.

- **Col·legi de les Germanes Llopart (1862-1863).** Bou de la Plassa Nova. Barri Gòtic.
Primera casa a Barcelona, fent-se càrrec d'un Col·legi familiar.
- **Col·legi Divina Pastora (1863-1865).** Sant Pere més Alt, 3. Pis. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Es tracta d'un pis, que aviat queda estret i imposa un nou trasllat.
- **Ídem (1865-1877).** Torrent de Jonqueres, 1 - Plaça de Jonqueres (ara Bilbao). Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1877).** Bailén, 38-40 (abans 48). Dreta Eixample.
Col·legi Externat de noies. Ensenyança de pàrvuls i elemental. També hi han classes dominicals per serventes i obreres. Trasllat definitiu de la casa anterior en un edifici de nova planta, exprès per l'Institut. Amb capella interior (1884). També hi han associacions de beneficència, com les Escoles Dominicals de la VOT per a serventes, fundades pels Pares Caputxins en 1906 i integrades com a servei afegit del Col·legi. O el *Ropero de pobres del Rosario*. Alumnes: 146 (1910); 194 dominicals (1914). Religioses: 40 (1927).

- **Col·legi Josep Tous (abans Divina Pastora) (1892).** Begur, 12-20 (abans Doncellas). Sants.

Col·legi de pagament per noies. El seu origen es situa en una casa comprada per una particular per fundar un Convent de Carmelites Descalces (Begur, 12). Però van anar marxant totes, i la senyora decidí obrir un Col·legi de noies i posteriorment ingressa a la Congregació de Caputxines incloent la casa com a dot. El Col·legi es manté, afegint-se el Noviciat (1893-1907), que després va passar a Sarrià. No van patir destrosses en 1909. Amb 1ª ensenyança, cap a 1920 ja havia incorporat la 2ª ensenyança. Les classes eren diürnes per nenes de bona posició del barri, i les nocturnes per les noies treballadores. Per aquestes darreres es va fundar un Patronat de senyores que ajudaven a les classes. En 1936 no fou incendiat, però sí saquejat i va servir com a Escola durant la Guerra. Molt malmés, fou reobert en 1939 amb certa precarietat, funcionant ja a l'any següent amb tota normalitat. Des de 1946 s'incorporà la secció de pàrvuls. Als anys 60 desapareix la separació de classes de pagament i de patronat (1961), es va renovar totalment el centre (1965), i s'afegiren noves construccions (Begur, 14-20, 1968) que perfilaren el centre tal com és ara. L'incorporació d'estudis professionals (1971) completaren l'oferta educativa, i en 1976 el centre adoptà la seva denominació actual. Alumnes: 20+100 (1908); 130 (1910). 1ª ensenyança. Religioses: 17 (1927).

- **Secció Filial nº 6 de l'Institut Femení “Infanta Isabel de Aragón” (1970-76).** Begur, 12-20. Sants.

- **Col·legi Divina Pastora (1913?-1929).** Jocs Florals, 33 (abans Sant Josep). Sants. Possible ampliació de la casa anterior. Escola dominical per serventes. Ja funcionava abans com escola de nois, apareixent així fins 1915, i sense adscripció a cap institut religiós (possiblement estiguessin vinculades al *Centro Católico de Sants*). En 1913 apareix vinculada a les Caputxines, i en 1920 ja surt com a “Col·legi Divina Pastora” per noies. Segurament funcionés com ampliació de les escoles nocturnes del Patronat de la casa de Begur, que per manca d'espai es reforçarien amb aquest local ja existent abans.

- ***Casa de ensenyança (1895?-1896?). Sant Pere més baix, 55 1°. Pis. Barri Gòtic.*** *Es tracta d'un error: en realitat es refereix a una casa de les Filles de la Caritat.*

- **Col·legi Divina Pastora (1896-1923).** Ter, 5. Clot.

Escola per noies de classe modesta, sembla que gratuïta. 1ª ensenyança. L'escola va desaparèixer en 1923, però sembla que es va mantenir una comunitat almenys fins 1927. Religioses: 11 (1927).

- **Col·legi Divina Pastora (1898-1936).** Passeig de la Bonanova, 96 (abans Bisbe Morgades, 2) - Carrasco i Formiguera, 2 (abans Capmany, 1). Sarrià.

Col·legi Internat de pagament. Amés, Seu Provincial i Noviciat. Hi han dades que afirmen que les seves dependències eren cedides per donar apart classes gratuïtes a noies de la Vila de Sarrià, a càrrec d'altres organitzacions. No sofrí danys en 1909, però fou incendiat i destruït en 1936. En 1939 el solar va ser venut i ja no tornaren. Religioses: 36 (1927), i 19 novícies.

- ***Casa (1928?-1929). Consell de Cent, 596. Camp de l'Arpa.***

En 1929 s'esmenta per primera i única vegada aquesta casa, sense aclarir el seu ús. Possiblement es tractés de la comunitat del Col·legi del Clot, tancat en 1923.

La comunitat va nèixer inspirant-se en l'esperit Caputxí, i dedicant-se principalment a l'ensenyament. Durant molts anys han tingut un caire merament local, ja que la seva expansió s'ha reduït pràcticament a nombroses poblacions de la província de Barcelona, i algunes de Girona. Crescut principalment durant el Segle XIX, des de llavors no han fundat pràcticament res a Catalunya i molt poc a Espanya. Curiosament, el seu primer intent de fundar a Madrid (1864), va donar com a resultat el naixement de les Oblates del Santíssim Redemptor (arribades a Barcelona el 1894). I del segon (1872) va nèixer la comunitat de les Franciscanes Pastores (arribades a la ciutat en 1944). Actualment mantenen 14 cases a Espanya, 11 de les quals es troben a la província de Barcelona; la resta es troben a Madrid, Bilbao i Cieza (Múrcia).

Arribaren a la ciutat molt aviat (1862), quan només tenien en total dues cases en funcionament. Instal·lades en condicions molt precàries en el Barri Gòtic, lentament aconseguen els recursos necessaris per construir un nou Col·legi a la Dreta de l'Eixample (1877) i traslladar-se allà. Al cap d'un temps, i quan sembla que s'han estabilitzat i disposen dels recursos materials i humans suficients, emprenen una expansió fulgurant amb cases de tipologia molt variada: obren un Col·legi de pagament a Sants (1892), una Escola gratuïta al Clot (1896), i un Internat a Sarrià (1898). Tant a Sants com al Clot foren les primeres religioses en fundar una casa d'ensenyament. Des de llavors les religioses no en funden res més, però es mantenen amb bona acceptació; prova d'això és la sucursal del Col·legi de Sants (1913), senyal de demanda.

A principis del Segle XX l'Institut detura el seu creixement general, reflexant-se idènticament a la ciutat. En aquesta etapa expansiva a la ciutat, les religioses s'han caracteritzat per obrir cases en barris molt dispars i per alumnats molt diferents. I sembla que no van saber ser suficientment polivalents, ja que des de llavors començaren les desaparicions: es tancà l'escola del Clot (1923), que malgrat ser la única que havia (i que ha hagut) en el barri, va desaparèixer per incompatibilitat amb el seu caràcter obrer i anticlerical. La sucursal del Col·legi de Sants va desaparèixer a finals dels anys 20, i finalment la Guerra Civil va destruir completament el Col·legi de Sarrià (1936). Per tant, van desaparèixer les cases socialment més extremes, quedant en peu els Col·legis de classe mitja-baixa.

Des de llavors ja no han hagut més variacions.

25-CARMELITES MISSIONERES

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundades pel Beat Francesc Palau a Ciutadella (Menorca), en 1860.

Establertes a Barcelona des de 1862.

Les seves finalitats són l'ensenyament cristià, assistència sanitària, i missions.

- *Santa Creu de Vallcarca (1862-1885). Ticià, 5 (abans Santa Creu). Vallcarca.*

Casa inicial de l'Institut a la ciutat, que mai va tenir ensenyament. Va fer de Casa Mare, Noviciat i casa de formació de les religioses per les seves activitats de docència i sanitat. En 1885 es va incorporar a la casa ja existent a Gràcia.

- **Casa de Carmelites - Grup Penitents (1895?-1989).** Ticià, 21-29 (abans Santa Creu) - Passeig Vall d'Hebron (abans Carretera de Sant Cugat / Violeta, 25). Horta.

Reobertura de la casa anterior, molt aprop del seu emplaçament original. Ara únicament com a establiment sanitari (dita Clínica l'Aliança des de 1934).

- **Col·legi de Sant Josep (1879-1891).** Gran de Gràcia, 243. Gràcia.

Casa fundada segons el pensament de l'Institut: combinant tares d'ensenyament amb tasques sanitàries. Creada amb el suport de la *Congregación de la Caridad Cristiana*. Com que des de 1885 també exercí les funcions de Casa Mare, Noviciat i Casa de Formació (després del tancament de la casa inicial de Vallcarca), s'imposava buscar un lloc més funcional. Als pocs anys es traslladaren a un edifici construït per elles.

- **Ídem (1891).** Montseny, 31-39 (abans Angel, 55). Gràcia.

Trasllat de la casa anterior. En 1889 es compren uns terrenys al carrer Àngel, 53 i 55, on al cap de dos anys comencen les obres de construcció del nou edifici. Aquest s'acaba en 1891, sent ampliat en 1900-01. Ensenyança de noies i assistència de malalts les 24 hores. Amb classes diürnes, nocturnes i dominicals. Incendiat en 1909, fou reobert el mateix més d'Agost. També fou incendiat en 1936.

Alumnes: 40 diürnes, 37 nocturnes, 20 dominicals (1891); 90 (1908); 90 (1910). Religioses: 21 (1901); 34 (1927).

- **Casa d'Ensenyança (1879-1879).** Nou de la Rambla, 40 2º (abans Conde del Asalto). Raval.

Casa d'ensenyança oberta en el Raval, que no va durar més que uns pocs mesos. Fou obert per dues novícies, per donar ajuda econòmica al Noviciat de Vallcarca. Però una ho va deixar, i l'altra el va voler continuar independentment com a seglar. Va fracassar i tancà de seguida.

- **Casa d'Ensenyança (1883-1884).** Ferlandina. Raval.

Dedicada a l'ensenyament. Per motius de supervivència, es fusionà amb la casa següent formant una comunitat única.

- **Casa de Beneficència (1883-1884).** Comtal. Barri Gòtic.

Dedicada a la vetlla i atenció de malalts. Per motius de supervivència, es fusionà amb la casa anterior.

- **Casa d'Ensenyança i Beneficència (1884-1895?).** Abaixadors, 2. Barri Gòtic.

Fusió de les dues cases anteriors, donant com a resultat una casa d'ensenyament i de vetlla de malalts.

- **Casa de Beneficència (1895?-1896?).** Basea, 31. Barri Gòtic.

Possible trasllat de la casa anterior, a una antiga casa senyorial del Segle XVI dita *Can Serrallonga*. Apareix referida en 1895 i 1896 com a Casa de Beneficència a càrrec de les *Carmelitas Terciarias Descalzas*, el nom habitual que rebien llavors aquestes religioses i difícilment podria tractar-se d'un altre Institut de Carmelites. Ni

el mateix Institut l'esmenta; per tant, va ser un emplaçament brevíssim. La finca va desaparèixer cap a 1909 amb l'obertura de la Via Laietana i es trobava a l'alçada dels números 11-12; però en tot cas, cap a 1900 ja es va produir el trasllat a l'establiment següent.

- **Escola de Beneficència de Santa Maria del Mar (1896?-1975).** Banys Vells, 9 1º (abans 3). Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior. Esmentada des de 1901. Més tard apareix com a Escola Parroquial gratuïta de noies, adscrita a les escoles parroquials de Santa Maria del Mar. Alumnes: 60 (1908); 65 (1910). Religioses: 10 (1901).

- **Patronato del Obrero de Sants (1898-1909?).** Rosés, 54. Sants.
El Patronat fou creat gràcies al Marquès de Comillas, tenint la seva secció sanitària a càrrec de les religioses. La part d'ensenyament es va incorporar posteriorment, però sembla que no va trigar gaire i es va fer després del trasllat.

- **Ídem (després Col·legi de Santa Teresa de Jesús) (1909?-1958).** Puiggarí, 2 (abans Jesús) - Vallespir, 50. Sants.

Trasllat de la casa anterior. Es va adquirir un local nou, on es va establir l'escola i que va afavorir la supervivència de la casa, fins llavors molt precària i a punt de desaparèixer. Ensenyança gratuïta de noies i assistència de malalts. L'escola apareix esmentada des de 1909. Alumnes: 40 (1909); 200-250 (1930). Religioses: 5 (1901); 7 (1927).

- **Ídem (1958-1992).** Puiggarí, 1-7 - Vallespir, 74. Sants.

Trasllat de la casa anterior.

- **Asilo Amparo de Santa Lucía per cegues (1901-1902).** Verneda.

Asil Internat de dones i noies cegues pobres, sense límit d'edat. Instal·lat a un xalet totalment retirat de qualsevol nucli urbà, a mig camí del Clot i la Sagrera, i a escassa distància de l'Església parroquial de Sant Martí.

- **Ídem (1902-1909).** Buena Suerte (actualment Ronda del Guinardó, entre Lepant i Cartagena). Guinardó.

Trasllat de la casa anterior a un edifici nou, gràcies a les gestions dels Germans Maristes.

- **Ídem (1909-1968).** Avinguda del Tibidabo, 8 (abans Avinguda del Doctor Andreu, s/n). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior. En 1905 les religioses van rebre el donatiu d'un terreny a l'Avinguda Tibidabo, on van construir un gran edifici. Des de 1920 van rebre el patrocini de la Caixa de Pensions per sostenir l'obra. Internes: 44 (1910). Religioses: 11 (1914); 10 (1927).

- **Ídem (1968-1977).** Teodor Roviralta, 55. Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior.

També conegudes antigament com a Carmelites Terciàries Descalces de Barcelona, per diferenciar-les de les Carmelites Terciàries Descalces de Tarragona (actualment

Carmelites Missioneres Teresianes), arribades a Barcelona en 1916. Totes dues comunitats tenen un origen comú, però en 1872 es van escindir en dos. D'aquí els seus noms populars, que encara perduren. Es van aconseguir reunir durant un breu període (1925-29), però no va tenir continuïtat.

Les Carmelites Missioneres es van expandir bàsicament per Barcelona i al voltant, i en menor grau per la resta de Catalunya. Posteriorment s'expandiren per la resta de l'Estat. Actualment es mantenen a unes 55 localitats, repartides per tota Espanya.

Aquesta comunitat es caracteritza per combinar les tasques docents amb les sanitàries en totes les seves cases, finalitats entrelaçades i compatibles segons els seus estatuts. En qualsevol cas, la seva feina està plantejada com fonamentalment assistencial i caritativa amb els pobres i necessitats.

La comunitat neix a la Vila d'Horta, dins el barri de Vallcarca (1862), abans de produir-se la separació en dues congregacions. Als seus primers anys van tenir una vida molt precària, i no fou fins 1879 que començaren la seva expansió. Pel seu objectiu fonamentalment assistencial, totes les seves cases obertes foren enclavades en barris modestos i combinant tasques d'ensenyament i sanitàries: Escoles a Gràcia (1879), Barri Gòtic (1883), Sants (1909?), i un Asil de cegues a Sant Gervasi (1901), que malgrat trobar-se des de 1909 en aquest barri, no es va veure condicionat pel seu caràcter selecte. Apart, a posteriori també van tenir algunes cases dedicades únicament a la sanitat (destacant l'Institut Frenopàtic de Les Corts).

Aquesta activitat tan lligada única i exclusivament a sectors socials inferiors causà que les seves cases tinguessin força dificultats per sobreviure, però sense desaparèixer. Amb el temps van anar abandonant la duplicitat d'usos, i totes les Escoles van abandonar les tasques sanitàries per concentrar-se en el factor educatiu. Amb la crisi dels anys 70 van anar desapareixent progressivament: Barri Gòtic (1975), l'Asil de cegues (1977), i Sants (1992), quedant només la casa de Gràcia. En canvi, han anat mantenint-se millor amb les tasques sanitàries.

26-GERMANES DOMINIQUES DE L'ANUNCIATA

Conegudes com a Dominiques del Pare Coll.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat pel Beat Francesc Coll a Vic, en 1856.

Arribat a Barcelona en 1863.

La seva finalitat és comunicar el missatge de salvació a través de l'ensenyament.

- **Col·legi Nostra Senyora de les Mercès (després Mare de Déu de la Mercè) (1863).** Ramon Batlle, 39-41 (abans San Pablo / Aristóteles). Sant Andreu.

Col·legi de pagament per noies. Establertes primer a una casa de lloguer d'imprecisa localització, es traslladaren a un edifici propi. L'ensenyança s'anomena des de 1895. Religioses: 25 (1927).

- **Col·legi Santa Caterina de Siena (1875).** Campoamor, 49 (abans 63) (abans Cortada). Horta.

Col·legi de pagament per noies, combinat amb l'assistència sanitària. Convent amb Església (1903). Incendiat en 1909, no es tornà a obrir fins Decembre de 1913. Religioses: 40 (1927).

- **Casa (1875-1876).** *Sant Pere Mitjà. Pis. Barri Gòtic.*
Fundació inicial de l'Institut dins el casc urbà de la ciutat, sense ensenyament. Van instal·lar-se buscant un local més espaiós per dedicar-se a l'ensenyament.

- **Casa d'Ensenyança (1876-1876).** Comtal. Pis. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Lloc més espaiós, on va obrir classes diürnes i nocturnes. Però al poc temps els locals es quedaren petits i es tornen a traslladar.

- **Casa d'Ensenyança i Pensionat de Senyores (1876-1884?).** Sant Pere més Alt. Pis. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Un gran pis, molt més espaiós, que sí oferia condicions més adequades. Continuen les classes diürnes i nocturnes. Des de 1880 incorporen una Residència de senyores grans. Malgrat el costós lloguer, les religioses aguantaren i només van marxar a causa del soroll d'una fàbrica situada a la mateixa finca.

- **Casa d'ensenyança de Dominiques (1884?-1887?).** Riera de Sant Joan, 19, 1º. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Augmenta el nombre de senyores acollides, però disminueixen les alumnes. Casa esmentada en 1884 i 1887 en aquesta adreça com a Casa d'Ensenyança de Dominiques, que sembla amb tota seguretat que és aquesta.

- **Col·legi Santa Catalina de Siena i Asil del Salvador dels Pàrvuls (1887?-1909).** Mercaders, 21 1º. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior al pis d'un antic palau. Continua la seva funció com a Col·legi de pagament per noies. Des de 1896 fins 1901 funcionà un Asil de noies anomenat "del Salvador dels Pàrvuls". A causa de l'apertura de la Via Laietana va tenir que traslladar-se. Alumnes: 25 (1902).

- **Ídem (1909-1936).** Trafalgar, 50-52. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior, llogant diversos pisos de la finca. El Col·legi prosperà, i en 1917 inclús va llogar un altre pis de la finca. Amb 1ª ensenyança, en 1917 el centre ja tenia 2ª ensenyança i inclús de Magisteri. Alumnes: 60 (1908 i 1910). Religioses: 16 (1927).

- **Col·legi Nostra Senyora del Roser (1875-1972).** Elisabets, 19. Raval.
Col·legi de pagament per noies i Seu Provincial. En aquest cas no s'esmenten activitats sanitàries. Religioses: 22 (1927).

- **Ídem (1972-1987).** Àngels, 18. Raval.
Trasllat de la casa anterior.

- **Col·legi Mare de Déu del Roser (1876).** Amílcar, 10 (abans San Cristóbal / Nacional). Vilapicina.
Casa d'ensenyança, ressenyada des de 1887. Escola diürna de noies, i gratuïta per treballadores. Alumnes: 50 (1909); 80 diürnes (1914).
Les escoles parroquials també es troben en l'edifici, però no està clara la participació de les Monges. Religioses: 6 (1927).

- **Secció Filial nº 4 de l'Institut Femení "Verdaguer" (1966-1982).** Amílcar, 10. Vilapicina.

- **Casa de Dominiques de l'Anunciata (1887-1890).** *Blasco de Garay. Poble Sec.* Podria ser una errata, ja que apareix en una únic font. Si no, seria una casa fundada por aquestes religioses i que als pocs anys passaria a les Franciscanes Missioneres fins l'actualitat.

- **Col·legi (1924-1934).** Rambla Volart. Guinardó.

Oberta com a sucursal del Col·legi de Vilapicina, que a l'any següent va passar a dependre del Col·legi d'Horta i en 1928 s'establí com a casa independent i la seva comunitat va passar a residir a la mateixa casa. S'allotjava a la Villa Vicenta, casa molt semblant a les característiques generals del barri: classe mitjana i retirat del casc urbà.

- **Col·legi-Escola Parroquial del Guinardó (1934-1936).** Avinguda Mare de Déu de Montserrat, 144. Guinardó.

Trasllat de la casa anterior. El Sacerdot de la Parròquia del Guinardó va fer construir un nou edifici destinat a Escoles Parroquials, i el va oferir a les religioses per instal·lar-s'hi. Així ho van fer poc després, afegint un nou alumnat al ja existent anteriorment gràcies als espaisos locals. Va desaparèixer en 1936, quan la manca de recursos va obligar a les religioses a mantenir-se només als Col·legis propis. En certa manera van ser substituïdes a la Parròquia per les Missioneres Cor de Maria (1941-67).

- **Patronat de Nostra Senyora de la Soledat (1924-1936).** Segre, 35 (abans Torroja, 1). Sant Andreu.

Escola diürna i nocturna de noies i adultes. Patronat promogut per un Sacerdot, consistent en una *Escuela Popular Católica* gratuïta per a nois i noies. Ja existent cap a 1910, les Dominiques se'n encarreguen de l'ensenyança de les noies des de 1924. La casa continuà patrocïnada i financïada pel Patronat, i les Religioses només hi participaven com a mestres. Sucursal del Col·legi de Sant Andreu, també la van deixar amb la Guerra. Molt més tard (1950), van ser substituïdes per les Salesianes. Alumnes: 160 (1910).

- **Col·legi Santa Rosa de Lima (1962-1986).** Chapí, 71 (abans 91). Horta.

Les Dominiques de l'Anunciata són una comunitat de fundació catalana, dedicada exclusivament a l'ensenyança, tot i que a alguna casa s'especificava la sanitat com a activitat afegida i complementària. Els seus primers anys van ser d'una expansió fulgurant i per tot el principat, bàsicament per poblacions mitjanes i petites: fins 1890 aconseguiren obrir una mitjana de 5 cases noves per any, moderant-se des de llavors. Només ben entrat el Segle XX passaren a la resta de l'Éstat, primer a Astúries i València, i després a tot l'Éstat. Actualment es mantenen a unes 75 localitats, repartides per tota Espanya.

La seva arribada en 1863, set anys després de la seva creació, pot donar a entendre que Barcelona fou un objectiu important per aquesta comunitat; però no ho sigué, ja que llavors les religioses ja havien fundat a més de 30 poblacions catalanes. Per tant, Barcelona fou un objectiu secundari en la seva expansió. I no s'establiren a la ciutat mateixa, sinó al llavors municipi independent de Sant Andreu. No fou fins 1875, que

en un escàs interval de dos anys dugueren a terme una gran expansió fundant quatre cases: al Raval (1875-1987) i Barri Gòtic (1876-1936), establint-se al casc urbà de la capital. Amés reforçaren la seva presència a la perifèria amb sendes cases a Horta (1875) i Vilapicina (1876), concentrant-se clarament en cobrir la part nord-est del pla de Barcelona. La dubtosa fundació del Poble Sec (1887-90) fou molt breu, i confirmà aquesta tendència geogràfica. La Setmana Tràgica no va suposar cap desaparició.

Als anys 20 iniciaren una segona fase d'expansió, obrint sucursals dels seus Col·legis ja existents: la sucursal de Sant Andreu (1923-36); i la del Guinardó (1924-36) com a sucursal del Col·legi de Vilapicina. D'aquesta manera, les Dominiques van passar a ser la comunitat religiosa femenina amb més cases d'ensenyament a la ciutat: 7 cases en 1925 (només per sota de les Filles de la Caritat), i refermant la seva presència en el Nordest barceloní. No s'ha pogut verificar en tots els casos que les cases fossin col·legis de pagament, però sembla que aquest era el sistema utilitzat en totes: sempre són denominades com a Col·legis, i gaudeixen d'una estabilitat i longevitat pròpia d'aquestes cases d'ensenyament. A les sucursals posteriors el sistema fou diferent, predominant la gratuïtat.

La Guerra Civil eliminà les sucursals, de sostenibilitat més feble, i la casa del Barri Gòtic, deixant l'Institut amb 4 cases a la ciutat. L'apertura d'una nova casa a Horta (1962-86) insistia en la seva presència en aquella àrea de la ciutat. A mitjans dels 80 semblava que l'Institut trontollava amb el tancament de la casa d'Horta (1986), i la del Barri Gòtic (1987), però no va ser més que una reestructuració. Actualment es mantenen a la seva zona Nordest de la ciutat (Sant Andreu, Horta i Vilapicina), i han abandonat el Casc Antic.

Les seves fundacions deixaven clar que es buscava obrir cases de similars característiques: atenent nuclis de població petits i de classe social mitja-baixa, encara molt mancats de tot servei educatiu. Per tant, atenent a un segment social intermig. Són cases que centralitzaven la docència de tot un nucli poblacional, mai obrint cap Internat (propri d'èlits locals), però tampoc fundaren a cap zona molt marginal. A Horta, Vilapicina i Guinardó foren les primeres religioses en arribar, i van passar varies dècades fins que apareguessin altres comunitats per aquells barris.

27-GERMANES DE LA SAGRADA FAMÍLIA D'URGELL

Conegudes como Religioses de la Sagrada Família.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat por Anna Maria Janer en la Seu d'Urgell en 1859.

Establert en Barcelona en 1866.

Les seves finalitats són l'ensenyança i l'assistència.

- *Asil de Sant Andreu del Palomar (1866-1877?). Tramontana, 18. Sant Andreu. Casa d'acolliment d'ancians pobres, fundada a causa d'una epidèmia de Còlera en 1865. Inicialment fou regit per seglars i es dedicà primer només a aquesta finalitat. S'instal·laren, de manera provisional, a una casa anomenada Can Salí. L'Asil es traslladà al poc temps, com a màxim en 1877, quan aquí es va ubicar el Noviciat.*
- *Ídem (1877?). Agustí Milà, 78 (abans Santa Ana). Sant Andreu.*

Trasllat de la casa anterior. L'Asil encara subsisteix en l'actualitat. Posteriorment, en 1879 se li va afegir l'ensenyament.

- **Ídem - Col·legi-Asil Sagrada Família (1879).** Arquímedes, 60-68 (abans 56-62). Sant Andreu.
Incorporació de l'ensenyament a la fundació anterior, aixecat a un edifici annexe però enfocat a un carrer diferent. Per una banda, el Col·legi de pagament per noies externes; per altra banda, un Asil infantil des de 3 anys que fou molt poc concorregut (només 3 nens i 3 nenes en 1914), amb el seu ensenyament corresponent. Durant la Guerra fou dedicat a Escoles Graduades, i per tant poc danyat. Fins 1972 l'adreça es correspon amb la de l'Asil d'ancians, diferenciant-se des de llavors. Alumnes: 100 (1908 i 1910). Religioses: 9 (1914); 12 (1927).
- **Secció Filial nº 8 de l'Institut "Maragall" (1969?-72).** Agustí Milà, 78. Sant Andreu.
- **Residència i Noviciat (1876-1877).** Horta.
Establertes a la Quinta de Can Grau, es rebien algunes senyores pensionistes per sostenir econòmicament el Noviciat; però no hi han notícies de classes. Molt aviat es va traslladar a Sant Andreu.
- **Ídem (1877-1879).** Tramuntana, 18. Sant Andreu.
Trasllat de la casa anterior a Can Salí, que anteriorment havia funcionat com Asil.
- **Ídem - Col·legi (1879-1880).** Gran de Sant Andreu (abans Casas Novas) - Pare Manyanet (abans Riera d'Horta) - Sant Sebastià. Sant Andreu.
Trasllat de la casa anterior a una nova anomenada *Can Querido*, que sent de majors dimensions ja va afegir una casa d'ensenyança per internes i externes. A diferència dels anteriors, aquesta casa fou de propietat. Situada enfront del Col·legi dels Fills de la Sagrada Família, que les volien convertir en la seva branca femenina. Fou clausurada per inviabilitat i a causa d'una crisi interna de l'Institut.
- **Col·legi Sagrada Família (1880-1881).** Jocs Florals, 47 (abans Sant Josep). Sants.
Fundació inicial, que per manca d'espai es va traslladar al establiment següent.
- **Ídem (1881-1929).** Carretera de Sans, 71 (ara Carrer de Sants) - Sant Crist, 70. Sants.
Trasllat de la casa anterior. Instal·lades a una casa dita Torre Cros, amb doble sortida tant a Santo Cristo com a la Carretera de Sants. 1ª ensenyança de noies. Establertes de lloguer, funcionen per una banda l'escola gratuïta (Carretera de Sants) i per l'altra el col·legi de pagament (Sant Crist). Des de 1920 aproximadament s'incorpora la 2ª ensenyança en Sant Crist i des de 1922 desapareixen les referències de l'adreça de Carretera de Sants. A causa de l'estat ruïnós de l'edifici i la voluntat del propietari de vendre-la, les religioses busquen un nou lloc. Alumnes: 200 i 25 (1908); 180 i 15 (1910). Religioses: 16 (1927).
- **Ídem (1929).** Guadiana, 13-15. Sants.
Trasllat de la casa anterior a una casa adquirida en propietat i que ha continuat funcionant fins l'actualitat.

- **Col·legi Sagrada Família (1893-1894).** Salvà, 32. Poble Sec.
Col·legi de pagament per noies. 1ª ensenyança. Establert de lloguer a tres casetes, propietat de la vídua d'un antic amic de la fundadora de l'Institut. Poc després es veuen obligades a evacuar la finca. Alumnes: 7 (1893).

- **Ídem (1894-1897).** Escudillers, 19 Pral. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Degut a la precipitació del trasllat, els locals eren bastant petits i inapropiats. Establertes de lloguer. Alumnes: 3 (1894).

- **Ídem (1897-1909).** Riera de Sant Joan, 6 Pral. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior, al Palau del Marquès de Sentmenat. Establertes de lloguer. Anteriorment el Palau també havia acollit el Col·legi de les Religioses de Loreto (1880-84). Alumnes: 5 (1897).

- **Ídem (1909-1932; 1939).** Avinyó, 20. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior a una propietat de la família del banquer Manuel Girona. Inicialment establertes de lloguer, en 1921 es va comprar tota la casa. Des de 1919 s'incorporà una Residència de noies i en 1924 la Seu Provincial de l'Institut. Alumnes: 140 (1909). Religioses: 19 (1927).

- **Ídem - Colegio Barcelonés (1932-1936).** Portaferrissa, 22. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. A causa de la secularització forçosa amb la República, les religioses es veuen obligades a establir el seu Col·legi en un nou emplaçament, canviant-li el nom i acatant totes les formalitats pertinents (laicització aparent, absència d'hàbit, etc). Desapareix amb la Guerra.

- **Col·legi Sagrada Família (1902?-1920?).** Claveguera, 26. Barri Gòtic.
No és segur que pertanyés a les Religioses, malgrat el nom de l'escola. 1ª ensenyança.

- **Asilo de Protección a la Infancia - Protección de Menores (1916-1928; 1939-1970).** Wad-Ras, 89. Poblenou.
En 1898 les religioses es van fer càrrec del funcionament del *Asilo Municipal del Parque* (actual Torre de les Aigües - Wellington, 48), establiment municipal destinat a l'acolliment de pobres i indigents adults. Posteriorment, l'Ajuntament va decidir obrir un organisme paral·lel només per infants, tant per nois com noies, i que també va ser ofert a les religioses. L'abandonaren en 1928, després que les noies foren traslladades; però van tornar després de la Guerra. Posteriorment va rebre també el nom de *Institución Ramon Albó*. Asilats: 1000 (1939). Religioses: 20 (1927).

- **Col·legi Sagrada Família - Ideal Pavillon (1929-1936).** Avinguda de Vallvidrera. Sarrià.
Col·legi-Internat de noies, establert en un gran edifici anomenat *Hotel Ideal Pavillon*, situat a la falda del Tibidabo i fins llavors dedicat a Hotel. Durant la Guerra fou convertit en Sanatori per tuberculosos i tot el mobiliari escolar va desaparèixer. Per això i altres inconvenients van fer que, malgrat recuperar l'edifici en 1939, s'abandonés l'empresa.

Aquesta comunitat combina l'ensenyament i l'assistència sanitària (especialment a ancians, amés de malalts), inicialment centrada a localitats mitjanes i petites de la zona Nord de Catalunya sense cap presència d'aquesta mena. Així, la seva expansió durant més de mig segle es va centrar a Catalunya en tot tipus de poblacions, i sense trepitjar la resta de l'Estat pràcticament mai. En canvi, van ser de les poquíssimes comunitats que s'establiren a Andorra. Posteriorment van fundar algunes cases, però sense modificar substancialment aquesta tendència. Actualment es mantenen a unes 20 localitats, de les quals dos terços es troben a Catalunya. Mantenen una casa a Madrid, i a petites localitats de les províncies de Sevilla, Valladolid i Astúries. Una escissió interna (1874) originà una nova comunitat: les Religioses de la Sagrada Família de Natzaret, fonamentalment dedicades a l'ensenyament.

Les religioses arribaren al llavors municipi independent de Sant Andreu (1866), amb un Asil dd'ancians pobres. Fou una fundació curiosa: durant els primers 20 anys de vida de la Congregació només fundaven a la zona pirinaica, sent Sant andreu una raríssima excepció. Des de 1879, la casa de Sant Andreu incorporà un Col·legi de pagament i va tenir un funcionament doble. Posteriorment, en Sants es fundaren Col·legi i Escola (1880), i més espaiadament en el Barri Gòtic es fundà un Col·legi Externat (1893). En una etapa posterior s'encarregaren de l'Asil infantil del Poblenou (1916-28; 1939-70), organisme municipal. I molt més tard un Internat a Sarrià (1929-36), fundació molt lluny del caràcter general de la Congregació. La seva expansió fou lenta, amb un un creixement sostingut sense altibaixos i sense tancar cases durant el procés. D'aquesta manera, la comunitat arriba a tenir 3 cases actives a la ciutat des de 1916.

La Guerra Civil va desfer l'Internat de Vallvidrera (tampoc encaixava massa amb el tarannà de lala comunitat), però les altres cases es van mantenir. Ja no hi ha cap fundació més, i només va desaparèixer l'Asil municipal (1970), i que no era casa pròpia. Dedicades genèricament tant a l'ensenyament com a a la sanitat, a la ciutat van donar més importància al paper docent amb 3 Col·legis a Sant Andreu, Sants, i Barri Gòtic. La seva faceta assistencial es va reduir a l'asilament d'ancians a Sant Andreu, i mai van tenir cases pròpiament sanitàries.

28-RELIGIOSES FILIPENSES MISSIONERES DE L'ENSENYAMENT

Conegudes com Filipenses.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Marc i Gertrudis Castanyer a Mataró, en 1858.

Establertes a Barcelona en 1869.

La seva finalitat és fonamentalment l'ensenyament de nois i joves, amés de residències, cases d'exercicis i altres obres socials.

- **Residència (1869-1875).** *Montcada, 25. Barri Gòtic.*

A causa de la Revolució de 1868, les Filipenses perden totes les seves possessions a Mataró, casa mare i fundacional fins llavors. L'Institut gairebé es dissol, però la fundadora i dues religioses més decideixen establir-se a Barcelona a la Casa Puig Oriol. Es tracta d'un simple refugi donada la seva situació, sense establir ensenyament. No se sap si van marxar poc després, o van esperar a millorar la seva situació per fundar una casa més estable. En tot cas, l'establiment fou provisional i sense cap activitat.

- **Casa d'Ensenyança (1875-1880).** Pont de la Parra, 1. Barri Gòtic
 Probable trasllat de la casa anterior, a una finca que acabaven de deixar lliure les Adoratius. La comunitat ja s'estableix formada com a tal, i incorporant la docència. S'obren classes gratuïtes per a noies del barri de Santa Maria del Mar, i classes dominicals per a serventes. En 1880 es traslladaren a la nova Casa Mare de Sant Gervasi.
- **Ídem (1877-1879).** Pont de la Parra, 3. Barri Gòtic.
 Ampliació de la casa anterior. A aquesta finca es trasllada el Col·legi i Exercicis espirituals, mentres a la casa anterior queda la residència de les religioses. Es tanca molt aviat, ja que segurament es traslladaren a Sant Gervasi.
- **Col·legi de Nostra Senyora de Lourdes (1879).** Via Augusta, 73-75 (abans España / Lincoln, 10). Sant Gervasi.
 Col·legi Internat de pagament. També va fer de Seu Provincial i Noviciat fins 1915, i residència de senyores. 1ª ensenyança. Es compraren en 1879 uns amplis terrenys amb casa dita Can Regàs, edifici ruïnós de planta i pis, el qual fou restaurat i se li afegí un segon pis. Es va fer amb el clar convenciment d'establir una Casa Mare pròpia a la ciutat i el seu Col·legi principal, des d'on es planificarien les posteriors fundacions a la ciutat, i per substituir les dues petites cases de Pont de la Parra al Barri Gòtic. En 1880 ja devia estar en funcionament. S'especifica que és un Col·legi-Internat "*para señoritas*", però apart també va existir l'Escola Gratuïta "Santa Teresita", sita al mateix edifici i que va funcionar fins els anys 50. També tenia Església pública, fins el naixement de la nova Església Parroquial, quan es va convertir en privada. Sembla que en 1909 no va ser atacat, i al 1936 segurament fou saquejat. Després de la Guerra s'afegí el Parvulari (mixte), i la 2ª ensenyança. Des de 1972 és un centre mixte. Alumnes: 20 (1908); 25 (1910). Amés, 60 noies gratuïtes (1914). Religioses: 12 (1927).
- **Col·legi del Sagrat Cor (1881-1894).** Mercaders, 36 pral. Barri Gòtic.
 Col·legi i Residència de noies. La primera fundació realitzada tenint com a centre neuràlgic a Sant Gervasi.
- **Col·legi de Nostra Senyora dels Dolors (1883-1893).** Xuclà, 15 2°. Raval.
- **Ídem (1893-1905).** Carme, 31. Raval.
 Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1905-1908).** Pintor Fortuny. Raval.
 Trasllat de la casa anterior, molt breu i desapareixent sense deixar rastre. Definitivament, les religioses decideixen abandonar el barri i traslladar-se a la nova fundació de Consell de Cent, 321 en la Dreta de l'Eixample. O com a màxim, seria destruïda durant la Setmana Tràgica
- **Col·legi (1905-1908).** Rambla Catalunya, 40. Dreta Eixample.
 Col·legi de 1ª ensenyança. Es tracta d'un Col·legi que ja existia mencionat des de 1902, mixte fins 1905 i que no torna a esmentar-se des de 1907. Al encarregar-se'n les Filipenses passa a ser només de noies. Les Filipenses són anomenades des de

1912, però llavors ja no hi han referències a l'escola que desapareix al aparèixer la casa de Consell de Cent, 321.

- **Col·legi (1908-1910).** Consell de Cent, 321. Dreta Eixample.
Fusió dels Col·legis existents a la ciutat, en concret dels de Pintor Fortuny i Rambla Catalunya. Malgrat la concentració de mitjans, tampoc va aconseguir tenir continuïtat i va desaparèixer al poc temps.
- **Casa d'Ensenyança (1884?-1885).** Gignàs, 41. Barri Gòtic.
Una de les moltes fundacions de les religioses de petites dimensions i escassos mitjans, de la qual no hi ha més constància que la seva existència en un moment concret.
- **Col·legi de Nostra Senyora de Lourdes (1892-1907).** Fontanella, 34 1º (abans 18). Barri Gòtic.
1ª ensenyança de noies. Amb 3 alules, va ser en el seu moment el Col·legi més gran de les religioses apart del de Sant Gervasi.
- **Residència Femenina (1923-1989).** Xuclà, 19. Raval.
Residència de noies i senyores grans.
- **Residència del Sagrat Cor de Jesús (1893-1936).** Sant Pere més Baix, 26. Barri Gòtic.
Residència de noies i senyores grans. Van ocupar una casa de les Filles de la Caritat. Referida com a escola des de 1895 fins a 1919 aproximadament com a Col·legi, en realitat només feia de Residència. Des de 1919 apareix referida com a Casa d'Exercicis i Pupilatge.
- **Ídem (1939-1952).** Roger de Llúria, 102. Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior, com a resultat de la Guerra. Va continuar amb les mateixes finalitats.
- **Casa d'Ensenyança (1902?-1920?).** Nou de la Rambla, 52 (abans Conde del Asalto). Raval.
Casa d'ensenyament per noies que no s'ha pogut comprovar que pertanyés al Institut. 1ª ensenyança. Alumnes: 60 (1908).
- **Residència i Noviciat (1915-1936; 1954).** Nena Casas, 37-47 (abans 42-46). Sarrià.
Trasllat de la Seu Provincial a una monumental Torre del barri residencial de Tres Torres. Utilitzada com a Hospital de Sang durant la Guerra i posteriorment per a malalts de tuberculosi, no fou retornada a les religioses fins 1954. Llavors serví de nou com a Seu i Noviciat, però malgrat les seves enormes dimensions i grans possibilitats mai es va utilitzar com a Col·legi.
- **Escola Gertrudis Castanyer (1954-1961).** Nena Casas, 49. Sarrià.
Escola gratuïta per noies del barri. Fou oberta a un petit edifici contigu a la Residència-Noviciat de les religioses, molt poc després que aquestes haguessin retornat, i com a activitat formativa afegida per a les alumnes del Noviciat. Després

de tancar-se l'edifici fou venut per construir-hi vivendes, i les alumnes distribuïdes pels Col·legis de la zona. Alumnes: 15.

Les Filipenses han tingut sempre com a finalitat fonamental l'ensenyament, tot i que també han fomentat altres activitats paral·leles com a complement sempre subjecte a la seva finalitat principal. Bàsicament, les residències de noies joves. Fundades a Mataró en 1858, la caiguda de la Monarquia (1868) i l'inestabilitat política subsegüent va provocar que fossin expropiades totes les seves possessions a Mataró, i tinguessin que emigrar. El seu destí fou Barcelona, que fou el seu centre neuràlgic des de llavors.

Sempre ha sigut una Congregació petita: primer fundaren algunes cases per la província de Barcelona; posteriorment s'expandiren molt més per la resta de l'Estat, bàsicament a les províncies de Madrid, Palència i Valladolid, i la ciutat de Sevilla. Inclús Barcelona deixà de ser Casa Generalícia per ser-ho Madrid. Actualment es mantenen encara a unes 10 localitats, però abans tampoc tenien moltes més.

Arribades a Barcelona, passaren uns anys refugiades (1869-72) on no varen tenir cap activitat i la comunitat gairebé va desaparèixer. Per fi, aconseguiren obrir una Escola gratuïta al Barri Gòtic (1872-80), que era tan penós que ni tan sols se sap on estava obert. Aconseguiren mantenir-se durant els convulsos anys del Sexenni, i poc a poc aconseguiren els suports necessaris per créixer a la ciutat. Quan els aconseguiren, van adquirir una casa a Sant Gervasi (1879), que des de llavors va funcionar com a Internat i Casa Mare en substitució de la desapareguda a Mataró. Però aquests mitjans aconseguits van quedar exhaurits molt aviat, quedant reduïts al Internat de Sant Gervasi. Això es reflexa en els posteriors moviments de la Congregació a Barcelona, obrint diverses cases, però que en realitat eren sucursals de la principal de Sant Gervasi degut a la seva petitesa i escassa solidesa: escoles al Barri Gòtic (1881-1894), al Raval (1883-1908), i un altra al Barri Gòtic (1884?-1885). En una etapa posterior, es deixa l'ensenyament gratuït per obrir Col·legis de pagament al Barri Gòtic (1892), a la Dreta de l'Eixample (1905). Apart, com a finalitat complementària també s'obriren Residències per noies al Barri Gòtic (1893), i al Raval (1923).

D'aquesta manera, les Filipenses arribaven a tenir fins a 4 cases d'ensenyament en 1905: dos externats a la ciutat, l'Internat a la perifèria, i una Escola al Raval. La seva evolució havia sigut molt ensopida però definitivament a l'alça, al igual que feien altres comunitats; però sobtadament s'enfonsen: perden el Col·legi del Barri Gòtic (1907), l'Escola del Raval (1908), i el Col·legi de la Dreta (1910). Això es pot explicar per l'inici de l'expansió de les Filipenses enfora de la ciutat, destinant efectius humans a noves empreses. I per l'adquisició d'una gran Torre a Sarrià (1915) com a Casa Mare i Noviciat. Des de llavors no va haver cap moviment més en el camp docent, si exceptuem la breu Escola Gratuïta a Sarrià (1954-61), molt posterior. Mentres, les residències per noies van mantenir-se força més temps, però també van anar desapareixent: la del Barri Gòtic (traslladada a la Dreta de l'eixample en 1939), en 1952 i la del Raval, en 1989.

Actualment, les religioses només mantenen el Col·legi de Sant Gervasi. En conjunt, la pèrdua del gran pes que tenia Barcelona dins la comunitat en detriment de les noves fundacions a Castella i Madrid, van causar que la Congregació perdés força a la ciutat d'una manera sobtada i en una època encara força favorable (si exceptuem la Setmana

Tràgica, que també podria haver influït en la decisió de sortir a l'exterior). També els recursos i suports rebuts van ser força intermitents, fent que la comunitat no assolís una situació de franca puixança fins 40 anys després de la seva arribada a la ciutat, i en conseqüència es busquessin localitats més propícies.

29-DOMINIKES DE LA PRESENTACIÓ DE LA SANTÍSSIMA VERGE

Conegudes com Dominiques de la Presentació.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Marie Poussepin a Sainville (França), en 1696.

Establert a Barcelona des de 1870.

Les seves finalitats són l'ensenyament, sanitat, missions, i altres obres de caritat.

- **Asil - Col·legi de Nostra Senyora del Bon Consell (1870-1936).** Plaça de Comas - Molins, 1-11 - Les Corts (abans Mayor) - Avinguda Diagonal - Joan Güell. Les Corts.

Casa situada a la Masia dita Can Duran o Can Feló, on des de 1864 ja existia l'Asil en règim de lloguer, portat per les Adoratius i gestionat per una Junta de Senyores. En 1870 les religioses se'n fan càrrec, i inclús la casa fou comprada definitivament en 1886.

Estava distribuïda en tres departaments:

-Col·legi de pagament per noies. Alumnes: 100 (1901); 140 (1908); 190 (1910).

-Orfanat de noies. 9-21 anys. Internes: 60 (1901).

-Asil de joves. 14-25 anys. Internes: 40 (1901).

Les tres parts estaven totalment diferenciades. No fou incendiat en 1909 perquè van poder-se defensar. No fou destruït en 1936, però fou requisat i utilitzat com a Presó de Dones durant la Guerra i amb la Dictadura fins 1955. Per fi, en 1963 les religioses van poder disposar novament de l'edifici i l'enderrocaren per construir un nou Col·legi. Però fruit de l'especulació immobiliària va ser venut i la Masia enderrocada en 1965. Actualment, al seu lloc hi ha el Corte Inglés de Diagonal, aixecat en 1974. Religioses: 29 (1927).

En algunes fonts entre 1877 i 1888, l'Asil apareix portat per les "Germanes de la Sagrada Família i Sagrat Cor de Jesús". No es tracta més que d'una errata, originada en una Guia de Barcelona de 1877 i copiada reiteradament per Guies posteriors. Mai va existir aquest Institut, ni pot tractar-se d'algun altre amb un nom semblant.

- **Col·legi de la Presentació de la Santíssima Verge (1878-1887?).** Carders, 15. Barri Gòtic.

Fundació inicial de la casa d'ensenyament més antiga de l'Institut, de la qual hi han només dues referències en 1884 i 1887, i es va traslladar en data indeterminada.

- **Ídem (1887?-1895?).** Cucurulla, 4. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem (1895?).** Bellafila, 4 - Palma de Sant Just. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior. Col·legi de pagament per noies, ja establertes en un edifici construït per elles que ha sigut definitiu. Esmentat per primera vegada en 1895. 1ª ensenyanca. Alumnes: 200 (1908). Religioses: 15 (1927).

- **Secció filial nº 2 de l'Institut "Montserrat" (1967-73).** Bellafila, 4. Barri Gòtic.
- **Sales d'Asil de la Presentació de la Santíssima Verge (1896-1903).** Torrijos, 46. Gràcia.

Parvulari gratuït mixte. De 3 a 12 anys. Fundat en 1858 per una particular, estava al carrer Riego (ara Bretón de los Herreros), i havia sigut encomanat a les Filles de la Caritat en 1877 fins que la Junta de Senyores va decidir substituir-les en 1896. Establert en un pis, per fills i filles de pares obrers pobres. S'imparteix ensenyança elemental (nois), i labors (noies). Tot l'any, excepte Agost. Amés, en el local es troben les escoles del *Patronato de Jóvenes* amb 120 alumnes nocturnes i dominicals.

- **Ídem (1903-1989).** Torrijos, 62 - Sant Lluís, 1. Gràcia.
Trasllat de la casa anterior a un edifici més ampli. Atesos: 250 (1901); 425 (1908); 395 (1910); 325 (1914). Religioses: 5 (1901).

- **Col·legi de la Presentació de la Santíssima Verge - Nostra Senyora del Roser (1903-1972).** Gran Via, 491 (abans Cortes) - Viladomat. Esquerra Eixample.

Col·legi de pagament per noies. Establert a la modernista Casa Golferichs, construïda en 1901 i on poc després s'establiren les religioses. Després del tancament del col·legi en 1972 les religioses vengueren la casa, i actualment es propietat de l'ajuntament. És Centre Cívic, i seu de la fundació Carles Pi i Sunyer. 1ª ensenyanca. Alumnes: 80 (1908); 86 (1910). Religioses: 8 (1927).

- **Col·legi de la Presentació (1903-1905).** Passatge Concepció, 8-10. Dreta Eixample.

Col·legi de pagament per noies. 1ª ensenyanca.

- **Ídem (1905-1958).** Rosselló, 240. Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior. Alumnes: 130 (1908); 123 (1910). Religioses: 15 (1927).

D'origen francès, les Dominiques de la Presentació van ser fundades a finals del Segle XVII amb unes finalitats que combinaven les tasques docents amb les sanitàries, sempre com a mitjà per fer la caritat. No van arribar a territori espanyol fins un segle i mig després: a Arenys de Mar (1867), aprop de Barcelona, i progressivament van adoptar ràpidament el caràcter de comunitat catalana perquè la seva presència es centrà bàsicament a la ciutat de Barcelona i a la resta de la província, i en menor grau a la resta de Catalunya. Ni tan sols la Llei de Combes a França (1903) canvià aquesta situació. Molt més tard passaren a la resta de l'Estat, però ocasionalment amb cases a Madrid, Palma, Burgos i algunes localitats d'Almeria. Actualment es mantenen unes 10 localitats espanyoles, però fonamentalment a Barcelona capital, on tenen varies comunitats actives.

Precisament la seva segona fundació a l'estat fou a Barcelona (1870), al llavors municipi independent de Les Corts. Aquesta casa fou un compendi de les activitats de les religioses: allà van conviure un Col·legi de pagament, un Orfanat per noies, i un

Correccional de joves; però en compartiments diferents, i totalment separats entre ells. Aquesta primera fundació resumia la seva filosofia, basada en multitud d'activitats simultànies, excepte la sanitat. Més tard obriren una Guarderia de nens pobres a Gràcia (1896), i un Col·legi al Barri Gòtic (1878). La Llei de Combes a França (1903) va provocar l'arribada de personal nou, i amb això nous mitjans per obrir noves cases a la ciutat amb col·legis a l'Esquerra (1903) i a la Dreta de l'Eixample (1903), apart d'altres dedicades a la sanitat. Així arribaren a tenir 5 cases d'ensenyament a la ciutat, sent llavors un dels Instituts més nombrosos a la ciutat.

Amb el temps es va convertir en una comunitat dedicada tan sols a regentar Col·legis: les cases dedicades a la sanitat, també obertes des de 1903, van durar molt pocs anys; i amb la Guerra Civil va desaparèixer la casa de Les Corts, que tenia finalitats més variades. Després de la Guerra, l'Institut es dedicà gairebé exclusivament a regentar els seus Col·legis, faceta que també ha anat perdent lentament: poc a poc, van tancar els Col·legis de la Dreta (1958), de l'Esquerra (1972), i la Guarderia de Gràcia (1989). Actualment tan sols queda el Col·legi del Barri Gòtic.

Les Dominiques manteniren inicialment la seva polivalència d'activitats: col·legis, orfanat, correccional, guarderia, i des de 1903 la sanitat. Però amb el temps es van decantar per l'ensenyament de pagament per classes socials mitjanes a las zones més centríques de la ciutat, exceptuant la Guarderia de Gràcia.

30-ORDE DE LA VISITACIÓ DE SANTA MARIA

Conegudes com a Saleses.

Orde monàstic.

Fundat per Sant Francesc de Sales i Santa Joana de Chantal a Annecy (França), en 1610.

Establertes a Gràcia (Barcelona) des de 1874.

La seva finalitat és la vida contemplativa.

- **Monestir de la Visitació de Santa Maria (1874-1884).** Travessera de Dalt, 86. Gràcia.

Convent de clausura i Internat de pagament per noies. Aquesta faceta docent apareix expressament des de la seva fundació. Establertes en una Torre de Gràcia, propietat del polític Ramon Martí d'Eixalà. Al morir, la seva vídua i les seves tres filles entraren a la comunitat, afegint la Torre com a Convent de la comunitat.

- **Ídem (1884-1942).** Passeig de Sant Joan, 88 (abans 222). Dreta Eixample. Trasllat de la casa anterior. Convent, Església i Internat, expressament construïts per les Saleses. Un edifici és Convent, l'altre Internat, i l'Església al centre. l'Internat es manté, malgrat l'hermetisme de dades, fins 1928 com a mínim. Incendiat en 1936, l'ensenyança desapareix i l'edifici passa als Germans Maristes. Religioses: 36 (1927).

- **Ídem (1942).** *Passeig Vall d'Hebron, 256 (abans 27). Vall d'Hebron.* *Trasllat de la casa anterior. Abandonen totalment l'ensenyança.*

Les Saleses són un Orde monàstic fundat relativament tard, en un temps en què ja començaven a sorgir les primeres congregacions femenines amb una filosofia de vida

força més activa i renovadora, però el seu estil de vida mirava més al passat: la seva tasca d'ensenyament estava supeditada a la seva vida contemplativa i no a l'inrevés, fet que a la llarga els va suposar deixar la tasca docent. La seva primera casa a Espanya fou Madrid (1748), obrint un Col·legi per noies de la noblesa. Posteriorment van fundar alguns convents més: Calatayud (1806), Orihuela (1826), i ciutats grans com Barcelona (1874), Lugo (1900), Burgos, o Vigo. Però en realitat s'han implantat amb més força en altres països europeus.

A Barcelona arribaren en 1874 amb una comunitat provinent de Madrid, convertint-se en el darrer Orde monàstic femení en instal·lar-se a la ciutat. S'establiren coincidint amb el final de la inestabilitat del Sexenni Democràtic, i amb unes finalitats similars però adaptades als nous temps: vida de clausura i ensenyament selecte de pagament per classes benestants. En el seu cas destacaven pel seu hermetisme, que era total degut al seu caràcter d'Orde i no de Congregació, ja que no figuraven dades gairebé mai en totes les fonts consultades; però s'hi dedicaren fins 1936. El seu Internat fou de gran categoria i molt selecte, a jutjar pels mitjans que tingueren a la seva disposició: a Gràcia no s'instal·laren en un pis o caseta, sinó en una àmplia Quinta. Després, el nou edifici (encara en peu) construït en 1884 expressament a la Dreta de l'Eixample amb Església, Convent i Internat, ocupa tota una illa de cases: és immens i impressionant, requerint quantiosos recursos.

En el seu moment l'edifici quedava prou enretirat de la ciutat; però amb el temps ho va engolir, i amb la Guerra Civil va quedar molt malmés. Veient-se incapaces de afrontar les despeses per refer-lo i buscant un lloc més apartat d'acord amb el seu modus vivendi, les monges el van vendre als Germans Maristes que també el van usar com a Col·legi fins l'actualitat. Llavors, les Saleses decidiren oblidar la seva activitat docent portant una vida únicament de clausura a un nou convent a Barcelona (Vall d'Hebron) que ha perviscut fins l'actualitat.

31-FRANCISCANES MISSIONERES DE LA IMMACULADA CONCEPCIÓ

Conegudes com Franciscanes Missioneres.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Anna Ravell i Barrera a La Garriga (Barcelona), en 1859.

Establert a Barcelona en 1874.

La seva finalitat és diversa: ensenyança, assistència sanitària, missions, residències de joves i ancians, etc.

- **Casa (1874-1876).** Provença. Esquerra Eixample.
Primera fundació a la ciutat. No està clara la docència, però es molt possible ja que les religioses es posaven en marxa res més arribar en totes les seves fundacions prèvies.
- **Casa (1876-1895?).** Enric Granados, 3 (abans Universitat). Esquerra Eixample.
Trasllat de la casa anterior. En data indeterminada es traslladà a Gran Via, 192.
- **Casa (?-1889).** *Nou de Sant Francesc, 17. Barri Gòtic.*
Segona fundació a la ciutat, sucursal de l'anterior. No està clara la seva funció.
- **Casa (1889-1895?).** *Rull, 2 pral. Barri Gòtic.*

Trasllat de la casa anterior. En data indeterminada es traslladà a Gran Via, 192.

- **Casa (1895?-1896?).** Cortes, 186-192 (després Gran Via, 590). Esquerra Eixample.

Unificació de les dues cases anteriors. Dita com a “Casa de Mares Franciscanes”, no especifica de quin Institut es tracta; però tot indica que van ser aquestes religioses: segons l’Institut, al 192; segons altres fonts, el 186. Però queda molt clar que era una finca molt propera a l’actual i a la mateixa illa. Només hi han referències en 1895 i 1896, i tampoc es parla d’ensenyança.

- **Col·legi Sant Francesc d’Assís (1896?).** Plaça Universitat, 2. Esquerra Eixample.

Trasllat definitiu de la casa anterior. Col·legi de pagament i Seu Provincial. Apareix nomenat, almenys, des de 1902. Amb 1ª ensenyança, des de 1920 també apareix la 2ª ensenyança i inclús estudis de Comerç. Alumnes: 74 (1908); 94 (1910). Religioses: 13 (1927).

- **Col·legi Assumpció de Nostra Senyora (1876-1889).** Rambla Poblenou, 107 (abans Passeig del Triomf). Poblenou.

Col·legi de pagament i escoles gratuïtes per noies. Instal·lades en una casa de lloguer, més tard es comença a construir un nou edifici en propietat.

- **Ídem (1889).** Rambla Poblenou, 94-96 (abans Passeig del Triomf, 74-76). Poblenou.

Trasllat de la casa anterior. En el Col·legi, alumnes: 190 (1890); 93 pàrvules i 143 d’elemental (1902); 130 elem. (1908); 150 elem. (1910). A les escoles gratuïtes, alumnes: 35 diürnes (des de 3 anys), 306 nocturnes (des de 10) i 95 dominicals (des de 8) (1914). Incendiat en 1909, fou reobert en Octubre del mateix any. Religioses: 9 (1890); 12 (1914); 18 (1927).

- **Col·legi Nostra Senyora de la Consolació (1890).** Blasco de Garay, 52-58 / Plaça Blasco de Garay, 9. Poble Sec.

Col·legi de pagament per noies, amb places gratuïtes. Casa fundada en 1887 per les Dominiques de l’Anunciata, que al poc temps les va ser traspassada. 1ª ensenyança, i des de 1920 també surt la 2ª ensenyança. Fou incendiat en 1909, i posteriorment reconstruït. Alumnes: 58, i 25 gratuïtes (1908); 100 (1910); 98 (1914). Amés, escoles nocturnes: 160 (1899); 140 (1914). I dominicals: 250 (1899); 278 (1914). Religioses: 10 (1899); 9 (1914); 13 (1927).

- **Secció Filial nº 3 de l’Institut Femení “Verdaguer” (1963-82).** Blasco de Garay, 52. Poble Sec.

- **Escoles de Nostra Senyora de Montserrat (1902?-1922?).** Junta de Comerç, 16-20 (abans Mendizábal). Raval.

Escoles gratuïtes per noies, dependents de la *Real asociacion de las Escuelas Dominicales*. Existents anteriorment, eren mixtes fins que se’n fan càrrec les Religioses; segurament, des de llavors només per noies. L’escola s’esmenta des de 1902, però les religioses no apareixen fins 1912. Alumnes: 40 nois i 18 noies (1908 i 1910); 160 alumnes (1914). Des de 1922 no hi han notícies.

- **Col·legi de la Puríssima Concepció - Escoles del Montepío de Santa Madrona para obreras (1900-1977).** Montcada, 19. Barri Gòtic.

Escola dominical per noies establerta en el Palau Meca, construït en el Segle XVIII. Amb 1ª ensenyança, les religioses se'n encarregaven de la secció escolar d'aquest centre obrer. Actualment s'hi troba el Museu Picasso. Alumnes: 40 (1908); 47 (1910). Religioses: 8 (1927).

- **Col·legi Mare Anna Maria Ravell (1920-1991).** Santaló, 33-35 - Marià Cubí, 171. Sant Gervasi.

Col·legi Internat de pagament per noies. Només apareix des de 1929, però s'obrí en 1920. Des de 1977 també fa funcions de Col·legi Major, i aquesta serà la seva única activitat des de 1991.

- **Casa de família "Àngels Mateu" (1925-1936).** Rosselló, 167. Esquerra Eixample.

Es desconeix el seu ús.

Les Franciscanes Missioneres tenen finalitats molt diversificades en l'actualitat, però als seus inicis només van obrir escoles. Fundades a la Garriga en 1859 (aprop de Barcelona) regentaren una escola, durant els 15 primers anys d'existència no van tenir cap tipus d'expansió. Va ser a Barcelona on, es de 1874, iniciaren la seva expansió extenent-se bàsicament per tota la província barcelonina. En dates molt posteriors van obrir cases a la resta de l'Estat, bàsicament per Euskadi i el llavors Marroc espanyol. Actualment es mantenen a una quinzena de localitats, concentrades fonamentalment a les províncies on sempre han tingut més pes: Barcelona, Biscaia i Guipúscoa a localitats generalment petites (si exceptuem la mateixa Barcelona).

La seva posició a la ciutat fou aparentement contradictòria. Les religioses es centraren des de bon principi en obrir Col·legis de pagament, però ho feren a zones de la ciutat de caire social modest, i inclús bàsicament obrer: a l'esquerra de l'Eixample (1874), Poble Nou (1876), i Poble Sec (1890). Per tant, es van dedicar a atendre a les reduïdes èlits d'aquests barris. Tot i que no s'esmenta en tots aquests col·legis, és molt probable que cadascun tingués la seva proporció d'alumnes gratuïtes.

Després d'haver consolidat el seu paper docent a la ciutat, les religioses obriren cases d'ensenyament exclusivament gratuït en el Barri Gòtic (1900-77) i en el Raval (1902?-22?), regentant-hi escoles vinculades a associacions caritatives. Finalment, també oferiren un ensenyament per èlits fundant l'Internat a Sant Gervasi (1920-91), quan ja s'havia destacat com a zona predilecta per centres docents d'aquesta mena.

Amb 5 cases en funcionament des de principis del Segle XX, l'Institut va demostrar la fortalesa i estabilitat força habitual en les comunitats dedicades bàsicament a l'ensenyament de pagament: tres col·legis i un Internat donaven prous recursos per mantenir-se, i a la vegada sostenir dues escoles gratuïtes. La Setmana Tràgica i la Guerra Civil no van suposar cap replegament, i només des de finals dels anys 70 reduïren els seus efectius amb el tancament de la casa del Barri Gòtic (1977), i la transformació de l'Internat de Sant Gervasi en residència universitària (1991). Per tant, ni es pot parlar de replegament: els col·legis sobreviuen i l'Internat ha sigut reconvertit. Tan sols han desaparegut les escoles.

Les Franciscanes no cobreixen grans zones urbanes, sinó que s'estableixen en nuclis urbans molt distants entre sí. Especialment important és el seu paper al Poble Sec i al Poblenou, on van ser les primeres religioses en arribar a aquestes barriades i les úniques que han regentat una casa d'ensenyament estable. Per tant el seu paper ha sigut clau en aquests barris, on el seu caire creixentment proletari feren suficient la seva única presència, tant per motius econòmics (pagament) com ideològics (anticlericalisme). La resta de cases a la ciutat reforçaven tendències ja existents.

32-GERMANES CARMELITES TERESES DE SANT JOSEP

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Teresa Toda i Teresa Guasch a Barcelona, en 1878.

La seva finalitat és l'evangelització i obres de misericòrdia.

- **Casa d'Ensenyança (1877-1878).** Emplaçament desconegut. Raval.
Escola per a noies pobres, oberta quan l'Institut encara no havia sigut aprovat oficialment. Establerta en la Parroquia de Nostra Senyora del Carme, ha sigut impossible localitzar-la exactament.
- **Casa d'Ensenyança (1878-1878).** Peu de la Creu, 3. Raval.
Trasllat de la casa anterior.
- **Casa d'Ensenyança (1878-1879).** Grunyí, 5. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior.
- **Escola i Asil de noies (1879-1879).** Passeig de Sant Joan, 209-211 (ara 27-29 aproximadament). Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior. Juntament amb l'Escola, es planteja fundar un Asil de noies pobres com a afegit de les seves activitats. Arriben a tenir 50 internes, apart de les de l'Escola. Però la Junta de Senyores que se'n havia d'encarregar no respon a les expectatives, i amés contracten a les Religioses del Bon Pastor per substituir-les sense dir res. L'Asil es trasllada a Passeig de Gràcia, 28 en la Dreta de l'Eixample; però les Religioses abandonen l'empresa i marxen a Gràcia.
- **Escola (1879-1880).** Verdi, 95 (abans Ample). Gràcia.
Trasllat de la casa anterior. Per primera vegada, les religioses s'estableixen a Gràcia i ja no se'n mouran més del barri, malgrat canviar d'emplaçament encara varies vegades. Aquesta adreça es correspon amb el Convent de les Clarisses de la Divina Providència, i és possible que s'allotgessin allà per manca de mitjans a la Vila de Gràcia fins trobar una casa pròpia.
- **Escola (1880-1881).** Sant Pere Màrtir, 1. Gràcia.
Trasllat de la casa anterior. Se'n encarreguen de les Escoles Domènech, però tan sols aconsegueixen mantenir-se un curs.
- **Col·legi de Nostra Senyora del Carme i Santa Teresa de Jesús (1881-1883).**
Sant Martí, 101. Gràcia.
Trasllat de la casa anterior, a la zona del Camp d'en Grassot.

- **Ídem (1883-1885).** Camèlies, 21. Gràcia.
Trasllat de la casa anterior a una Casa-Torre, mentres es construïa el nou edifici del carrer Verntallat.
- **Asil i Escola de Sant Josep i Santa Teresa de Jesús (1885-1994).** Verntallat, 1 (abans Olivo) - Rubí, 17. Gràcia.
En 1881 s'adquireixen uns terrenys, començant la construcció d'un nou edifici en 1883. La nova instal·lació, ja definitiva, fou inaugurada en 1885. Fou plantejat com a Asil de nenes internes, filles de militars, i Escola d'alumnes externes. De 3 a 14 anys. Places gratuïtes en gran part. També es parla de Sales d'Asil en algun cas, però sembla part de l'Escola. Des de 1926 el Centre acull principalment noies pobres, òrfenes o no, i joves obreres. La casa no fou atacada ni incendiada en 1909, ni en 1936. Des de 1973 l'Asil desapareix, quedant el centre com a Col·legi d'externes fins a la seva clausura. L'edifici fou enderrocat, sent substituït per una residència de religioses grans del mateix Institut. Internes: 19 (1885); 43 (1899); 48 (1908); 52 (1910 i 1914); 200 (1945). Alumnes: 157 (1885). Religioses: 21 (1885 i 1927).
- **Escola (1887-1887?).** Encarnació, 62-64. Gràcia.
Escola per noies pobres. Va durar molt poc.
- **Escola (1894-1894?).** Gràcia.
Escola per noies pobres. Va durar molt poc.
- **Centre del Nen Jesús de Praga. Barriada de les Banderes (1959-1962).** Montjuïc.

Les Carmelites Tereses foren fundades a la mateixa ciutat (1878), en ple cor del Raval. La seva dedicació s'enfocà a l'atenció de noies desamparades, tot i que als primers anys tan sols es dedicaren a l'ensenyament gratuït sense precisar cap col·lectiu marginal. Durant anys la seva expansió es reduí a Barcelona, passant després a Reus (1894) i Sabadell (1901), i multitud de viles de la província de Tarragona. Després passaren a la resta d'Espanya. Actualment es mantenen a unes 15 localitats, principalment a les grans ciutats de Catalunya; a la resta de l'Estat es mantenen a localitats petites, principalment a Castella-Lleó, i ciutats grans com Madrid i Lleó.

Dedicades exclusivament a activitats de beneficència, la seva supervivència fou molt precària durant els seus primers anys, canviant constantment de emplaçament. Des del principi (inclús abans de ser aprovades pel Bisbat), la comunitat es mantenia amb una Escola gratuïta, ja que mancaven els mitjans per poseir un Asil de noies. Per fi, en 1885 inaguren un edifici com a Orfanat de noies i Escola gratuïta a Gràcia. Aquesta fou la única casa que teniren a la ciutat en molt temps, ja que altres dues escoles obertes a Gràcia (1887 i 1894) van tenir una curtíssima vida d'uns mesos (o potser només unes setmanes).

Posteriorment, només en 1959 fundaren una Guarderia a Montjuïc que novament tampoc va tenir èxit i va tancar en 1962. Als anys setanta les religioses van saber reciclar l'Orfanat de Gràcia com a Col·legi; però no van poder evitar la seva desaparició en 1995.

Les Carmelites Tereses són una Congregació molt petita, i pràcticament una comunitat de barri. De recursos humans i econòmics molt justos, quan aconseguiren tenir els mitjans adequats van preferir concentrar-los en obrir cases a fora de la ciutat i mai passaren de tenir un paper secundari. És més, a altres contrades el seu desenvolupament ha sigut superior, quedant la casa de Barcelona amb l'únic prestigi de ser la Casa Mare de l'Institut però superada àmpliament en el conjunt de la ciutat pel major abast de moltes altres congregacions religioses (inclús ha deixat de ser Casa Generalícia). Amb una casa única a la ciutat, enmig de la Vila de Gràcia, l'Orfanat fou aixecat dins el barri i per aquest barri, sense buscar ubicacions aïllades. Efectivament van ser unes Monges de barri, tant en el pla de l'ensenyament gratuït com en el d'atenció d'orfes.

Després de tancar el Col·legi, es mantenen amb una residència de religioses construïda al mateix lloc.

33-GERMANES DE NOSTRA SENYORA DE LA CARITAT DEL BON PASTOR

Conegudes com a Religioses del Bon Pastor.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Marie Euphrase Pelletier en Angers (França), en 1829.

Arribades a Barcelona en 1880.

La seva finalitat és l'evangelització del món marginal de noies i dones.

- **Asil de Nostra Senyora de la Caritat del Bon Pastor (1880-1880).** Passeig de Gràcia, 118 (abans 28). Gràcia.

Res més arribar a la ciutat, les religioses s'encarreguen de la secció femenina de la Casa de Correcció Municipal, que es separa de l'antic edifici i s'estableix en una de les cases de Salamanca sites en el Passeig de Gràcia, amb unes 30 internes. Però al cap d'un mes es traslladen de nou.

- **Ídem (1880-1892).** Guillem Tell (abans Sant Josep). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior a una altra més ampla.

- **Ídem (1892-1947).** Aribau, 203 - Travessera de Gràcia costat mar (abans 95) - Bon Pastor (abans Buenos Aires, 2). Sant Gervasi.

Trasllat a un edifici construït ex profeso per tal finalitat. Ensenyança elemental i d'oficis. Acolliment de noies joves portades pel Ajuntament, o per desig propi. Havien tres seccions: Per preservar (sense "viciar"), desamparades (recuperables), i extraviades (ja "perdues"). No fou incendiat en 1909. En 1947 es trasllada a l'antic Manicomi de Nova Belén.

Internes: 54 (1883); 200 (1895); 272 (1899); 112+67+64 (1901); ?+203+250 (1910). 100 places pagades pel Ajuntament; la resta gratuïtes. Religioses: 16 (1895); 27 (1927).

- **Ídem. Asil per "Doncellas" i nenes (1947-1975).** Císter, 36 (abans Nova Belén, 30). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior. Posteriorment l'Asil desapareix, transformat en un Col·legi i una Escola Professional per acollides.

- **Col·legi Maria Reina - Preservació (1975-1992).** Císter, 58-62. Sant Gervasi.

Reforma de la casa anterior.

- **Escoles Professionals Pelletier - Reeducació (1975-1988).** Císter, 36. Sant Gervasi.

Reforma de la casa anterior.

- **Germanes de la Creu (1973-78).** Císter, 36. Sant Gervasi.

Dependències annexes a la casa anterior, però pertanyents a una branca interna de l'Institut: les Germanes de la Creu, dedicades a la clausura; però amb activitats similars a la resta de religioses, compatibles amb el seu estricte règim. Ja havien estat a la ciutat des de 1888, però fins ara no apareixien esmentades apart. En tot cas, no es tracta de cap Institut diferent. Posteriorment es traslladaren a Girona.

Les Religioses del Bon Pastor tenen com a objectiu la jove i la dona marginal, regint correccionals per la seva reeducació i un aprenentatge basat més en arts i oficis que no pas en lletres i números. La seva primera presència a Espanya fou justament Barcelona, i després d'unes primeres dècades on pràcticament no creixeren (Madrid, Sevilla, Tuy), des dels anys 40 van tenir força expansió per tot l'Estat. A Catalunya tan sols s'establiren a Girona (1930). Actualment es mantenen en unes 20 localitats espanyoles, sempre en grans ciutats. És a dir, als suburbis urbans, que és on sempre es trobava un nombrós col·lectiu de dones marginals.

Una Junta de Senyores de la ciutat, amb l'objectiu d'obrir un correccional de joves, van conèixer la seva tasca i van cridar les Religioses del Bon Pastor per fer-se'n càrrec. Així s'obrí un petit correccional (1880); però la seva importància a la ciutat creixé sobtadament quan en 1881 van rebre l'encàrrec de fer-se càrrec de la secció femenina de la Casa de Correcció Municipal. Des de bon principi les religioses van imposar els seus mètodes, fent-la pràcticament seva en tots els aspectes: primer la van separar de l'edifici on també estaven els homes, treballant amb una certa provisionalitat. Els mètodes i plantejaments pedagògics interns eren totalment seus, mentre la institució municipal es reservava el dret d'enviar un nombre determinat d'interne. En 1892 van aconseguir inaugurar un edifici nou, i inclús la seva construcció pel Correccional es veié fomentada pel fet d'estar regit per les religioses, atraient les donacions i suports massius que havien mancat quan la Institució estava únicament en mans municipals i que obligava a una provisionalitat endèmica (igual va passar amb la Casa de Correcció masculina quan se'n van fer càrrec els Pares de Sant Pere ad Víncula).

Amb aquesta única casa (però de grans dimensions i importància a la ciutat) les religioses es mantenen durant dècades. Posteriorment s'anaren adaptant a les noves circumstàncies socials del moment: es traslladaren a Sant Gervasi (1947), ja que la seva tasca havia de complir el requisit d'estar apartades del nucli urbà de la ciutat, i el creixement urbà havia engolit l'antic edifici. Més tard la reconversió hagué de ser més profunda, reciclant el Correccional amb doble finalitat: un Col·legi i unes Escoles Professionals (1975), però igualment al servei dels sectors femenins més marginals. Malgrat això, tampoc fou viable aquesta fórmula i les dues cases acaben desapareixent: les Escoles Professionals en 1988, i el Col·legi en 1992. Des de llavors, les religioses continuen dedicant-se a activitats d'ajuda i reinserció social de joves i dones amb un format a petita escala en petites comunitats, però a la vegada

més personalitzat. Es mantenen a Sant Gervasi, aprop de l'antic edifici; i al barri de Canyelles des de 1974.

Anteriorment, la comunitat estava dividida en tres grups interns:

- Les Germanes del Bon Pastor (1829) pròpiament dites.
- Les Germanes Penitents o Magdalenes (1831), després dites Germanes de la Creu, dedicades a la vida contemplativa.
- Les Germanes Consagrades o Auxiliars (1835), una mena d'assistents de les Germanes del Bon Pastor.

Amb el Concili Vaticà II aquestes divisions van desaparèixer formalment, malgrat que durant alguns anys (1973-78) les Germanes de la Creu apareixien a Barcelona esmentades apart de les Religioses del Bon Pastor; però vivint a la mateixa adreça.

34-CONGREGACIÓ DE MARIA REPARADORA

Conegudes com Reparadores.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Emilie d'Oultremont en Strasbourg (França), en 1867.

Establertes a Barcelona des de 1880.

La seva finalitat és la vida contemplativa i activa en forma de cases d'espiritualitat, catequesi, i altres activitats dirigides a la reparació.

- **Adoració del Santíssim Sagrament - Exercicis Espirituals (1880-1889).** Comtal, 35. Barri Gòtic.

Casa dedicada a l'adoració. Les van substituir les Religioses del Servei Domèstic, i més tard els Germans de La Salle.

- **Ídem - Escoles Nocturnes de l'Institut de Maria Reparadora (després Adoració del Santíssim Sagrament) (1900?-1914?).** Casp, 49-51 (abans 81) - Girona, 32. Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior. Oberta en 1889, com a activitat suplementària es donaren classes nocturnes i dominicals per obreres. Almenys en 1900 i 1914 aquesta activitat s'esmenta. No fou incendiat en 1909, perquè van aconseguir defensar l'edifici. Després no hi ha cap més notícia d'ensenyament, fins el seu tancament en 1988. Alumnes: 150 (1901 i 1914). Religioses: 43 (1927).

- **Adoració del Santíssim Sagrament (1904-1976).** Ganduxer, 130 - Maó, 2 (abans 1). Sant Gervasi.

Casa d'adoració, fou convertida també en Noviciat i Seu Provincial. Consistent en Capella i Convent construïts als anys 20, abarcava gairebé tota la l'illa. Actualment tan sols queda l'edifici de la Capella, convertit en Biblioteca Municipal. No hi han notícies d'ensenyament en cap moment.

- **Adoració. Guarderia (1970).** Pont del Treball, 13 entresol 4^a. Verneda.

Casa fundada en 1970, des de 1977 hi ha una Guarderia.

La vida de les Reparadores consta principalment d'una vida d'oració i contemplació, conjuntament amb el foment de l'oració dins el col·lectiu cristià. Tota la seva activitat, tant en el passat com en el present, s'ha fet sempre sota aquest prisma.

Arribades a Sevilla (1857), es van expandir regularment durant la segona meitat del Segle XIX i part del XX amb moltes cases, ben repartides per tot l'Estat. A Catalunya, apart de Barcelona, també fundaren a Manresa. Actualment es mantenen a unes 35 localitats espanyoles, generalment ciutats grans i mitjanes, per tota Espanya.

A la ciutat arribaren en 1880, de manera provisional i establint-se definitivament a la Dreta de l'Eixample (1889). Més tard, obriren un altre convent a Sant Gervasi (1904), on mai hagué cap activitat docent. Al tractarse d'una comunitat de vida activa bàsicament dedicada a l'oració, durant bastant temps van tenir la seva acceptació; bàsicament dedicades al foment d'una vida cristiana devota, practicant i intensament religiosa, l'ensenyament fou una activitat molt reduïda feta sempre sota aquest prisma i sense que les religioses tinguessin cap preparació específica. Per tant, tant la qualitat com la duració d'aquestes classes van ser molt poc representatives: com era habitual llavors, la Catequesi, els exercicis espirituals, i altres activitats semblants formaven part de l'alliçonament escolar. Però l'escàs període docent fa suposar que el nivell acadèmic de les religioses per la resta de matèries devia ser molt discret. Finalment, cap a 1915 cessen tota activitat docent.

Amb el pas del temps no variaren massa el seu modus vivendi, i van anar quedant creixentment arraconades, perdent efectius humans i materials. Tant fou així, que les dues cases que tenien a la ciutat (edificis propis amb convent i església, de dimensions bastant grans), van ser clausurades i venudes (1976 i 1988). Actualment tan sols mantenen una Guarderia, oberta en 1977 a un pis que els serveix com a residència.

35-COMPANYIA DE SANTA TERESA DE JESÚS

Conegudes com Teresianes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Enric d'Ossó a Tarragona, en 1876.

Arribades a Barcelona en 1880.

La seva finalitat és, exclusivament, l'ensenyament.

- **Residència (1880-1880).** *Ramalleres, 20 1º 1º. Raval.*
Primer establiment a la ciutat, mentres regularitzaven la seva situació.
- **Ídem - Casa d'ensenyança (1880-1880).** Freneria, 14. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Ja es van donar algunes classes, però a molt poques alumnes i sense ser formalitzar-se com a Col·legi. Va desaparèixer al tralladar-se tota la comunitat a la casa de Gràcia.
- **Col·legi Teresià de Sant Josep (1880).** Nàpols, 359 - Travessera de Gràcia, 260 - Grassot, 146. Gràcia.
Col·legi de pagament per noies. 1ª ensenyança. Casa portada per l'*Archicofradia Teresiana* i patrocinades pel *Centro Moral Instructivo de Gracia*, que foren traspasades a les Teresianes. Classes diürnes i nocturnes, i des de 1881 dominicals.
- **Escoles Parroquials del Nen Jesús (1881-1913).** Bailén, 93-95. Dreta Eixample.

Escoles gratuïtes de la Parròquia de la Concepció. Fundades per les *Conferències de San Vicente de Paúl*, però traspassades enterament a les Teresianes. Classes de pàrvuls (mixta), i noies. Alumnes: 175 (1900). Religioses: 4 (1900).

- **Escoles Parroquials del Nen Jesús (1887-1915?).** Bailén 67, baixos. Dreta Eixample.

Escoles gratuïtes de la Parròquia de la Concepció. Classes de pàrvuls (mixta), i elemental i superior per noies. Igualment fundades per les *Conferències de San Vicente de Paúl*. Alumnes: 30 pàrvuls i 60 noies (1908); 60 i 40 (1910); 80 i 60 (1911). Religioses: 4 (1914).

- **Col·legi (1881-1882).** Bruch, 103 2°. Dreta Eixample. Alumnes: 20 (1881).

- **Ídem (1882-1884).** Girona, 33. Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior. A la vegada funcionà com a Casa de Formació de Religioses.

- **Ídem (1884-1901).** Passatge Méndez Vigo, 6. Dreta Eixample. Trasllat de la casa anterior.

- **Casa d'Ensenyança (1901-1909).** Diputació, 264. Dreta Eixample. Per coincidència cronològica podria tractar-se de la continuació de la casa anterior. Desaparegut durant la Setmana Tràgica. Alumnes: 40 nois i 50 noies.

- **Col·legi de Jonqueres (1882-1895?).** Arc de Jonqueres, 1 - Riera de Sant Joan, 45. Barri Gòtic. Col·legi Externat de pagament per noies. 1ª ensenyança. Pertanyent a la germana d'un sacerdot amic de l'Institut, el Pare Vilarrasa, que el cedeix gratuïtament.

- **Ídem (1895?-1902).** Riera de Sant Joan, 22 1°. Barri Gòtic. Trasllat de la casa anterior, molt aprop de la vella finca: gairebé enfront. És segur que va estar en aquest lloc, però no hi han més detalls.

- **Col·legi Teresià de Jesús, Maria i Josep (1902-1921).** Bilbao, 199 (ara Via Laietana, entre Comtal i Fontanella). Barri Gòtic. Trasllat de la casa anterior. Ara ja té nom específic. Alumnes: 100 (1908); 155 (1910). Religioses: 12 (1927).

- **Col·legi i Casa d'Estudis (1886-1890).** Sant Elies, 4. Sant Gervasi. Col·legi Internat de pagament. A la vegada, funcionava com a Casa de Formació de les noves Religioses i Seu Provincial. En règim de lloguer, cap a 1888 es veié l'insuficiència dels locals i es començà a planificar l'emplaçament posterior. Alumnes: 100 (1886).

- **Col·legi Teresianes de Ganduxer (1890).** Ganduxer, 85-105 (abans 41). Sant Gervasi.

Col·legi Internat, Seu Provincial i Noviciat. En 1888 es comprà uns extensos terrenys, defàcil accés per trobar-se aprop del Ferrocarril de Sarrià a Barcelona. A finals d'any es començà a bastir el nou edifici, acabant-se totalment a mitjans de 1890. En tot

moment no es disposava de pressupost, però es van aconseguir els diners de manera gairebé inverosímil. L'edifici va ser encomanat a un arquitecte actualment desconegut; però poc després de començar-lo es va posar sota la direcció d'Antoni Gaudí que li va donar el seu esplendor arquitectònic actual. Posteriorment se li va afegir l'ala esquerra, de menor qualitat. Alumnes: 50 (1908); 38 (1910). Religioses: 60 (1927).

- **Ensenyança (1895?-1902).** Sant Cristòfol, 8-12 1º. Gràcia.
Escola possiblement fundada i traspasada per les Josefines cap a 1894-95. L'ensenyança a càrrec de les Teresianes es menciona només en 1895. És possible que mantinguessin una residència perquè s'esmenta la casa fins 1928, però en tot cas l'ensenyança passaria a les Escolàpies en 1902. Alumnes: 140 (1908).
- **Institut Teresià d'Estudis Superiors - Col·legi Teresià de Maria Immaculada (1908-1969).** Rambla Catalunya, 126. Dreta Eixample.
Col·legi de pagament mixte. Es va comprar un gran edifici-xalet, obra de Puig i Cadafalch, i que va destacar per oferir els més diversos ensenyaments: 1ª i 2ª ensenyança, Comerc, i Magisteri, i altres *clases de adorno*. Amés, tenia tant nois com noies. Alumnes: 30 nois i 20 noies. Religioses: 19 (1927).
- **Col·legi (1924-1936).** Arcs, 5. Barri Gòtic.
Casa documentada tan sols pel propi Institut, sense més referències. Obert per suplir la demanda del Col·legi de Bilbao, 199 tancat en 1921.
- **Col·legi Nen Jesús. Barriada de les Banderes (1961-1970).** Montjuïc.
Obra d'atenció social en aquest barri de barraques.

Les Teresianes no van nèixer com a comunitat religiosa pròpiament dita, sinó que l'objectiu primigeni fou formular-la com una associació de mestres laiques cristianes; però les circumstàncies del moment van fer impossible tirar endavant una fórmula com aquella. Finalment, el projecte va cristalitzar com una comunitat religiosa més; però les seves membres es van seguir distingint per cursar sempre els estudis de Magisteri, obtenint una titulació i formació obligada per a tot seglar i que, com a religioses, n'estarien exemptes per Llei. Aquest fou un punt de qualitat acadèmica molt apreciat en el seu moment i que afavorí molt la seva expansió posterior.

Després d'uns inicis dubitatius, aviat quedà clar que no seria una comunitat de caire regional: van tenir un creixement fulgurant des de 1879, amb cases obertes no només a Catalunya sinó també a la resta d'Espanya, Llatinoamèrica, i inclús Àfrica. A Catalunya han fundat de manera força irregular, extenent-se només per la província de Tarragona i la ciutat de Barcelona, i ho feren bàsicament durant el Segle XIX. La seva expansió ha sigut permanent, fins ben entrat el Segle XX. Actualment es mantenen a unes 35 localitats a tota Espanya, apart de la seva abundant presència a la resta del món.

Arribades a Barcelona en 1880, les Teresianes van tenir una implantació asombrosa en pocs anys: es dedicaren bàsicament a la fundació de col·legis de pagament, implantats gairebé sempre en barris de classe social mitjana-alta (salvant la fundació inicial a Gràcia), i amb gran èxit en pocs anys 6 cases obertes en 7 anys (1880-1887). Amb la seva formació acadèmica aconseguiren una reputació que es traduí en una

ràpida difusió, però gairebé sempre circumscrites a certa categoria social mitjana i alta. Després del primer Col·legi obert a Gràcia (1880), fundaren de nous a la Dreta de l'Eixample (1881-1909) i al Barri Gòtic (1882-1921). Poc després sorgí l'Internat a Sant Gervasi (1886), amb un monumental edifici inaugurat en 1890 que dona a entendre el poder que aquesta comunitat havia aconseguit en pocs anys.

L'ensenyança gratuïta va quedar com un objectiu supeditat als Col·legis amb dues escoles parroquials a la Dreta de l'Eixample (1881-1913 i 1887-1915), i que van nèixer com a complement del Col·legi al mateix barri. I una altra a Gràcia (1895?-1902), però molt dubtosa. En tots els casos, les escoles van tenir una vida bastant curta.

En menys de deu anys, les Teresianes es van fer lloc. Des de llavors només funden l'Institut Teresià, a la Dreta de l'Eixample (1908-69), amb la gran novetat a l'època de incloure la 2ª ensenyança per noies. El Col·legi del Barri Gòtic (1924-36) només substituïa al tancat en 1921 al mateix barri. es mantenen religioses fundaren poques cases, però de consideració i certament emblemàtiques. Ja no funden més, ja que el Generalat de la comunitat estava deixant de fundar a Catalunya per concentrar esforços a l'exterior. Amés, en 1909 tenien 7 cases a la ciutat i un prestigi social envejable. Des de llavors disminueixen molt lentament: la Setmana Tràgica i la Guerra Civil destruïren un col·legi en cada cas, i les escoles gratuïtes van desaparèixer aviat.

Posteriorment, van saber adaptar-se a les noves circumstàncies socials dels anys 50 i 60: amb la fundació de Montjuïc (1961-70), malgrat ser breu, demostrava que la comunitat deixava de mirar únicament cap a les èlits socials de la ciutat.

En 1970 les Teresianes tan sols conservaven 2 cases a la ciutat; però profundament renovades i reforçades. Això es va demostrar posteriorment, quan la crisi viscuda als anys 70 i 80 que obligà a moltes comunitats religioses a tancar col·legis sencers (i inclús abandonar totalment la docència a la ciutat), a les Teresianes no les va afectar gens.

En general, aquesta comunitat ha sigut sempre de les preferides pels sectors socials mitjans i alts més tradicionals, gràcies a la seva avançada formació per la seva tarea educativa sense perdre ni modificar l'essència ideològica catòlica imperant. Representen l'essència pròpia de l'ensenyança clerical, molt conservadora formal i estèticament, i combinada amb una formació intel·lectual poc freqüent a les monges (almenys llavors). Aquest tarannà les va ajudar en el seu impressionant inici, i també per saber renovar-se amb el canvi dels temps. Per tant, el seu lent descens durant el Segle XX ha sigut únicament numèric, i no qualitatiu ni d'abast social.

36-MISSIONERES FILLES DE LA SAGRADA FAMÍLIA DE NATZARET

Conegudes com Missioneres de Natzaret. Abans dites Filles de la Santa Casa de Natzaret.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat pel Beat Josep Manyanet i Manuela Colomina en Talarn, en 1874.

Establertes a Barcelona en 1884.

La seva finalitat exclusiva és l'ensenyança de nois i joves.

- *Escoles Parroquials Puríssima Concepció. Plaça de Santa Anna, 14 / Parròquia de Santa Anna. Barri Gòtic.*

Escoles parroquials de nois i noies, atribuïdes amb més fiabilitat a les Dames Negres. És possible que passés a Elles, mentres les Dames Negres tindrien una casa propera; pero no està comprovat. En tot cas, les Escoles Parroquials van desaparèixer en 1917.

- **Casa (1884-1884).** Tallers. Pis. Raval.
Retorn de l'Institut a la ciutat, quan encara no havia aconseguit regularitzar la seva situació legal. Per manca d'espai es traslladen de residència.
- **Col·legi de Sant Josep (1884-1906).** Santa Anna, 10. Pis. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. En 1886 adquireixen un altre pis de la finca i obren una Residència de senyores; i poc més tard comencen les classes de 1ª ensenyança per noies externes. En 1898 es tanca la Residència, deixant la casa únicament com a Col·legi.
- **Ídem (1906-1908).** Girona, 64 1°. Dreta Eixample
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1908-1914).** Arc de Jonqueres, 8 1° (ara Via Laietana, 52-54). Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Col·legi de pagament per noies, ja esmentat en 1902 sense les religioses. Aquestes només apareixen mencionades justament des de 1908. Va sobreviure a l'apertura de la Via Laietana. Alumnes: 15 (1908); 18 (1910).
- **Ídem (1914-1986).** Josep Anselm Clavé, 27 - Nou de Sant Francesc, 16. Barri Gòtic.
Col·legi de pagament per noies. Ensenyança elemental. Després fou reconvertit en Parvulari. Religioses: 14 (1927).
- **Escoles gratuïtes del Apostolado de Señoras para la Preservación de la Fe - Col·legi i Escola de Nostra Senyora dels Àngels (1898).** Sagrera, 68-72 (abans 10-12). Sagrera.
Escola gratuïta de noies. 1ª ensenyança. Aquesta és una de les múltiples escoles que el *Apostolado* obrí a la ciutat, i que en aquest cas concret foren dirigides per les Religioses. Cap a 1917 l'escola ja pren el nom de "Nostra Senyora dels Àngels", i segurament ja serien propietat de l'Institut. Alumnes: 145 (1908). Religioses: 10 (1927).
- **Secció Filial n° 3 de l'Institut Femení "Infanta Isabel de Aragón" (1969?).** Sagrera, 68-72. Sagrera.
- **Col·legi Montserrat (1926-1965).** Avinguda de Vallvidrera, 37 (abans s/n). Sarrià.
Col·legi Internat de pagament per noies. 1ª ensenyança.
- **Ídem (1965).** Avinguda de Vallvidrera, 68. Sarrià.
Trasllat de la casa anterior a un nou edifici, a l'altra banda del carrer però una mica més amunt, pujant a la muntanya del Tibidabo.
- **Col·legi Núria (1930-1932?).** Ferran Puig, 34. Sant Gervasi.

- **Ídem (1932?-1936).** Avinguda República Argentina, 19. Vallcarca. Trasllat de la casa anterior.
- **Filial Nostra Senyora dels Àngels (1968-1971).** Torà, 6 (abans Menorca, 45-47). Verneda.
- **Ídem (després Col·legi Natzaret) (1971-1981).** Martí i Molins, 68. Sagrera. Trasllat de la casa anterior, ja convertida en casa autònoma.

Les Religioses de Natzaret van nèixer com a fruit d'una escissió dins les Religioses de la Sagrada Família d'Urgell a la seva comunitat de Sant Andreu (1880); però que per diverses circumstàncies no es van poder organitzar en comunitat, i es van retirar de la ciutat. Altres fonts situen el seu origen a Talarn (1874), sent aquesta una qüestió sempre força polèmica. En qualsevol cas, les religioses es reorganitzaren en 1884 i ja s'instal·laren a la ciutat amb caràcter oficial fins el seu reconeixement pel Bisbat com a Congregació en 1896. El seu creixement ha sigut molt mins, reduint-se a Barcelona i després per algunes localitats pròximes (Aiguafreda, Esplugues de Llobregat, Badalona). A la resta de l'Estat només han arribat a Madrid, i particularment a la província de Santa Cruz de Tenerife amb varies cases. No hi ha més.

Poc després d'arribar novament a la ciutat i en plena incertesa en la seva supervivència, fundaren un Col·legi de pagament en el Barri Gòtic (1886) per mantenir-se. Més tard, amb la seva situació ja regularitzada, obriren una Escola gratuïta al barri de la Sagrera (1898), amb el suport del *Apostolado de la Fe*. Aquesta fundació té una transcendència enorme, ja que aquestes religioses van ser les úniques en establir-se a la Sagrera, i per tant han acaparat tota la demanda docent del barri durant més d'un segle sense cap alternativa d'aquesta mena.

En aquesta primera etapa les seves cases destaquen per la seva senzillesa i dedicació a sectors modestos i pobres: el Col·legi, malgrat ser de pagament, va tenir una vida molt precària amb 4 emplaçaments diferents fins consolidar-se en 1914. I l'Escola, instal·lada en un suburbi obrer, tampoc era de la seva propietat.

Poc a poc, la comunitat creixé: adquirí l'Escola de la Sagrera i va iniciar una nova etapa d'expansió als anys 20, però totalment oposat: en aquesta ocasió obren cases a la zona alta de la ciutat, de pagament, i destinades a classes socials més elevades. Van obrir un Internat a Sarrià (1926), i un altre Col·legi a Sant Gervasi (1930). D'aquesta manera, les Religioses de Natzaret arribaven a tenir 4 cases als anys 30, i de caràcter prou diversificat: dos Col·legis, Internat i Escola.

La República va frenar aquesta expansió, i amb la Guerra Civil es perdé el Col·legi de Sant Gervasi. Però no es produeix cap decliu de la Congregació, que manté durant les dècades següents la resta de cases. Síntoma de la seva bona salut fou l'apertura d'una sucursal de l'Escola de la Sagrera a la Verneda (1968), posteriorment convertit en casa autònoma. Durant els anys següents totes les cases d'ensenyament es convertiren en Col·legis sense diferenciacions, i només als anys 80 es fa palesa una davallada amb la desaparició dels Col·legis de la Verneda (1981) i del Barri Gòtic (1986), aquesta darrera en part fruit de la decadència d'aquest barri i no per una dinàmica interna de replegament de les religioses. Actualment es mantenen les cases de la Sagrera i Sarrià.

37-FILLES DE MARIA AUXILIADORA

Més conegudes com Salesianes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Sant Joan Bosco i Santa Maria Mazzarello a Mornese (Itàlia), en 1872.

Arribat a Barcelona en 1886.

La seva finalitat és l'ensenyança de l'infància i la joventut, especialment pels més pobres, a imitació del mètode dels Salesians.

- **Col·legi de Santa Dorotea (1886).** Passeig de Sant Joan Bosco, 24 (abans Carretera de Barcelona a Sarrià, 8 / Passeig del Venerable Don Bosco, 5-6). Sarrià.

Col·legi Internat de pagament i Externat gratuït de noies pobres. Des de 6 anys. Alumnes: 55 internes (36 gratuïtes), 40 externes i 200 dominicals (1900); 60 (30 gratuïtes), 150, ? (1913). Religioses: 32 (1900 i 1914); 28 (1927).

- **Col·legi de Maria Auxiliadora (abans Escoles) (1896-1909; 1927).** Sepúlveda, 65 (abans 85). Sant Antoni.

Escoles gratuïtes per noies pobres. Van nèixer com a complement de l'Escola oberta pels Salesians al mateix barri, i així atendre tant a nois com a les noies de la zona. 1ª ensenyança, amb classes diürnes, nocturnes, i dominicals. Va ser incendiat en 1909, quedant pràcticament destruït, i per culpa d'això no es va poder obrir fins 1927 malgrat que algunes fonts el mencionen durant aquest període. Fou saquejat en 1936, però no pas incendiat per trobar-se adosat a altres blocs de vivendes. Des de 1939 ha vingut funcionant normalment. Alumnes: 239 diürnes, 70 nocturnes i 425 dominicals; de totes elles, 392 gratuïtes (1899); 200+100+100 (1909); 156+84+123 (1914). Religioses: 4 (1896); 7 (1900); 9 (1927).

- **Escoles del Patronat de la Divina Pastora - Patronat d'obreres de Sarrià i Taller de Puntaires (1912-1917).** Mayor, 47. Sarrià.

Escoles gratuïtes per a noies i obreres. Escola diürna, nocturna i dominical. Parvulari, elemental i tècnica. Alumnes: 250. Adreça esmentada en 1916. Patrocinat per un particular, també té algú contacte amb les Caputxines de la Divina Pastora, però la casa apareix vinculada a les Salesianes.

- **Ídem (1917-1936).** Mañé i Flaquer, 24-26 (abans 16). Sarrià.

Trasllat de la casa anterior. La col·laboració de les Salesianes s'acaba amb la Guerra Civil, però el Patronat continua funcionant sota diverses formes docents fins a 1993. També acollí les Escoles Parroquials de Sarrià.

- **Noviciat (1948-1980).** Chapí, 72. Horta.

- **Col·legi Mare de Déu de la Soledat (abans Patronat de Nostra Senyora de la Soledat) (1950).** Segre, 35 (abans Torroja, 1). Sant Andreu.

1ª ensenyança de nois. Escola Popular Catòlica sostinguda per un Patronat ja existent des de 1910 aproximadament i on ja van estar les Dominiques de l'Anunciata (1924-36). Alumnes: 160 (1909).

- **Escoles Professionals Maria Auxiliadora (1967).** Saldes, 2-30. Vall d'Hebron.

Al igual que la Congregació masculina del mateix nom, les Salesianes es dediquen exclusivament a l'ensenyament per les classes populars i obreres. La seva germandat amb els Salesians és especialment estreta, ja que comparteixen fundador, carisma i línia d'expansió. Creada a Itàlia, d'allà va precisament va arribar la primera comunitat Salesiana a la península, justament al llavors municipi independent de Sarrià i instal·lant-se just al costat de les Escoles Professionals dels Salesians obertes dos anys abans. Amés, les Salesianes destaquen per ser la segona comunitat italiana dedicada a l'ensenyament a Espanya després de les Ursulines (1792). A la ciutat foren les primeres, sent un fita única dintre d'unes comunitats sempre autòctones, o provinents de França.

Després de Barcelona s'expandiren principalment per Andalusia (al igual que havien fet els Salesians), i després per tot l'Estat. A Catalunya fundaren comparativament molt poc, gairebé sempre aprop de la capital. Actualment es mantenen en més de 50 localitats espanyoles, repartides per tota la península.

La seva expansió a la ciutat segueix el sistema ja conegut: dues cases, un Internat i un Externat. l'Internat es va fundar a Sarrià (1886), llavors independent de Barcelona i força allunyat del casc urbà. I un Col·legi al barri de Sant Antoni (1896), on igualment ja estaven presents els Salesians, i que fou el centre docent més important d'aquest barri durant dècades.

A priori, les seves estructures educatives són similars a la d'altres comunitats, ja que les seves cases són formalment col·legis de pagament; però creant una modalitat econòmicament molt accessible per aquells sectors més precaris. Les places gratuïtes són, en proporció, més que les de pagament, que a sobre eren molt econòmiques. Tampoc apareixen escoles gratuïtes separades físicament del Col·legi. Aquest tracte les va fer, (al igual que els Salesians), molt apreciades en el seu moment. Tampoc hi han dades que assenyalin una separació de tracte entre alumnes gratuïtes i de pagament; però totes les condicions abans dites feien molt difícil que els sectors socials mitjans i alts més elitistes acudissin als seus Col·legis. A la vegada, això facilità un tracte més igualitari. Però les restà molts recursos: amb la Setmana Tràgica fou cremat i destruït el Col·legi de Sant Antoni, i per manca de suport no va reobrir fins 1927.

Amb les dues cases dites, l'expansió de les Salesianes estava consolidada. Apart, també s'encarregaren del funcionament d'una Escola de Patronat a Sarrià (1912).

Amb la Guerra Civil es va perdre l'Escola de Patronat., però obriren la resta de cases. Inclús fundaren noves cases als barris de Sant Andreu (1950), on assumiren un Patronat que va acabar sent seu. I en la Vall d'Hebron (1967), on novament s'instal·laren aprop d'un Col·legi Salesià, especialitzant-se en ensenyament tècnic i professional. Novament, la seva bona acollida es reflexa en la supervivència de totes les cases fundades fins ara: mantenint-se actualment amb 4 Col·legis i sense cap tancament, és un cas d'estabilitat poc habitual.

38-MARES DELS DESAMPARATS I DE SANT JOSEP DE LA MUNTANYA

Conegudes com Monges de Sant Josep de la Muntanya.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Ana Josefa Pérez Florido a Málaga, en 1881.

Arribades a Barcelona en 1886.

Les seves finalitats són diverses: acció caritativa, social i educativa en casos d'infants, col·legis, residències universitàries, asils d'ancians...

- **Casa (1886-1887).** *Ataülf, 12. Barri Gòtic.*

Primer establiment a la ciutat a un petit pis, preparant l'obertura d'un futur Orfanat. Amb gran precarietat i sense mitjans, aquesta casa no és més que una simple presa de contacte amb la ciutat. No va durar més de dos mesos, abans del seu trasllat a Sant Gervasi.

- **Asil de Sant Josep (1887-1888?).** Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior. Establertes de lloguer a una Torre anomenada "el Putxet", on ja gaudeixen de mitjans i espai per obrir l'Orfanat de noies. En principi amb 20 orfes, aviat no poden atendre les demandes i es pensa en traslladar-se de nou a un altre lloc més funcional.

- **Ídem (1888?-1895).** Sant Salvador, 72. Gràcia.

Trasllat de la casa anterior. Establertes de nou de lloguer, les asilades augmenten fins a 40 òrfenes. Al acabar el lloguer de cinc anys, el propietari ven la finca i les religioses han de començar buscar un nou emplaçament.

- **Reial Santuari de Sant Josep de la Muntanya (1895).** Sant Josep de la Muntanya, 25 (abans de les Mines). Vallcarca.

Una devota va regalar a les religioses un extens terreny amb una petita torre, suficient per traslladar-se però amb poc espai. Aviat es van començar les obres d'un nou edifici que fes d'Asil, Escola, Convent, amb Església i Capella: un complexe de grans dimensions i amb una marcada qualitat arquitectònica. Començat en 1895, s'acabà d'edificar en 1902 però des de 1896 ja s'anaven habilitant les dependències que eren acabades. S'impartiren educació i ensenyança com a propis "de la dona treballadora". De 4 a 12 anys. Asilades: 70 (1900); 80 (1914). Religioses: 14 (1900 i 1914).

Cap a 1970 va crear apart un Col·legi, però va desaparèixer en 1976. Actualment l'Asil es manté, acollint tant a nois com noies.

Tal com el seu nom indica, la prioritat de aquestes religioses és l'atenció als considerats com a desamparats, ja sigui a l'infantesa a través de l'acolliment i l'ensenyament, ja sigui la vellesa amb asilament d'ancians. La seva expansió es va dirigir principalment per poblacions de Jaén, Málaga i València, i posteriorment per grans ciutats de la costa mediterrània (Sevilla, Granada, Palma), amés de Madrid, Zaragoza i San Sebastián. Actualment es mantenen a unes 25 localitats de l'Estat.

A Barcelona van arribar en 1886 amb l'objectiu d'obrir un Orfanat, fet que no aconseguiren fins l'any següent a Sant Gervasi i que traslladaren a Gràcia un any més tard. Als pocs anys van rebre la donació d'uns extensos terrenys on van construir un monumental edifici, al barri de Vallcarca, però proper al seu Orfanat de Gràcia. Aquesta fou a seva única fundació a la ciutat i també a Catalunya, salvant una molt breu a Manresa (1889-1893). No han fet més moviments.

Amb el temps l'Asil s'ha anat reconvertint, inicialment obrint una Escola (1970); però no va continuar aquest procés, ja que la van tancar en 1976. Finalment, ha acabat reconvertint-se en residència de dones treballadores sense perdre la seva finalitat original d'asilament de nenes i joves. El gran valor artístic de l'edifici també ha contribuït a la seva supervivència fins l'actualitat.

Aquesta comunitat inagura un curt període (1886-1894) en el que arriben a consecutivament a Barcelona comunitats espanyoles gairebé en la seva totalitat. És a dir, ni franceses, ni catalanes, ni fundades a la mateixa ciutat. Un fenomen difícilment explicable.

39-RELIGIOSES DE MARIA IMMACULADA - SERVEI DOMÈSTIC

Conegudes com a Monges del Servei Domèstic.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per María López Vicuña a Madrid, en 1876.

Establert a Barcelona des de 1887.

La seva finalitat és el servei domèstic, residència de joves i formació professional.

- **Residència - Convent de les Reparadores (1887-1888).** *Casp, 49-51 (abans 81) - Girona, 32. Dreta Eixample.*

Establiment inicial a la ciutat, per preparar les seves activitats a la ciutat. Allotjades provisionalment al Convent de les Reparadores. Gràcies a la Mecenes Dorotea de Chopitea van aconseguir llogar la seva primera casa, i finançar els primers passos de l'Institut.

- **Col·legi pel Servei Domèstic (1888-1890).** Comtal, 35 2°. Barri Gòtic.

Primer emplaçament oficial a la ciutat, de lloguer. Ja està documentat l'ensenyament per serventes. Van ser desallotjades, i tota la finca va ser llogada als Germans de La Salle on establiren el Col·legi Comtal.

- **Ídem (1890-96).** Comtal, 9 2°. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior, igualment de lloguer. Però més petit, donada la seva precarietat i la precipitació amb la que van tenir que marxar de l'emplaçament anterior.

- **Escola Tècnica-Professional López Vicuña (abans Refugi i Escoles de Maria Immaculada pel Servei Domèstic - Acadèmia Maria Immaculada) (1896).** Consell de Cent, 393-397 (abans 403) - Girona, 75. Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior. La finca fou comprada en 1890, començant les obres del nou edifici el mateix any. Poc després fou inaugurada. Inicialment només comprenia el número 393, comprant-se el xamfrà de Consell de Cent 395-397 - Girona, 75 poc abans de la Guerra per manca d'espai. No fou incendiat en 1909, i durant la Guerra la casa va funcionar com Hospital i no patí destrosses. El xamfrà afegit fou enderrocat per construir una ampliació més capaç, sent inaugurada en 1970 i donant-li la fesomia actual.

La casa ja apareix dedicada a l'atenció de Serventes en tots els sentits. Es proporcionava allotjament temporal, servei de col·locació a cases "dignes", i ensenyament adequat al seu comès. Classes nocturnes (elemental i labors pròpies del seu ofici), i dominicals (urbanitat), tant per serventes allotjades o no. Tot gratuït.

Actualment el centre subsisteix amb objectius similars, adaptant-se als nous temps: Escola Professional de noies i Residència d'estudiants. Alumnes: 800 (1899); més de 1000 (1911). Religioses: 41 (1928).

Com el seu nom indica, aquestes religioses tenen com a prioritat l'acolliment, atenció i formació de la dona treballadora. Antigament el seu objectiu únic eren les serventes, tant aquelles pendents de col·locació (acollides), com d'aquelles que buscaven formació adequada a la seva tasca laboral. Van tenir molt èxit des dels seus començaments, ja que es van implantar per totes les grans ciutats de la península amb una expansió molt regular durant dècades. El radical canvi social posterior, que ha eliminat gairebé per complet la figura de la serventa, no les ha afectat en absolut: actualment es mantenen amb unes 50 ciutats espanyoles, amb residències de joves treballadores o escoles de formació professional. A Catalunya només han fundat a Barcelona.

Arribades des de Madrid a la ciutat en 1887 de manera molt provisional, fou a l'any següent quan gràcies a una Mecenes obriren una Escola per serventes al Barri Gòtic (1888). Simultàniament, compraren un terreny on construïren la seva seu definitiva a la Dreta de l'Eixample (1896). Allà oferiren el tracte considerat adequat per aquest col·lectiu: nocions elementals, bones maneres, borsa de treball i allotjament per qui ho necessités. No van fundar més cases (normalment, a totes les ciutats on arribaren solien tenir una única casa), ja que l'edifici era de dimensions força grans i a la vegada molt funcional.

La seva presència a la dreta de l'Eixample pot semblar contradictòria, degut al caràcter social mitjà-alt del barri; però això es deu a que aquesta casa té una funcionalitat molt específica: el personal de servei domèstic, molt habitual en aquesta zona. El seu caràcter formatiu, acollidor i "subministrador" de serventes ho feia ideal en una zona com aquella. Una activitat molt d'acord amb el pensament de les classes socials més poderoses del moment.

Amb el pas del temps han sabut no quedar desfasades i s'han adaptat perfectament, sense perillar la seva subsistència mantenint-se amb èxit. Per una banda s'han abocat dins l'ensenyament professional femení, i per un altre costat amb una residència per treballadores i estudiants. No hi ha cap senyal de possible desaparició.

40-GERMANES HOSPITALARIES DEL SAGRAT COR DE JESÚS

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat pel Beat Benito Menni, Augustias Jiménez i Josefa Recio a Madrid, en 1881.

Establert a Barcelona des de 1888.

La seva finalitat és l'assistència a malalts, especialment subnormals i ancians.

- **Hospital-Asil de Sant Rafael (1889-1963).** Cabestany, 1 (abans San Benito) - Vallespir, 191. Les Corts.

Hospital per noies "escrofuloses i dementes", fins que curen. De 3 a 12 anys. Al local es proporciona instrucció i ocupacions adequades al seu estat. Internes: 88 (1900); 102 (1914). Religioses: 20 (1900); 24 (1927).

- **Col·legi del Hospital de Sant Rafael (1963-1986).** Passeig de la Vall d'Hebron, 107. Vall d'Hebron.

Trasllat de la casa anterior. Actualment l'Hospital existeix, però sense cap tipus d'ensenyament. Internes: 150 (1963).

Les Hospitalàries van ser fundades a Madrid pel llavors Superior General dels Hospitalaris de Sant Joan de Déu, i conseqüentment les seves activitats (i la seva evolució) van ser paral·leles a les d'aquesta Orde masculina. Com el seu nom indica tenen una finalitat bàsicament sanitària; per tant, l'ensenyament hauria de quedar-les hi molt lluny i fora d'aquest estudi. Però al seu moment van tenir també com a objectiu assistencial als nens malalts. Donades aquestes circumstàncies, en força casos els nens havien de tenir una convalescència molt llarga. Com a conseqüència, les religioses també impartiren classes pels seus nens malalts com a complement de les convalescències. Molt a posteriori quan les condicions sanitàries van millorar molt i les llargs ingressos als hospitals no eren tan necessaris, aquesta activitat docent va desaparèixer. Actualment es dediquen específicament als disminuïts psíquics.

Es van expandir per tota Espanya, fen-se càrrec principalment de sanatoris, manicomis, i en menor mesura algunes cases de salut de noies o dones malaltes. Després d'arribar a Barcelona, a Catalunya també arribaren a Sant Boi de Llobregat (1895), igualment al costat dels Hospitalaris; i algunes cases més després de la Guerra Civil. Actualment es mantenen a més de 30 localitats de la península.

Arribades a Barcelona, concentraren els seus esforços en una única casa, que era Asil i Hospital per noies malaltes d'escrofulosi, i per dementes. Degut al seu agermanament amb els Hospitalaris fou oberta a Les Corts, aprop del hospital que aquests obriren al mateix barri una pocs anys abans. No fundaren més cases.

Traslladades a la Vall d'Hebron (1963), la casa va ser denominada oficialment com Hospital; però la seva secció escolar va sobreviure força anys: fins 1986, que va passar a albergar únicament a tasques sanitàries. Tot i que actualment es dediquen principalment als disminuïts psíquics (a la resta de Catalunya només es dediquen a això), a Barcelona encara es mantenen amb tasques sanitàries. I des de 1986 han deixat de ser comunitat docent.

41-GERMANES FRANCISCANES DELS SAGRATS CORS DE JESÚS I MARIA

Més conegudes com Franciscanes dels Sagrats Cors.

Institut femení de vida religiosa.

Fundades per Carmen González Ramos a Antequera (Málaga), en 1884.

Establertes a Barcelona des de 1889.

La seva finalitat és l'educació, i l'assistència de malalts i ancians.

- *Asil-Cuna del Nen Jesús i Taller de la Puríssima Concepció i de Sant Francesc (1887-1887).* Sant Pere més Baix, 82 1º. Barri Gòtic.

Jardí d'infància per fills d'obrers fins a 7 anys, i escola de formació professional per joves obreres, fundat per una Junta de Senyores seglars membres de la Tercera Orde Seglar de Sant Francesc.

- *Ídem (1887-1889).* Riera de Sant Joan, 22 Pral. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior. Les senyores plantegen la possibilitat de fundar un Institut religiós, però acaben decidint integrar-se en un altra. Així criden a les Franciscanes dels Sagrats Cors, cedint-les l'Asil i integrant-se a la comunitat de religioses.

- **Comunitat (1889-1889).** Bruch, 70. Dreta Eixample.
Establiment inicial de la comunitat arribada a Barcelona, abans de fer-se càrrec de l'Asil-Cuna.
- **Asil-Cuna del Nen Jesús (1889-1903).** Riera de Sant Joan, 22 Pral. Barri Gòtic.
L'Asil-Cuna passa a dependre de les religioses, i s'atenen tant nens i nenes com nadons. En canvi, desapareixen les notícies referents al Taller de noies obreres. També hi han classes nocturnes i dominicals per noies i obreres. Atesos: 200 (1895); 314 (1901). Alumnes: 126 (1901). Religioses: 15 (1901).
- **Ídem (1903-1908).** Montcada, 25. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior, causat per la manca d'espai. El trasllat és més ampli però provisional, mentres es prepara la casa següent.
- **Ídem - Guarderia-Cuna i Escoles del Nen Jesús (1908).** Montcada, 18. Barri gòtic.
Trasllat de la casa anterior a una gran casa, àmplia i acondicionada. No hi han notícies respecte als successos de la Setmana Tràgica. Continuen les mateixes activitats, amb l'afegit d'algunes noies internes. Acollits: 330 (1910); 290 nens i 40 nadons (1921). Religioses: 9 (1914); 10 (1927).
- **Col·legi de Santa Teresa de Jesús (després Obra Benèfic-social Niño Dios) (1892).** Mallorca, 509 (abans 505). Camp de l'Arpa.
Obra escolar nascuda com a complement del Hospital del Nen Déu.

Les Franciscanes dels Sagrats Cors es dediquen equitativament a l'ensenyament i a la sanitat, fent incidència en el món més marginal. A posteriori s'han concentrat més en el sectors marginals, amb una acció més directa més enllà de les aules o dels hospitals. Es tracta d'una comunitat molt petita, d'abast i mitjans molt limitats inclús en els seus millors moments, que fora d'Espanya és pràcticament testimonial.

Inicialment s'expandiren per poblacions petites d'Andalusia, i la seva arribada a Catalunya es donà a Tiana (1887), seguint-se Barcelona, que fou l'única gran ciutat on van estar presents durant molt de temps, i des d'on fundaren a nombroses poblacions dels voltants. Actualment es mantenen a unes 15 localitats espanyoles, fonamentalment a la província de Barcelona i a Andalusia, i majoritàriament a poblacions petites.

Les religioses van arribar a la ciutat per encarregar-se d'una entitat ja existent al Barri Gòtic (1889), que constava de Jardí d'Infància i Escola per obreres. Ja instal·lades, només es dedicaren al cuidat de nadons i eliminaren el taller d'obreres. Al poc temps s'encarregaren d'un Hospital infantil al Camp de l'Arpa (1892), que també constava d'Escola gratuïta.

Així, les religioses culminaren la seva expansió a la ciutat en pocs anys. Posteriorment van afegir l'ensenyament professional a la casa del Camp de l'Arpa.

Inclús fins els anys 10 del Segle XX continuaven fundant cases pels voltants de Barcelona.

Destaca molt que aquestes religioses, tan limitades en els seus orígens i treballs, s'hagin mantingut fins ara sense cap erosió. Van obtenir les dues cases com a gestores, no com a propietàries, i sent molt depenents d'ajudes i suports externs. Sempre dedicades i fidels als sectors humils del Barri Gòtic i del Camp de l'Arpa, mai obriren cap casa de pagament, ni van fer cap canvi d'orientació en aquest sentit: el seu objectiu sempre foren els sectors més modestos. Per això resulta sorprenent que continuïn mantenint-se avui en dia després de més d'un segle sense perdre presència a la ciutat, mancades dels suports econòmics i socials originats per l'ensenyament de pagament.

En canvi, a la resta de Catalunya han perdut gairebé totes les seves cases, mantenint-se només a Tiana, Mataró, i Santa Coloma de Gramanet.

42-JOSEFINES DE LA CARITAT

Conegudes com a Josefines de Vic.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Caterina Coromina a Vic, en 1877.

Arribades a Barcelona en 1892.

La seva funció és l'atenció sanitària de malalts i ancians.

- *Atenció d'una dona dement. Can Negre (1892-1920?). Avinguda de Sarrià - Buïgas - Can Ràbia (abans Torre el Negre, 10). Sarrià.*
Primera presència de les Religioses a la ciutat, en el llavors municipi independent de Sarrià. Es van instal·lar tres religioses en una Masia dita Can Negre, dedicades a cuidar a una dona dement fins la seva mort. No està definit quan van deixar d'ocupar-se'n. La Masia va desaparèixer en 1956.
- *Casa (1895-1895?). Fortuny. Raval.*
Primera fundació de la comunitat al casc urbà de la ciutat, inicialment tan sols dedicada a residència de les religioses. Molt aviat es traslladà.
- *Ídem - Germanes de la Caritat (1895-1916). Carme, 31 2º 2ª. Raval.*
Trasllat de la casa anterior, ja dedicada a vetlla domiciliària de malalts. No apareix la docència. El seu nom tampoc surt esmentat correctament.
- *Ídem (1916-1928). Baixada del Caçador, 2. Barri Gòtic.*
Trasllat de la casa anterior.
- *Ídem (1928-1936). Placeta de Montcada, 3. Barri Gòtic.*
Trasllat de la casa anterior.
- **Casa de Lactància i Cuna - Sales d'Asil (1896-1913).** Hospital, 67 (abans 127). Raval.
La Casa de Lactància i Cuna era una associació fundada en 1888 per atendre nadons i nens. En 1896 sol·licità a les Josefines els seus serveis per atendre la fundació, que se'n encarregaren de de llavors. Guarderia gratuïta mixta per fills d'obriers, fins a 5

anys. són esmentades fins 1914, quan van ser substituïdes per les Carmelites de Sant Josep. Atesos: 416 (1900); 300 (1914). Religioses: 7 (1900).

- **Casa (1896-1957).** *Carreró de les Carolines, 7-11 (abans Callejón de San Gervasio, 9-11). Gràcia.*

Primera i única fundació estable i pròpia de l'Institut a la ciutat. Porta a terme les seves activitats fonamentals: casa de salut i vetlla de malalts. Mai apareix la docència. Religioses: 17 (1927).

- **Ídem (1957).** *Avinguda Príncep d'Astúries, 42. Gràcia.*
Trasllat de la casa anterior amb els mateixos fins.

- **Casa d'ensenyança (1894?-1895?).** San Cristòfol. Gràcia.

Escola gratuïta per noies, qualificada com "Col·legi benèfic" a càrrec de les Josefines. Esmentada en 1894 i 1895, possiblement es tracti d'una errata i es referís a les Teresianes. Si no, ràpidament fou traspasada a aquestes i poc després a les Escolàpies. Es tractaria d'un primer intent de fundació fracassat, sense documentar per la mateixa comunitat.

- **Hospederia de l'Immaculat Cor de Maria - Refugi de Serventes (1917-1926).** *Matilde, 8. Gràcia.*

Esmentada des de 1917, en 1926 passà a les Claretianes. Malgrat el seu nom, l'acolliment es només de dones i no de nenes. Tampoc mai es parla específicament de docència, ni de nenes ni d'adultes.

Les Josefines tenen una activitat fonamentalment assistencial, tant en hospitals com en residències d'ancians. La seva expansió es va concentrar en la província de Barcelona (principalment Vic i els seus voltants), i en menor grau a la de Girona principalment fins a principis del Segle XX. A la resta de l'Estat no han tingut gairebé presència. Actualment han tancat moltes cases i només es mantenen a 10 localitats, 9 d'elles a la província de Barcelona, i una a Burgos.

Arribades a Barcelona en 1895, la feina que van desenvolupar amb més freqüència va ser la vetlla de malalts. També, en menor grau, l'acolliment de serventes. L'activitat docent es redueix al seu paper a la Casa de Lactància al Raval (1896-1913), associació privada que atenia a nadons i infants des d'un punt de vista més assistencial que educatiu, i que cridà a les Josefines per fer-se'n càrrec. Per altra banda, l'Escola gratuïta (1894?-95?) durà molt poc i presenta molts dubtes d'autenticitat.

Després de ser rellevades a la Casa de Lactància, les religioses s'han dedicat a feines únicament sanitàries i assistencials. Per tant, el paper de les Josefines dins el món de la infància fou molt transitori i marcat més per un to assistencial que no pas docent.

43-SERVENTES DE LA PASSIÓ

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per teresa Gallifa a Vic, en 1886.

Arribades a Barcelona en 1893.

La seva finalitat és l'acollida de dones embarassades i mares solteres, guarderies, ancians i malalts.

- **Asil de Santa Isabel (abans de la Visitació de Nostra Senyora) (1893-1931).** Martí, 18. Gràcia.

Asil per embarassades, per donar a llum amb pudor i discreció.

- **Ídem (1931-1973).** Llobet i Vall-llosera, 12 (abans Valls, 6). Guinardó.

Trasllat de la casa anterior amb similars finalitats, que posteriorment també va incloure a les mares solteres. Conseqüentment, els seus nadons també necessitaven cuidats i per això nasqué la casa següent, adosada a la primera.

- **Guarderia Mare Teresa (1973).** Llobet i Vall-llosera, 14 (abans Valls, 6). Guinardó.

Ampliació de la casa anterior amb una guarderia pels nadons de les mares solteres.

Les Serventes de la Passió tenen com a objectiu genèric l'atenció de la dona en totes aquelles circumstàncies de manca o dificultat que pugui patir. No només es podien dedicar a la reeducació, com altres congregacions ja feien; sinó que també atenien a mares solteres o embarassades, albergant-les amb la prudent discrecionalitat que temps passats exigien.

Fundades a Vic, en 1893 es traslladaren totes les religioses a Barcelona, sent des de llavors la Casa Mare de la comunitat i on més activitats han desenvolupat. Han tingut una expansió molt petita, primer amb algunes cases per la província de Barcelona i sempre pels voltants de Vic. Després fundaren a la resta de l'Estat, igualment molt poc, arribant a València i Vigo. Actualment es mantenen en 7 localitats, fonamentalment a Barcelona i província.

Arribades a Barcelona, es dedicaren a l'allotjament de dones embarassades i més tard de mares solteres, amb una finalitat d'acolliment discrecional. No havia cap tipus d'ensenyament ni reeducació. Després també han treballat a una Clínica (1930), i a una residència per treballadores (1979).

Amb el pas del temps, les religioses van anar eixamplant l'abast de les seves activitats a totes les seves cases: primer la sanitat, i als darrers temps també residències per treballadores, guarderies, i asils d'ancians. Per tant, la seva faceta docent es redueix molt recent, breu i reduïda a guarderies. Aquesta tasca la duen a terme a Barcelona des de 1973, quan la casa d'acollida de dones embarassades també va incloure mares solteres; i, per tant, calia una Guarderia pels petits. Així doncs, el seu paper és simplement testimonial.

44-GERMANES OBLATES DEL SANTÍSSIM REDEMPTOR

Conegudes com Oblates del Redemptor.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Josep Maria Benet i Antònia Maria Oviedo a Ciempozuelos (Madrid), en 1864.

Establertes a Barcelona en 1894.

La seva finalitat és l'acollida i atenció a la dona amenaçada per la prostitució.

- **Casa (1894-1895).** Duran i Bas (abans Governador). Barri Gòtic.
Emplaçament inicial de les religioses a la ciutat, molt petit. És molt probable que ja comencessin les seves activitats, però no està comprovat.

- **Asil (1895-1895).** Basea, 31. Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior. Finca amb jardí de lloguer, on sí es va poder obrir-se un Asil per noies. Degut a la precarietat i la poca tranquil·litat del lloc, van decidir marxar i la finca va passar a les Carmelites Missioneres, que van obrir una casa de Beneficència. En tot cas, la finca va desaparèixer amb l'apertura de la Via Laietana, corresponent-se aproximadament amb l'alçada dels números 11-12 d'aquest carrer.

- **Asil de Desamparades de Sant Alfons de Ligori (1895-1992).** Bellesguard, 30 (abans Camí del Cementiri, 15 / Arrabal, 50 / Sant Joan de La Salle, 50). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior. Les religioses compraren una propietat consistent en amplis terrenys i una casa. Als terrenys hi va estar l'antic palau de Bellesguard, antiga residència d'estiueig dels reis de la Corona d'Aragó, reduït llavors a runes. Precisament els seus fonaments van servir per construir el nou edifici, amb una monumental Església (l'únic que sobreviu actualment de l'edifici original) i àmplies dependències per les acollides que va ser acabat en 1926 en un estil modernista-goticista.

La casa era un Correccional de noies joves, vingudes generalment del món marginal. L'ingrés era voluntari i el temps que es desitjava. Rebudes des de 18 anys, després de 1939 s'acceptaven també des de 10 anys. Tot gratuït. Des de 1984 s'anomenava "Residència de noies", però el seu caràcter no va canviar. Només va afegir l'acolliment de noies de famílies problemàtiques. En 1992 es va vendre, i actualment és la Seu de diverses facultats de la Fundació Abat Oliba. Internes: 48 (1901); 70 (1914).

Les Oblates van nèixer d'una comunitat de les Caputxines de la Divina Pastora establerta a Madrid, que per diverses circumstàncies es va escindir. A diferència de l'esperit de les Caputxines, més centrat en l'ensenyament, les Oblates es van volcar més en la protecció i reeducació de les noies i joves necessitades. Concretament es van especialitzar en joves problemàtiques caigudes dins el món de la prostitució i, segons el pensament de l'època, "caigudes en el vici".

Amb aquesta finalitat reeducativa tan precisa, van rebre un gran suport: els seus serveis van ser requerits a nombroses ciutats. A Catalunya s'establiren a Tortosa (1880-1987), i Tarragona (1882), trigant uns anys més en arribar a Barcelona. Actualment es mantenen en més de 30 localitats espanyoles, sempre grans ciutats, repartides per tota la geografia peninsular.

Arribades al Barri Gòtic (1894), obriren un petit Asil; però a l'any següent es traslladaren a Sant Gervasi, on amb el temps van poder construir un monumental edifici amb Església, convent i correccional de joves: un esplèndid edifici, tant en tamany com en l'aspecte artístic, allunyat del casc urbà i del mateix Sant Gervasi. Allà eren albergades i instruïdes en diversos oficis. Progressivament l'Asil va anar modificant el seu funcionament, acceptant també noies amés d'adultes. Les

ingressades generalment provenien del món de la prostitució, tot i que després també se'n van acceptar del món marginal en general.

La ràpida progressió a la ciutat de les Oblates responia a l'acceptació generalitzada de tota activitat dedicada al tractament dels sectors marginals mitjançant l'aïllament de la ciutat i la reclusió en espais tancats per sotmetre'ls a un tractament intensiu de reeducació (tenint en compte, això sí, que l'ingrés era voluntari) en nom de la moral col·lectiva i catòlica. La prostitució no n'era pas una excepció.

Als darrers anys, les Oblates van modificar les seves tasques d'acció al món marginal. Han diversificat les seves línies d'acció, com atendre a mares solteres. Van descartat el sistema de reclusió en centres propis (un concepte postergat), per oferir un servei dintre del mateix entorn de les ateses o en centres socials adequats a l'ús als mateixos barris. A la vegada, es van traslladar a viure en petits pisos molt més funcionals. Tot això va portar a tancar l'Asil de Sant Gervasi (1992), que ni com a Residència de noies problemàtiques amortitzava la seva enorme grandària.

Actualment ja no fan cap activitat docent, ja que l'antic concepte de reeducació i reforma ha quedat antiquat, incidint més en l'assistència.

45-GERMANES DE LA SANTÍSSIMA TRINITAT

Conegudes com Trinitàries.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Francisco de Asís Méndez i Maria Allsop a Madrid, en 1885.

Establertes a Barcelona des de 1894.

La seva finalitat és l'acollida, ajuda i tot tipus de promoció de la dona jove necessitada.

- **Tallers i Residència (1894?-1899?).** Montcada, 10. Barri Gòtic.
Escola tècnica gratuïta per noies internes i externes. Alumnes: 60 (1898?). Va fondre's amb la casa de Casp.
- **Asil-Tallers de la Santíssima Trinitat (1894-1896).** Aragó, 406. Dreta Eixample.
Escola tècnica gratuïta per noies internes i externes. Ensenyança d'oficis manuals.
- **Ídem (1896-1897).** Rosselló, 66. Esquerra Eixample.
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1897-1911).** Casp, 80 (abans 98-100) - Bailén, 27 (abans 41). Fort Pius.
Trasllat de la casa anterior. Ensenyança de labors i oficis. Alumnes internes i externes, amb places gratuïtes o de pagament. De 12 a 22 anys. També funciona una escola dominical obligatòria per totes, amés d'altres exteriors. Alumnes: 60 (1899). Religioses: 16 (1899).
- **Ídem (1911-1963).** Vía Augusta, 130 (abans Carril, 2). Sant Gervasi.
Trasllat de la casa anterior. Igualment, Alumnes internes i externes. Religioses: 16 (1914); 20 (1927).

- **Escola-Llar Professional Santíssima Trinitat (1963).** Carretera d'Esplugues, 62-70. Pedralbes.

Trasllat definitiu de la casa anterior. Escola Professional i Residència de noies.

Les Trinitàries es dediquen a l'ajuda de la dona necessitada, posant especial èmfasi en la formació tècnica i professional des dels seus inicis. L'ensenyament d'oficis i activitats pròpies de la dona treballadora va ser un equivalent d'Escoles Professionals femenines de l'època, inexistents fins el moment, sent l'única comunitat femenina dedicat prioritàriament a aquesta fi. Malgrat aquesta activitat força innovadora, van tenir una expansió bastant reduïda, limitada a ciutats grans (on la seva tasca podia tenir més èxit), però igualment de poc abast. A Catalunya no van estar més enllà de Barcelona. Actualment es mantenen a una dotzena de localitats disseminades per tot l'Estat, generalment ciutats mitjanes i grans on la seva feina ha sigut més demandada.

Van arribar a Barcelona en 1894, obrint una Escola tècnica per internes i externes. Va patir constants vaivens, canviant d'ubicació molts cops. Es va mantenir amb certa estabilitat als barris del Fort Pius (1897-1911), i Sant Gervasi (1911-63), fins aconseguir el seu emplaçament definitiu a Pedralbes (1963), on eliminaren l'Internat però afegiren una residència de noies que igualment complementava la seva tasca. A la vegada, amb el temps han sabut reciclar-se fins convertir els seus tallers en un Col·legi d'ensenyament primari i ensenyament professional de qualitat per noies.

Malgrat ser una de les poques Congregacions que es dedicaven a impartir una ensenyança més enllà de l'elemental i la primària per a la dona, la seva existència va resultar ser molt precària. D'una manera més o menys forçosa, mai aconseguiren tenir més d'una casa oberta, deixant palès que el pensament del moment no confiava en un ensenyament més complet per les classes populars femenines, tot i que incidís tan sols en una formació per oficis manuals, artesanals, i feines pròpies de la dona. Un concepte massa avançat per l'època. També és cert que la seva tasca requeria més mitjans econòmics i materials dels habituals en una escola elemental (formació, maquinària, l'utilatge corresponent...), restringint encara més la seva capacitat d'expansió. Però igualment els suports rebuts van ser molt menors que en els casos de les comunitats dedicades, per exemple, a la reeducació de sectors marginals, o dedicades als orfes.

46-MISSIONERES COR DE MARIA

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Joaquim Masmitjà a Olot, en 1848.

Arribades a Barcelona en 1895.

Cristianització de la societat mitjançant la catequesi i l'educació.

- **Col·legi Puríssim Cor de Maria (1895-1897).** Montcada, 18. Pis. Barri Gòtic. Col·legi de pagament per noies. 1ª ensenyança. De 3 a 15 anys. Degut a la petitesa del pis, condicions higièniques, i soroll es va decidir traslladar els locals. Alumnes: 20 (1895).
- **Ídem (1897-1970).** Sant Pere més Alt, 27 1°. Barri Gòtic.

Trasllat de la casa anterior a la finca de la Marquesa de Moragas, llogant un dels seus pisos. Posteriorment ocuparan un altre pis com a residència de les religioses. Alumnes: 100 de pagament, amb 10 gratuïtes (1900). Quota del 10%: una gratuïta per cada deu.

- **Col·legi Filles del Sagrat Cor de Maria (1897-1915).** Hèrcules, 3. Barri Gòtic. Col·legi de pagament. De 3 a 15 anys. Igualment, 10% de gratuïtat. Documentada amb seguretat fins 1914 encara surt esmentada en 1920 i 1922, però sembla que ja es va traslladar abans.
- **Col·legi Cor de Maria (1915-1919).** Diputació, 280 Pral. Dreta Eixample. Esmentada des de 1916 fins 1919, possiblement es tracti del trasllat de la casa anterior. Inicialment es volia comprar la finca, però només es va poder llogar un pis. Posteriorment, la venda de la finca va obligar al trasllat.
- **Ídem (1919-1970).** Girona, 66. Dreta Eixample. Continuació de la casa anterior en el pis Principal, i de lloguer. Segurament, a posteriori es va estendre a altres pisos de la finca.
- **Escola Parroquial del Guinardó (1941-1967).** Avinguda Mare de Déu de Montserrat, 144 - Varsòvia, s/n. Guinardó. Escola Parroquial, on les religioses van substituir a les Dominiques de l'Anunciata (1934-36).
- **Col·legi Immaculat Cor de Maria (1954).** Sabastida, 12 - Escultor Llimona, 32-34. Vilapicina.

Les Missioneres del Cor de Maria és una comunitat d'arrel catalana dedicada únicament a l'ensenyament, al igual que moltes Congregacions fundades al Segle XIX a Catalunya. El seu creixement va ser escàs, quedant bàsicament com una comunitat d'arrel catalana: s'expandiren per vàries localitats de les províncies de Girona i Barcelona, i en menor grau per Tarragona. Posteriorment van saltar a la resta de l'Estat, amb molt poca activitat. Actualment es mantenen a unes 15 localitats per la península, principalment a les províncies de Barcelona i Girona. Fora de Catalunya estan presents a Madrid, Valladolid i Zamora.

La seva presència a Barcelona és força sorprenent, ja que van ser fundades en 1848, abans de tot el reguitzell de comunitats nascudes des de 1850. Per tant, van ser les pioneres d'una nova època fundacional. En canvi, van ser pràcticament les últimes en arribar a la ciutat deixant passar per davant a moltes altres comunitats fundades a posteriori.

Però malgrat arribar relativament tard a la ciutat (gairebé mig segle després de nèixer), aquesta comunitat aconseguí prosperar d'una manera sorprenent i fer-se un lloc, malgrat seguir una pauta amb escàs futur: dedicar-se a l'ensenyament de pagament, instal·lant-se en barris molt ben atesos: el Barri Gòtic i la Dreta de l'Eixample. Una fòrmula habitual abans, però sense la demanda d'antuvi. Però ho van aconseguir: obriren un Col·legi de pagament al Barri Gòtic (1895) i poc després un altre al mateix barri (1897). Tots dos van prosperar i es van mantenir actius molt de

temps; inclús un d'ells es va traslladar a la Dreta de l'Eixample en 1915, seguint la tònica habitual en aquell temps. Tan sols els va mancar obrir un Internat.

Després de la Guerra Civil van mantenir aquestes cases, i poc a poc ampliaren la seva àrea d'actuació amb una Escola Parroquial al Guinardó (1941-67), i un Col·legi al barri de Vilapicina (1954). En aquest cas donaren un viratge, implantant-se en barris de classe baixa. Però en pocs anys patiren un fortíssim daltabaix, deixant l'Escola Parroquial (1967), i els col·legis del Barri Gòtic i la Dreta (1970). Només va sobreviure el Col·legi de Vilapicina, que sí ha sobreviscut fins l'actualitat. Actualment continuen dedicant-se a l'ensenyament com a finalitat única.

47-GERMANES CARMELITES DE SANT JOSEP

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Rosa Ojeda i Josep Morgades a Barcelona, en 1900.

La seva finalitat és l'atenció a nens, ancians i malalts.

- **Casa General (1900).** *Lloret de Mar, 66 - Salses. Horta.*
Casa Mare de l'Institut. Només dedicada a vetlla de malalts, mai ha tingut ensenyament.
- **Casa de Lactància i Cuna (1913-1929?).** Hospital, 67 (abans 127). Raval.
La Casa de Lactància i Cuna era una associació fundada en 1888 per atendre nadons i nens. Inicialment atesa per les Josefines de la Caritat (1896-1913), després les substituïren per raons desconegudes. Guarderia gratuïta mixta per fills d'obriers, fins a 5 anys. S'imparteix l'ensenyament similar. Des de 1913 ja és segur que les Religioses s'ocupaven de la casa. Assistits: 80 (1909). Religioses: 7 (1927).
- **Ídem (1929?-1936).** Hospital, 54 bis. Raval.
Trasllat de la casa anterior. Ara també s'esmenta la vetlla de malalts.
- **Guarderia Municipal nº 2 (1945-1981).** Floristes de la Rambla, 1 (abans 3) (abans Cervelló, s/n). Raval.
- **Col·legi Regina Carmeli (1963).** Eduard Toda, 37. Horta.

Creades a Barcelona al llavors municipi independent d'Horta (1900), la seva finalitat assistencial els ha permès aplicacions tant al camp de l'ensenyament com al sanitari a parts iguals, afegint després l'asilament d'ancians. Institut de dimensions molt petites, només té certa importància a la mateixa Barcelona, i fora de la ciutat la seva activitat s'ha reduït a poblacions de la província properes a la capital. Actualment es mantenen a unes 10 localitats, principalment a Barcelona i província, i a petites localitats de Toledo.

A la ciutat naixeren només amb la vessant sanitària, incorporant al món docent d'una manera molt lenta. En primer lloc, es feren càrrec de la Casa de Lactància per nadons i infants (1913), una casa més assistencial que docent. Amb la Guerra Civil perden

aquesta activitat, limitant-se novament al pla sanitari. Llavors es feren càrrec d'una Guarderia municipal al Raval (1945), ja sense activitat cap assistencial.

Als anys 50 i 60, les Carmelites optaren per concentrar i diversificar totes les seves activitats al barri d'Horta, amb noves instal·lacions i en una zona geogràfica molt concreta: Casa General, Residència d'ancians (1957), i Clínica (1971) agrupades en dues illes de cases. Això també va incloure la construcció d'un Col·legi (1963) que encara subsisteix en l'actualitat.

En 1981 van tancar la Guarderia, dintre d'aquesta política de concentració a Horta.

48-INSTITUT CATEQUISTA DOLORES SOPEÑA

Conegudes com a Dames Catequistes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Dolores Sopena a Toledo, en 1900.

Establert a Barcelona des de 1900.

La seva finalitat consisteix en la promoció i evangelització del món de la dona treballadora.

- ***Junta de Dames Catequistes (1900-1928).*** Aragó, 332. Dreta Eixample.
Seu de l'Institut a la ciutat, on al principi possiblement devien donar-se classes als primers anys; però no està comprovat. En tot cas, amb el posterior augment de activitats se suprimiria aquesta activitat i passà a fer únicament de Seu i residència de les religioses. Apareix intermitentement documentada fins 1928, però sense sortir mai explícitament l'ensenyament.
- ***Catequesi d'Obrers - Moralitzar i socòrrer classes obreres (1928-1934?).***
Passeig de Gràcia, 120. Gràcia.
Trasllat de la casa anterior, que amb la seva denominació mostra clarament quin és el seu plantejament educatiu. Esmentada en aquesta adreça fins 1932, el seu ús ja es pot dir que està molt clar: fa de Seu de l'Institut a la ciutat, i residència de les seves religioses que es desplacen des d'aquí a les seves activitats a altres punts de la ciutat.
- ***Ídem (1934?-1974).*** Calatrava, L-M-N (Villa Dolores). Sarrià.
Trasllat de la casa anterior. Establerta aquí abans de la Guerra, però sense poder-se precisar quan.
- ***Ídem (1974).*** Bonaplata, 54-58 àtic 1º. Sarrià.
Trasllat de la casa anterior. Manté la mateixa funció.
- ***Escola d'Obrers (1905-1907).*** Passeig de Pujades, 4. Barri Gòtic.
Escola d'obers adults. Alumnes: 400-450. Probablement es va traslladar a la casa següent.
- ***Centre Catòlic Obrer (1909-1909).*** Passatge Venero, 4. Poble Nou.
Possible trasllat de la casa del Passeig de Pujades, 4. Presents en el Centre Obrer des de 1909, fou incendiat durant la Setmana Tràgica i reobert a finals del mateix any. Com no tornen a aparèixer esmentades és molt possible que després de la Setmana Tràgica anul·lessin la seva col·laboració.

- **Escoles del Patronat Obrer de Sants (1905-1936?).** Retir, 10. Sants.
Escola gratuïta de noies i obreres, secció escolar femenina del Patronat. Pàrvuls i elemental. De caràcter mixte, tenia 50 nois i 200 noies en 1909. Les Catequistes donen classe des de 1905, i segurament portaven les noies. Des de 1922 ja no tornen a aparèixer esmentades però és molt probable que la seva activitat continués fins la Guerra Civil, ja que immediatament després reprenen les activitats al barri. Alumnes: 200-300 (1914).
- **Centre de Sants per Obreres (1939-1943).** Canalejas, 107. Sants.
Establert al Grup Escolar Luis Vives. Possible continuació de la casa de Retiro, 10.
- **Ídem (1943-1972?).** Plaça d'Espanya, 5. Hostafrancs.
Trasllat de la casa anterior, establint-se al Grup Escolar España (ara Francesc Macià). Des de 1953 també és per obrers. En 1955 va celebrar les noces d'or del centre. Posteriorment fou traslladat a un altre local a la mateixa zona, que al ser enderrocat obligà a tancar el centre. A la vegada, per substituir-lo es va traslladar el centre de l'Hospitalet a Sants (actual OSCUS). Obreres: 175 (1943); 350 (1950); 550 (1955).
- **Casa d'ensenyança (-1917?-).** Junta de Comerç, 19 (abans Mendizábal). Raval.
Només mencionada en 1917 com a Escola subvencionada pel Ajuntament, és molt probable que continués funcionant fins 1936, ja que segons l'Institut el centre obert en 1939 al mateix barri va dirigir-se als obrers atesos abans de la Guerra.
- **Centre del Paral·lel per Obrers (1914?-1936?).** Paral·lel-Raval.
Escoles gratuïtes per obrers adults, segurament establertes annexes a una fàbrica de localització desconeguda. Esmentades en 1914-15, és molt probable que continuessin fins la Guerra Civil.
- **Ídem (1939-1967).** Sant Pau, 109. Raval.
Establert a instal·lacions del Grup Escolar Collaso i Gil, destinat a atendre als obrers del barri que ja havien sigut atesos abans de la Guerra (segurament pel centre de Mendizábal, 19 al mateix barri). Obrers: 100 (1939); 170 (1940). Des de 1942 va incorporar l'ensenyament per dones. Va funcionar fins 1967, que les seves dependències foren integrades dins del centre de Gràcia.
- **Centre de Gràcia (1914-1936?).** Roger de Flor, 291. Gràcia.
La primera pedra es va col·locar el 1914, i és molt probable que comencés a funcionar aquell mateix any. Tampoc està comprovat a quin lloc de Gràcia es trobava, però és probable que estigués al mateix lloc que va estar després de la Guerra Civil.
- **Ídem - Obra Social i Cultural Sopenya (OSCUS) - Escola Professional (abans Centre de Gràcia per obreres) (1941-1997).** Roger de Flor, 291. Gràcia.
Centre obert inicialment només per obreres, posteriorment absorbeix les classes per obrers del centre de l'Arc de Triomf (1945), obre el Parvulari Dolores Sopenya (1948), i una Escola Nocturna (1951). Amés, en data indeterminada es van aconseguir els locals en propietat. En 1965 es va enderrocar l'edifici, però gràcies a un conveni amb la Constructora al nou bloc construït tres pisos seguiren fent la mateixa funció d'abans fins la clausura del centre. En 1967 també va absorbir les dependències del centre del Raval. Actualment només queda la residència de religioses.

- **Obra Social i Cultural Sopenya (OSCUS) - Escola Professional (1972).** Violant d'Hongria, 45-47 (abans 123). Sants.

Trasllat de l'Escola que funcionava a l'Hospitalet, on ja portava funcionant força anys. Es començà a construir en 1969 a uns terrenys de la Parròquia de Santa Tecla, sent inaugurat en 1972. Va servir per substituir el centre de Plaça d'Espanya, 5 (Hostafrancs) que funcionava fins llavors, però a locals prestats i més reduïts. 1ª ensenyança i professional per noies, i posteriorment mixte.

- **Centre de Can Tunis per Obreres (1939-1940).** Mare de Déu del Port, 209. Zona Franca.

Establert al Grup Escolar de Nostra Senyora del Port, per atendre als habitants del barri de Can Tunis. Aviat es va traslladar a un lloc més proper i adient.

- **Ídem (1940-1950).** Tortosa, s/n. Zona Franca.

Trasllat de la casa anterior al Grup Escolar Sant Raimon de Penyafort, per atendre a la població del Grup de vivendes Eduard Aunós. En 1943 es va obrir una secció per homes al mateix lloc, que tancà en 1946. Obreres: 400 (1940). Obrers: 450 (1945).

- **Ídem (1950-1963).** Zona Franca.

Trasllat de la casa anterior al Grup Escolar Aunós.

- **Centre de l'arc del Triomf per Obrers (1940-1945).** Passeig Lluís Companys, 18 (abans Salon de Víctor Pradera). Barri Gòtic.

Establert a instal·lacions del Grup Escolar Pere Vila (1940-42), albergant classes per obrers i obreres del Parque?. Posteriorment passa a Arc del Triomf? i es va vincular amb el centre de Roger de Flor, 291 a Gràcia: les dones van passar allà, mentre els homes continuaven aquí. Posteriorment, per manca d'espai els homes també van ser traslladats a Gràcia i aquest centre fou clausurat. Obrers: 300; Obreres: 400 (1942).

- **Col·legi (1962-64).** La Paloma, 12. Raval.

Possible extensió del Centre del Paral·lel, però no va reeixir.

Les Dames Catequistes s'han dedicat des de bon principi a l'ensenyament de la dona obrera. Fundades inicialment com una agrupació de dones seglars, en 1905 foren convertides en Congregació religiosa. Van tenir una expansió lenta i progressiva pels barris obrers de grans ciutats, però sense tenir massa implantació. A Catalunya només van estar presents a Barcelona. Actualment es mantenen a unes 15 localitats, totes grans ciutats, per tota Espanya.

A Barcelona van arribar en 1900, pràcticament durant la gènesi de l'agrupació, incidint en la catequesi, activitats d'evangelització de la classe obrera (tant d'homes com de dones), i classes gratuïtes convencionals. Teniren moltes cases, tan precàries com mòbils, sempre a locals aliens (excepte en la seva etapa final), obertes normalment a patronats, escoles públiques o inclús naus de fàbriques. I només apareix com a casa pròpia la seva Seu central a la ciutat, fet que dificulta molt precisar la seva presència a la ciutat. La destrucció de tota l'informació de lla Congregació anterior a 1936 fa impossible precisar més la línia seguida.

Als seus primers anys només hi ha constància de la seva casa central a la Dreta de l'Eixample (1900), després traslladada a Gràcia i Sarrià. Des de 1905, quan van ser

aprovades canònicament, ja s'esmenten les cases del barri de Sants (1905-36?), amb nenes i obreres; i al Barri Gòtic-Poblenou (1905-09), que va desaparèixer amb la Setmana Tràgica. Més tard, apareixen al Poble Sec-Raval (1914?-36?) amb obrers; i també a Gràcia (1914-36?). És impossible precisar més.

Després de la Guerra retornaren a tots els barris on havien estat: a Sants-Hostafrancs (1939), i al Raval (1939-67), però en nous locals. També reobriren l'antiga casa de Gràcia (1941-97). I no només això, sinó que feren noves fundacions a Can Tunis (1939-63), i al Barri Gòtic-Fort Pius (1940-45), totes dues sempre amb obreres (en ocasions amb obrers), i a locals prestats.

La seva vitalitat per fer tantes fundacions amb tan pocs mitjans (inclús immediatament després de la Guerra, amb una empenta excepcional) no venia corresposta per mitjans materials i econòmics suficients. Els canvis de ubicació eren freqüents, i la precarietat de mitjans endèmica. No va ser fins els anys 60 que la seva situació va millorar lentament, aconseguint adquirir els locals de Gràcia cap a 1965, i la construcció d'un edifici propi a Sants en 1972; en canvi, al Raval van desaparèixer (1967). A la vegada actualitzaren les seves activitats docents, especialitzant-se en estudis professionals per noies i dones, activitat que han mantingut fins l'actualitat. Recentment la casa de Gràcia va tancar (1997), mentre la de Sants continua activa.

49-MISSIONERES DEL SANTÍSSIM SAGRAMENT I DE MARIA IMMACULADA

Conegudes com Missioneres del Santíssim.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Maria Emilia Riquelme a Granada, en 1896.

Establertes a Barcelona des de 1902.

La seva finalitat és l'adoració perpètua del Santíssim Sagrement.

- **Col·legi de la Immaculada (després Col·legi del Santíssim Sagrement) - Culte Perpetu al Santíssim Sagrement (1902-1976).** Encarnació, 62-64. Gràcia.

Col·legi de pagament per noies. Apart es dediquen a la seva activitat principal, l'adoració.

- *Culte perpetu al Santíssim Sagrement (1905). Passatge dels Camps Elisis, 8. Dreta Eixample.*

Segona i darrera fundació de les religioses a la ciutat, on mai van tenir ensenyança.

L'objectiu principal de la comunitat és l'adoració al Santíssim Sagrement, supeditant totes les seves activitats a aquesta fita. L'ensenyament, per tant, ha pogut entrar sempre dintre del seu modus vivendi; però sempre com un mitjà per realitzar-se en funció de la seva activitat resadora. També les missions les han considerat com un mitjà compatible.

Després de la seva fundació, al poc temps es van dirigir a les grans ciutats de l'Estat: Madrid i Barcelona. Després ho van fer amb un criteri més regional, principalment per Andalusia; però sempre ha sigut una comunitat molt petita, amb poques fundacions. Actualment es mantenen a unes 10 localitats, principalment a ciutats mitjanes d'Andalusia i ciutats grans de la resta d'Espanya (Madrid, Barcelona,

Pamplona, Segovia, Cáceres). La seva única presència a Catalunya ha sigut Barcelona.

A Barcelona van arribar en 1902, fundant dues cases en pocs anys dedicades al culte i adoració: a Gràcia (1902), i a la Dreta de l'Eixample (1905), que han perviscut fins els nostres dies sense problemes. Però per mantenir-se van obrir un Col·legi de pagament a la casa de Gràcia des de la seva creació, i així sostenir-se econòmicament sense problemes. El Col·legi es va mantenir fins 1976, quan va tancar les seves portes; però les religioses no van marxar, sinó que es van centrar en les seves tasques de promoció del culte i foment espiritual.

No ha hagut cap més novetat ni moviment durant els seus cent anys de permanència a la ciutat.

50-FRANCISCANES DE LA IMMACULADA CONCEPCIÓ D'ASSÍS

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Maria Francisca de la Concepció a València, en 1876.

Arribades a Barcelona en 1903, marxaren en 1978.

Dedicades especialment a l'educació de nens sordmuts i cecs.

- **Col·legi de la Puríssima per sordmudes i cegues (1903-1942; 1946-1950).**

Passatge Méndez Vigo, 6-10 - Roger de Llúria, 61. Dreta Eixample.

Ensenyament de sordmudes, i després també de cegues. Alumnes: 30 (1908); 34 (1909). Apart també hi ha una Escola per noies pobres. Alumnes: 23 de pagament i 16 gratuïtes (1914).

- **Ídem (1942-1946).** Roger de Llúria, 66. Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem (1946-1950).** Aragó, 100. Esquerra Eixample.

Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem (1950-1978).** Passeig de Sant Joan, 108 (abans General Mola, 8). Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior.

Aquesta comunitat té el seu origen en un Beateri fundat en 1528 a València, seguint la Regla de Sant Francesc. Molt posteriorment va adoptar formalment l'estructura de Congregació religiosa, sent aprovat en 1876. La seva peculiaritat resideix en la seva activitat: com moltes altres Congregacions (i gairebé tots els Beateris), la seva finalitat era l'ensenyament; però en aquest cas la seva dedicació principal és l'ensenyament de sord-muts i cecs.

La seva expansió va ser fonamentalment geogràfica, per València i província, i després per algunes grans ciutats de la resta d'Espanya. Actualment es mantenen a unes 25 localitats, 17 d'elles a la província de València. La resta, a grans ciutats (Madrid, Granada, Málaga, Palma, Zaragoza, Valladolid) i 2 localitats de Teruel. La seva gran profusió per Llevant va permetre-les diversificar les seves finalitats (tant

col·legis com hospitals), mentres que a les grans ciutats sí es van dedicar específicament als sord-muts i cecs.

A Barcelona arriben en 1903, instal·lant-se a la Dreta de l'Eixample. Obriren un Col·legi per Sordmudes, que temps després també va abarcar les cegues. Apart, també va funcionar una Escola gratuïta per noies sense deficiències. El Col·legi va tenir una vida plàcida, i als anys 40 es va traslladar a unes dependències més adequades. Les religioses van ser pioneres en aquesta tasca docent-assistencial amb deficients sensorials, ja que cap altre comunitat religiosa se'n dedicava. Només les Carmelites Missioneres, amb el seu Asil per cegues obert en 1901, feien una tasca comparable; però mai fou un seu objectiu principal.

Posteriorment, a mesura que altres institucions van anar fent-se càrrec de l'atenció adequada tant als sord-muts com als cecs, la tasca de les religioses va ser cada vegada menys imprescindible. Finalment, van tancar el col·legi (1978) i van marxar de la ciutat, ja que no van trobar altres activitats alternatives o afins per dedicar-s'hi a la ciutat. I, segurament, també per escassetat de personal provocada per la manca de vocacions.

51-GERMANES DE SANT JOSEP DE CLUNY

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per la Beata Ana Maria Javouhey a Chalon-sur-Saone (França), en 1807.

Arribades a Barcelona en 1903, varen marxar en 1931.

Les seves finalitats són l'ensenyança als pobres, i especialment les missions.

- **Col·legi de Santa Eulàlia (1903-1905).** Passatge Méndez Vigo, 4. Dreta Eixample.

Col·legi Externat. Inicialment es dediquen només a donar lliçons de francès, llengua originària de la comunitat de religioses.

- **Ídem (1905-1912).** Roger de Llúria, 112. Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior. Dedicades a l'ensenyament, cap a 1907 amplien les seves activitats docents i donen més matèries apart del Francès.

- **Ídem (1912-1931).** Bruc, 131. Dreta Eixample.

Trasllat de la casa anterior. Se segueixen dedicant a l'ensenyament, però ara també inclouen noies internes. Religioses: 32 (1927).

Les Religioses de Sant Josep de Cluny va ser una de tantes comunitats dedicades a l'ensenyament que arribaren a Espanya a conseqüència de la Llei de Combes a França (1903), a causa de l'èxode que aquesta Llei va provocar al país veí. instal·lades inicialment a Madrid (1903), en pocs mesos obriren nombroses comunitats, principalment a la província de Girona i viles grans de la de Barcelona (Granollers, Sabadell, Terrassa, Mollet, i altres viles menors) i Pamplona, que acolliren totes les religioses provinents de França. Després es replegaren ostensiblement, fins quedar-se amb molt poques cases. Actualment es mantenen a 8 localitats, a Madrid i especialment a Pozuelo de Alarcón, i vàries localitats de Galícia.

A Barcelona arribaren el mateix 1903, sent l'única comunitat docent arribada a la ciutat per motiu de la Llei de Combes. Per tractar-se totalment de nadiues franceses, bàsicament impartiren classes d'aquest idioma. Pel seu origen, sempre es van moure entorn la colònia francesa catòlica de la ciutat i no anaren gaire més lluny. Això les va restar possibles suports per desenvolupar-se, i sempre visqueren molt precàriament al llarg de la seva estància.

Per diversos motius, les religioses anaven centralitzant tots els seus mitjans a Madrid i voltants (Pozuelo de Alarcón) on es trobava la Seu Provincial de la comunitat a Espanya. Això provocà que des de 1917 es tanquessin progressivament totes les cases a Catalunya, sent l'última la casa de Barcelona (1931). La necessitat d'aunar esforços i mitjans a Madrid i la manca d'un futur força més clar a la ciutat les va fer marxar. No han tornat a la ciutat.

52-MISSIONERES ESCLAVES DEL COR DE MARIA

Conegudes com Esclavas.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Maria Esperança González Puig a Lleida, en 1862.

Establertes a Barcelona des de 1904.

La seva finalitat és diversa: ensenyança, missions, protecció i rehabilitació de joves.

- **Col·legi Cor de Maria (1904).** Avinguda Mare de Déu de la Salut, 17-29 (abans Salut, 5-25). Vallcarca.

Col·legi de pagament per noies. Alumnes: 40 (1910). Religioses: 10 (1927).

La comunitat ha tingut sempre finalitats diverses, sempre relacionades amb l'infància: ensenyament, acolliment o rehabilitació. Es tracta d'una Congregació de dimensions bastant petites, que ss van expandir bàsicament per ciutats grans i mitjanes de Catalunya i València, amés d'algunes cases per Balears i Aragó, i més tard arribaren a Madrid. Les seves poques fundacions es caracteritzen per ser prou estables (molt poques han desaparegut), i molt espaiades en el temps. No teniren èpoques d'expansió, ni de crisi. Sempre s'han dedicat a l'ensenyament, mentres les tasques de protecció i rehabilitació han derivat cap a tasques dins el món marginal.

Actualment es mantenen a 8 localitats, normalment ciutats grans i mitjanes del llevant i nord espanyol: Barcelona, Lleida, Figueres, Maó, Binéfar, i Pamplona. També són a Madrid i a una localitat de La Corunya.

A Barcelona arriben en 1904, dedicant-se a l'ensenyament des de bon principi amb un Col·legi al barri de Vallcarca, sent el primer Col·legi enclavat en aquest barri llavors encara naixent. I com ha sigut la seva tònica habitual dins la seva història, aquesta fundació ha gaudit de gran estabilitat. No han patit trasllats, ni té possibilitats de desaparèixer.

53-ESCLAVES DEL SAGRAT COR DE JESÚS

Conegudes com Esclaves del Sagrat Cor.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Santa Rafaela Porras a Madrid, en 1877.

Establertes a Barcelona des de 1908.

La seva finalitat és l'apostolat i el culte eucarístic.

- **Casa d'ensenyança (1908-1909).** Grases - Remei, 51. Poble Sec.
Primera de les dues fundacions simultànies de l'Institut. Desdicates al culte i possiblement a l'ensenyança. Incendiada durant la Setmana Tràgica, les Religioses l'abandonen i s'uneixen a las de l'altra casa.
- **Casa d'ensenyança (1908-1913).** Gran Via, 533 (abans Corts). Esquerra Eixample.
Segona de les dues fundacions simultànies de l'Institut. A causa de la Setmana Tràgica, aquesta casa acull les Religioses de la casa del Poble Sec. Més tard, per manca d'espai la comunitat busca un nou assentament.
- **Culte del Santíssim Sagrament i Col·legi Sagrat Cor de Jesús (després Col·legi-Hogar de María Niña) (1913-1928; 1961-1976).** Mallorca, 234. Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior. Casa que acull les comunitats de Poble Sec i l'esquerra de l'Eixample, es dedica al Culte i funda un col·legi. En 1961 es torna a fundar un Col·legi, que durà fins 1976 quan va ser transformat en Residència d'estudiants. També fou Noviciat i Seu Provincial.
- **Col·legi Sagrat Cor de Jesús (després Shalom) (1928).** Rambla Catalunya, 83. Dreta Eixample.
Col·legi femení de pagament. Es tracta del Col·legi fundat a la finca de Mallorca en 1913. En 1928 s'adquireix aquesta finca (a la mateixa illa, i comunicada interiorment amb Mallorca), i se situa el Col·legi. Això justifica que el mateix Institut no el reconegui fins 1928. Religioses: 62 (1927).
- **Hogar Maria Niña (1970-1971).** Rector Bruguera, 4. Barceloneta.
Intent fracassat d'establir una escola de Primària al barri. Pel seu nom, possiblement es tracti d'una sucursal de l'escola de Mallorca, 234.

Fundada a Madrid poc després de la Restauració Borbònica, aquesta Congregació té com a objectiu l'apostolat i el foment del culte, fita a aconseguir a través de l'ensenyament. La seva expansió, des de Madrid, es va centrar en les grans ciutats de tota la península, fundant col·legis a totes elles. A Catalunya arribaren primer a Sabadell (1904-31), i després a Barcelona; no arribaren a cap població més. Actualment es mantenen amb força bona salut, a més de 40 ciutats de l'Estat amb altres tants col·legis.

Arribades a la ciutat en 1908, obriren simultàniament dues cases: al Poble Sec, i a l'Esquerra de l'Eixample, on no està comprovada la seva activitat docent, que segurament es combinaria amb el culte i es faria molt precàriament. Ambdues haurien derivat en Escola gratuïta i Col·legi, respectivament; però aquesta evolució es veié estroncada a causa dels successos de la Setmana Tràgica un any després: les religioses abandonaren el Poble Sec, i la casa de l'Esquerra finalment es trasllada a la

Dreta de l'Eixample (1913). Allà es va fundar un Col·legi de pagament enclavat i adaptat al caràcter mitjà-alt del barri, que s'ha mantingut fins ara sense problemes.

Després d'això, les religioses han conservat la seva posició sense modificacions, inclús després de la Guerra Civil. Només en 1970 intentaren obrir una escola a la Barceloneta, però pràcticament no va tenir ressò degut a la seva brevetat. Sí que obriren una Residència d'estudiants (1976) que ha tingut millor sort, annexa al Col·legi.

54-GERMANES POBRES BONAERENSES DE SANT JOSEP

Conegudes com Josefines Bonaerenses o Monges Argentines.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Camila Rodón a Mercedes (Argentina), en 1880.

Establertes a Barcelona en 1909, van marxar en 1915.

La seva finalitat és practicar la caritat amb els pobres, i viure igualment en pobresa.

- **Asil de San José de Nuestra Señora de las Mercedes (1909-1910).** Consell de Cent, 12 1° 1^a. Hostafrancs.

Obert inicialment com a establiment d'assistència per a noies gitanes del barri. Posteriorment es va obrir l'Escola diürna, a la qual van anar concorrent més noies pobres del barri i menys gitanes.

- **Ídem (1910-1910).** Creu Coberta, 27. Hostafrancs.

Trasllat de la casa anterior. Establertes en una finca de planta baixa, i amb això guanyen una mica d'espai per desenvolupar les seves activitats. Amés, obren també una Escola Nocturna per a obreres. Sembla que l'Escola diürna continuava funcionant en part a la casa anterior; en tot cas, aviat les dues escoles es van traslladar a l'emplaçament següent.

- **Escoles de la Institución Católico-Social para Obreras de Hostafranchs (1910-1915).** Vint-i-sis de Gener, 25 (abans Dos de Maig). Hostafrancs.

Trasllat de la casa anterior. Escoles gratuïtes per noies i obreres. Institució fundada en 1910 en un ampli edifici, sembla que la seva secció escolar la porten les Religioses des del principi. Aquí centralitzaren totes les seves activitats abans dites.

Alumnes: 80 (1909); 70 noies diürnes i 280-300 obreres nocturnes (1914). L'empresa no va acabar de funcionar, i en 1915 foren substituïdes per les Franciscanes Missioneres de Maria.

Les Argentines arribaren a Barcelona en 1909, sent aquesta la seva única presència a Espanya. El seu desenvolupament sempre s'ha circumscribit bàsicament a l'Argentina i països adjacents, quedant la fundació de Barcelona com un intent de saltar al continent que no va tenir continuïtat.

Van arribar a Barcelona per atendre a la comunitat gitana del barri d'Hostafrancs; i curiosament el local es va inaugurar el 27 de Juliol, primer dia dels incidents de la Setmana Tràgica. Malgrat aquest convuls inici, es van mantenir al barri fins que en 1915 abandonaren la ciutat per raons desconegudes. El problema no fou la viabilitat de les Escoles, ja que ja que romangueren dirigides per una altra comunitat, i això

reduiria el problema a un assumpte intern de l'Institut o a la situació internacional (Primera Guerra Mundial). Mai més van fundar a Barcelona, ni a tota Espanya.

55-GERMANES DE NOSTRA SENYORA DE LA CONSOLACIÓ

Conegudes com a Germanes de la Consolació.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Santa Maria Rosa Molas a Tortosa, en 1858.

Establert a Barcelona en 1912.

Les seves finalitats són l'ensenyament i la sanitat.

- **Casa d'Ensenyança (1912-1913).** Saragossa (abans Sant Felip). Sant Gervasi. Casa de lloguer amb Pàrvuls i 1ª ensenyança de noies.
- **Casa d'Ensenyança (1913-1916).** Puig-reig, 9 (abans Santa Teresa). Sant Gervasi.
Trasllat de la casa anterior. Posteriorment es van traslladar i la casa va seguir allotjant a comunitats religioses, com la inicial presència a la ciutat de les Serventes de Jesús Sagramentat (1919-27), i les Adoratrius Perpètuas del Santíssim Sagrament (1927-36).
- **Col·legi de Nostra Senyora de la Consolació (1916-1981).** Passatge Concepció, 8 (abans 4). Dreta Eixample.
Trasllat de la casa anterior. Establertes de lloguer en el xalet del banquer Arnús, en 1916 compren la finca com a pròpia. Col·legi de pagament per noies, amb 1ª Ensenyança. Religioses: 8 (1927). En 1981 es va transformar en Residència Universitària.
- **Asil del Salvador dels Pàrvuls (1913-1936).** Modolell, 43. Sant Gervasi.
Orfanat per nois i noies de 3-15 anys. Originat en el *Institut del Salvador dels Pàrvuls*, entitat existent des de 1894 i a càrrec d'una Junta de Senyores, es va construir un nou edifici inaugurat aproximadament quan les religioses se'n van fer càrrec de la Institució. Els nois al sortir anaven als Salesians i les noies a les Filles de la Caritat-Espanyoles. Va desaparèixer amb la Guerra Civil. Asilats: 31 nois i 40 noies (1900); 62+14 (1907).

Les Monges de la Consolació són una fundació catalana de caire fonamentalment regional, ja que va tenir una gran expansió entorn de la seva ciutat natal, per les províncies de Tarragona i Castelló. A posteriori obriren algunes cases disseminades, sobretot per la meitat oriental de la península. La seva ubicació s'ha centrat en les poblacions petites, on calia una atenció tant docent com sanitària, i encara ningú havia arribat per oferir. Fonamentalment obriren cases d'ensenyament (majoritàriament col·legis, i alguns asils d'orfes), i en menor grau s'encarregaren d'hospitals; darrerament també han incorporat els asils d'ancians.

Actualment es mantenen a unes 40 localitats, amb 14 a la província de Castelló i 5 a la de Tarragona. També estan molt presents a Andalusia i Madrid.

La seva arribada a la ciutat fou tardana, quan l'expansió de la comunitat estava molt avançada, i degut a la política tradicional d'aquestes religioses d'anar a poblacions

petites més necessitades. Ja arribades, es feren lloc ràpidament amb un Col·legi de pagament a Sant Gervasi (1912), que curiosament, malgrat ser un barri molt propici per Col·legis, al poc temps el traslladaren a la Dreta de l'Eixample (barri igualment propici, de totes maneres): la seva condició d'Externat i no d'Internat ho justificaria. A l'any següent també s'havien fer càrrec d'un Orfanat de nens al mateix Sant Gervasi (1913). Mai teniren cap casa sanitària.

Després de la Guerra Civil perderen l'Orfanat i van mantenir el Col·legi obert fins 1981; però no abandonaren el món docent del tot, ja que aquesta casa fou reconvertida en Residència d'Estudiants funcionant així fins l'actualitat.

56-FRANCISCANES MISSIONERES DE MARIA

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Hélène de Chappotin a Ootacamund (Índia), en 1877.

Establertes a Barcelona des de 1915.

Les seves finalitat són les missions, mitjançant la contemplació i l'apostolat.

- **Escoles de la *Institución Católico-Social para obreras de Hostafranchs* (1915-1932).** Vint-i-sis de Gener, 25 (abans Dos de Maig). Hostafrancs.

Escoles gratuïtes per noies i obreres. Institució fundada en 1910, la seva secció escolar la porten les Religioses des de 1915 després de la marxa de les Josefines Bonaerenses. Religioses: 12 (1927).

- **Guarderia-Preescolar (abans Guarderia Municipal nº 3) (1927-1994).** Llorer, 9-11. Gràcia.

Casa fundada com a Escola per nens pobres del barri del Carmel, en 1960 afegí la Guarderia. Als anys 80 va desaparèixer l'escola, mantenint-se la Guarderia fins 1994. Actualment només serveix de residència de religioses.

- **Casa d'Ensenyança (1967-1974).** Camp de la Bota. Besòs.

Classes pels nens del barri, a la parròquia. En 1974 es van traslladar a la Mina, ja dintre del terme municipal de Sant Adrià del Besòs.

Comunitat fundada a l'Índia, en realitat té arrel francesa i es va traslladar al poc temps a França. Per tant, el seu hipotètic exotisme no ho és tant malgrat que sigui la única comunitat d'origen asiàtic present a la ciutat fins l'arribada de les Missioneres de la Mare Teresa als anys 80. Però sí que va heretar una vocació missional en el món, entesa com atenció als pobres i marginats. Van arribar a Espanya a Pamplona (1900), i la seva presència a Catalunya es reduí durant moltes dècades a Barcelona. Actualment es mantenen a unes 30 ciutats, amb una especial concentració a la província de Madrid.

A la ciutat arribaren als barris d'Hostafrancs (1915) i Gràcia-el Carmel (1927). Curiosament, la comunitat tingué un segon període d'expansió als anys 70, en plena època de replegament de la resta de comunitats docents. Això es deu a un plantejament clarament dirigit cap als sectors més marginals, menys atesos (destacant la seva presència al barri de la Mina), tant al barri de La Mina (1967) com a municipis

de rodalies (Sant Adrià del Besòs, Esplugues), i sempre dedicant-se a les zones extremadament pobres. En 1994 deixen la docència del tot, dedicant-se a altres activitats de similar atenció social.

Malgrat ser un Institut que té la vida contemplativa com a activitat fonamental, ho fan compatible amb un caràcter molt actiu i participatiu dintre la societat. A la vegada, el seu objectiu missional original es va “adaptar” a Espanya en una presència a les zones més difícils dels nuclis urbans. L’ensenyament l’han exercit com a complement a la seva filosofia de vida, més com a “missions” que com a col·legis o escoles. Això explica el seu enretirament a mesura que els organismes públics s’ha anat encarregant d’aquestes tasques, tenint actualment una presència molt puntual, i sense cases assistencials pròpies.

57-CARMELITES MISSIONERES TERESIANES

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat pel Beat Francesc Palau a Ciutadella (Menorca), en 1860.

Establertes a Barcelona des de 1916.

Les seves finalitats són l’assistència sanitària, missions, i l’ensenyament.

- ***Clínica Ribas (1916-1971).*** València, 359. *Sagrada Família.*
Primer establiment simultani de les religioses a la ciutat.
- ***Clínica Corachán (1916-1921).*** Rosselló, 189. *Esquerra Eixample.*
Primer establiment simultani de les religioses a la ciutat.
- ***Ídem (1921).*** Buïgas, 19. *Sarrià.*
Trasllat de la casa anterior.
- **Obra Maternal Infantil. Col·legi i senyores retirades (1941-1949).** República Argentina, 250. Vallcarca.
Casa dedicada bàsicament a Residència d’ancianes, que esporàdicament acollí l’ensenyança.

També conegudes antigament com a Carmelites Terciàries Descalces de Tarragona, per diferenciar-les de les Carmelites Terciàries Descalces de Barcelona (ara dites Carmelites Missioneres). Totes dues comunitats tingueren un origen comú, però en 1872 es van dividir en dos. Aquestes religioses es van expandir principalment per les comarques de Tarragona, mentres les segones ho van fer per Barcelona (on es trobava la seva Casa Mare) i els seus voltants. D’aquí els seus noms populars, que encara perduren. Es van aconseguir reunir durant un breu període (1925-29), però no va tenir continuïtat.

El seu desenvolupament inicial fou bàsicament regional, tant en cases d’ensenyament com sanitàries, centrat a les comarques de Tarragona durant dècades, passant després a la resta de l’Estat. Actualment es mantenen a unes 35 localitats espanyoles, amb 11 a la província de Tarragona, i es concentren principalment a Catalunya, València, Euskadi i Navarra.

Ja fos per evitar rivalitats o per evitar confusions (el seu Institut bessó s'havia generat a Barcelona), la seva arribada a la ciutat no es produí fins 1916. Van preferir centrar-se únicament en la vessant sanitària, fent-se càrrec del funcionament de diverses clíniques de la ciutat.

En canvi, l'ensenyança fou una activitat gairebé inexistente. L'única casa oberta per aquesta fi s'obrí a una casa de repós per les religioses grans o malaltes (1941), amb espai i mitjans bastant precaris, i que segurament obriren el Col·legi per a satisfer una demanda urgent i immediata del barri. La precarietat econòmica d'aquella comunitat també exigia trobar alguns mitjans econòmics, que aquell improvisat Col·legi va proporcionar. Quan la situació d'excepcionalitat va quedar superada, el Col·legi va desaparèixer (1949) i les religioses van tornar a dedicar-se únicament a la sanitat fins l'actualitat.

58-INSTITUCIÓ TERESIANA

Coneguda pel mateix nom, i abans com *Seglares al servicio de la Iglesia*.

Associació privada de fidels.

Fundat per Pedro Poveda a Covadonga, en 1911.

Establert a Barcelona des de 1918.

La seva finalitat és la promoció de l'educació i la cultura cristiana a través de l'ensenyament i residències universitàries.

- **Residència de noies (1918-1929).** *Passatge Mercader. Dreta Eixample.*
Primera casa de la comunitat a la ciutat, de moment només dedicada a residència de noies.
- **Ídem (1929).** *Passatge Mercader, 13-15. Dreta Eixample.*
Trasllat de la casa anterior. En 1995 la Residència de noies fou tancada, quedant només com a casa de religioses.
- **Col·legi Femení (1940-1970).** *Passatge Mercader, 13-15. Dreta Eixample.*
Ampliació de la casa anterior amb un Col·legi.
- **Col·legi Femení Padre Poveda (1968-1971).** *Via Augusta, 300. Sarrià.*
En aquesta adreça es va traslladar la 2ª ensenyança del Col·legi de Mercader, 13-15. Es va tancar gairebé simultàniament que la seva casa d'origen.
- **Col·legi (1958-1960).** *Felip II, 166, 3º. Congrés.*
Possible emplaçament provisional de la casa següent. Però al tractar-se d'un pis és molt probable que es tractés de la residència de les religioses.
- **Escola Arrels (abans Grup Escolar Pius X) (1958).** *Cardenal Tedeschini, 70. Congrés.*
Casa d'ensenyament fundada expressament per atendre al alumnat femení del nou barri del Congrés. En 1960 se li afegeix la Residència Santa Teresa, per joves treballadores, que es traslladà en 1968. Situat a un costat del centre del barri, la Parròquia de Pius X. En 1980 adquireix la seva denominació actual.
- **Secció Filial nº 10 de l'Institut "Maragall" - Seglares al Servicio de la Iglesia (1968-71).** *Cardenal Tedeschini, s/n. Congrés.*

Incorporació de la 2ª ensenyança.

Fundada inicialment com a associació cristiana de mestres laiques, però que no va acabar desembocar en una congregació religiosa a l'ús. Aconseguí la categoria d'Institut Secular en 1951, sent una de les primeres pies unions en aconseguir-ho a Espanya; i en 1990 com a Associació de Fidels, fòrmula jurídica equivalent a l'antiga Pia Unió, i que suposa un cert retrocés. Dedicades a fomentar l'educació i la cultura des d'una vessant cristiana, ho feren tant des de l'ensenyament com de les residències per noies (posteriorment reconvertides per universitàries), que ha sigut una activitat de importància similar a l'ensenyament, i que inclús en alguns casos (entre ells Barcelona) l'ha superada en importància.

Arribades en 1918 a la ciutat, primer no es van dedicar a l'ensenyament sinó que obriren una Residència de noies a la Dreta de l'Eixample. L'absència d'ensenyament es perllongà fins després de la Guerra Civil, i això es pot deure a la molt sobrada presència de congregacions dedicades principalment a l'ensenyament. Amés, la fòrmula de l'Institució Teresiana era tan novedosa que podia ser un obstacle enfront de comunitas canònicament reconegudes.

En 1940 obren un Col·legi a la mateixa residència de noies. Poc a poc obriren noves cases d'ensenyament al nou barri del Congrés (1958), i una sucursal del Col·legi de la Dreta a Sarrià (1968). Des de llavors han anat concentrant esforços al col·legi del Congrés, al tractar-se d'un barri més modest i necessitat d'acció directa. Així, molt aviat tancaren el Col·legi de la Dreta i la sucursal de Sarrià (1970-71), propis de sectors socials més elevats ben i atesos; i inclús la Residència universitària fou tancada (1995).

59-RELIGIOSES DE MARIA IMMACULADA – MISSIONERES CLARETIANES

Conegudes com a Claretianes, o Religioses de l'Ensenyança de Maria Immaculada. Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Sant Antoni Maria Claret i Maria Antònia París a Santiago de Cuba, en 1855.

Establertes a Barcelona des de 1926.

Les seves finalitats són diverses: ensenyament, missions, col·laboració parroquial, etc.

- **Col·legi de Maria Immaculada - Hospederia del Sagrat Cor de Maria, Refugi de serventes i empleades (1940?-1970).** Matilde, 10 (abans 8) - *Plaça Rius i Taulet, 14.* Gràcia.

Casa portada per les Josefines de la Caritat fins 1926 com a allotjament de serventes, amb les Claretianes manté els seus objectius. Poc després de la Guerra es van obrir les classes i més tard fou reconvertit íntegrament en establiment d'ensenyança. Així va continuar, fins que cap a 1965 va desaparèixer la 1ª ensenyança i en 1970 el Parvulari. Només va quedar la comunitat, fins desaparèixer definitivament en 1976.

- *Col·legi i Noviciat (1940-1944).* Arrabal, 44. Sant Gervasi.
Malgrat aparèixer com a tal en algunes fonts, no va ser col·legi: només fou Noviciat.
- *Noviciat (1944).* Major de Sarrià, 169-171. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior, sense modificacions.

Comunitat de fundació cubana, pocs anys després arribaren a Espanya (Tremp, 1859). El seu creixement ha sigut molt mins i espaiat: a Catalunya tan sols fundaren a Reus (1867), i Barcelona; però gairebé 70 anys després de desembarcar a Espanya. El seu nom mostra una dedicació clara a l'ensenyament, però normalment supeditada a altres tasques assistencials amb els pobres i la marginalitat. Actualment es mantenen a unes 20 localitats disperses per tot l'Estat, i apart d'algunes ciutats (Barcelona, Lleida, Madrid), la resta són poblacions petites.

A la ciutat arribaren al barri de Gràcia (1926), i no fou pròpiament una fundació perquè substituïren a una altra comunitat en una Hospederia per Serventes. Després de la Guerra afegiren l'ensenyament com a complement a la mateixa casa fins 1970 en que va desaparèixer, i tornaren a dedicar-se únicament a tasques dins el mon marginal. Mai s'han pogut dedicar exclusivament a l'ensenyament, i si ho han fet ha sigut com a objectiu secundari i complementari a una tasca assistencial. Fundaren un altra casa (1940) a Sarrià, que només va fer de Noviciat i és l'única que roman oberta. L'etapa docent ha sigut prou llarga (entre 1940 i 1970), però la seva transcendència és molt escassa.

60-ZELADORES DEL CULTE EUCARÍSTIC

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundades per Miquel Maura Montaner a Palma de Mallorca (Balears), en 1902.

Arribades a Barcelona en 1927.

La seva finalitat primordial és la confecció de pa eucarístic.

- ***Culte a Jesús Sagramentat (1927-1929).*** *Nou de Sant Francesc, 9-11-13. Barri Gòtic.*

Convent dedicat al culte i elaboració d'ornaments i hosties. Primer establiment de les Religioses, sense cap fi educatiu.

- **Ídem - Escola Nocturna (1953-1984).** Aribau, 290 - Madrazo, 99. Sant Gervasi. Trasllat del convent anterior en 1929, conservant els mateixos fins. Des de 1953 incorporen a la seves activitats una escola d'ensenyança elemental, i també de tall i confecció per a noies joves i senyores als vespres. També hi ha catequesi. La docència anava a càrrec de les religioses juntament amb senyores laiques, i tot era gratuït. Tancades en 1984, les religioses han mantingut les seves activitats originals fins l'actualitat.

Comunitat fundada a Mallorca, tenen una finalitat tan precisa com poc freqüent dintre de les activitats de qualsevol comunitat: confecció de Pa Eucarístic. Aquesta és la seva feina, principal i fonamental, acompanyada generalment amb el foment del culte a l'Eucaristia (per altra banda, prou lògic). En algunes èpoques això fou compatible amb altres activitats, com en el cas de Barcelona. La seva expansió ha sigut mínima, només estan presents a Espanya, amb 4 cases: Palma, Madrid, Barcelona i Santiago de Compostela. No han tingut més.

Arribades en 1927 al Barri Gòtic, molt poc després es traslladaren al Convent de Sant Gervasi (1929) que encara mantenen en l'actualitat i que sempre ha sigut la seva única casa a la ciutat. La seva tasca les va permetre encetar unes classes nocturnes (1953), tant elementals com de tall i confecció al mateix convent. Situades a Sant Gervasi, és molt probable que estiguessin destinades als sectors modestos d'aquest barri, poc representatius; però poc atesos dins un barri de Col·legis de pagament. Aquesta dedicació, malgrat la seva aparença transitòria i provisional per una comunitat gens especialitzada en tasques docents, va tenir una duració prou considerable: uns 30 anys. No apareixen en gairebé cap font consultada, donat el seu caràcter informal i al no donar cursos escolars legalment reconeguts; però existiren, i van tenir el seu paper al barri.

61-SERVENTES DEL SAGRAT COR

Conegudes pel mateix nom, o com Germanes de les Obreres. Anteriorment conegudes com a Mínimes del Sagrat Cor.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Joan Collell Cuatrecasas i Pia Oriach a Vic, en 1891.

Establertes a Barcelona des de 1928.

La seva finalitat és el servei a la classe obrera: col·legis, guarderies, residències, missions i pastoral.

- **Col·legi del Patronat Parroquial de Collblanc (després Col·legi Sant Ramon Nonat) (1928).** Carretera de Collblanc, 86 (abans General Primo de Rivera, s/n). Les Corts.
Escoles del Patronat a càrrec de les Religioses.

- *Pupilage para obreras (1931-1932?). Avinyó, 7 bis-15. Barri Gòtic.*
Casa d'acolliment per a joves obreres, també oberta amb raó de la proclamació de la República i acollir a les religioses de les altres comunitats si n'hagués calgut. Al poc temps, per manca d'espai fou clausurada. En tot cas, no va haver cap tipus d'ensenyament.

- **Escola Parroquial del Sagrat Cor de Jesús (abans Nostra Senyora del Roser) (1939).** Carretera de Ribes, 65 (abans 41). Fort Pius.

La comunitat té com a finalitat el món obrer, sigui des de la vessant que sigui, tot i que normalment ha predominat l'ensenyament. Des de la seva fundació a Vic (1891) es va expandir principalment pels municipis del seu voltant, i només la seva arribada a Barcelona suposà canviar una política fins llavors totalment regionalista. A llarg termini aquesta tendència regional les ha perjudicat, ja que sent una comunitat dedicada al món obrer es van implantar en zones bàsicament rurals. Posteriorment van fer algunes poques fundacions peninsulars. A Catalunya ja han perdut molt pes, mantenint-se només a Barcelona i Vic. Apart, només es mantenen a Madrid, Sevilla i algunes localitats petites de Burgos i La Coruña.

Arribades a Barcelona, no van fundar cases pròpies sinó que s'encarregaren de regentar les escoles de dos barris obrers de la ciutat. Primer el Patronat parroquial de

Collblanc (1928), suburbi de Les Corts, amb un gran creixement en vísperes de l'exposició Universal de 1929. I després de la Guerra Civil l'Escola Parroquial del Fort Pius (1939). En tots dos casos van ser escoles molt necessàries en dos barris de ràpid creixement aquells anys, de classe obrera, i on mancaven escoles. En el cas de Collblanc les religioses van ser la primera comunitat en arribar a aquests nous nuclis poblacionals; en quant al Fort Pius, no havia ningú des de feia 25 anys. També van obrir una casa d'acolliment per joves obreres (1931), que durà molt poc temps i no va sobreviure a la Guerra Civil.

Totes dues escoles s'han mantingut fins l'actualitat amb les religioses al capdavant, i segueixen sent un referent a cadascun d'aquests barris.

62-FRANCISCANES FILLES DE LA MISERICÒRDIA

Més conegudes com Monges Blaves.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Gabriel i Josefa Ribas en Pina (Balears), en 1856.

Arribades a Barcelona en 1929 a 1936, van tornar en 1944 i de nou van marxar en 1993.

Les seves finalitats són múltiples: ensenyança, atenció sanitària a domicili i hospitalària, i residències d'ancians.

- **Col·legi de Nostra Senyora del Coll (1930-1936).** Santuari, 18. Vallcarca. Casa d'ensenyança i sanitat.
- **Col·legi Sant Francesc d'Assís (1944-1993).** Plaça de Flandes, 1. Vallcarca. Fins a cert punt, continuació de la casa anterior. Almenys es troba al mateix barri, intentant fer el mateix servei que d'antuvi només amb l'ensenyament.
- **Secció Filial nº 5 de l'Institut "Maragall" (1966-1976).** Plaça de Flandes, 1. Vallcarca.

Comunitat d'arrel indiscutiblement balear, la seva existència s'ha mantingut gairebé únicament lligada a ses Illes, on es mantenen sense donar símptomes de debilitat. Apart, únicament han aconseguit certa implantació a la Manxa. A Catalunya van arribar a Barcelona, i després a Vinyoles d'Orís (1943) i Solsona (1977), desaparègudes als anys 80 i 90. Actualment es mantenen a unes 44 localitats, de les quals 36 són a les Illes Balears (gairebé totes a Mallorca), 6 a Castella-la Manxa (província de ciutat Real, Toledo i Cuenca), i a Madrid.

A Barcelona van arribar en 1929, obrint a Vallcarca una casa dedicada a l'ensenyament i sanitat alhora. Desapareguda amb la Guerra Civil, les religioses no van tornar fins 1944 obrint una Escola al mateix barri de Vallcarca, no gaire lluny de la seva primitiva casa. A diferència d'altres cases d'ensenyament, més pròximes a Gràcia, aquestes religioses es situen mirant cap a el Carmel i Vall d'Hebron, a una zona molt més marginal. L'Escola va estar en funcionament durant uns 50 anys, fins tancar en 1993.

També van obrir un Asil per vidues de militars, obert a la mateixa època, i que durà uns 20 anys. Després de tancar el Col·legi, les religioses van donada per acabada la seva presència a Catalunya.

63-ESCLAVES DE MARIA IMMACULADA I FILLES DE SANTA TERESA DE JESÚS

Conegudes com Esclaves de Maria, protectores d'obreres.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Joana Condesa Lluch a València, en 1883.

Establertes a Barcelona des de 1929.

La seva finalitat és el servei al món obrer, amb residències o amb l'ensenyament.

- ***Asilo Municipal - Hogar de Nuestra Señora del Port (1929-1936; 1942-1977).***

Mare de Déu del Port, 179-183 (abans s/n). Zona Franca.

En 1929 l'Ajuntament va contractar a les Religioses perquè s'encarreguessin d'aquesta institució municipal, destinada llavors a l'acolliment de vagabunds, pobres i alcohòlics, i la reforma de dones. Amb les destrosses causades per la Guerra fou traslladada a Sarrià (1939-42), i al tornar al aquest emplaçament es va incloure oficialment un nou departament: l'acolliment de noies. Principalment n'hi havien de repatriades al acabar la Guerra i que havien perdut les seves famílies, o patien seriosos problemes familiars. En principi havien unes 50, però amb l'integració de la sucursal de Pedralbes va augmentar molt més. Posteriorment l'Asil van incorporar nens, però van ser assignats als Germans de La Salle a un edifici proper (1963-77). Així va continuar, fins que en 1977 es va tancar l'institució i les religioses es van dedicar a altres activitats. L'edifici ha funcionat com a equipament escolar públic fins l'actualitat.

- ***Ídem (1939-1942).*** Passeig de Sant Joan Bosco, 86. Sarrià.

Establiment provisional de la casa anterior, mentre es reconstruïa i acondicionava. Continuava amb les mateixes funcions, però sembla que ja va començar a tenir alguns nens asilats. En concret, es trobaven en instal·lacions prestades per les Salesianes.

- ***Asilo Municipal de niñas (1943-1948).*** Cardenal Vives i Tutó, 19. Pedralbes.

Nova fundació, sucursal de la casa del Port. Com la casa del Port no donava a l'abast, a l'any següent s'obre un nou establiment d'acolliment de nenes. Amb 200 asilades. Posteriorment, s'acaba integrant en la casa del Port i passen a formar una casa única.

- ***Villa Paz. Formación i Residencia benéfica de jóvenes obreras (1963-1981).***

Avinguda de Vallvidrera, 32. Sarrià.

- ***Juana María (1978).*** Rectoria, 34. Horta.

Guarderia.

La seva finalitat és la dedicació al món obrer, en tot tipus de facetes: ensenyament, residències d'obreres, asils d'ancians. A Catalunya únicament han estat presents a Barcelona. Actualment es mantenen a unes 10 localitats, a grans ciutats (Madrid, Barcelona, València, Pamplona), i a petites localitats del Sud-est peninsular.

Van arribar a la ciutat en 1929, però amb una tasca no massa relacionada amb el món obrer, sinó per encarregar-se d'un Asil de dones: foren cridades per fer-se càrrec de l'Asil Municipal de pobres instal·lat al barri del Port (Zona Franca), dedicant-se específicament al departament de reeducació de dones. Posteriorment, a causa de la Guerra Civil aquest organisme va incloure també l'asilament de noies tant al establiment provisional de Sarrià com novament a el Port, incloent una sucursal a Pedralbes (1943-48). Igualment, tot també va anar a càrrec de les religioses. Així van estar dedicades a l'asilament de noies i al correccional de dones durant anys, fins que aquest organisme va ser tancat per l'administració municipal (1977). Immediatament després obriren una Guarderia (1978), que segurament fou fundada per ocupar a les religioses que havien abandonat l'Asil.

64-GERMANES DELS SANTS ÀNGELS CUSTODIS

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Rafaela Ybarra de Villalonga a Bilbao, en 1894.

Establertes a Barcelona en 1929, van marxar en 1936.

La seva finalitat és la preservació de noies i joves.

- **Col·legi dels Sants Àngels Custodis (1929-1936).** Descartes, 3. Sant Gervasi.

Internat de noies i joves, instal·lat en règim de lloguer en un antic Hotel. A diferència d'altres Internats en aquest cas ho era de caràcter benèfic, per noies de condició modesta i problemàtica. 1ª ensenyança. Quan projectaven llogar una casa més gran esclatà la Guerra Civil. Al acabarse el conflicte en 1939 van intentar refer-se'n, però fou impossible i abandonaren la ciutat.

Aquesta comunitat va nèixer amb l'objectiu d'atendre a nenes i joves abandonades amb escassos recursos, donant'ls-hi tant allotjament com formació per poder valdre's. Com aquesta mena de sectors marginals es donaven principalment a les grans ciutats, la seva expansió es va donar principalment per les grans ciutats de la península, allà on els sectors marginals eren més nombrosos. Però a diferència d'altres comunitats dedicades a aquestes activitats, en aquest cas van tenir poca difusió. Actualment es mantenen a 5 localitats: Madrid, Bilbao, San Sebastián, Málaga, i Santander.

També ho van provar a Barcelona, on arribaren en 1929 establint-se a Sant Gervasi i obriren un Internat per noies pobres i problemàtiques. Però resulta molt contradictori que obrissin una casa de caràcter exclusivament caritatiu en un barri com era Sant Gervasi una zona plena de col·legis de pagament, fossin externats o Internats. Amés, aquesta mena de servei ja existia a càrrec de les Oblates i de les Monges del Bon Pastor (i, a sobre, dins el mateix barri) amb grans centres.

Això deixava a les religioses en una situació prou feble, en una zona aliena i un escàs marge de maniobra. I efectivament, la Guerra Civil les esborrà de la ciutat, sent l'única comunitat femenina que va desaparèixer de la ciutat per culpa de la Guerra. Acabat el conflicte no van trobar mitjans ni suports per refer-se, i marxaren. Tampoc han tingut cap altre presència a Catalunya.

65-DAMES APOSTÒLIQUES DEL SAGRAT COR DE JESÚS

Conegudes com a Dames Apostòliques.
 Institut femení de vida religiosa.
 Fundat per Luz Casanova a Madrid, en 1924.
 Establertes a Barcelona des de 1929.
 La seva finalitat és l'ensenyança i l'atenció als marginats.

- **Ensenyança i atenció de malalts (1929-1975).** Calàbria, 12. Sant Antoni.
 Escola gratuïta, de caràcter benèfic.
- **Col·legi Luz Casanova (1961-1992).** Polònia, 14 (abans 12). Guinardó.
- **Col·legi Luz Casanova (1973).** Almansa, 52-54. Verdum.

Aquesta comunitat va nèixer a Madrid amb uns fonaments ideològics molt arrelats en la concepció caritativa de la societat amb els pobres i necessitats. Precisament el seu nom de "Dames" fa referència al origen social dels seus membres fundadors: dones de posició social mitjana o elevada, que es consagraren a la vida religiosa des d'un punt de vista pietista i caritatiu. En el fons es tractava d'una de tantes associacions caritatives cristianes pròpies d'aquells temps, però que en aquest cas va arribar a convertir-se en Congregació religiosa de ple dret. Amb aquest punt de partença van tenir una expansió molt concreta amb poques cases, i dins de barriades pobres de grans ciutats; però amb un abast força limitat, perquè ja havien en circulació moltes altres comunitats amb finalitats similars. Actualment es mantenen a unes 15 localitats de l'Estat, però llevat de Madrid i Barcelona només estan presents a poblacions petites força disseminades.

Així arribaren a Barcelona molt aviat, amb una escola gratuïta (1929), instal·lant-se en una zona a cavall del barri de Sant Antoni i del Poble Sec. Es dedicaren a l'ensenyança de pobres, i secundàriament a la seva assistència sanitària. Més tard les Dames s'extenderen a altres barriades: Guinardó (1961) i Verdum (1973), a la vegada que desapareixien quan les condicions de vida milloraven. Així, les cases de Sant Antoni i Guinardó van tancar, mentre la de Verdum encara es manté com a Col·legi. A la vegada, aquesta casa es convertí en el principal i únic centre d'ensenyament femení del barri de Verdum.

Recentment han eliminat el terme "Dames" del seu nom, donat el canvi dels temps, i que suggeria una anacrònica estratificació social.

66-GERMANES DE NOSTRA SENYORA DE COESFELD

Conegudes com Alemanyes.
 Institut femení de vida religiosa.
 Fundat per Aldegonda Wolbring i Lisetta Kühling a Coesfeld (Alemanya), en 1850.
 Establertes a Barcelona en 1930, van marxar en 1960.
 La seva finalitat és l'ensenyament i la sanitat.

- **Hogar de Santa Teresita (1930-1936).** Laforja, 86. Sant Gervasi.
 Casa de caràcter benèfic, dedicada a l'educació i preservació de noies d'origen alemany. Establerta a una antiga casa de vetlla de malalts de les Serventes de la

Passió. També va servir com a Residència de dones alemanyes que treballaven a Barcelona. Religioses: 3 (1930); 5 (1934).

- ***Clínica Doctor Soler Roig (1934-1960).*** Vallmajor, 23-25 (abans Modolell, 12). Sant Gervasi.
Segona fundació de l'Institut a la ciutat, de caràcter exclusivament sanitari.

Aquesta comunitat va arribar a Espanya amb l'objectiu de atendre a la comunitat alemanya catòlica present a Espanya, principalment a les ciutats de Madrid (1926) i Barcelona (1930) on estava majoritàriament concentrada. Fou la primera comunitat femenina d'origen i parla alemanya que va estar present a Espanya, dedicades tant a l'ensenyament com a la sanitat.

Arribades en 1930 des de Mülhausen (Alemanya), la seva funció fou atendre a la colònia alemanya més necessitada amb una llar per joves alemanyes. Aquesta faceta d'ensenyament caritatiu i assistencial fou molt breu, tallada per la Guerra. En canvi, la vessant sanitària (1934) es va mantenir. La fundació docent i assistencial, de caràcter bàsicament benèfic, no va arrelar en un barri replet de Col·legis de pagament. Amés, des de 1939 va arribar a Barcelona l'Institut de la Benaventurada Verge Maria (també dites Alemanyes) expressament dedicades a l'ensenyament, i que les van substituir amb més eficàcia amb un Col·legi de pagament al mateix barri. Sembla que l'aparent bonança de la colònia catòlica alemanya a la ciutat feia innecessari una casa d'acollida de joves, i a la vegada era més útil un col·legi de pagament.

En 1960 van tancar alhora les cases de Madrid i Barcelona, d'on es dedueix que van ser únicament raons internes de l'Institut les que van forçar la seva marxa. Amés, aquells temps eren molt favorables a l'expansió, ja que als anys 60 arribaren a Espanya diversos instituts germànics dedicats a l'ensenyament.

67-OPERÀRIES PARROQUIALS - INSTITUCIÓ MAGDALENA AULINA

Conegudes per Magdalena Aulina.

Institut Secular.

Fundat per Magdalena Aulina a Banyoles (Girona), en 1916.

Establert a Barcelona cap a 1933.

La seva finalitat és el foment d'activitats cristianes a través de les parròquies o altres organismes de l'Església per a la joventut, emigrants, malalts, i missions.

- ***Casa (1933?-1958).*** *Emplaçament desconegut.*
L'arribada de la comunitat fou en aquesta època, però res més se sap. Duraria fins l'establiment a Sarrià.
- ***Escola del Patronat de la Parròquia de Sant Joan de la Creu (1958-1971).***
Carroç, 5. Sarrià.
Escola per nois i noies modestos del barri. De caràcter molt modest i precari, sostingut amb ajuda de la Parròquia. Alumnes: uns 50. Malgrat les ampliacions i restauracions, a causa d'unes inundacions fou arrasat i va tenir que traslladar-se.
- ***Ídem (1971-1972).*** Sant Pere Claver, 2. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior. L'Escola es va traslladar a la seu de l'Institut de manera provisional. Però no van retornar al seu lloc d'origen, sinó que a causa de la demanda de nou alumnat van decidir construir un nou edifici.

- **Col·legi Casa Nostra (1972).** Passatge Torras i Bages, 1 - Martorell i Peña, 1-3. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior al nou edifici, ja transformat formalment en Col·legi.

- **Llar-Escola (1971-1972).** Sant Pere Claver, 2. Sarrià.

Casa d'acollida de noies i joves, fundada coincidint amb el trasllat de l'Escola.

- **Ídem (1972-1976).** Passatge Torras i Bages, 1 - Martorell i Peña, 1-3. Sarrià.

Trasllat de la casa anterior, al mateix edifici que el Col·legi. Va desaparèixer pocs anys després.

Comunitat fundada en 1916 com a moviment seglar de famílies, al qual afegí un nucli rector: les Operàries pròpiament dites, que viuen pròpiament com a comunitat religiosa. En 1962 foren aprovades com a Institut Secular fins l'actualitat, però no han tingut els mitjans suficients per transformar-se en Institut Religios. Han obert poques cases, principalment a la província de Girona (Banyoles, Girona i Porqueres), i la ciutat de Barcelona, apart dels membres laics que vivien als seus respectius domicilis. La seva activitat és fonamentalment un apostolat en tot tipus d'activitats, entre elles l'ensenyament si és precís.

A Barcelona arribaren en data imprecisa, però es pot datar durant la República. No consta que tinguessin inicialment casa pròpia a la ciutat, d'on es dedueix que la seva presència constava del domicili d'un particular durant força temps. Poc a poc anaren creixent, als anys 60 ja tenien seu pròpia, i anaren centrant-se en l'ensenyament amb una Escola a Sarrià (1958); malgrat tractar-se d'un barri ben atès, l'Escola es localitzava en una zona muntanyosa de transició cap a Vallvidrera, poc accessible i inclús marginal. Transformada en Col·legi als anys 70 i amb edifici nou, s'ha mantingut fins l'actualitat.

68-RELIGIOSES MISSIONERES DE CRIST-REI

Eren conegudes com a Monges de Crist-Rei.

Congregació religiosa de Dret Diocesà.

Fundada per Francesc Muñoz Izquierdo a Manresa (Barcelona) en 1926, fou suprimida en 1947.

Establertes a Barcelona des de 1934, van marxar aproximadament en 1944.

La seva finalitat era l'ensenyament i assistència a nens pobres.

- **Comunitat (1934-1936).** *Rambla Catalunya, 38. Dreta Eixample.*

No hi ha ensenyament.

- **Casa Sant Ignasi - Col·legi i Asil de noies (1939-1941).** Iradier, 17. Sarrià.

Col·legi i Asil de nenes. En 1940 el Col·legi es traslladà a Via Augusta, 202. En 1941 l'Asil de noies va anar a Avinguda de Vallvidrera, 4.

- **Casa Sant Ignasi - Asil de nois (1940-1941).** Pomaret, 15. Sarrià.
Ampliació de la casa anterior amb un Asil de nens, que a l'any següent es trasllada a Avinguda de Vallvidrera, 27 al mateix temps que les nenes i a la mateixa zona.
- **Col·legi Pensionat de Crist-Rei (1940-1941).** Via Augusta, 202 (abans 134).
Sant Gervasi.
Col·legi de pagament per noies. Trasllat del Col·legi d'Iradier, 15. Instal·lat a una monumental finca anomenada *Los Pinos*, llogada als Comtes de Fígols.
- **Ídem (1941-1942).** Anglí, 82-84. Sarrià.
Trasllat de la casa anterior. Acaba desapareixent sense deixar rastre.
- **Comunitat (1941-44).** *Vidal i Quadras, 2. Sarrià.*
Residència de les Religioses que se'n encarregaven dels dos Asils de l'Avinguda de Vallvidrera. Establertes a una gran casa del Marquès d'Alós.
- **Asil de noies (1941-1944).** Avinguda de Vallvidrera, 4. Sarrià.
Asil de nenes, filles de presos. Instal·lat a una casa anomenada "Villa Sofía." Tancat en condicions molt polèmiques. Internes: 30-40 (1941).
- **Asil de nois (1941-1944).** Avinguda de Vallvidrera, 27. Sarrià.
Asil de nens, fills de presos. Instal·lat a una casa anomenada "Villa Angélica." Tancat en condicions molt polèmiques. Interns: 27 (1941); 250 (1942).

La Congregació va sorgir a Manresa d'un grup de religioses de la Companyia de Maria, que més enllà de les tasques exclusivament docents d'aquesta comunitat, també volien dur a terme tasques amb l'infantesa més necessitada. Fou una Congregació de caire tremendament caòtic, poc donada a obeir a les instàncies eclesials superiors, i amb una existència tan breu com intensa. Va suposar un borró considerable dintre de la plàcida activitat expansiva congregacional posterior a la Guerra Civil. Apart de fundar vàries cases a Manresa i els seus voltants, només arribaren a Burjassot (localitat originària del Bisbe que les aprovà) i Barcelona.

Arribades en 1934 a la ciutat, no van poder desenvolupar-se fins 1939, després de la República i la Guerra Civil. Llavors inicien les seves tasques d'ensenyament amb un Col·legi de pagament, i a l'any següent un Asil, tots al barri de Sarrià. Cap a 1942 ja han perdut el Col·legi, i cap a 1944 les tasques d'Asil, després de constants canvis de domicili per la mateixa zona. Pot considerar-se que la Congregació va deixar d'existir a la ciutat poc a poc per desmembració interna pels volts de 1944, quan tancaren l'Asil i no obriren cap casa més.

La seva existència a la ciutat fou bastant breu, però intensa: teniren una activitat tan desordenada com polèmica. Per començar, gaudiren dels permisos administratius per establir-se a la ciutat; però no dels eclesials, ja que no reiteradament no acataven les disposicions del Bisbat, ni els seus requeriments. Amés, deixaren deutes impagades allà on hi varen ser (això explicaria els seus costants canvis de residència), mostraven greus deficiències internes de funcionament, enormes mancances de formació de les seves religioses i de mitjans materials, i queixes constants dels pares dels asilats.

Finalment, la Congregació fou dissolta pel Bisbe de Vic en 1947, però és de suposar que aleshores la seva existència real ja era molt dubtosa.

69- INSTITUT DE LA BENAVENTURADA VERGE MARIA

Conegudes com Alemanyes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Mary Ward a Saint-Omer (Flandes-França), en 1609.

Arribades a Barcelona en 1939.

La seva finalitat és l'educació i ensenyança de la joventut, i promoció de la dona.

- **Col·legi Santa Elisabeth (1939-1947).** Laforja, 23 (abans 41) Sant Gervasi. Primer emplaçament de les Alemanyes a la ciutat, on directament van obrir el Col·legi.

- **Ídem - Col·legi Benaventurada Verge Maria (abans Col·legi Santa Elisabeth) (1947).** Copèrnic, 55-59 (abans 10-12 / 52-58). Sant Gervasi.

Trasllat de la casa anterior, ocupant el lloc de l'antic Convent de Sant Antón i Santa Clara de les Benedictines. La finca era propietat d'una família alemanya, que ajudà a les religioses cedint-les part de la seva possessió. Inicialment es va establir tant la comunitat com el Col·legi a la finca que ocupava els números 57-59 del carrer; però poc després es va construir un edifici annexe pel Col·legi (1949), i que ha funcionat fins l'actualitat al número 55 del mateix carrer.

Aquesta comunitat fou la pionera en plantejar-se una fòrmula de vida consagrada externa al claustre, amb una llibertat de moviments molt major, i on l'ensenyament de la joventut fos la seva principal finalitat. Així fou aprovada pel papat, i es difongué per tota Europa. Poc abans s'havia fundat la Companyia de Maria (1606), amb idèntiques finalitats; però que després assumiren la vida claustral, fet que la comunitat de Mary Ward pogué evitar. Ambdues adoptaren les Regles de Sant Ignasi de Loiola, fet que les donà àmplia mobilitat (pel seu temps), i inclús foren conegudes com a "Jesuïtes" durant prou temps.

A principis del Segle XIX, i per diverses circumstàncies, nasqueren diverses branques: les Alemanyes, nascudes a Magúncia (Alemanya, 1809), que es reintegraren al tronc comú en 1952; les Irlandeses, nascudes a Rathfarnham (Irlanda, 1821), i les Americanes (Canadà, 1847). A tot el món són conegudes genèricament com a Dames Angleses, siguin de la branca que siguin.

A Espanya arribaren, durant pocs anys (1851-56), a Cádiz. Més tard tornaren definitivament en 1889 (Castilleja de la Cuesta, Sevilla). En tots dos casos es tractava del ram irlandès, que es difongué principalment per Andalusia, Madrid i el País Basc. Mai van estar a Barcelona. Actualment es mantenen amb 6 cases: poc col·legis, però amb molt prestigi. són conegudes com a Irlandeses, i abans també eren dites Dames de Loreto.

Per altre costat, les Americanes (també conegudes com Dames de Loreto en aquell continent) mai han estat a Espanya.

En 1939 va arribar a Espanya el ram alemany, provenent de Munich (Alemanya), en un moment políticament convuls, fugint-ne del nazisme i amb la Guerra Civil recentment acabada, i arribaren precisament a Barcelona. A la ciutat només fundaren

una casa: un Col·legi al barri de Sant Gervasi (1939). En certa manera substituïren en el pla educatiu a les Germanes de Nostra Senyora (també dites Alemanyes) per atendre a la colònia alemanya de la ciutat, mentre aquelles es limitaren a la sanitat. Les Alemanyes, amb una tradició i un bagatge pedagògic molt més llarg i reconegut, van ser molt millor acceptades. Residents en un gran edifici, el Col·legi es manté sense problemes. Actualment, es tracta de l'únic Institut d'origen germànic arribat a la ciutat que es manté en l'actualitat.

Les Alemanyes s'han estés per Espanya de manera similar que les Irlandeses: molt poques cases, però amb un renom i un prestigi que es mantenen. Apart de Barcelona, a Catalunya també han fundat a Badalona (1972). I a la resta d'Espanya estan presents a San Sebastián i a la província de Salamanca. Similarment, són conegudes com a Alemanyes.

70-CONCEPCIONISTES MISSIONERES DE L'ENSENYAMENT

Conegudes com Concepcionistes Missioneres.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Carme Sallés a Burgos, en 1892.

Establert a Barcelona des de 1940.

La seva finalitat és l'ensenyança.

- **Col·legi de Mares Concepcionistes de l'Ensenyança (1940-1962).** Travessera de Dalt, 50. Gràcia.
- **Ídem (1962).** La Torre, 19. Sant Gervasi.
Trasllat de la casa anterior.

Aquestes religioses es dediquen únicament a l'ensenyament, sent conegudes com Concepcionistes de l'ensenyament per ser l'única comunitat de la Concepció a Espanya específicament dedicada a aquesta tasca. A Catalunya van arribar a Barcelona, i a Arenys de Mar. Actualment es mantenen a unes 15 localitats espanyoles, tant a ciutats grans (Burgos, Madrid, Segovia, Barcelona, Santiago de Compostela), com a localitats petites. Principalment es troben implantades pel centre peninsular.

Van arribar a la ciutat poc després de l'acabament de la Guerra Civil, amb l'objectiu de fundar un Col·legi. La seva història a la ciutat ha sigut tan senzilla com estable: un Col·legi al barri de Gràcia (1940), posteriorment traslladat a Sant Gervasi (1962) a uns locals més capaços però molt propers a Gràcia. No ha hagut cap més moviment. Actualment el centre continua en funcionament.

71-COMPANYIA DEL SALVADOR

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Maria Félix Torres i Maria del Carme Aigé Corbella a Lleida, en 1934.

Establert a Barcelona en 1940.

La seva finalitat és l'ensenyament.

- **Institut del Salvador (1927?-1928?).** *Passatge Modolell, s/n (ara Lluís Pellicer). Esq. Eixample.*

Esmentada en 1927 i 1928, el seu nom de “Institut del Salvador” pot portar a la greu confusió de confondre’s amb aquesta comunitat. En realitat es tracta de l’Orfanat de nom semblant (Institut del Salvador dels Pàrvuls); fundat en 1894, fou portat per les Religioses de la Consolació des de 1913 fins a la seva desaparició amb la Guerra Civil. Malgrat la manca de dades concretes, sembla que la Companyia del Salvador mai va estar a Barcelona abans de la Guerra.

- **Comunitat - Residència universitària (1940-1973).** *Ganduxer, 59. Sant Gervasi. Primera presència de les religioses a la ciutat, ubicant-se en una Torre senyorial. Aquí va estar la Casa Generalícia, i més tard també van establir una Residència universitària (1946-66), posteriorment traslladada a un nou edifici.*

- **Col·legi Major Mater Salvatoris (1966-1994).** *Escoles Pies, 21. Sant Gervasi. Trasllat de la Residència universitària de la casa anterior.*

- **Ídem (1994).** *Emancipació, 33. Sant Gervasi. Trasllat de la casa anterior.*

- **Col·legi Re-Vir-Cien (1940-1946?).** *Gran Via, 627. Pis. Dreta Eixample. Col·legi de primària i Batxillerat. El seu nom vol dir “Religió, Virtut i Ciència”. Fundat res més arribar a la ciutat, no està clar quan va desaparèixer; però és possible que la comunitat passés a ensenyar a l’Escola Social per Obreres, al barri de Gràcia.*

- **Escola Social per Obreres (1946?-1951).** *Milà i Fontanals, 47 (abans Cervantes) - Siracusa, 53 (abans Santa Llúcia / Voltaire, 41). Gràcia. Possible contunuació de la casa anterior. Escola per obreres, situada a uns antics locals del *Apostolado de la Oración* on les Filles de la Caritat ja havien portat una escola. Al deixar-la se’n van encarregar de l’Escola les Jesuïtines, portant el nom de “Escola Sagrat Cor”.*

Aquesta comunitat va ser fundada amb una clara vocació docent de la infància i joventut a través de col·legis i residències de noies. Com a tret distintiu (molt llampanat a l’època) destaca la formació universitària de totes les seves components, fet revolucionari al seu temps. Fundada a Lleida (1934), a l’any següent es traslladaren a Madrid per formar-se a la Universitat. Després de la Guerra Civil, en 1940 arribaren a Barcelona, on la comunitat fou aprovada com a Pia Unió (1944) i finalment com a Congregació Religiosa (1952). La comunitat és molt petita, ja que a Espanya han fundat molt poc, tan sols 4 cases: Lleida, Madrid, Barcelona i Mota del Marqués (Valladolid); però de dimensions considerables i duraderes. També s’han establert a Sudamèrica.

La seva presència a Barcelona, apart del decisiu paper que suposà de cara al seu desenvolupament com a Congregació, és força paradòjica: a totes les seves fundacions espanyoles tenen col·legis en l’actualitat, menys a la mateixa Barcelona. Només a la seva etapa inicial a la ciutat van tenir un petit Col·legi a la Dreta de l’Eixample (1940-46?), i posteriorment una Escola al barri de Gràcia (1946?-1951).

Paral·lelament, obriren una Residència per joves universitàries a Sant Gervasi (1946) que s'ha mantingut fins ara. Mai han provat d'obrir cap altre casa d'ensenyament.

72-MERCEDÀRIES DE LA CARITAT

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Juan Nepomuceno Zegrí a Málaga, en 1878.

Establertes a Barcelona en 1941.

La seva finalitat és la pràctica de la caritat i obres de misericòrdia amb els pobres, i també en l'ensenyament.

- **Prisión Celular (1941-1971).** *Entença, 155. Esquerra Eixample.*
Primera fundació de les religioses a la ciutat, dedicada a l'atenció dels presos de la llavors anomenada "Prisión Celular", després anomenada Presó Model.
- **Guarderia (1971).** Santuari, 94. Horta.
Guarderia fundada en ple cor del barri del Carmel, suburbi d'Horta problemàtic i molt mancat de serveis educatius en aquell moment.

Des de la seva fundació en 1878, les Mercedàries de la Caritat van tenir una expansió molt considerable, dedicades al servei dels pobres amb finalitats molt variades: hospitals, asils d'ancians o de nens, menjadors de pobres, i escoles gratuïtes. L'ensenyament de pagament no entrava dintre de la seva feina, ja que el seu punt en comú era sempre la pràctica de la caritat.

Primer s'esteneren per tota Andalusia (sobretot per les províncies de Granada i Córdoba), i en alguns punts molt concrets (zones de Madrid i Guipúscoa). Posteriorment van passar a la resta de l'Estat fins aconseguir una presència tan nombrosa com equilibrada geogràficament. A Catalunya no van arribar fins la seva darrera etapa, i amb una intervenció molt escassa. Només a Barcelona, i després a Calella (1976), on ja no hi són. Actualment es mantenen a més de 65 ciutats espanyoles, repartides per tota Espanya (predominant lleugerament a Andalusia).

Arribades a Barcelona en 1941, es van dedicar durant 30 anys a l'atenció dels presos de la Presó Model. Inclús vivien a la mateixa presó, amb les seves corresponents dependències. En 1971 canviaren diametralment les seves activitats, i fundaren una Guarderia al barri del Carmel, suburbi d'Horta (1971); però la seva línia d'atenció als sectors més necessitats es va mantenir, ja que fou obreta dintre d'un barri igualment marginal i necessitat. Així han continuat fins l'actualitat.

73-MISSIONERES DEL SAGRAT COR DE JESÚS I MARIA

Conegudes com Missioneres del Sagrat Cor.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Maria Teresa Dupoy Bordes a San Sebastián, en 1926.

Establertes a Barcelona des de 1941, van marxar en 1991.

La seva finalitat és promoure vocacions sacerdotals i missionals.

- **Parvulari - Formació de l'infància (1941-1960).** Sagrat Cor, 3. Sarrià.

- **Ídem - Parvulari Missioneres del Sagrat Cor (1960-1991).** Passeig de Santa Eulàlia, 2-4-6. Sarrià.
Trasllat de la casa anterior.

La comunitat fou fundada i amb l'objectiu de promoure vocacions sacerdotals i missioneres, deixant l'ensenyament com una activitat accesorïa complementària i per mantenir-se. Com fou fundada per una antiga religiosa de la Societat del Sagrat Cor, això explicaria que haguessin certs vincles de col·laboració entre les dues comunitats. Van tenir un creixement molt escàs. Actualment es mantenen a 8 localitats, normalment a grans ciutats del nord-est peninsular: San Sebastián, Pamplona, Zaragoza, Almeria, i vàries localitats de la província de València.

Així fou el cas de Barcelona, a on arribaren en 1941 fundant un Parvulari al barri de Sarrià. Inicialment se situaren al costat del prestigiós Col·legi d'aquestes religioses, a uns metres al mateix carrer, i és molt probable que la seva tasca fos un complement per el Col·legi. A principis dels anys 60, quan aquell Col·legi ja tenia servei de Preescolar, es van traslladar a unes instal·lacions molt més àmplies i confortables, però sabent mantenir la clientela aconseguida. Així fou durant tres dècades, quan per manca de vocacions es van veure forçades a tancar i marxar de la ciutat (1991).

A tota Catalunya aquesta va ser la seva única casa, que llevat del trasllat va tenir una vida molt plàcida a la ciutat. En aquests moments la comunitat es troba en franca regressió.

74-RELIGIOSES DE L'ASSUMPCIÓ

Conegudes com Assumpcionistes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Marie Eugène Milleret a París, en 1839.

Establertes a Barcelona des de 1942.

La seva finalitat és l'ensenyança.

- **Col·legi Assumpció de Nostra Senyora -Torre Vilana (1942-1946).** Escoles Pies, 105. Sarrià.

Lloguer de la Torre del mateix nom, instal·lant-hi un Internat. Alumnes: 60 (1942).

- **Ídem - Torre Girona (1946-1975).** Dulcet, 12 (abans 7). Pedralbes.

Trasllat de la casa anterior. Adquisició de la Torre Girona en 1945 amb els seus amplis terrenys col·lindants per instal·lar-ne el Col·legi. Gran part de l'alumnat continua sent intern, però s'acceptaven algunes externes. Alumnes: 260 (1947). Des de llavors es van afegir noves construccions per l'Internat, Capella, i altres dependències.

Des de 1973 es pensà en tancar el Col·legi, davant les exigències de la nova legislació educativa. Es van llogar part de les dependències per l'Escola Universitària d'Enginyeria i en 1975 es ven tota la finca a la nascuda Universitat Politècnica de Catalunya, tancant-se el Col·legi. Les religioses romangueren en unes dependències properes fins 1977 amb diverses activitats.

- **Col·legi de Nostra Senyora de Loreto. Vivendes SEAT (1957-1977).** Passeig de la Zona Franca, s/n. Zona Franca.

Obert pels fills dels treballadors de la Fàbrica SEAT. Al transformar-se l'empresa, el Col·legi perd assistència i les religioses acaben per deixar-ho, però el centre va continuar com a Escola pública fins l'actualitat.

Les Assumpcionistes és una de les moltes comunitats franceses dedicades a l'ensenyament arribades a Espanya durant el segon terç del Segle XIX. Després de la fundació inicial de Màlaga (1865) s'establiren bàsicament a Andalusia, Canàries i Madrid; però sempre han tingut molt poques cases. Inclús la Llei de Combes (1903), que hauria d'haver suposat un creixement apreciable, tan sols va suposar un parell de cases noves a Guipúscoa. A Catalunya no obriren cap casa fins la seva arribada a Barcelona. Actualment es mantenen a poc més de 20 localitats espanyoles, 13 d'elles concentrades a la província de Madrid.

Al contrari del que era habitual, aquesta fou una de les comptades comunitats franceses d'ensenyament arribades al Segle XIX que no van instal·lar-se a Barcelona en els seus primers anys, ni posteriorment: la seva presència a la ciutat fou molt tardana, després de gairebé 80 anys de presència peninsular.

Quan arriben a la ciutat funden un Col·legi de pagament a la zona alta de Sarrià-Pedralbes (1942), mantenint aquesta tasca sense més moviments. Poc a poc, anaren fent un viratge en les seves tasques: obriren un Col·legi al barri SEAT, a la Zona Franca (1957), per fills dels seus treballadors, i que suposava un alumnat totalment oposat. Però el seu canvi d'orientació fou més accentuat als anys 70, quan decidiren donar importància prioritària a tasques d'inserció i marginalitat que va culminar en 1977, quan tanquen els dos col·legis i es dedicaren només a aquestes tasques amb una única comunitat a la Zona Franca.

En 1970 també havien obert una casa a l'Hospitalet de Llobregat amb idèntiques finalitats.

75-SERVENTES DE SANT JOSEP

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Francesc Butiñà i Bonifacia Rodriguez a Salamanca, en 1874.

Establertes a Barcelona des de 1943.

La seva finalitat és l'atenció al món treballador i pobre.

- ***Serventes de Sant Josep - Casa de beneficència (1895?-1896?).*** Graciamat, 1 principal. Barri Gòtic.

Esmentada en 1895 i 1896, és una confusió: en realitat es tracta de les Filles de Sant Josep, dedicades a l'assistència sanitària. Amb el mateix fundador i un nom molt semblant, sovint se les confonia. Naturalment, no s'esmenta ensenyança.

- ***Serventes de Sant Josep - Casa de beneficència (1895?).*** Passatge Bosch i Labrús (abans Bosch). Poblenou.

Esmentada en 1895, és una confusió: en realitat es tracta de les Filles de Sant Josep, dedicades a l'assistència sanitària. Amb el mateix fundador i un nom molt semblant, sovint se les confonia. Naturalment, no s'esmenta ensenyança.

- **Col·legi Serventes de Sant Josep (1943-1955).** Avinguda República Argentina, 25 (abans 19). Vallcarca.

Primer emplaçament del Col·legi actual, que després ha sigut ocupat pel Col·legi de Veterinaris.

- **Ídem (1955).** Avinguda República Argentina, 85-89 (abans 19). Vallcarca. Trasllet de la casa anterior.

El seu objectiu és el mon treballador i obrer. Inicialment van tenir una expansió bàsicament regional, a les províncies de Salamanca, Zamora i Badajoz; després s'han estés per la resta de la península. A Catalunya tan sols arribaren a la mateixa Barcelona. Actualment estan presents a unes 30 ciutats, per tot l'Estat.

La seva presència a la ciutat és molt simple, però estable: fundaren un Col·legi al barri de Vallcarca (1943), que apart de patir un trasllat ha tingut una existència plàcida. Molt més tard obriren una comunitat al barri del Carmel (1988), sense ensenyament. Apart d'això, un Parvulari a Sant Vicenç dels Horts (1971) és tot el seu bagatge a Catalunya.

76-FRANCISCANES MISSIONERES DE LA MARE DEL DIVÍ PASTOR

Conegudes com Franciscanes Pastores.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Anna Mogas en Ripoll, en 1850.

Establertes a Barcelona des de 1944.

La seva finalitat és diversa: ensenyança, assistència sanitària, i missions.

- **Residència i Escoles Parroquials Madre Ana Mogas (1944-1971).** Travessera de Dalt, 82 (abans 138) - Cardoner, 27. Gràcia.
- **Col·legi Mares Franciscanes Divina Pastora (1950-1988).** Passeig Maragall, 162-164 (abans s/n). Congrés.
- **Centre Escolar Valldaura (1988).** Santa Engràcia, 110. Prosperitat. Trasllet de la casa anterior. En realitat prenen el relleu de les Filles del Cor de Maria, que havien gestionat aquest centre des de la seva fundació en 1968.

Les Franciscanes Pastores van nèixer a Madrid (1872), separant-se de la comunitat germana de les Caputxines de la Divina Pastora. Els seus principis són pràcticament similars, coincidint en una tasca missional i d'evangelització; però les Franciscanes també han inclogut tasques sanitàries i amb ancians, apart de l'ensenyament que només exerceixen les Caputxines.

Malgrat considerar el seu origen oficial a Ripoll, van perfilar-se a Madrid i va ser des d'allà on iniciaren la seva expansió per tot l'Estat. Inclús la seva presència a Catalunya fou molt tardana: després d'arribar a Barcelona i Badalona (1944), van arribar a Granollers (1956) i Lleida (1957): poques cases, però duraderes. Actualment

es mantenen a unes 45 localitats repartides per tota Espanya, triplicant a les Caputxines.

A Barcelona, res més arribar, s'encarregaren d'una Escola Parroquial al barri de Gràcia (1944). Més tard obriren un Col·legi al barri del Congrés (1950), però a cavall entre aquest barri (llavors en construcció) i el Guinardó. Així es van mantenir, fins que començaren a replegar-se: van deixar l'Escola Parroquial (1971) i tancaren el Col·legi del Congrés (1988). Però no abandonaren la seva tasca docent, ja que simultàniament es van fer càrrec d'un Col·legi al barri de la Prosperitat (1988), fins llavors a càrrec d'altres religioses.

Apart de l'Escola Parroquial, les religioses s'instal·laren a barris suburbials, construïts en molt poc temps, i mancats tot tipus de serveis. Al Congrés van ser les primeres en arribar, i van desaparèixer quan el barri ja estava ben atès. Per altra banda, a la Prosperitat van mantenir viu l'únic Col·legi vigent.

77-INSTITUCIÓ XAVERIANA

Conegudes com Xaverianes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Manuel Marín Triana a Madrid, en 1941.

Establertes a Barcelona de 1944 a 1947, tornaren en 1951.

La seva finalitat és fer apostolat en la joventut.

- ***Exercicis Espirituals (1944-1947).*** Lleó XIII, 24. Sant Gervasi.
La seva primera casa a la ciutat, amb tasques d'apostolat. No va haver ensenyament.
- **Institut Social per a la Dona (1951-1959).** Capellans, 2. Barri Gòtic.
Ensenyament d'arts i oficis per joves obreres.
- **Ídem - Escola Tècnica-Professional Xavier (1959).** Francesc Cambó, 12 2º
(abans Avinguda de la Catedral). Barri Gòtic.
Trasllat de la casa anterior, que cap a 1999 va canviar el seu nom per l'actual.
Ensenyament de Formació Professional.
- **Secció Filial nº 2 de l'Institut Femení "Infanta Isabel de Aragó" (1971?-74).**
Francesc Cambó, 12. Barri Gòtic.
Breu docència de 2ª ensenyança.
- **Formació i Promoció de la Joventut Femenina Treballadora (1969-1988).**
Mare de Déu del Port, 279. Zona Franca.

Les Xaverianes es dediquen específicament a la pràctica de l'apostolat cristià entorn de la dona treballadora, especialment obrera, mitjançant una formació adient (ensenyament tècnic i professional), i residències d'estudiants. Han tingut una expansió molt limitada, donada la seva fundació molt tardana, i a unes activitats molt cobertes per altres comunitats; això ha fet que arribessin a localitats més petites (escepte Madrid i Barcelona), amb col·lectius de població obrera més reduïts. A Catalunya s'han establert a Barcelona i després a poblacions properes: Sant Cugat del

Vallès (1946), Sabadell (1968-1991), i Sant Adrià del Besòs (1982). Actualment es mantenen a unes 25 localitats espanyoles, especialment a localitats mitjanes i petites.

A Barcelona van arribar en 1944, obrint una casa dedicada a la pràctica d'exercicis espirituals a una zona benestant de Sant Gervasi. Per diverses raons van abandonar la ciutat (1947), però fou una retirada momentània, ja que es van mantenir a Sant Cugat del Vallès, on en 1946 havien fundat una Residència per obreres. En 1951 retornen a la ciutat, amb una activitat més incisiva: amb un pis al Barri Gòtic, dedicada a un ensenyament professional per noies joves. Posteriorment van obrir un altra escola per dones treballadores al barri del Port, a la Zona Franca (1969).

Poc a poc van anar concentrant les seves activitats a la casa del Barri Gòtic, ocupant altres pisos del bloc on vivien, i obrint una Residència per noies (1983). En 1988 van tancar l'Escola de la Zona Franca, però mantenint la casa del Barri Gòtic transformada recentment en Escola tècnic-professional. Malgrat la seva precarietat d'espai i mitjans, s'han mantingut fins els nostres dies.

78-RELIGIOSES DE LA IMMACULADA CONCEPCIÓ DE CASTRES

Conegudes com Monges Blaves.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Emilie de Villeneuve a Castres (França), en 1836.

Establertes a Barcelona des de 1945.

La seva finalitat és diversa: obres parroquials, ensenyament, missions, atenció als necessitats, evangelització, assistència sanitària...

- **Escola de Puericultura de Barcelona (1945-1960).** Muntaner, 544. Sant Gervasi.
- **Col·legi Immaculada Concepció (1951).** Granollers, 28 (abans 7). Horta.
- ***Residència d'estudiants (1960).*** *Marquesa de Vilallonga, 19. Sant Gervasi.*
Oberta per col·locar la comunitat que abandonava l'Escola de Puericultura, i a la vegada complementar la feina del Col·legi d'Horta.

Comunitat fundada a França, la seva tasca amb els necessitats es tradueix en tasques d'ensenyament entre altres. Això va suposar la seva expulsió arran de la Llei de Combes (1903), que les prohibia aquesta tasca. No era la seva única activitat, però sí la més important, i això forçà a marxar a bona part de la Congregació. Van tenir una expansió molt reduïda i específica per la província de Girona, primer a La Jonquera i altres petites localitats, sense anar més enllà. Però als anys 30 i 40 les havien tancat gairebé totes, concentrant esforços a Barcelona, i seguidament obriren altres cases a la resta de l'Estat. Així, a Catalunya es només es mantenen a la ciutat i a Lloret de Mar (1903). En general, a tot l'Estat es mantenen a una dotzena de localitats, tant a grans ciutats (Barcelona, Madrid, Burgos) com a poblacions petites disseminades per tota la península.

A la ciutat arribaren en 1945, encarregant-se durant els seus primers anys a l'Escola de Puericultura Municipal establerta a Sant Gervasi (1945). Poc anys després obriren un Col·legi propi a Horta (1951), que ha resultat ser la seva ocupació més perdurable.

En 1960 substituïren la seva activitat a l'Escola de Puericultura per una Residència de noies estudiants al mateix barri de Sant Gervasi, però a un edifici nou i propi. Amb el Col·legi i la Residència segueixen actuant a la ciutat fins avui en dia.

Actualment l'Institut ha obert una casa dedicada a l'inserció pels barris de Santa Coloma i Badalona (1996).

79-ESCLAVES DEL DIVÍ COR

Conegudes com Esclaves Concepcionistes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Pedro Legaria Armendáriz a Tudela (Espanya), en 1928.

Establertes a Barcelona des de 1947.

La seva finalitat és l'ensenyança, exercicis espirituals, i obres de caritat.

- **Col·legi Cardenal Spinola (1947-1970).** Avinguda del Tibidabo, 16. Sant Gervasi.
- **Col·legi Cardenal Spinola (1953).** Avinguda Mare de Déu de Montserrat, 86-98 (abans 112). Guinardó.
- **Llar Escolar Verge de Montserrat (1970-1981).** *Nostra Senyora del Coll, 51. Vallcarca.*

Asil d'acollida de noies, enviades per la Diputació. Anaven a altres escoles de la zona. Possible continuació de la casa de Avinguda Tibidabo, 16 de Sant Gervasi, tancada en 1970.

Aquesta comunitat té com a centre del seu apostolat l'adoració i devoció pel Sagrat Cor a través de tot tipus d'activitats, entre les quals es troba l'ensenyament com una de les destacades. Nascudes a Tudela (Navarra), han tingut un creixement molt curiós: tota la seva expansió s'ha centrat al Sud d'Espanya, amb cases per tota Andalusia i alguna a Extremadura. Ni tan sols a Tudela, origen de la comunitat, tenen cap radicació. A la vegada, l'única excepció a aquesta política expansiva ha sigut la seva presència a Catalunya, reduïda a Barcelona i al municipi proper de Cornellà de Llobregat (1970-1992). Actualment es mantenen a unes 25 localitats, pràcticament totes situades a Andalusia. Només dues, Coria (Cáceres) i Barcelona, es troben fora d'aquesta àrea.

A Barcelona van fundar dos col·legis, ubicats en dues zones oposades. El primer a Sant Gervasi (1947), a una zona tan elitista com era l'Avinguda del Tibidabo. L'altre, a un barri molt més popular com era el Guinardó (1953). Al cap d'un temps van optar per seguir una línia més compromesa, tancant el Col·legi d'èlit de Sant Gervasi (1970), i substituint-lo per una casa totalment oposada: un Alberg per noies al barri de Vallcarca, que també tancà les seves portes en 1981.

Actualment el Col·legi del Guinardó és la seva única presència a Barcelona i a tota Catalunya.

80-COMPANYIA DE CRIST-REI

Conegudes com Monges de Crist-Rei.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Juana Amalia Cubero Catevilla al Puerto de Santa Maria (Cádiz), en 1939.

Establert a Barcelona des de 1948.

La seva finalitat és actualment l'extensió del regnat de Jesucrist.

- **Casa (1948-1951).** *Travessera de Dalt, 98 1º. Vallcarca.*
Fundació inicial a la ciutat a un pis, esperant millorar la seva posició.

- **Col·legi (1951).** Avinguda Coll del Portell, 69-71 - Sostres, 6-8. Vallcarca.
Trasllat de la casa anterior, afegint un Col·legi.

Amb un objectiu fonamentalment d'apostolat, les seves activitats havien d'estar canalitzades a través de col·legis i Internats de preservació. Amb el temps, han passat a dedicar-se només l'ensenyament en línies generals tal com avui s'entén. Amés, els seus limitadíssims recursos humans tampoc les han permés dur a terme els objectius que tenien prefixats i com Elles haurien volgut: sempre ha sigut una comunitat petitíssima, ja que actualment només tenen dues cases: Múrcia i Barcelona. I cap casa més a l'estranger.

Arribades al barri de Vallcarca (1948), al poc temps aconseguiren obrir un Col·legi al mateix barri. Curiosament ubicat en un barri prou atés, amb multitud de col·legis regentats per altres comunitats. Tampoc es trobava en una zona del barri més marginal, tocant al Carmel d'Horta, i que hagués sigut més justificable. Malgrat això s'ha sostingut fins l'actualitat tenint en compte que moltes altres comunitats del barri tenien més recursos materials i humans, però van acabar marxant.

L'escassetat de mitjans materials i humans ha impedit qualsevol altra nova fundació de l'Institut, ja fos a la ciutat o a la resta de l'Estat. Inclús es pot dir que el Col·legi de Barcelona es manté d'una manera excepcional, malgrat la manca de vocacions i la davallada demogràfica des dels anys 70 que tant han afectat a comunitats religioses amb més recursos.

81-FILLES (POBRES) DE JESÚS

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Simeon Roucou a Massac-Seran (França), en 1854.

Establertes a Barcelona en 1950, marxaren en 1982.

Les seves finalitats són diverses: ensenyança, sanitat, activitats parroquials i orfanats.

- **Col·legi Nostra Senyora del Sagrat Cor (1950-1982).** Ticià, 40 (abans 30) - Passeig de la Vall d'Hebron (abans Violeta). Vallcarca.

Col·legi i Noviciat. Establertes a una Torre dita "Els Penitents", que van adquirir en Propietat juntament amb els seus amplis terrenys (números 26-40). Amb 1ª ensenyança i Parvulari, i alumnes gratuïtes. Alumnes: 205 (1975); 400 (1979); 320 (1982). Religioses: 3 (1975).

Les Filles Pobres de Jesús van arribar a Espanya arran de la Llei de Combes a França (1903), que expulsava les religioses dedicades a l'ensenyament. Van tenir una radicació molt escassa al estat, ja que s'establiren a Portbou en 1903 (tocant a la frontera francesa), i durant varies dècades no van fer cap més moviment. Només als anys 50 obriren dues cases més: Barcelona i Múrcia.

Per tant, la seva arribada a Barcelona és comparativament tardana, coincidint amb una conjuntura general favorable dins la ciutat que afavorí l'expansió de l'Institut. Aquesta fundació feta al barri de Vallcarca es va plantejar com un nou centre d'operacions de la Congregació, instal·lant un Col·legi de pagament i també el Noviciat a Espanya.

Però la presència d'aquesta comunitat a Espanya sempre havia sigut molt feble, i la seva tímida expansió mancada de fermesa. Així, quan als anys 70 les circumstàncies ja no eren tan favorables per les comunitats dedicades a l'ensenyament, van patir un inexorable replegament fins desaparèixer totalment d'Espanya. La casa de Barcelona fou la darrera en desaparèixer.

Actualment l'Institut ha retocat el seu nom i es diuen simplement "Filles de Jesús" malgrat les confusions que provoca, ja que són diversos els instituts al món que se'n diuen exactament així. Com les Filles de Jesús de Salamanca, presents a Barcelona entre 1951 i 1996.

82-RELIGIOSES DE LA PURESA DE MARIA SANTÍSSIMA

Conegudes com a Religioses de la Puresa.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Gaietana Giménez Adrover a Palma de Mallorca, en 1892.

Establert a Barcelona en 1950, marxaren en 1975.

La seva finalitat exclusiva és l'ensenyança.

- **Residència (1950-56).** Buenavista, 6 1° 2^a. Gràcia.
Establiment inicual de l'Institut a la ciutat, sense ensenyament. Limitat a residència de les seves religioses, i d'universitàries. En 1952 s'afegí el pis contigu. Després es va afegir també el Noviciat.
- **Ídem (1956-1975).** Ballester, 59-61 - Ferran Puig - Escipió. Sant Gervasi.
Trasllat de la casa anterior. Es tracta d'una antiga Torre molt més àmplia amb sortida a diversos carrers, on es van traslladar les mateixes dependències.
- **Col·legi Puresa de Maria (1960-1974).** Ballester, 59-61. Sant Gervasi.
En 1960 s'iniciaren les tasques docents amb un Parvulari a la cantonada de Ferran puig, 2. Més tard, en 1963 s'adquirí una casa contígua per obrir la 1ª ensenyança, construint-se un nou pabelló i iniciant-se les classes en 1965. Posteriorment s'afegí la 2ª ensenyança.
En 1972 es va començar a planificar el trasllat del Col·legi a Sant Cugat, i es va traslladar allà al acabar el nou edifici en 1974, on continua funcionant actualment. A l'any següent també es va traslladar la comunitat.

Les Religioses de la Puresa es dediquen només a l'ensenyament des de la seva fundació. Reduïdes a Mallorca durant varies dècades, s'expandiren primer per Llevant i després pel Sud-est peninsular i Canàries. A Catalunya arribaren en aquesta darrera etapa d'expansió, fundant a Barcelona, Bellaterra (1960-88), i Sant Cugat del Vallès (1974). Actualment es mantenen a 13 localitats de l'Estat, amb especial incidència a Mallorca (Palma, Inca, Manacor) i a les províncies de València i Santa Cruz De Tenerife. També romanen a les ciutats de Madrid i Granada.

La seva estança a la ciutat s'inicià al barri de Gràcia (1950), on de moment només obriren una Residència d'universitàries. En 1956 es van traslladar a una Torre de Sant Gervasi, on poc a poc varen ampliar les seves activitats amb un Parvulari (1960), i un Col·legi (1965). En 1975 les religioses van marxar de la ciutat, però no es pot parlar d'una supressió o una desaparició, sinó d'un trasllat: es van construir unes noves instal·lacions al municipi proper de Sant Cugat del Vallès, on es va traslladar el Col·legi (1974), i tota la comunitat a l'any següent.

En aquest aspecte, les religioses van anticipar-se a un iniciàtic fenòmen de migració des de la ciutat cap als municipis perifèrics, oferint serveis docents a aquells sectors que abandonaven el terme municipal de Barcelona, i pels quals Sant Cugat ja era un dels municipis preferits. El fenòmen guarda alguns paral·lelismes amb els casos de Sarrià i Sant Gervasi quan eren municipis independents un segle abans, i acolliren força població del casc urbà barceloní. Però les religioses no van fundar cap col·legi d'èlit, ja que els temps eren molt diferents.

83-FILLES DE JESÚS

Conegudes com Jesuïtines.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Cándida María de Jesús a Salamanca, en 1871.

Establert a Barcelona en 1951, van marxar en 1996.

La seva finalitat exclusiva és l'ensenyança.

- **Col·legi Sagrat Cor (1951-1996).** Milà i Fontanals, 47 (abans Cervantes) - Siracusa, 53 (abans Santa Llúcia / Voltaire, 41). Gràcia.

Les religioses no l'obren, sinó que prenen el relleu de la Companyia del Salvador que l'havia portat fins ara.

- **Tots petits - Guarderia (1976-1992).** Mare de Déu de Lorda, 2. Trinitat Vella. Patrocinada i propietat de la Caixa de la Sagrada Família.

Les Jesuïtines tan sols es dediquen a l'ensenyament. Inicialment es van estendre dins un àmbit regional, per algunes poblacions de Castella-Lleó, abarçant posteriorment tot l'Estat. A Catalunya han arribat en una època tardana, fundant a Barcelona i després a Badalona (1968). Actualment es mantenen a unes 30 localitats, disperses per tot l'Estat.

A la ciutat van arribar en 1951 per fer-se càrrec d'un Col·legi a Gràcia que havia deixat de regentar una altra comunitat. Aquesta va ser la seva casa central a la ciutat durant dècades, fins que obriren una nova casa al barri marginal de Trinitat Vella

(1976), sent les úniques religioses presents en aquest barri (tot i que tan sols fou amb una Guarderia). En tots dos casos, les cases obertes no eren pròpies.

El seu replegament s'ha donat molt tard, davant la manca d'alumnat i vocacions, però ha sigut fatal: s'han vist obligades a deixar la Guarderia (1992) i el Col·legi (1996), abandonant la ciutat. Però encara es mantenen a Catalunya amb el Col·legi de Badalona.

84-GERMANES DEL SANT ÀNGEL DE LA GUARDA

Conegudes com Monges del Ángel de la Guarda.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Louis Ormières i Julienne Marie Lavrilloux a Quillan-Aude (França), en 1839.

Establert a Barcelona en 1953.

La seva finalitat és l'educació, missions i sanitat.

- **Col·legi Sant Àngel (1963?-1978).** Avinguda República Argentina, 240. Vallcarca.

Fundat com a Residència femenina, després s'afegí el Col·legi de 1^a i 2ª ensenyança. Amb la reforma educativa fou reconvertit en Parvulari fins la seva desaparició.

- **Escola de barri (1978-1980)** Pablo Iglesias, 112-114 Sobreàtic 2^a (abans Valldaura). Prosperitat.

Trasllat de la casa anterior. L'escola sembla que fou inviable i no surt esmentada després de 1980, mentre la comunitat continuà oberta fins l'actualitat amb altres finalitats.

Es dedien tant a l'ensenyament com a la sanitat i a les missions. Arribades des de França a Puerto Real (Cádiz) en 1864, va tenir una expansió inicial pel terç sud d'Espanya. Amb la Llei de Combes a França (1903) també s'esteneren pel terç nord de la península però mai arribaren a Catalunya. No fou fins després d'un segle d'estància a Espanya que arribaren a Barcelona (1953), i posteriorment a Sant Adrià del Besòs (1977-88) i Premià de Mar (1981). Actualment es mantenen a unes 25 localitats espanyoles, i inclús estan més presents a Espanya que a la mateixa França.

A Barcelona van arribar en 1953, obrint una residència per universitàries i empleades al barri de Vallcarca. Des de 1963 aproximadament van afegir-ne un Col·legi, que després fou transformat únicament en Parvulari (1970). En 1978 es va tancar tant la Residència com el Parvulari, limitant-se a viure a un pis al barri de la Prosperitat. Allà s'han dedicat al món marginal i la reinserció, però sembla que als primers anys encara van adoptar un format d'Escola. Definitivament, en 1980 van deixar l'activitat docent a la ciutat.

Actualment es mantenen a la ciutat, dedicades a tasques d'inserció i marginalitat.

85-RELIGIOSES DEL SAGRAT COR DE MARIA IMMACULADA

Conegudes com a Religioses de Marymount.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Jean-Pierre Gailhac i Apollonie Cure Pelissier a Béziers (França), en 1849.

Establertes a Barcelona en 1953, marxaren de la ciutat en 1968.

Les seves finalitats són diverses: ensenyament, orfanats, apostolat en parròquies...

- **Residència (1953-1968).** *Sant Pere Claver, 7-15 (ara 15). Sarrià.*
Residència de les religioses. Al igual que el Col·legi, es tractava d'una luxosa Torre de grans dimensions.

- **Marymount Internacional School - Col·legi per extrangeres i espanyoles d'edat postescolar (1953-1968).** Sant Pere Claver, 17-21. Sarrià.

Instal·lades a la Torre Santa Margarida. Col·legi femení amb alumnat anglosaxó i espanyol, de caire molt selecte. Les religioses no van adaptar-se, i tancaren el centre. Actualment la casa serveix com a Residència de les Filles de la Caritat.

Institut de gènesi francesa, va ser a Estats Units on va arrelar amb més força fins arribar a tenir una identitat bàsicament anglosaxona. Precisament el seu nom popular Religioses de Marymount, vé del Col·legi del mateix nom fundat aprop de Nova York en 1907, i que fou l'eix de la seva gran expansió posterior.

Per tant, la seva arribada a Espanya la féu com a comunitat anglosaxona i coincidint amb un inici d'apertura política del règim espanyol cap als Estats Units des de 1952. La seva única fundació a tot l'estat fou la de Barcelona, i feta exclusivament amb personal vingut de Nordamèrica i Irlanda. El Col·legi fou obert per atendre a la comunitat anglosaxona catòlica present a la ciutat, però mai va acabar d'adaptar-se. Obert a una luxosa torre de Sarrià (i inclús apartat del mateix barri), sempre tingué un signe social molt selecte i distingit. Les alumnes eren tant barcelonines anglosaxones; però eren tractades per separat.

En tot cas, les religioses mai s'integraren dintre del marc social del moment: les diferències de mentalitat entre Estats Units i Espanya, en aquell moment, eren abismals. Com a resultat, abandonaren la ciutat després de escassament 15 anys. Tampoc les colònies angleses i nord-americanes, bàsicament protestants o laiques, donaven prou demanda pel Col·legi. No han tornat a Espanya.

86-GERMANES DE L'AMOR DE DÉU

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Jerónimo Usera a Toro (Zamora), en 1864.

Establert a Barcelona en 1953.

Les seves finalitats són l'ensenyança, residències de joves i tercera edat.

- **Residència de senyores - Assistència de malalts a domicili (1953-1977).**
Vilapicina, 49-51. Vilapicina.

Primera fundació de les religioses a la ciutat, encara sense cap tasca educativa. Després d'un breu trasllat a Collserola (1977-1980), van tornar de nou al barri (Vilapicina, 21). Actualment només fa tasques de Redsidència d'ancians.

- **Col·legi Parroquial de San Francisco Javier. Cases Barates (1954-1968).** Turó de la Peira.
Col·legi ubicat al Grup de cases barates Ramon Albó.
- **Col·legi Amor de Déu (1963).** Teide, s/n. Turó de la Peira.
- **Secció Filial nº 7 de l'Institut Femení "Infanta Isabel de Aragón" (1971?-83).** Teide, s/n. Turó de la Peira.

Des de la seva fundació, aquesta comunitat s'ha dedicat a l'ensenyament i als asils per vells. Inicialment també s'encarregava d'asils per nens i nenes, fet que actualment han reconvertit en residències per joves. Han tingut força expansió, centrant-se en principi sobretot a Castella-Lleó, i molt més tard s'han estès més enllà d'aquesta zona. A Catalunya van arribar a la seva darrera etapa, fundant a Barcelona (1953), i al municipi proper de Sant Adrià del Besòs (1954). fou a Barcelona. Actualment es mantenen a unes 30 localitats, per tota Espanya.

A la seva arribada a la ciutat en 1953, es dedicaren inicialment a atendre malalts a domicili i obrir un Asil d'ancians al barri de Vilapicina; però des de l'any següent es centraren en expandir-se amb tasques docents. Les seves presències es van concentrar en barris suburbials naixents a la ciutat, mancats de serveis i infraestructures, i per descomptat de qualsevol servei educatiu. Així fou com obriren una Escola Parroquial al grup de Cases barates Ramon Albó, al barri del Turó de la Peira (1954-68), i un Col·legi a una altra zona del mateix Turó (1963), zones fins llavors sense cap atenció. A Sant Adrià del Besòs han tingut idèntiques finalitats, i malgrat ser un terme municipal diferent té molta proximitat geogràfica amb les cases barcelonines. Aquestes són les seves úniques cases fundades a Catalunya, centrades en zones urbanes suburbials.

Posteriorment tancaren una de les cases del Turó de la Peira (1968), quan les condicions generals i educatives de l'entorn milloraren. Actualment mantenen la seva presència amb un Col·legi al Turó de la Peira, i també a Sant Adrià.

87-FILLES DE LA VERGE DELS DOLORS

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Antonia Hernández i Juan Tena en Trujillo (Cáceres), en 1919.

Establertes a Barcelona des de 1953.

La seva finalitat és la promoció de vocacions religioses.

- **Comunitat (1953-1955).** *Passeig de Valldaura, 71 2º 1ª.*
Casa inicial de l'Institut, sense cap activitat definida.
- **Col·legi Providència del Sagrat Cor de Jesús (1960).** Scala Dei, 5. Horta.
Trasllat de la casa anterior. Continua fent funcions de residència de les religioses des de 1955, fins que en 1960 és habilitada com a Col·legi.

Des de la seva fundació a Trujillo, la seva expansió ha sigut molt discreta, bàsicament regional, i algunes grans ciutats. Això es deu a la seva activitat principal: foment de vocacions religioses, que no crea els recursos suficients per expandir-se. Tampoc és una activitat que creï suports, ja que altres comunitats amb finalitats més pràctiques i definides podrien fomentar-ne igualment les vocacions. A Catalunya arribaren a Barcelona (1953), i Esparraguera (1955-66). Actualment es mantenen a unes 12 cases per tot l'Estat, a ciutats grans i mitjanes (Cáceres, Salamanca, Madrid, Santander, Barcelona), i a poblacions petites especialment a Extremadura i Galícia.

Quan van arribar a la ciutat, instal·lant-se al barri d'Horta (1953), no van decidir-se a apostar per una línia concreta d'actuació. Així van estar durant uns anys, fins que finalment habilitaren la seva pròpia residència com a Col·legi (1960). Malgrat ser una tasca secundària (el foment de vocacions sempre és seu principal objectiu), el Col·legi ha demostrat una solidesa que l'ha permès funcionar fins l'actualitat. Després de la desaparició de la casa d'Esparraguera (1966), el Col·legi d'Horta s'ha convertit en la seva única presència a la ciutat i a tot Catalunya.

88-RELIGIOSES DELS SAGRATS CORS DE JESÚS I MARIA

Conegudes com a Religioses dels Sagrats Cors.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Joseph-Marie Coudrin i Henriette Aymer a Poitiers (França), en 1800.

Establertes a Barcelona des de 1954, marxaren en 1996.

La seva finalitat és diversa: ensenyança, missions, obres de caritat, obres socials.

- **Col·legi de l'Adoració Perpètua (1954-1979).** Passeig Reina Elisenda, 18 bis (abans 14). Sarrià.

Col·legi Externat. Va estar a càrrec de les Religioses, fins que en 1979 va ser agregat al Col·legi dels Pares dels Sagrats Cors (Picpus) de l'Avinguda de Vallvidrera, 8-10 al mateix barri de Sarrià. En 1985 la unió es va consumir, quan tota la 1ª ensenyança es destinà a l'Avinguda de Vallvidrera i igualment tota la 2ª ensenyança es va concentrar en aquest edifici. Des de llavors la casa va passar a estar jurídicament en mans dels Religiosos, tot i que algunes religioses encara continuaren amb tasques docents durant algun temps.

- **Hogar "el Pinar". Delegación Provincial de Auxilio Social (1958-1961).** Avinguda Tibidabo, s/n. Sant Gervasi.

- **Hogar Escolar Nuestra Señora de Montserrat. Delegación Provincial de Auxilio Social (1961-1968).** Mare de Déu del Coll, 41. Vallcarca.

Trasllat de la casa anterior.

- **Casa (1978-1996).** Mare de Déu de Núria, 5 1° (abans Covadonga). Sarrià.
Residència de Religioses oberta per acollir la comunitat que abandonava el Col·legi de Sarrià, però que encara n'hi treballava en ell. Per qüestions d'avançada edat i manca de personal, finalment la comunitat es va acabar tancant, i les Religioses abandonaren la ciutat.

Sorgides per commemorar i fomentar l'adoració als Sagrats Cors de Jesús i Maria (tradicció naixent en aquella època), les seves activitats estan centrades en servir i tenir com a referent aquesta adoració. Això les donava un ampli ventall d'acció, que segons països i èpoques podia variar i adaptar-se. A la vegada, aquesta comunitat és la versió femenina dels Pares dels Sagrats Cors-Picpus; de fet, ambdues comunitats foren fundats el mateix lloc i any, pel mateix fundador. Ells van arribar a Espanya un any abans que elles, i les fundacions respectives (malgrat no coincidir gairebé mai a cap ciutat) es trobaven totes a la vessant Centre-Nord de la península per facilitar la seva fraternal interconnexió.

Des de la seva arribada a Espanya a Torrelavega (1881), la seva expansió sempre ha sigut desigual i a punts molt concrets. Primer centrades a Cantàbria (Santander) i a la capital de l'Estat (Madrid, San Lorenzo del Escorial), la Llei de Combes (1903) no va suposar un ascens substancial de cases. Posteriorment s'esteneren a altres punts de l'Estat, sempre sense cap uniformitat, entre altres a Barcelona (1954). Actualment es mantenen a unes 15 localitats, de manera molt desigual, especialment a les províncies de Madrid, Santander, Càceres i Cádiz.

A la ciutat arribaren en 1954, aconseguint un assentament ràpid amb un Col·legi propi a Sarrià que obriren el mateix any, i ja no es van moure del lloc. Poc després assumiren la gestió d'una Llar de nens (1958), que manteniren deu anys. Després d'això únicament es dedicaren al Col·legi de Sarrià, sense obrir més cases ni intentar diversificar de nou les seves activitats. Més endavant, el traspassaren als Pares dels Sagrats Cors-Picpus que ja tenien un Col·legi al mateix barri, malgrat una certa llunyania geogràfica entre Ells. Presents a la ciutat des de 1927, les relacions entre totes dues comunitats (d'origen comú) sempre havien sigut molt estretes i afavoriren aquesta solució. L'experiment d'unió es va consolidar i va reeixir, mentre les Religioses es mantenen amb activitats docents al Col·legi, però apartant-se progressivament

Quan la manca de personal i vocacions ja fou molt agobiant, es veieren forçades a tancar la comunitat que conservaven i van marxar de Barcelona (1996). El seu antic Col·legi, però, va continuar obert en mans dels Pares dels Sagrats Cors-Picpus fins l'actualitat sense problemes.

89-AUXILIARS PARROQUIALS DE CRIST SACERDOT

Conegudes com a Auxiliars Parroquials, i abans com a *Filles de la Unió Apostòlica*.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per José Gurruchaga Castuariense a Irún (Guipúscoa), en 1927.

Establert a Barcelona des de 1954.

La seva finalitat és la Pastoral litúrgica i parroquial.

- **Col·legi annexe a l'Escola de Magisteri de l'Església del Sagrat Cor (1959-1964).** Rosselló, 156, Principal. Esquerra Eixample.

Escola de Pàrvuls i formació d'escolans.

- **Escola annexe a l'Escola Parroquial de Sant Sever (1969-1984).** Sant Sever, 12. Barri Gòtic.

Escola de Pàrvuls i escolans. Conveni amb l'Escola de l'Església del mateix nom, on les religioses col·laboraven.

Fundada inicialment com a Pia unió amb el nom de Filles de la Unió Apostòlica, cap a 1966 va poder transformar-se en Congregació Religiosa i va canviar el seu nom per l'actual. Sempre s'han dedicat a col·laborar en la Pastoral Litúrgica, allà on estiguéssin, malgrat que en algunes ocasions també duguessin a terme altres activitats si era necessari, com va ser el cas de l'ensenyament. Actualment es mantenen a unes 20 cases per tot l'Estat, tant a poblacions petites com grans.

Efectivament, des de la seva arribada a la ciutat (1954) sempre han portat a terme una tasca de servei pastoral, concretament a la Sagristia de la Catedral, i així s'han mantingut fins ara. Però esporàdicament es van dedicar a l'ensenyament en dues etapes: primer amb un Parvulari (1959-64), i després amb una Escola Parroquial d'escolans al Barri Gòtic (1969-84). En tots dos casos van actuar mitjançant convenis amb les respectives institucions, i sempre reduïnt-se al tracte amb Pàrvuls i escolans. Mai van tenir cases pròpies ni d'ensenyament més enllà de l'elemental. Per tant, la seva tasca docent fou circumstancial i accessòria, fruit d'unes necessitats molt puntuals, i el seu paper real no ha tingut gaire pes específic.

90-MISSIONERES SECULARS

Conegudes pel mateix nom, i abans com a *Missioneres Evangèliques Diocesanes*. Institut Secular.

Fundat per Rufino Aldabalde i Maria Camino Gorostiza a Vitòria (Àlaba), en 1939. Establert a Barcelona en 1955, marxaren en 1990 i tornaren en 1999.

La seva finalitat és ajudar a viure la vida cristiana des de la vida quotidiana.

- ***Propaganda Popular Catòlica (1955-1990)***. Canuda, 9. Barri Gòtic. *Primera comunitat a la ciutat, sense cap tipus d'activitat educativa.*
- **Secció Filial nº 1 de l'Institut Femení "Maragall" (1957-1964)**. Pere IV, 398. Poblenou.
- **Ídem (1964-1969)**. Cristòfol de Moura, 223. Besòs. Trasllat de la casa anterior.

Fundada com Pia Unió en 1939 amb el nom de Missioneres Evangèliques Diocesanes, aconseguí el rang d'Institut Secular en 1955 i adoptaren el seu actual nom. Justament llavors arribaren a la ciutat, i també a Sabadell durant poc temps.

Als pocs anys d'arribar es dedicaren a l'ensenyament al barri del Poblenou (1957-64), i al Besòs (1964-69). Però amb una excepcionalitat: no es tractava d'una Guarderia, Parvulari o 1ª ensenyança, sinó de 2ª ensenyança que a sobre fou reconeguda com a Secció Filial d'Institut públic de Batxillerat. Un cas inèdit però fou transitori, ja que la finalitat de l'Institut era dur a terme tasques d'apostolat des de tots els punts de vista possibles a través de les activitats quotidianes de cada membre, sense concentrar-se especialment en cap de col·lectiva ni organitzada.

Van marxar de la ciutat en 1990; però no van desaparèixer perquè es traslladaren a la població veïna de l'Hospitalet de Llobregat. Continuaren actives, i de nou un canvi de residència les ha fet tornar a la ciutat en 1999.

91-APOSTOLAT DE JESÚS

Conegudes pel mateix nom, i abans també com a *Dames de la Pau*.

Peculiar Associació Piatosa.

Fundada per Josefa R. de Galiana i Rodrigo a Madrid, en 1945.

Establerta a Barcelona en 1955, marxaren en 1989.

La seva finalitat és l'apostolat social des de diverses perspectives: promoció cultural de la dona, assistència als pobres, i missions.

- **Casa - Residència de noies (1955-1989).** *Pas de l'Ensenyança, 1. Barri Gòtic.* Casa inicial de la comunitat, on s'obrí poc després una Residència de noies en 1958.
- **Col·legi Dames de la Pau (1957-1973).** José Millán González, 2. Guinardó.

Inicialment conegudes com a Dames de la Pau i després pel seu nom real, l'Apostolat de Jesús és una Pia Unió que no ha aconseguit transformar-se en Institut Secular. Per tant, dona a entendre que els seus efectius humans i materials mai van ser prou nombrosos per aconseguir la categoria jurídica immediatament superior. No obstant, els seus començaments van ser força esperançadors amb un creixement que va permetre-les anar més enllà de Madrid.

Així van arribar a Barcelona en 1955, i en poc temps aconseguiren obrir dues cases: un Col·legi al barri del Guinardó (1957), i una residència de noies al Barri Gòtic (1958). Així van consolidar la seva presència a la ciutat, fins que per diverses raons es van veure obligades a tancar el Col·legi en 1973: la nova llei d'Educació, la nombrosa oferta educativa existent al barri, i sobretot l'estancament de la pròpia comunitat. Per substituir-lo obriren un Parvulari a Esplugues de Llobregat, al costat mateix de la ciutat. Lentament els seus recursos humans van anar minvant, veient-se obligades a tancar la residència de noies (1989) i així van desaparèixer de Barcelona. I tancant el Parvulari d'Esplugues (1997), va finalitzar la seva presència a Catalunya.

Actualment la Pia Unió es troba reduïda novament a la casa de Madrid, en vies d'extinció irremediable.

92-FILLES DE MARIA IMMACULADA

Conegudes com Marianistes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Adela de Trenquelleon i Joseph Chaminade en Agen (França), en 1816.

Establertes a Barcelona des de 1957.

La seva finalitat és l'educació cristiana de la joventut mitjançant l'ensenyament, convivències, i exercicis espirituals.

- **Col·legi Adela de Trenquelleon (1957).** Guipúscoa, 24 (abans 58). Verneda.

Les Marianistes tenen com a finalitat exclusiva l'ensenyament, i a través del qual impartir una sòlida formació cristiana. Es tracta de l'equivalent femení de la Societat de Maria-Marianistes, fundats a Bordeus un any després, i amb el mateix fundador. Aquest fet les va ajudar, malgrat que no van arribar a tenir la nombrositat i el prestigi de la branca masculina a Espanya. Van arribar en 1900, instal·lant-se a Deva (Guipúscoa), i des d'allà es van estendre lentament per tota Espanya. A Catalunya només van fundar dues cases: a Figueres (1956), absorbint una altre comunitat ja existent; i a Barcelona (1957). Actualment es mantenen a unes 12 poblacions, destacant les ciutats de San Sebastián, Madrid, Zaragoza, Barcelona i Badajoz; la resta són poblacions petites disperses per tot l'Estat.

La seva història a la ciutat és molt senzilla. Des de la seva arribada es van ubicar al barri marginal de la Verneda amb un Col·legi que s'ha mantingut sense problemes fins l'actualitat. I a Elles s'ha d'atribuir l'únic Col·legi que ha existit al barri apart d'algunes guarderies, i que segueix sent el principal centre educacional de la Verneda. Recentment, també li han afegit una Residència d'estudiants.

Les Marianistes han fundat molt poc a Catalunya: dues cases. Però la seva estabilitat i regularitat ha sigut màxima.

93-GERMANES DEL SANT ÀNGEL CUSTODI

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Ramona torres i Salvador Casañas a Puigcerdà (Girona), en 1887.

Establertes a Barcelona en 1957, van marxar en 1993.

La seva finalitat és la cura de malalts.

- **Assistència i vetlla de malalts (1957-1993).** *Sant Eudald, 22. Vallcarca. Primera fundació de l'Institut a Barcelona, i que a la llarga fou l'única duradera. Mai tingueren ensenyament.*
- **Guarderia Infantil (-1963?-).** Sant Miquel, 83-85. Barceloneta. Només hi ha una referència, i per això degué ser molt breu.
- **Escola Parroquial (1971?-1973).** Leiva, 41-43 (abans Leyva). Hostafrancs. Anomenada com "Escuela Graduada de niñas de la Parroquia", la seva breu experiència docent no va reeixir, i molt aviat van tornar a les seves ocupacions sanitàries originals.

Aquesta comunitat fou fundada expressament per encarregar-se del Hospital de Puigcerdà des del seu naixement, i gairebé sempre aquest ha sigut el seu únic camp d'acció. No han fundat gairebé cap altra casa afora de Puigcerdà, i sempre han tingut la sanitat com a activitat exclusiva.

Davant una activitat tan reduïda a una única població, resulta sorprenent que la Congregació encetés una fundació a Barcelona, sent un fet excepcional. Segurament s'aprofità una època d'important creixement en efectius humans per anar més enllà de

Puigcerdà, i s'escollí Barcelona per la seva importància en tots els sentits. A la ciutat obriren una casa d'assistència de malalts a domicili a Vallcarca (1957), que funcionà fins la seva marxa de la ciutat. Però tal era la seva empenta, que també iniciaren activitats absolutament noves per elles: un Parvulari a la primera meitat dels anys 60; i una Escola a principis dels 70. Però la brevetat d'ambdues va demostrar que la seva formació i vocació era, eminentment, sanitària. A això es van dedicar exclusivament fins que la disminució de personal actiu a la comunitat les obligà a marxar de la ciutat i tornar a Puigcerdà (1993).

Actualment l'Institut es troba novament reduït a la seva casa de Puigcerdà i en procés d'extinció, fet que es consumarà quan desapareguin físicament les poques membres que continuen amb vida.

94-INSTITUCIÓ FILIPENSE

Conegudes pel mateix nom.

Peculiar Associació Piatosa.

Fundada per Maria del Carme Nolla a Barcelona, en 1959.

La seva finalitat és l'apostolat i la caritat amb els infants.

- **Guarderia de la Parròquia de Nostra Senyora del Port (1959-65).** Avinguda Mare de Déu del Port, 207 - Foc (abans Camí Antic de València). Zona Franca. Guarderia. La Parròquia va projectar en 1958 una ampliació dels seus serveis, amb un Dispensari nou i l'afegiment d'una Guarderia. Es van construir les noves dependències encarades al Carrer del Foc (1958-60), depenents de la Parròquia, i per encarregar-se de la Guarderia es va fundar la Institució Filipense. En 1965 es traslladaren a Sant Gervasi però la Guarderia va continuar funcionant. Actualment s'ha reconvertit en un centre educatiu públic, al número 209 de l'Avinguda i col·lidant a la Parròquia.
- **Parvulari Estela (1965).** Saragossa, 101. Sant Gervasi. Trasllat de la casa anterior. La Institució es va traslladar aquí en 1965, establint la seva residència. Amés, la van reformar i ampliar per convertir-la en un Parvulari privat. Actualment el centre continua funcionant. Alumnes: 75-80 (1968).

La Institució Filipense és una Pia Unió inspirada en la figura de Sant Felip Neri, amb un ideari apostòlic similar, per atendre amb un Parvulari parroquial a les criatures del barri del Port (Zona Franca) des del seu naixement (1959). Posteriorment, el projecte va modificar-se substancialment quan van traslladar-se a Sant Gervasi (1965), amb un Parvulari privat i a un barri radicalment diferent. Des de 1968 la Institució ja no apareix com a titular, i segurament el Parvulari es va convertir en una entitat privada de caràcter cristià.

La comunitat continua registrada formalment com a tal, d'on es dedueix que el Parvulari és una entitat privada més d'aquesta mena, amb les mateixes persones, però sota una categoria legal diferent. Tot indica que la comunitat s'estingirà alhora que desapareguin físicament totes les seves membres, ja que no ha tingut un mínim desenvolupament.

95-**INSTITUT FILLES DEL COR DE MARIA**

Conegudes pel mateix nom.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Pierre-Joseph Picot de Clorivière i Maria Adelaïde de Cicé a París, en 1791.

Arribades a Barcelona en 1962.

Les seves finalitats són les obres socials i la reinserció en la societat.

- **Llar Cor de Maria (1962-1972).** Terré, 2-16. Sarrià.

Servei d'acolliment de noies joves i dones. Al contrari del que indiquen algunes fonts, mai va haver ensenyament; ni tan sols Guarderia. Donat de baixa com a centre d'acolliment en 1972, les religioses es traslladaren en 1974.

- **Centre Escolar Valldaura (1968-1988).** Santa Engràcia, 110. Prosperitat.

Fundat per les Religioses, en 1988 és cedit a les Franciscanes Pastores.

Comunitat d'origen francès, en aquest país té un gran arrelament a França. La seva tasca és dedicar-se a tasques de reinserció, atenció als sectors marginals, i als pobres. Abarquen tot tipus d'activitats, i principalment dins els sectors socials més desvalguts. L'ensenyament és una manera més de dur a terme aquests objectius. Arribaren a Espanya en 1937 (San Sebastián), i la seva expansió abarca tot l'Estat, principalment a les grans ciutats. A Catalunya es van establir a Barcelona (1962), Girona (1965-74), i Cerdanyola del Vallès (1965). Actualment es mantenen a 8 localitats de l'Estat: Madrid, Barcelona, Valencia, Múrcia, i altres localitats més petites.

A la ciutat funden dues cases: primer una Llar d'acolliment de joves i dones al barri de Sarrià (1962). I després un Col·legi al barri de Prosperitat (1968), barri prefabricat mancat de tot tipus de serveis, i on es convertí en el principal centre docent femení d'aquest barri. Posteriorment tanquen la Llar (1972), concentrant-se en el Col·legi, i als anys 80 les religioses van començar a afrontar tasques més directament centrades en problemàtiques de reinserció social, i van decidir abandonar el Col·legi quan les circumstàncies del barri ja havien millorat molt. Però no el van tancar, sinó que el van traspassar a una altra comunitat religiosa.

Actualment es mantenen a la ciutat amb varios pisos, amb religioses dedicades a tot tipus de tasques relacionades amb el món marginal.

96-**CREUADA PRO PAU**

Coneguda pel mateix nom.

Peculiar Associació Piatosa.

Fundada per María del Carmen Suárez Español a Barcelona, en 1962. Va desaparèixer cap a 1978.

La seva finalitat era la recristianització de la societat.

- **Comunitat (1962-1978?).** Verdi, 301. Vallcarca.

Residència de la comunitat, desapareguda possiblement en 1978 quan la finca fou enderrocada.

- **Acadèmia-Col·legi ORAC (1962?-1978).** Verdi, 301. Vallcarca.
Casa d'ensenyament oberta en data poc clara, a la mateixa residència de la comunitat. La finca fou enderrocada en 1978, fent desaparèixer l'Acadèmia.

Aquesta comunitat fou fundada com a Pia unió en 1962, aplicant la Regla de vida dominicana i amb l'empar de l'Orde dels Dominics. Estava dividida en dos grups: un dedicat a la vida contemplativa, i un altre dedicat a les tasques d'apostolat a l'exterior. El seu ideal es resumia en quatre paraules: Oració, Reparació, Apostolat i Caritat (ORAC). No hi ha més referència que la de la seva fundació, sense que hagi cap més rastre documental de la seva evolució ni desaparició. Tot indica que formalment va tenir curta vida, fet que no descartaria la continuació del mateix grup de dones cristianes vivint en comunitat, dedicant-se a qualsevol tasca.

La seva dedicació a l'ensenyament és gairebé segura, ja que l'Acadèmia-Col·legi duia les sigles de l'ideal de la Pia Unió (ORAC), oberta en data imprecisable. Això fa pensar que la comunitat es va dedicar a l'ensenyament; però no es pot precisar quin era el grau de participació dels seus membres. Tampoc es pot dir si, quan es va obrir l'Acadèmia, continuava existint la Pia unió, i si va ser oberta pel mateix personal o per nous inquilins. En tot cas, l'enderrocament de la finca en 1978 va suposar la desaparició de l'Acadèmia; i segurament de la comunitat, si encara no havia desaparegut com a tal.

97-MISSIONERES CREUADES DE L'ESGLÉSIA

Conegudes com a Creuades.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Nazaria Ignacia March a Oruro (Bolívia), en 1925.

Establertes a Barcelona des de 1963.

La seva finalitat és l'evangelització.

- **Apostolat catequístic i Ensenyança (1963-1966).** Barriada Sud-Oest del Besòs, Casa C, nº 3, 4º 4ª. Besòs.
- **Col·legi i Centre de Formació Professional Santa Maria dels Apòstols (1966).** Pere IV, 560-562. Besòs.

Trasllat i ampliació de la casa anterior.

Comunitat d'origen bolivià, va passar els seus primers anys a Bolívia fins que van arribar a Espanya en 1935 (Madrid), convertint-se Espanya en el principal país d'expansió d'aquestes religioses. Arribaren a Espanya en 1935, establint-se a Madrid, i d'allà passaren a tota Andalusia. A Catalunya van fundar una sola casa, a Barcelona. Actualment es mantenen a 18 localitats, 10 a Andalusia i 7 a la província de Madrid. L'altra es troba a Barcelona.

A Barcelona s'instal·laren en 1963, amb l'objectiu d'atendre el nou Polígon de vivendes del barri del Besòs, sorgit a principis dels anys 60 i mancat de tot tipus de serveis, entre altres de l'educatiu. Precisament s'ubicaren en un dels molts pisos del

nou barri residencial, i allà mateix obriren una Escola de manera provisional. Al cap de pocs anys van aconseguir aixecar un edifici ex profeso com a Col·legi al mateix barri. La seva missió docent estava clarament destinada a un alumnat de classe baixa, immigrada, resident al nou barri, i donant especial èmfasi a l'ensenyament tècnic i professional per a la dona. Aquest fou un centre fonamental en el desenvolupament del barri des de la seva erecció, tant pel ensenyament elemental com pel professional. Així s'han mantingut al Besòs, fins l'actualitat. No han obert cap més casa a la ciutat.

La casa de Barcelona és una excepció dintre del repartiment geogràfic de l'Institut a Espanya, únicament present a Andalusia i Madrid. Això es deu a la ingent arribada a la ciutat de milers d'andalusos immigrants als anys 50 i 60: les religioses, en certa manera, també van "emigrar" amb aquesta població degut al gran arrelament que tenien a Andalusia. Les Creuades podien comprendre millor que qualsevol altre comunitat de la ciutat als immigrants, ja que venien igualment de la mateixa zona peninsular, i a la vegada Ells les van correspondre amb la mateixa afabilitat, veient-les especialment properes i compartint amb Ells la seva realitat d'immigració.

98-VITA ET PAX IN CHRISTO JESU

Conegudes per Vita et Pax.

Institut Secular.

Fundat per Cornelio Urtasun Irisarri a Pamplona, en 1943.

Establert a Barcelona en 1965.

La seva finalitat és l'apostolat seglar en tots els camps de la societat.

- **Escoles de la Parròquia de les Santes Juliana i Semproniana (1966-1973).** Via Trajana, 1. Sant Adrià del Besòs.

Poc després d'establir-se al barri de La Pau, estableixen l'Escola Parroquial. Com aquesta estava situada en el terme municipal de Sant Adrià del Besòs, en principi no conta per aquest treball; però l'Escola atenia íntegrament a aquest barri, ja que la Parròquia hi estava al costat i no havia altres nuclis propers de població.

- **Guarderia (1966-1973).** Via Trajana, s/n. Verneda.

Poc després d'establir-se al barri de La Pau, s'encarreguen d'un Parvulari depenent d'Auxili social. Les religioses l'abandonen en 1973, però encara existeix en l'actualitat.

- **Guarderia la Pau (1973).** Empordà, 1. Verneda.

Trasllat de la casa anterior. Situada al cor del Polígon de vivendes del mateix nom, al costat de la parròquia de Sant Ambrós i ja dintre de la ciutat.

Comunitat fundada a Pamplona en 1943, fou aprovada com a Pia Unió (1950) i després com a Institut Secular (1966). El seu objectiu és l'apostolat, tant individual com comunitat, deixant gran llibertat de moviments per portar-ho a terme.

En el cas de Barcelona, l'Institut arriba a la ciutat amb un objectiu molt clar i prefixat: atendre als habitants del Polígon de vivendes de La Pau, construït en 1964 per immigrants a cavall del barri de la Verneda i del municipi veí de Sant Adrià del Besòs. S'encarregaren del funcionament de l'Escola Parroquial del Polígon (1966),

dintre del terme municipal de Sant Adrià del Besòs, però de fet dintre del nou barri. Allà també van assumir tasques sanitàries i assistencials, de les quals el nou barri n'estava molt mancat, i la Parròquia havia de cobrir sense més recursos. Simultàniament, es van encarregar també d'una Guarderia (1966), en ple centre del barri i dintre de Barcelona. L'Escola Parroquial va tancar en 1973, però la Guarderia continua fent el seu servei encara avui en dia.

Actualment les afiliades continuen vivint en comunitat en un pis al barri, ocupant-se de la Guarderia i de qualsevol altra tasca d'apostolat que es presenti.

99-FILLES DEL DIVÍ ZEL

Conegudes pel mateix nom, o com Rogacionistes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat pel Beat Annibale di Francia a Messina (Itàlia), en 1887.

Establertes a Barcelona des de 1968.

La seva finalitat és l'ensenyança i la caritat amb els pobres i necessitats.

- **Parvulari Cor de Jesús (1968).** Immaculada, 19. Sarrià.

La comunitat té com a raó de ser l'ensenyament i practicar la caritat amb els necessitats. Es tracta d'una de les poques comunitats italianes arribades a Barcelona, i de fet el seu implantament es situa bàsicament a Itàlia, sent Espanya un destí de pes molt reduït. Després d'arribar a Alzola (Guipúscoa) en 1959, des d'allà han tingut una expansió pràcticament testimonial. A Catalunya es van establir a Barcelona (1968) i Granollers (1976), i juntament amb la casa de Madrid aquesta és tota la seva presència actual a l'Estat.

A Barcelona van arribar amb un panorama absolutament saturat, així que la seva vocació docent es va reduir a obrir un Parvulari al barri de Sarrià (1968), que ha continuat funcionant fins als nostres dies. No han obert cap més casa.

100-MISSIONERES BENEDICTINES DE NOVA NÚRSIA

Conegudes com a Missioneres Benedictines.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat a New Norcia-Perth (Austràlia Occidental), en 1930.

Establertes a Barcelona en 1968, van marxar en 1977.

La seva finalitat són l'ensenyament i les missions.

- **Guarderia Infantil i Noviciat - Casa del Niño (1968-1977).** Carretera de Sant Cugat, Km. 7 (abans Carretera de l'Arrabassada). Vall d'Hebron.
Establertes a una casa anomenada *Vista Rica*, adquirint part d'una propietat dels Germans de la Caritat i la Santa Creu. Guarderia establerta en una zona molt retirada, de difícil accés i tampoc massa poblada. Per això la fundació no va prosperar, malgrat la manca d'establiments educatius similars a la zona.

Aquestes religioses van ser fundades a Austràlia (1930), partint d'un Convent existent de Benedictines a Perth i inspirades en l'ideal benedictí, dedicant-se a l'ensenyament

i activitats missionals. A Espanya van arribar en 1968, precisament a Barcelona, segurament plantejada com a punt de partença per a una futura expansió. Van fundar una altra casa a Parla (Madrid), i aquí es va quedar tota la seva presència a Espanya.

A Barcelona van obrir una Guarderia des de la seva arribada, instal·lada en plena Serra de Collserola. Al poc temps, la seva feble presència a Espanya en efectius humans les va obligar a reunir esforços, tancant uns de les cases espanyoles. Finalment, es va decidir tancar la casa de Barcelona per reforçar la de Parla (1977). Així abandonaren la ciutat, després d'una presència de menys d'una dècada. Foren l'única comunitat australiana (i transoceànica) present a la ciutat, i la segona de parla anglòfona després de les Religioses de Marymount (presents de 1953 a 1968). En tots dos casos, la seva vida a la ciutat fou curta.

Posteriorment, la comunitat es va veure tan disminuïda que la presència espanyola va optar per ser absorbida per una altra congregació femenina d'arrel benedictina: les Benedictines Missioneres de Tutzing (1982). Les Missioneres de Núrsia continuen existint com a tals al món; però a Espanya han desaparegut, malgrat que la comunitat no va marxar ni es va desfer, sinó que va ser agregada a la Congregació abans dita.

101-FRANCISCANES DE SEILLON

Conegudes pel mateix nom, o com Franciscanes Germanetes dels Orfes.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Jean-Marie Griffon a Bourg-en-Bresse (França), en 1867.

Establert a Barcelona des de 1971.

La seva finalitat és viure l'Evangeli segons l'espiritualitat franciscana.

- **Casa (1971-1978).** *Sant Ramon del Call, Pral. 1º.*
Primera fundació de les religioses a la ciutat, sense cap tipus d'ensenyament.
- **Escola de Suburbi (1975?-1978).** Viladrosa, 129. Pis. Roquetes.
Escola molt breu. Les seves activitats, inicialment dirigides en part a l'ensenyament, van anar orientant-se cap a l'assistència social fins acabar tancant l'escola.

Les religioses van arribar a Teià (Barcelona) en 1885, en una època encara propícia per les comunitats franceses que buscaven fer-se un lloc a Espanya. Però aquesta era una comunitat de creació molt recent, encara poc estesa, i li mancava la força necessària per una aventura exterior. Al contrari que van fer moltes altres, aquestes religioses es van quedar estancades: no fou fins gairebé un segle després quan van tenir un mínim creixement arribant a Piera (1965) i Barcelona (1971). Actualment es mantenen a 3 cases: Piera, Barcelona, i una localitat sevillana.

La seva arribada a Barcelona fou molt discreta, i la vessant docent absolutament anecdòtica: una Escola al barri de Roquetes (1975?-78), molt breu. Des de llavors les religioses s'han mantingut a la ciutat, però dedicades a altres tasques.

Durant molts anys van ser conegudes com a Germanetes dels Orfes, per la seva activitat a Teià. L'atenció als orfes no és l'activitat principal de les religioses (però sí una d'elles), però al ser-ho de la seva única casa a Espanya durant mols anys van rebre aquest apel·latiu genèric.

CASES PER CLASSIFICAR O DUBTOSES

102-ORDE DE NOSTRA SENYORA DE LA MERCÈ

Conegudes com a Mercedàries.

Orde monàstic.

Fundades per Santa Maria de Cervelló a Barcelona, en 1261.

Establertes a la ciutat des de la seva fundació, van marxar en 1835.

La seva finalitat és la vida contemplativa i l'ensenyament.

- ***Beateri de la Mare de Déu de la Mercè - Beates Mercedàries (1261-1265).***

Ample. Barri Gòtic.

Casa de vida en comunitat, creada al costat del Convent dels Mercedaris. Molt poc després es va convertir en Orde monàstic, i s'integraren dins el Convent masculí.

Només es dedicaven a la vida contemplativa, sense cap tasca docent.

- ***Convent de la Mare de Déu de la Mercè (1265-1835). Plaça de la Mercè - Ample - Simó Oller - Passeig de Colom - Boltres. Barri Gòtic.***

Trasllat de la casa anterior, ja com a Convent de clausura. Fundat per l'Orde Mercedària masculina en 1218, des de 1265 el Convent va ser dúplice, albergant també la comunitat de Monges Mercedàries. Totes dues comunitats van desaparèixer amb l'Exclaustració de 1835: l'Església fou convertida en Parròquia, el Convent convertit en Capitania General i posteriorment reconstruït del tot.

- ***Escola gratuïta del Convent de la Mare de Déu de la Mercè (1816?-1821?).***

Plaça de la Mercè - Ample - Simó Oller - Passeig de Colom - Boltres. Barri Gòtic.

Escola gratuïta de nens oberta dins el Convent Mercedari, que fins llavors mai havia tingut cap tipus d'ensenyament. Oberta arran la petició de Ferran VII d'obrir escoles als convents (finals de 1815), va desaparèixer en el decurs del Trienni Liberal. No està clara quina va ser l'intervenció de les Monges Mercedàries, si va haver.

L'Orde femenina de la Mercè va nèixer a Barcelona, al igual que la branca masculina. Inicialment fou un Beateri creat per la fundadora aprop del mateix Convent dels Mercedaris (1261), que poc després els seus membres van professar com a Religioses de ple dret, quedant constituïda l'Orde monàstic que posteriorment es va estendre per tota Espanya. Les religioses sempre s'han dedicat a la vida contemplativa fins el Segle XIX que van començar a incorporar altres tasques, principalment docents, de tal manera que gairebé tots els Convents actuals s'hi dediquen. Actualment es mantenen a unes 10 localitats de l'Estat, especialment al Sud d'Espanya (Sevilla, Málaga, Lorca), Madrid capital, i a vàries localitats de Biscaia.

A diferència de la resta d'Ordes femenines de l'època, a Barcelona les Mercedàries no van obtenir Convent propi: sovint els Convents Mercedaris solien ser dúplices, albergant tant la comunitat masculina com la femenina, i sempre sota l'autoritat i representativitat de la branca masculina. A altres localitats espanyoles les Mercedàries sí van tenir casa pròpia en Convents fundats en èpoques posteriors; però inicialment, com a Barcelona, això no es va donar. Davant de tot això, és molt difícil

mesurar quin va ser el paper de les Mercedàries a la ciutat, tot i que sembla molt segur que van mantenir-se a la ciutat fins l'exclaustració dels Mercedaris en 1835.

Igualment, el seu possible paper docent tampoc es fàcil d'esbrinar; i si va existir, estaria supeditat a l'activitat dels Mercedaris en aquest camp. Per una banda, el Col·legi-Convent de Sant Pere Nolasc (1668-1825) no fa pensar en cap presència de les Mercedàries, donades les reduïdes dimensions d'aquesta casa (característiques de la majoria dels Col·legis-Convents de la ciutat), i la seva activitat formadora únicament de monjos masculins. L'altre cas d'activitat docent mercedària masculina va ser una breu Escola gratuïta de nens al mateix Convent de la Mercè entre 1816 i 1821 aproximadament: aquí no és possible saber fins a quin punt les Mercedàries tindrien alguna intervenció. En tot cas, les característiques de l'època fan pensar en una activitat reduïda, més d'ajuda als Mercedaris que no pas activa, i tot això en el cas que les Monges no restessin totalment apart.

L'importància que les Mercedàries han donat a l'ensenyament es demostra al sorgir per Espanya diverses comunitats femenines dedicades, nascudes a partir d'antics Beateris o Convents de Mercedaries. L'exemple més clar són les Mercedàries Missioneres de Barcelona (1860), fundades amb l'objectiu de restablir l'Orde Mercedària femenina a la ciutat i dedicades a l'ensenyament.

103-ORDE DE CAPUTXINES

Conegudes pel mateix nom.

Orde monàstic.

Fundades per Maria Longo a Nàpols (Itàlia), en 1538.

Establertes en Barcelona des de 1599 a 1835 i de 1846 a 1868, varen tornar en 1875.

La seva finalitat és la vida contemplativa.

- ***Beateri de Santa Margarida (1599-1604).*** Carme. Raval.
Casa de vida en comunitat. S'indica ensenyament de manera molt dubtosa mentres la casa funcionava com a Beateri.
- ***Convent de Santa Margarida la Reial (1604-1835; 1846-1868; 1875-1880).***
Carme, 86. Raval.
Trasllat de la casa anterior, ja convertida en Convent de clausura. Des d'aquesta etapa mai més torna a parla-se d'ensenyament.
- ***Ídem (1880-1911).*** Travessera de Gràcia, 196 (ara Plaça Francesc Macià - Calvet). Sant Gervasi
Trasllat de la casa anterior. Incendiat amb la Setmana Tràgica, fou venut per obrir la Diagonal.
- ***Ídem (1911-1943).*** Major de Sarrià, 169-171 (abans Caputxins, 35-37 / 67-69). Sarrià.
Trasllat de la casa anterior.
- ***Ídem (1943-1956).*** Panamà, 7. Pedralbes.
Trasllat de la casa anterior.

- **Ídem (1956-1990).** *Camí Antic de Sant Genís, 20. Vall d'Hebron.*
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1990-1992).** *Sant Eudald, 22. Sant Gervasi.*
Trasllat de la casa anterior.
- **Ídem (1992).** *Pomaret, 34. Sarrià.*
Trasllat de la casa anterior.

Les Caputxines van nèixer com branca femenina dels Caputxins, reforma de l'Orde Franciscana. Al contrari de la branca masculina, les Religioses van tenir una expansió molt lenta al seu primer mig segle de vida, fundant només a Nàpols i Roma (1575). Fou al arribar a Espanya que va començar la seva veritable expansió: primer van instal·lar-se a Granada (1588), i després a Barcelona (1599), i altres ciutats. Actualment es mantenen a uns 35 localitats espanyoles, disseminades per tota la península.

A Barcelona no va arribar cap comunitat de Monges Caputxines, sinó que es va formar un Beateri (1599) que, als pocs anys, va ser transformat en Convent religiós i integrat dintre de l'Orde (1604). Pel que fa a la seva activitat docent, mai han tingut cap activitat, ni tan sols isolada. Si exceptuem una referència puntual a una Guia de la ciutat (1853) que indicava que les Caputxines es dedicaven a l'ensenyament de noies pobres a la seva etapa inicial (1599-1604), desapareixent tota referència quan van reubicar-se. En principi tot indica que podria ser una errata, ja que a cap altra font escrita anterior o posterior surt esmentada aquesta activitat.

L'única possibilitat factible d'activitat docent seria que, als seus primers anys de funcionament encara com a Beateri, la comunitat de dones es va dedicar a l'ensenyament per poder subsistir fins la seva conversió en Orde monàstic. No és una opció descartable, tenint en compte que aquesta tasca ja funcionava dins el Beateri de Dominiques des de 1522, i posteriorment amb les Beates Agustines des de 1705. Després de la seva conversió en Convent monàstic, la comunitat s'hauria dedicat a la vida contemplativa sense cap referència més a la docència. Però no es pot afirmar res.

104-GERMANES DE LA SAGRADA FAMÍLIA I SAGRAT COR DE JESÚS

Institut desconegut.

Esmentades a Barcelona entre 1877 i 1888.

- ***Casa de recollida i educació de joves (1877?-1888?).*** *Carrer de Les Corts (abans Mayor). Les Corts.*
Correccional de noies joves. Instal·lat a la Masia de Can Duran o Feló, dedicat a acollir i educar noies joves, ensenyant-les a treballar. En realitat es tracta de l'Asil del Bon Consell, portat per les Adoratius (1864-70), i per les Dominiques de la Presentació (1870-1936) sense cap dubte.

Anomenades en una Guia de Barcelona de 1877 amb el nom complert, des de 1884 fins 1888 apareixen dites com a Germanes de la Sagrada Família en altres Guies de la

ciutat. Tot indica que es tracta d'un error inicial que va ser copiat per publicacions posteriors (activitat molt habitual llavors), sense comprovar la font original. No hi ha cap Institut a Espanya amb aquest nom, ni l'ha hagut mai. Tampoc cap de les comunitats dites de la Sagrada Família o del Sagrat Cor han tingut aquesta casa. Per tant, no es tracta més que d'una errata. Si realment s'hagués tractat d'una nova comunitat, hauria deixat algun rastre més.

105-FILLES DE SANT JOSEP

Conegudes com a Josefines.

Institut femení de vida religiosa.

Fundades per Xavier Butiñà i Isabel de Merangues a Calella (Barcelona), en 1875.

Establertes a Barcelona des de 1886.

La seva finalitat és l'evangelització i promoció de la dona treballadora.

- ***Casa de Vetlla (1886). Hèrcules, 3. Barri Gòtic.***

Casa de vetlla de malalts. En 1914 apareixen altres activitats benèfiques com l'empar de nenes òrfenes i joves per corregir, però que només apareix esmentat en aquesta ocasió.

- ***Casa de Vetlla (1896). Ganduxer, 102 (abans 40). Sant Gervasi.***

Casa de vetlla de malalts. En 1914 apareixen altres activitats benèfiques com l'empar de nenes òrfenes i joves per corregir, però que només apareix esmentat en aquesta ocasió.

La comunitat s'ha dedicat fonamentalment a l'atenció a la dona treballadora, principalment a través de l'assistència sanitària. La seva expansió es va centrar inicialment per les províncies de Girona i Barcelona, normalment per localitats mitjanes i grans, després per grans ciutats del Nord-est peninsular, i altres localitats petites. Actualment es mantenen a unes 35 localitats, amb 10 de la província de Barcelona; a grans ciutats (Lleida, Zaragoza, Logroño, Pamplona, Bilbao, Madrid), i petites localitats de la resta de la península.

Inicialment es dedicaven fonamentalment a la vetlla de malalts, dedicant-se posteriorment amb més força als hospitals. A les darreres dècades les seves cases s'han reconvertit, abandonant totalment tasques sanitàries, i dedicant-se als asils d'ancians, residències de treballadores, albergs d'immigrants, i tasques d'inserció de marginats. Només puntualment tenen un Parvulari, precisament a Calella, la seva localitat natal.

La seva dedicació a qualsevol faceta d'ensenyament a Barcelona només apareix en una ocasió: cap a 1914 (segons Ramón Albó), amb un Orfanat de nens i un Correccional de noies joves a les dues cases que les religioses han tingut a la ciutat des de 1886. Podria tractar-se d'una ocupació transitòria que no va tenir continuïtat; però la mateixa comunitat nega que existís cap tipus d'acolliment de nens ni joves, ja que des de bon principi totes dues es van dedicar únicament a la vetlla de malalts. Per tant, és un error que pot confondre i cal remarcar.

106-GERMANES DE LA CREU

Conegudes pel mateix nom, o com a Religioses del Bon Pastor.

Institut femení de vida religiosa.

Fundat per Marie Euphrase Pelletier en Angers (França), en 1835.

Establertes a Barcelona en 1888.

La seva finalitat és la vida contemplativa, combinada amb l'evangelització del món marginal de noies i dones.

- *Vida contemplativa (1973-78). Císter, 36. Sant Gervasi.*
Casa dedicada a la clausura, però amb activitats similars a la resta de religioses del Bon Pastor; i sempre compatibles amb el seu estricte règim.

En realitat no es tracta d'una comunitat religiosa independent, sinó d'una subdivisió de les Germanes de Nostra Senyora de la Caritat del Bon Pastor, arribades a Barcelona en 1880. Aquesta branca va arribar a la ciutat en 1888, però mai foren esmentades apart fins 1973. Surten en el Butlletí de l'arquebisbat sense obeir a cap raó concreta, ja que les estrictes divisions internes de les Religioses del Bon Pastor foren abolides amb el Concili Vaticà II.

En tot cas, no es tracta de cap comunitat diferent. En 1978 es traslladaren a un nou convent en Girona.

107-MISSIONERES APOSTÒLIQUES

Comunitat desconeguda.

Esmentades a Barcelona el 1918 i 1919.

- *Comunitat (1918?-1919?). Ganduxer, s/n. Sant Gervasi.*
Establertes a una Torre, anomenada "Villa Joaquina".

Surten únicament esmentades al *Anuario Eclesiástico de España* de 1918 i 1919, i com no tornen a aparèixer a cap altra font podria tractar-se d'una errata. Podria tractar-se d'una comunitat fundada amb una curtíssima vida, o d'una estrangera que va estar breument a Espanya, o d'una associació laica de catòliques; però l'absència de qualsevol altra indicatiu confirmaria la hipòtesi de l'errata. També s'ignora si, havent existit realment, dugueren a terme alguna tasca docent.

108-INSTITUCIÓ NOSTRA SENYORA DEL PERPETU SOCOR

Conegudes com a Institut del Perpetu Socor.

Peculiar Associació Piatosa.

Fundada per Matilde Massana Bardés a Barcelona, en 1924. Va desaparèixer en 1981.

La seva finalitat era l'apostolat social amb serventes.

- *Comunitat (1924-26). Betlem, 57. Gràcia.*
Local inicial de l'Associació.
- *Ídem (1926-1981). Vallirana, 61. Sant Gervasi*

Trasllat de la casa anterior. Dedicades a organitzar diverses activitats de caire catequístic per serventes joves serventes grans i desvalgudes, i acollir-ne de grans. Però no hi han indicis d'activitats pròpiament formatives. Religioses: 7 (1948).

- **Parvulari (1972-1974).** Saragossa, 101. Sant Gervasi.
En realitat es tracta d'una errata del Butlletí de l'Arquebisbat. Aquest Parvulari fou fundat per la Institució Filipense en 1965, i per equivocació va ser atribuït al Perpetu Socor ja que ambdues institucions apareixien seguides al llistat del Butlletí.

Es tracta d'una Pia Unió fundada adoptant la Tercera Orde de Sant Francesc que es va dedicar a l'atenció de serventes, tant a la catequització de joves com a acollir-ne de grans. Realment el seu paper docent no va existir, ja que el Parvulari que se les atribuïa entre 1972 i 1974 al Butlletí de l'Arquebisbat pertanyia realment a una altra comunitat.

En 1981 quedaven dues membres que van ser hospitalitzades per edat, i la casa es va tancar. Pot dir-se que llavors l'associació quedava pràcticament extingida, tot i que l'Arquebisbat no la va dissoldre oficialment fins 1994.

109- INSTITUT DEL SALVADOR

Comunitat inexistent.

- **Institut del Salvador (1927?-1928?).** Passatge Modolell, s/n (ara Lluís Pellicer).
Esq. Eixample.
Es tracta de l'Institut del Salvador dels Pàrvuls, que per error fou esmentat a l'Anuari Eclesiàstic d'Espanya de 1927 i 1928 com a congregació religiosa.

Mai va existir una comunitat amb aquest nom, extracta d'una errata. En realitat es tracta de l'Orfanat denominat "Institut del Salvador dels Pàrvuls", fundat en 1894 i regit per les Religioses de la Consolació des de 1913 fins la seva desaparició amb la Guerra Civil. És un misteri perquè apareix com una Congregació més, i no com pertanyent a la comunitat dita. La direcció també era errònia, ja que la institució estava situada al Carrer Modolell, 43 del barri de Sant Gervasi, i no al Passatge del mateix nom. El seu nom podria portar en un primer moment a la greu conclusió de que es tractaria de la Companyia del Salvador en els seus inicis, quan realment aquesta comunitat no va arribar a Barcelona fins 1940.

110-CASES SENSE COMUNITAT DEFINIDA

- **Ensenyança de monges (1909-1912?).** Santaló, 55 baixos. Sant Gervasi.
Escola de noies, portada per monges. 1ª Ensenyança. Alumnes: 60 (1909).

L'única explicació que es pot donar seria que es tractés del trasllat temporal d'una casa de religioses, a causa de la Setmana Tràgica. Però aquesta adreça sempre s'ha correspos amb el Mercat d'en Galvany, i mai amb cap altra edificació.

ANÀLISI GENERAL

1-Els precedents. Els Ordes monàstics (Segles V-XVII)

Durant els primers Segles de la cristiandat no hi ha cap dada de cases de vida monacal femenina. No existia cap Orde com a tal, sinó Regles de vida seguides de manera molt lliure, i sempre amb algun tipus de tutela masculina. Les Regles de vida més probables d'aquells temps podrien ser les de Sant Agustí, Sant Pacomi i Sant Basili, mentre la de Sant Benet seria molt més improbable. Però no han deixat rastre a l'antiga ciutat visigoda i carolíngia. Tampoc sembla probable cap activitat docent, faceta més reservada a les comunitats masculines.

Entre els Segles X i XVII es van establir gairebé totes les comunitats femenines de vida contemplativa que han estat presents a la ciutat, i de les quals ja en tenim referències. Gairebé totes eren Ordes monàstics, majoritàriament sorgits com a branques femenines d'Ordes masculines ja existents. Però fos quina fos l'activitat de les Ordes masculines, la regla de vida femenina es basava sempre en la vida contemplativa en rigurosa clausura, un *modus vivendi* que encara es distanciava més de la vida quotidiana de la ciutat. Tots eren Ordes monàstics, excepte una comunitat de Canongeses que tan sols va durar un parell de segles, i que igualment es dedicaven a la vida contemplativa. Totes les Ordes es van establir amb aquesta finalitat de vida en clausura, sense contemplar el pla educatiu en cap moment.

En total, fins a 15 comunitats de Monges i Canongeses es van establir a la ciutat entre els Segles X i XVII. I només una de les últimes en arribar, la Companyia de Maria, va arribar amb la finalitat expressa de l'ensenyament des de bon començament. De la resta, poc més de la meitat van tenir ocupacions d'ensenyança, principalment al llarg dels Segles XIX i XX, però de manera intermitent i molt poc representativa, quedant com a comparses secundàries d'altres comunitats femenines posteriors arribades a tal efecte. Tan sols les Clarisses van tenir un paper més perllongat i remarcable dins el conjunt dels antics Ordes monàstics. Però totes les Ordes van prendre's l'ensenyament com a quelcom d'accessori, supeditat a la seva vida de clausura, i pràcticament no variaren gaire el seu *modus vivendi* per adaptar-s'hi. En general, la clausura i l'ensenyança resultaven ser tan incompatibles com ineficaces, i l'activitat docent desenvolupada no tenia un desenvolupament palpable, a excepció de la Companyia de Maria, Orde que ja havia sorgit adaptant-se a la tasca docent.

El model de vida contemplativa va anar quedant obsolet durant el Segle XIX, deixant pas a noves comunitats amb una formulació més flexible, activa i innovadora en la seva època. Prova d'això fou que durant el Segle XVIII cap Orde es va instal·lar a la ciutat, i al Segle XIX només veniren dos: les Clarisses de la Providència (1847), i les Saleses (1874), que amés també es van dedicar a l'ensenyament per subsistir. En el decurs del Segle XX, la clausura i la docència van quedar definitivament separades, quedant la vida contemplativa com un opció de vida religiosa secundària.

2-La Companyia de Maria i els Beateris (1522-1835)

L'apertura de cases d'ensenyament a la ciutat entre els Segles XVI i XVIII fou molt reduïda. Com s'ha dit, l'única Orde femenina dedicada exclusivament a

l'ensenyament a la ciutat fou la Companyia de Maria i el seu Convent de l'Ensenyança (1650), casa que fou fonamental en l'ensenyament de noies de la ciutat. Fou l'única comunitat femenina reconeguda canònicament que va dur a terme aquesta tasca durant dècades. Però s'han de tenir en compte també les dones de vida en comunitat agrupades en els anomenats Beateris (cases de dones beates), que malgrat tenir una categoria jurídicament inferior des del punt de vista eclesial, van ser un complement fonamental al Convent de l'Ensenyança: les Beates Dominiques (1522), que començà classes en data indefinida; i les Beates Agustines (1678), que ho van fer des de 1705. De les tres cases, sense dubte la més important era el Convent de l'Ensenyança, tant per la quantitat d'alumnes com pels recursos disponibles i el unànim reconeixement social rebut. Els Beateris eren més petits i amb mitjans més escassos; però rebien ajudes del govern municipal pel servei ofert a la població, i poder sostenir-se.

Destaca molt l'existència d'aquestes escoles femenines, obertes a tota la població, contraposades amb la total absència d'establiments equivalents per a nois durant tres segles (els Col·legis-Convent es limitaven a l'alumnat intern de cada Orde, i els Jesuïtes es van especialitzar en els estaments privilegiats). Però s'ha de tenir en compte que aleshores l'ensenyança femenina era diametralment oposada a l'impartida per nois, es limitava a feines de la llar i (de manera secundària) a rudiments bàsics d'escriure i comptar. Per tant, l'existència d'una oferta femenina a priori molt més present que la masculina quedava compensada pel restringiment de coneixements imposat per la diferència de sexe pròpia de l'època.

Apart d'aquestes tres escoles, gratuïtes per a tothom, es trobaven els organismes caritatius que, indirectament, oferien un servei d'ensenyament en funció d'altres objectius: en primer lloc, l'Orfanat de la Casa de Misericòrdia (1593), portat des de 1696 per les Clarisses. I després la Casa Provincial de Caritat (1802), des de 1829 portada per les Carmelites de la Caritat. Tots dos acollien tant a nois com noies, apart d'altres seccions dedicades als adults. Les característiques de l'ensenyament impartit eren molt semblants a les cases anteriors.

A finals del Segle XVIII es comencen a donar alguns signes de canvi, al perdre els Ordes el seu protagonisme absolut a la ciutat, d'acord amb l'evolució de la vida religiosa femenina a Europa, on neixien comunitats molt més actives i versàtils. La primera comunitat amb aquest caràcter arribada a la ciutat (i a tota Espanya) foren les Filles de la Caritat (1790-1792), però molt breument. No fou fins l'arribada de les Carmelites de la Caritat (1829) que comença a gestar-se el canvi: arribades al final del període absolutista, demostraren tal capacitat que s'encarregaren d'un organisme tan important com era la Casa de Caritat. S'anunciava una nova època.

3-L'Exclaustració (1835-1845)

L'Exclaustració de 1835 fou traumàtica per totes les Ordes femenines de la ciutat, ja que va expulsar a totes les comunitats dels seus convents. El poder municipal, però, es va reservar el dret de comptar amb excepcions. I així ho va fer amb aquelles comunitats que executaven activitats jutjades com a útils i beneficioses pel conjunt de la ciutadania. D'aquesta manera es van salvar el Convent de la Companyia de Maria, els dos Beateris de Dominiques i Agustines, i les Carmelites de la Caritat. La resta

d'Ordes monàstics van ser totalment escombrats, amb excepció de la comunitat de Clarisses de la Casa de Misericòrdia, que gràcies a la seva feina es van poder salvar. Les monges exclaustres van haver d'exiliar-se en uns casos, o viure precàriament a la ciutat sense clausura. La inestabilitat política dels anys posteriors (a nivell municipal i estatal) i el manteniment d'una legislació adversa a l'estament eclesial va fer que aquesta situació es perllongués durant deu anys: ni les antigues comunitats podien tornar, ni de noves es podien instal·lar.

4-La Primera gran Onada de fundacions (1845-1868)

L'inici en 1845 d'una llarga etapa de governs moderats a Madrid marca un nou punt de partença, i una represa de la vida religiosa a la ciutat sense sobresalts. En poc temps, entre 1845-46 van tornar pràcticament totes les Ordes exclaustres en 1835, retornant a la seva vida claustral amb més o menys normalitat segons cada cas.

Però les circumstàncies no eren totalment favorables: els trasbalsos viscuts durant el Segle XIX havien fet que el personal femení disminuís molt en efectius humans, impedit que es produís quelcom més que un simple reestabliment. A més, la presència de noves formes de vida religiosa femenina a Espanya encara era molt escassa pel mateix motiu, reduint-se a comunitats inspirades en el model de les Filles de la Caritat nascudes a nivell local en moltes poblacions del nord-est peninsular (principalment catalanes i balears).

Davant la manca de personal i escassetat de comunitats de plantejaments innovadors, a Catalunya i Balears (i en menor grau a la resta de l'Estat) es va donar un procés febril de creació de noves comunitats religioses i reclutament de personal nou. Aquest procés, ja iniciat tímidament a finals dels anys 20 (Carmelites de la Caritat en 1826, Escolàpies en 1829), va ser escapat en 1835 i ara tornava a resorgir amb força. Així, a les dècades següents sorgiren multitud de comunitats religioses amb tot tipus de dedicacions (ensenyament i sanitat principalment). D'aquesta manera, a les dècades següents es va donar una ràpida ampliació i renovació del personal femení, més participatiu en la vida social, i a al vegada menys estranyes a la població.

A la ciutat aquest fenomen va anar arribant a mig termini, ja que aquestes noves comunitats solien néixer a poblacions mitjanes i petites, produint-se un fenomen camp-ciutat. Per això, als primers anys de tolerància, a Barcelona no es va notar aquesta renaixença, i aquesta manca va portar a l'importació de personal estranger.

4a-Les comunitats franceses, arribades pels sectors més selectes (1845-1850)

Com s'ha dit, les primeres comunitats arribades a Barcelona en aquesta nova època van ser estrangeres:

*Les Religioses de Loreto, amb un Externat a la ciutat (1845) i un luxós Internat a Les Corts (1863).

*Les Religioses del Sagrat Cor, amb un Internat a Sarrià (1846) i un Externat a la ciutat (1888).

*Les Religioses de Jesús-Maria, amb un Internat a Sant Andreu (1850) i un Externat a la ciutat (1882). Després traslladen l'Internat a Sant Gervasi (1894).

*Les Dames Negres fundaren l'Externat a la ciutat (1861), i poc després l'Internat a Sant Gervasi (1865). Foren més tardanes, però el pensament era el mateix.

Aquestes comunitats van ser cridades a Barcelona amb un objectiu d'atenció docent a les classes privilegiades. No tenien altra opció, ja que van ser apoiades i financiadess per desenvolupar aquesta tasca. Totes tres havien nascut a França a principis del Segle XIX, i tenien un bagatge extens i experimentat en l'ensenyament (en aquest país ja s'havia donat el fenomen de proliferació que a Espanya ara començava). La gran reputació que llavors tenia l'idioma francès també va afavorir que fossin d'aquesta nacionalitat. Pel altra banda, les naixents comunitats autòctones a Catalunya tenien un arrel "rural" poc distingit pels estaments alts urbans, apart de haver-hi encara poques i amb poc bagatge.

L'estratègia que seguien les comunitats franceses consistia en fundar dues cases, una d'Internat a les afores i una altra d'Externat a la ciutat, no importava l'ordre. La primera casa s'aconseguia gràcies als seus benefactors, i estava molt mediatitzada per aquest fet. El següent pas era aconseguir els mitjans suficients per sobreviure i fundar una segona casa, fita que es va aconseguir en tots els casos. Al tractar-se de les primeres comunitats vingudes amb aquesta tasca, la demanda solia ser superior a la seva oferta, i així la supervivència quedava garantitzada. Gràcies a la seva feina, progressivament guanyaven adeptes dins dels mateixos sectors privilegiats: això suposava cessions, donacions, dots o testaments favorables. Amb el temps aquestes comunitats es van identificar amb aquests estaments socials, fet que es plasma en l'aixecament de luxosos edificis propis. Un cas paradigmàtic van ser les Religioses de Loreto, que aviat van ser sinònim d'exquísita educativa i social.

Prova d'aquesta íntima unió va ser l'ubicació dels seus Externats, inicialment ubicats al Barri Gòtic, i que progressivament anaven reubicant-se a la Dreta del Eixample, paral·lelament al trasllat de les classes socials més altes. Amb els Internats també es va donar un fenomen similar, marcant-se una preferència pels municipis del Nord-Oest (Sant Gervasi i Sarrià). En principi (mitjans Segle XIX), la fundació de l'Internat no requeria condicions massa precisses. Bàsicament es busca la tranquil·litat, fàcil de trobar en una perifèria poc urbanitzada i escassament poblada. Posteriorment es va accentuar l'urbanització i la proletarització de determinades zones del pla, i amb això l'augment de la conflictivitat social i inclús brots d'anticlericalisme. Com a exemple les mateixes Religioses de Jesús-Maria, amb l'Internat a Sant Andreu, no van dubtar en rectificar i allotjar-se a Sant Gervasi quan el municipi andreuenc va proletaritzar-se. En canvi, les Religioses de Loreto es van mantenir a les afores de Les Corts, un entorn creixentement urbanitzat i proletaritzat. Com a resultat, l'Internat fou incendiat en 1909 i destruït en 1936.

En el període 1844-1850 es va passar de 6 a 10 cases d'ensenyament. No és un creixement espectacular, però sí qualitatiu en comparació amb les cases ja existents i amb els objectius a assolir de les noves comunitats.

4b-Comunitats autòctones catalanes pels sectors alts i mitjans (1850-1860)

Des de 1850 l'arribada de comunitats a la ciutat continua amb les incorporacions següents:

*Les Carmelites de la Caritat, ja presents des de 1829 dedicant-se als pobres (Casa de Caritat), ara obren dos col·legis en el Barri Gòtic (1857), i Gràcia (1862). Mai van tenir cap Internat.

*Les Concepcionistes van obrir dos Col·legis a Gràcia (1851), Raval (1860), i Dreta de l'Eixample (1880). I un Internat a Sant Gervasi (1900).

*Les Escolàpies obriren l'Externat en el Barri Gòtic (1857), i l'Internat al Camp de l'Arpa (1861), petit i a una barriada pobra. L'Externat es va traslladar a la Dreta de l'Eixample (1873).

*Les Mercedàries van nèixer a la ciutat en 1860, obrint l'Internat en Sant Gervasi i l'Externat en el Barri Gòtic (1877). L'Externat va sobreviure dificultosament fins situar-se a la Dreta de l'Eixample (1919).

*Les Caputxines van obrir un Externat al Barri Gòtic (1862), i es traslladen a la Dreta de l'Eixample (1877). L'Internat neix a Sarrià (1898), després d'haver fundat altres col·legis.

A diferència de les religioses anteriors, totes són comunitats fundades a poblacions catalanes i amb personal igualment autòcton. Per tant, es produeix un fenomen d'immigració camp-ciutat com a resposta a les comunitats estrangeres recentment arribades. És una mena de resposta al distingit afrancesament dels estrats superiors a través de les seves religioses ensenyants. Es tracten de comunitats més properes a la gent, que parlaven el seu mateix idioma, i malgrat la seva joventut no tenien l'aire de privilegi.

Aquestes comunitats també segueixen l'esquema d'expansió abans dit, però ara prevaleix l'Externat com a primera fundació (exceptuant les Mercedàries). Els Internats són posteriors, i quan més temps passa després de la creació de l'Externat més grans aconseguen ser gràcies a una acumulació major de recursos. Però els seus primers anys a la ciutat revelen unes dificultats majors que no superen amb tanta facilitat com les comunitats estrangeres: els seus externats pateixen dificultats per mantenir-se i créixer. Al final, totes van sobreviure i inclús aconseguirien construir edificis propis com les religioses franceses, però trigant més temps. El seu desenvolupament posterior no canvia: ubicades primer al Barri Gòtic i al cap d'uns anys es traslladaren a la Dreta de l'Eixample, acompanyant a les classes socials que els nodrien i apoiaven.

D'aquí es conclou que aquestes comunitats van tenir uns suports per arribar i créixer, però quantitativament menors als de les comunitats franceses. Pot dir-se que en aquest cas els estrats socials eren els immediatament inferiors a les classes més selectes, i el seu pensament no passava per rebre un ensenyament elitista d'arrel francesa. Pot parlar-se de classes altes i mitjanes, amb matisos en cada cas. Així, els suports materials i econòmics van ser inicialment menors, però sí foren constants, afavorint que finalment es produís una consolidació en un període de temps més llarg. L'estabilitat econòmica trigà més en assolir-se, i l'aparició dels Internats reflexen l'evolució d'aquest concepte a la ciutat: els més prematurs foren petits i a barris més heterogenis (com el de les Escolàpies, al Camp de l'Arpa). En canvi, els més tardans ja es situen a la zona alta: Caputxines (1898) i Concepcionistes (1900), i proven la consolidada tendència a preferir Sarrià i Sant Gervasi per fundar cases d'aquesta mena.

En aquest període s'ha passat de 12 cases d'ensenyament en 1850, a 18 en 1860. La progressió continua amb un creixement sostingut, però posant-se de manifest que s'imposava un procés piramidal de dalt a baix. En aquesta etapa han sigut els estrats socials intermitjos els que han buscat i obtingut la seva resposta educativa, ja fos per l'absència material d'una oferta educacional ferma, ja fos per oposició a l'afrancesament de les classes més selectes.

5-Comunitats autòctones pels sectors socials més baixos (1860-1874)

Sembla que cap a 1860 ja són presents a la ciutat totes aquelles comunitats femenines que, amb els idearis particulars corresponents, donaven i satisfaran en un futur les necessitats educatives dels sectors socials alts i mitjans de la ciutat.

Però això no fa que es deturi l'arribada de noves religioses, ja que els sectors socials baixos i desvalguts també necessitaven aquest tipus d'atenció. Fins ara, les escoles disponibles per ells eren el Convent de l'Ensenyança i els dos Beateris... però des del Segle XVIII no havia hagut cap incorporació més, i aquestes cases ja no donaven abast. S'imposava una ampliació. Per tant, des de 1860 es comença a propiciar l'arribada de noves comunitats a tal efecte.

Ara, les característiques són molt definides. Primer, aquestes noves comunitats tenien l'ensenyament com a finalitat, però supeditat a una acció caritativa, amb uns objectius específicament dirigits cap als sectors més baixos de la societat. Això fa que la seva formació com a docents sigui menor que en aquelles religioses expressament dedicades a ensenyar. Segon, les noves comunitats arriben amb l'ajuda i suport dels mateixos sectors socials que havien portat les comunitats anteriors fins ara. Això va comportar que es trasplantés al naixent teixit educatiu per les classes modestes un model desigualitari, d'alliçonament, control i submissió. L'emergent proletarització i la propagació d'idees considerades com a revolucionàries va motivar el foment i creixement d'aquestes comunitats com a mitjà apaivagador. L'autoritat moral i espiritual que representaven les religioses accentuava la seva efectivitat, barrejant-se eficaçment educació i religió. Com a resultat, sorgeix un ensenyament absolutament diferenciat de l'implantat entre 1845-1860, que posava més èmfasi en la formació cristiana que en la intel·lectual, en inculcar un esperit submís i resignat en el comportament social, despolititzat i d'acord amb el paper de la dona a la societat, mitjançant l'eficaç i convincent suport de la Fe catòlica. D'aquesta manera es van consolidar unes diferències formals i de tracte que encertaren a mantenir la desigualtat social, consolidant-la en el pensament i en els comportaments a través de l'estament eclesial.

En general, així va ser. Amb els obligats matissos de cada cas concret, les noves comunitats donaren un servei específic per a les classes baixes, tant a través de cases d'ensenyament gratuït com dels establiments d'acollida, reforma i assistència sanitària. Totes van aconseguir els suports suficients que asseguraren la seva supervivència i expansió, consolidant una estructura educativa de caire classista. Amb el temps, però, va haver una evolució molt diferent segons els casos:

5a-Els que es van mantenir fidels als sectors pobres

Algunes d'aquestes comunitats es van mantenir de manera constant a l'atenció dels més pobres. La seva feina era més assistencial i caritativa que no pas educativa, fet que justifica la seva fidelitat. Van ser les següents:

*Les Adoratius, que van fundar un correccional de noies joves a la ciutat (1860). En 1875 inauguraren un edifici nou a l'Esquerra de l'Eixample. Sempre es van dedicar a la reforma de joves.

*Les Carmelites Missioneres, arribades en 1862, van fundar cases en barris modestos combinant ensenyança i sanitat. Les seves cases van eren força breus i inestables.

5b-Els que van evolucionar

A la llarga, la majoria de les comunitats van patir un cert procés d'“acomodació”. Inicialment dedicades als més modestos, posteriorment van obrir cases que incorporaven dintre del seu radi d'acció a estrats mitjans de la societat, i inclús alts en algun cas. No pot dir-se que renunciessin ls seus objectius, sinó que ampliaren el seu ventall d'acció per poder créixer i expandir-se. Cap a finals de segle apareixien els primers col·legis de pagament, arribant inclús a fundar Internats en els anys 20. Són les següents:

*Les Germanes de la Sagrada Família de Urgell, arribades en 1866, inicialment funden un Orfanat i algunes escoles. En una segona etapa funden un Externat (1880) i un Internat (1926).

*Les Dominiques de la Presentació, arribades en 1870, primer funden un Orfanat i una Guarderia. Després funden varios col·legis de pagament. Ja a la seva casa inicial aplicaven diferències de tracte.

*Les Franciscanes Missioneres, arribades en 1874, funden cases mixtes: col·legis en barriades pobres, però per les seves petites èlits. L'ensenyament gratuït estava convenientment segregat. Finalment, van obrir un Internat en Sant Gervasi (1920).

*Les Filipenses, arribades en 1869, van obrir una escola gratuïta (1875) transformada en un Internat a Sant Gervasi (1879). Després van fundar varis externats a la ciutat.

*Religioses de la Sagrada Família de Natzaret, arribades en 1884, inicialment amb una escola gratuïta, després funden un Externat (1895), i un Internat (1926).

Totes les comunitats són d'origen català (excepte les Dominiques de la Presentació, que són d'origen francès, però d'adopció catalana i personal ja autòcton) i confirma la sorprenent puixança de la vida religiosa a Catalunya. S'ha de fer notar una constant fins ara inamovible: totes aquestes comunitats van tenir un desenvolupament inicial molt precari, fins que al modificar els seus plantejaments i amplien els seus horitzonts amb cases de pagament aconseguen reeixir. També es van veure frenades per culpa de l'inestabilitat del Sexenni Democràtic (1868-1874), però la seva mutació i creixement es va produir bastant després d'aquesta etapa.

Les Filles de la Caritat mereixen un capítol apart pel seu funcionament absolutament independent d'etapes i tendències. Entren dintre d'aquest capítol per la seva dedicació expressa als més pobres, mantinguda sempre sense fisures. Com a màxim, van arribar a dedicar-se a sectors mitjans-baixos en aquells barris més propicis, però mai van

abandonar la seva filosofia. Mai van tenir col·legis de pagament, ni Internats. Arribades breument en 1790, van retornar en 1846 i des de 1855 ja es van convertir en la comunitat femenina més nombrosa de la ciutat, privilegi que han conservat fins l'actualitat i amb una distància respecte a la resta que en alguns moments va arribar a ser de nivells aclaparadors. En 1874 ja tenien un Orfanat (1846), la Casa de Maternitat (1853), dos parvularis (1861 i 1872), i dues Escoles-Obradors (1868 i 1872). Apart, la Societat també posseïa altres cases d'àmbit exclusivament sanitari, i des de 1874 també se'n va fer càrrec d'altres. Malgrat la creixent competència posterior d'altres comunitats similars, mai perdrien el seu predomini ni la seva enorme popularitat dins la societat civil. La seva implantació fou especialment intensa en el període 1870-1895, quan van passar de tenir 4 cases a tenir-ne 20 (i això sense tenir en compte les cases exclusivament sanitàries). Des de llavors van oscil·lar entre 18 i 23 cases a la ciutat, gairebé fins l'actualitat en què han reduït els seus recursos.

En total, fins a 16 comunitats dedicades a l'ensenyament van arribar a la ciutat entre 1845 i 1874. En canvi, pel que fa a altres tipus de comunitats, en aquests 30 anys tan sols va arribar una que no es dedicués a l'ensenyament: les Germanetes dels Pobres (1863), provinents de França.

Aquesta etapa ens mostra un creixement de consideració: de 18 cases d'ensenyança en funcionament en 1860, s'ha passat a 41 en 1874. Un creixement vertiginós, i això tenint en compte que el Sexenni Democràtic va frenar molt les seves aspiracions.

6-Segona Onada de fundacions (1874-1909)

Passada l'inestabilitat política i social del Sexenni Democràtic, la Restauració Borbònica va obrir un llarg període de tranquil·litat que dona com a resultat una repetició, a grans trets, del procés de la primera onada viscuda entre 1845 i 1868. Fins ara hem viscut un inicial afrancesament d'èlit, respost immediatament amb una reacció de personal religiós autòcton, primer per estaments mitjans i després pels més modestos.

Respecte al període anterior, pot dir-se que es repeteixen certes actituds: continua havent una clara divisió entre comunitats docents de pagament i les de caràcter assistencial i caritatiu. Ara totes arriben mentres de manera simultània, tant les comunitats ensenyants de pagament com comunitats caritatives de caràcter gratuït: no hi ha una separació per etapes tan clara com abans, les arribades barrejades són el denominador comú. Ara les comunitats franceses desapareixen gairebé per complet, destacant el predomini de comunitats catalanes ensenyants i de comunitats espanyoles en el pla caritatiu i assistencial, una divisió segons origen peninsular molt clara. Amés, en molts casos, continuaven sent comunitats creades recentment que demostraven l'excel·lent salut del clergat espanyol en recursos humans, ja plenament recuperat del sotrac de 1835-1860.

En aquesta etapa es continua donant una allau de fundacions: de les 41 cases existents en 1875, es va passar a 85 en 1895: les xifres es van duplicar.

6a-Comunitats pels sectors socials alts i mitjans

Arriben noves comunitats dirigides a aquests sectors socials, dedicades únicament a l'ensenyament de pagament, sense tares benèfiques ni assistencials de cap tipus. O si de cas, com a activitat complementària formativa del seu alumnat. Són les següents:

*Les Saleses, antic Orde monàstic Italià, però amb personal de Madrid. Funden un Internat a Gràcia (1874), traslladant-se a un luxós edifici en la Dreta de l'Eixample (1884). Ensenyaren fins la Guerra Civil.

*Les Teresianes, fundades a Tarragona, van fundar varis Externats en el Barri Gòtic i la Dreta de l'Eixample entre 1880 i 1887, i un Internat en Sant Gervasi (1886).

*Les Salesianes, provinents d'Itàlia, funden un Internat a Sarrià (1886), i l'Externat en l'Esquerra de l'Eixample (1896). De caràcter més popular, no funden l'Externat on era habitual, i pot dir-se que són un cas apart de la resta.

*Les Missioneres del Cor de Maria, fundades a Olot, van fundar dos Externats (1895 i 1897). Arriben més tard, amb una demanda a cobrir ja és prou atesa; però van aconseguir obrir dues cases.

Respecte a les comunitats similars establertes entre 1850 i 1860, el procés d'implantació continua sent un Externat en el centre i l'Internat a la perifèria, en aquest ordre o l'invers. Però ja queda manifest que els nous Externats són patrimoni de la Dreta de l'Eixample en detriment del Barri Gòtic, que gairebé desapareix com a destí. Similarment, els Internats es concentren a Sarrià i Sant Gervasi. I el seu procés d'arribada continua sent escalonat, entre 6 i 9 anys d'interval entre unes i altres. S'ha de destacar que totes són comunitats d'arrel catalana o estrangera, amb absència total de comunitats espanyoles, fet que si es donava amb les comunitats d'àmbits més modestos (vid. infra).

Des de 1895 l'arribada d'aquest tipus de comunitats va cessar gairebé completament, tant en aquesta etapa com en un futur. Les necessitats de les classes mitjanes i altes ja havien sigut prou cobertes, i el gran nombre de comunitats garanteix opcions prou versàtils, per a tots els gustos. Amés, els ja existents continuaven la seva expansió, fet que absorbia les noves demandes.

6b-Comunitats pels sectors socials més modestos

Les comunitats de caràcter caritatiu també van rebre un nou impuls des de 1874, paral·lelament a l'estabilització de la vida política amb la Restauració. Les seves activitats eren molt més heterogènies, amb el denominador comú d'una activitat assistencial. Són les següents:

*Les Carmelites Tereses, fundades a la ciutat en 1878, s'encarregaren d'un Orfanat a Gràcia.

*Les Religioses del Bon Pastor, arribades en 1880 des de França, s'encarregaren de la Casa de Correcció femenina (1880). De propietat municipal, el seu control fou cedit a les religioses.

*Les Mares dels Desamparats, arribades en 1887 des d'Andalusia, van obrir un Orfanat a Gràcia (1887).

*Les Religioses del Servei Domèstic, arribades en 1888 des de Madrid, es dedicaven a atendre i ensenyar a les serventes. Indirectament contribuïren a consolidar i controlar aquest sector, donant-li certa forma i professionalitat.

*Les Hospitalàries del Sagrat Cor, vingudes en 1888 des de Madrid, van obrir un Hospital infantil a Les Corts.

*Les Franciscanes dels Sagrats Cors, vingudes en 1888 des d'Andalusia, es van dedicar a l'ensenyament gratuït al Barri Gòtic, i sanitat infantil al Camp de l'Arpa.

*Les Oblates, vingudes en 1894 des de Madrid, van obrir un Correccional de noies joves a Sant Gervasi.

*Les Trinitàries, vingudes de Madrid en 1894, van obrir una Escola-Taller d'ensenyament tècnic per obreres.

Apart de totes aquestes arribades, les absolutes protagonistes d'aquesta mena de serveis són les Filles de la Caritat, que mantenen el seu lideratge fent-se càrrec de deu escoles, tres orfanats, i dues guarderies entre 1874 i 1895.

Destaca moltíssim el fet que totes les religioses venen d'Andalusia i de Madrid, fenòmen fins ara pràcticament inèdit (salvant una comunitat de naixença barcelonina). També s'ha de tenir en compte que aquest fenòmen no es produïa amb les comunitats dedicades únicament a l'ensenyament. Una curiosíssima divisió segons el seu origen.

També s'ha de ressenyar, que, a diferència de les comunitats caritatives implantades entre 1860 i 1875, ara cap d'aquestes va evolucionar ni va ampliar les seves tasques: no va haver cap procés d'"acomodació". No es van obrir cases de pagament, ni externats ni internats, no van alterar el seu modus vivendi. S'ha de dir, però, que les comunitats del període 1860-75 donaven més importància a l'ensenyament com a tal, i van evolucionar en funció d'aquest objectiu per sobre de paràmetres socials i econòmics. Ara, aquestes es ceneixen més a l'àmbit caritatiu, fet que impedí aquesta evolució cap als sectors mitjans i alts de la societat.

En resum, en aquesta etapa es continua donant una allau de fundacions: de les 41 cases existents en 1874, es va passar a 85 en 1895: les xifres es van duplicar. En la seva totalitat, 12 comunitats es van dedicar a l'ensenyament en qualsevol de les seves facetes. Mentres, en comparació tan sols es van instal·lar 4 comunitats femenines dedicades a altres activitats, principalment a la sanitat.

7-Estabilització (1895-1909)

Aquesta etapa difereix fonamentalment de l'anterior en l'origen de les comunitats, ja que desapareix el predomini madrileny i andalús, i els orígens passen a ser absolutament dispersos. També es nota que el tipus de fundacions solen ser d'abast i dimensions més discretes, ja que es pateix una manca de recursos major que anteriorment: cap d'aquestes religioses arriba a fundar més d'una casa en la ciutat. En general la seva presència és menys representativa, i la seva tasca assistencial i caritativa mai va tenir tant de pes com la de les comunitats anteriors, arribant a donar-se un fenòmen fins ara insòlit: algunes van acabar per marxar de la ciutat al cap d'uns anys. Això és reflexe d'una certa saturació de religioses a la ciutat; però degut a que la tasca caritativa i assistencial ja suposava certes limitacions i pobresa de mitjans, les arribades continuen malgrat les petites possibilitats de reeixir. Aquestes religioses

tenen que dedicar-se a uns sectors encara per cobrir (com va ser amb els sordmuts), a sostenir cases que eren complement d'altres ja obertes anteriorment, i sobreviure amb gran precarietat.

Un fet crucial en aquesta etapa fou la llei de Combes a França (1903), que prohibia l'ensenyament a les comunitats catòliques, i que va provocar l'exili de moltes d'elles fora del seu país. Curiosament, mentres a Espanya van arribar multitud de comunitats noves, a Barcelona tan sols ho va fer una: les Religioses de Sant Josep de Cluny. La resta de personal religiós arribat a la ciutat pertanyia a comunitats ja presents.

7a-Estancament de les comunitats d'ensenyament pels sectors alts i mitjans

Des de 1895 hi ha un estancament generalitzat de l'arribada de noves comunitats a la ciutat d'aquest tipus, sense que sigui cap síntoma de crisi. Continua havent un desenvolupament molt remarcable, però per part de les comunitats que ja s'hi trobaven a la ciutat. Només hi destaca una comunitat:

*Les Esclaves Cor de Maria, que van obrir un col·legi a Gràcia (1904).

En total, en 1895 havien fins a 20 comunitats femenines dedicades principalment a l'ensenyament de pagament, i que any rera any, fundaven col·legis nous. Momentàniament, la demanda estava suficientment coberta per les religioses ja presents, que gaudien dels mitjans i suports suficients per cobrir noves exigències.

7b-Continuació de l'expansió de les comunitats amb finalitats més modestes

Pel contrari, les comunitats que tenien unes finalitats especialment caritatives i assistencials continuen la seva arribada a la ciutat. Són les següents:

*Les Josefines de la Caritat, arribades de Vic en 1892, que s'encarregaren d'una Guarderia per pobres entre 1896 i 1913. Més dedicades a la sanitat.

*Les Carmelites de Sant Josep, creades a la ciutat en 1900, fundaren una Guarderia a Gràcia.

*Les Dames Catequistes, vingudes de Madrid en 1900, van obrir diverses escoles per obrers en Sants, Gràcia i el Raval dedicades al catecisme d'obers.

*Les Franciscanes de la Immaculada Concepció, arribades de València en 1903, van fundar un Col·legi per sordmudes i cegues a la Dreta de l'Eixample.

*Les Religioses de Sant Josep de Cluny, vingudes de França en 1903, van obrir una casa de pagament a la Dreta de l'Eixample. Va ser l'única comunitat arribada a la ciutat arran la Llei de Combes a França.

*Les Josefines Bonaerenses, vingudes d'Argentina en 1909, van tenir una Escola per obreres en Sants.

Les Filles de la Caritat van estabilitzar-se, limitant-se a fer-se càrrec de només quatre escoles.

En total, s'ha passat de 85 cases existents en 1895, a 110 en 1909 amb 7 noves comunitats. Com es pot veure, el nombre de creació de noves cases d'ensenyament es

manté ens uns guarismes molt regulars. En percentatge l'augment és menor, però sense cap símptoma de crisi. En tot cas, l'expansió segueix sent molt activa tenint en compte que determinat tipus de comunitats han deixat de venir a la ciutat durant el període. Tan sols van arribar 3 comunitats amb altres fins.

I a grans trets, en el període 1874-1909 s'instal·len a la ciutat fins a 23 noves comunitats dedicades a l'ensenyament. Paral·lelament, en el mateix període també arriben 7 comunitats dedicades a altres fins, principalment tasques sanitàries i atenent a les classes obreres i pobres. Per tant, ara no es dona un desequilibri tan fort com del període anterior, en el qual van arribar 16 i 1 respectivament.

8-La Setmana Tràgica (1909)

La Setmana Tràgica, després dels traumàtics moments viscuts, va suposar un important trencament en la progressió a l'alça dels diferents comunitats femenines. Va haver un inicial retrocés, passant-se de 110 cases obertes a 105 a l'any següent: 5 cases van desaparèixer (per les 3 cases masculines), malgrat que en percentatges la pèrdua masculina fou major. Similarment, van desaparèixer principalment a barris obrers, com el Poble Sec i el Poblenou. La recuperació fou molt ràpida, ja que en pocs mesos pràcticament totes les cases estaven en funcionament novament. També destaca el fet que cap comunitat va abandonar la ciutat per culpa dels incidents, ni tan sols transitòriament: d'una o altra manera, totes les religioses es van mantenir a la ciutat. Per tant, els moments convulsos semblen ser purament anecdòtics al cap de pocs anys, i que no va modificar la contínua arribada de noves comunitats amb noves fundacions.

Però l'evolució immediatament posterior demostra que la Setmana Tràgica sí va tenir una greu influència. Apart de refer-se les cases ja presents, van tenir que passar dues dècades fins que a finals dels anys 20 que la ciutat va arribar a igualar i superar les 110 cases existents en 1909. També el fluxe de comunitats noves es va deturar molt, tenint en compte que l'ascens havia sigut constant des de 1835, per sobre de tot tipus de circumstàncies. Des de 1909, determinats barris de la ciutat van quedar proscrits, especialment aquells de població marcadament obrera: Poble Sec, Poblenou, Clot, Hostafrancs... on igualment els avalots van tenir especial virulència. Apart de la frenada viscuda, la presa de posició de les comunitats femenines va ser similar a la de les masculines: pràcticament no es va tornar a fundar cap casa més en aquells barris considerats menys propicis, es va adoptar amb un criteri més selectiu i donant més importància a buscar zones propícies, que no les veritablement necessitades. Per altra banda, les cases que en 1909 van sobreviure en aquests barris poc propicis, es van mantenir gràcies al suport de minories adeptes. En uns casos l'associanisme i la vida cultural de barri suplí aquesta mancança; en altres, el barri quedava abandonat.

9-Estancament generalitzat (1909-1925)

Entre 1910 i 1925 el nombre de cases a la ciutat va romandre pràcticament estancat, interrompent una tendència al alça de gairebé 70 anys. Només van arribar dues comunitats:

*Les Germanes de la Consolació, d'arrel catalana, que van fundar un Col·legi (1912), i un Orfanat (1913).

*Les Franciscanes Missioneres de Maria (1915), provinents de l'Índia però amb personal francès, s'encarregaren d'una escola gratuïta deixada per una altra comunitat (1915).

Inclús les Filles de la Caritat també vna aturar la seva inesgotable activitat expansiva, i només es fan càrrec d'una casa en aquests 15 anys.

Pot dir-se que van arribar una comunitat de cada: una dedicada a l'ensenyament de pagament, i una altra al gratuït, de fonament més caritatiu.

Aquí podem observar com la Setmana Tràgica va afectar desigualment a les comunitats religioses, segons fossin les seves finalitats: aquelles dedicades a l'ensenyament de pagament continuen absents, no hi han de noves, però continua havent una expansió interna de les ja existents. Per altra banda, l'ensenyança de tipus caritatiu i benèfic sí es va veure afectada per un fre, no perquè proporcionés un ampli servei a tota la població necessitada, sinó pel canvi d'actitud adoptat des dels incidents de 1909: passen a conformar-se amb atendre a aquella població adepta, que estava d'acord amb la fòrmula ofertada, i deixant postergada aquella part de la societat crítica amb el seu sistema. Es consolida una exclusió basada en criteris ideològics i morals que, a la llarga, va provocar que no hagués un augment d'establiments docents de tipus caritatiu.

El procés de fundacions de cases noves va continuar, tot i que prou minvat, i va servir per anar configurant la redistribució sobre el territori ja dita, que primava barris més favorables, accentuant els desequilibris ja existents. Per tant, la fundació de noves cases no va servir per cap tipus d'expansió, sinó per amagar les desaparicions i anar accentuant les desigualtats segons barri, classe i entorn social.

Entre 1910 i 1925 hi han entre 105 i 110 cases obertes a la ciutat, i en total només 2 comunitats noves a la ciutat dedicades a l'ensenyament. En canvi, sí arribaren 3 dedicades a altres finalitats, bàsicament sanitàries. En aquests altres àmbits no es nota a primera vista una frenada tan forta; però sí s'ha de ressenyar que cap d'elles no va arribar a la ciutat fins 1920, fent palesa una represa que per les religioses de l'ensenyament fou cronològicament una mica posterior, com seguidament veurem.

10-La Tercera Onada (1925-1931)

Aquí finalitza un període d'estancament que havia durat quinze anys, tornant-se a emprendre la dinàmica de fundacions i d'arribades de noves religioses a la ciutat. Això assenyala una important reactivació, en tant que s'aconsegueix superar el traumàtic estancament sofert amb la Setmana Tràgica. Amés, aquest procés suposa una gran renovació d'espais educatius, que continuen redistribuint-se per la nova ciutat en dos àmbits oposats: d'aquelles religioses que s'allotgen a barris exclusivament propicis, i les que van arribar per satisfer les noves necessitats generades a aquelles zones més necessitades, però menys ateses. En qualsevol cas, aquesta nova onada no és comparable a les precedents degut a la seva brevetat: no hi ha un augment massiu de la presència eclesial a l'ensenyament, limitant-se a un certa diversificació que tampoc

modifica en absolut la secular divisió entre religioses dedicades a l'ensenyament de pagament i el gratuït.

10a-Reactivació dels instituts alts i mitjans: noves fundacions

A primera vista no es registra cap més comunitat dedicada a aquests estaments. De fet, des de 1895 el fluxe es va donar pràcticament per acabat durant dècades. Però les ja existents recobren la seva antiga força, i inicien un nou desplegament. Des de 1925 torna a haver moviment a la ciutat, destacant el procés de trasllat dels pocs col·legis que quedaven en el Barri Gòtic cap a la Dreta de l'Eixample, culminant un procés de trasllat interromput amb la Setmana Tràgica. Amés es reprén la fundació de nous Internats, reforçant-se la Zona Alta de la ciutat per aquest destí, dinàmica interrompuda cap a 1900, i que ara va rebre un nou impuls.

També és molt interessant el fet que aquesta nova empenta la lideraren especialment aquelles comunitats dedicades en els seus orígens a la ciutat als sectors socials més baixos, que han anat reconvertit i ampliant les seves activitats, i aconsegueixen prosperar amb aquestes noves dedicacions. En tot cas, això també respon al creixement d'una demanda que ressuscita i afavoreix aquest procés, en lloc de ser satisfeta amb noves comunitats de fora de la ciutat.

10b-Reactivació dels instituts modestos: fundacions i arribades (1926-1931)

Des de mitjans dels anys 20 torna a reactivar-se amb molta força l'arribada de noves comunitats femenines, després d'un estancament gairebé total. Varen arribar les comunitats següents:

- *Les Missioneres Claretianes, d'origen català, que donen ensenyança gratuïta a Gràcia (1926).
- *Les Serventes del Sagrat Cor, de fundació catalana, amb una Escola Parroquial a Collblanc (1928).
- *Les Dames Apostòliques, vingudes de Madrid, amb una Escola gratuïta a l'Esquerra de l'Eixample (1929).
- *Les Esclaves de Maria Immaculada, de València, amb una amb Escola a Can Tunis-Zona Franca (1929).
- *Les Germanes dels Sants Àngels Custodis, del País Basc, amb una casa de Beneficència en Sant Gervasi (1929).
- *Les Franciscanes Filles de la Misericòrdia, vingudes de Mallorca, amb una Escola en el Carmel (1930).
- *Les Germanes de Nostra Senyora, vingudes d'Alemanya, amb una casa de Beneficència a Sant Gervasi (1930).

Totes aquests comunitats destaquen per ser gairebé totes d'origen peninsular, tant català com de la resta d'Espanya. Com a excepció una comunitat alemanya (per primer cop), que tampoc va durar gaires anys en el pla docent. Totes funden cases d'unes dimensions i possibilitats molt reduïdes, fundant una única casa en tots els casos, sempre dedicades al món obrer i pobre, i continuen combinant l'ensenyament gratuït amb l'assistència sanitària i la beneficència. La principal raó que pot justificar

aquesta allau viscuda és la gran massa immigratòria motivada per la propera Exposició Universal de 1929, que originà un creixement demogràfic encara més abundant que en dates anteriors. Aquesta circumstància porta al desmesurat creixement d'uns barris i el naixement de nous (Collblanc, Bon Pastor, Carmel, etc), que necessitaven algun tipus de servei.

Curiosament, per altra banda les comunitats ja establertes a la ciutat per aquests fins no es van moure: no van fundar cases noves, deixant així el camí lliure per l'expansió d'aquestes noves comunitats. Sembla que les reserves generades durant la Setmana Tràgica continuaven vives, i tota la massa immigratòria va tenir que ser coberta principalment per religioses d'afora. Pot dir-se que l'immigració que rep la ciutat també té el seu paral·lelisme amb les religioses que arriben en aquest moment, amb personal de tota Espanya.

Tot aquest dinamisme es reflexa en un creixement generalitzat, i de les 109 cases existents en 1925 es va passar a les 121 de 1931. Amb 7 comunitats noves dedicades a l'ensenyament, totes dedicades a la vessant socialment modesta. Apart també s'incorporen 4 comunitats amb altres finalitats, però on la sanitat ja no predomina.

11-La Segona República (1931-1936)

Les circumstàncies de la Segona República, malgrat el seu caràcter laic a ultrança, no va canviar l'estatus vigent en el moment de proclamar-se. Si més no, només va afectar als aspectes merament formals. Totes les comunitats adoptaren una sèrie de canvis basats en l'imatge i les formes (per exemple, abandonar l'Hàbit en públic), que les va permetre continuar les seves activitats sense aixecar suspicàcies, o al menys no ferir unes susceptibilitats creixentment presents. En general, existia una mútua complicitat amb els sectors socials afins que gaudien dels seus serveis, mantenint un mutu pacte discrecional. Jurídicament, la creació de Societats Anònimes i acadèmies laiques van servir per adaptar-se al nou pla jurídic, salvant totes les seves propietats i mantenint les tasques d'ensenyament amb un vernís secularitzador.

El nou règim polític sí va afectar l'evolució en el fet que va provocar que l'arribada de noves comunitats s'interrompés en sec: les circumstàncies no eren propícies per establir-se, i si ho feren van romandre inactives. Tan sols les Filles de la Caritat es van fer càrrec d'una Escola parroquial, sent l'única novetat d'aquests cinc anys.

Tot això fa que la presència de l'ensenyament femení de l'Església a la ciutat aturés el seu creixement; però tampoc que perdés terreny, ni molt menys. No va haver cap crisi ni desaparició, cap comunitat va marxar per culpa del règim republicà, i com a màxim alguns col·legis van tenir que canviar d'ubicació per no ocultar prou bé el seu caràcter clerical. Les noves circumstàncies polítiques van ser menys contundents del que podria semblar en un principi.

Això va fer que en el període no hagués gairebé cap trasbals estadístic: entre 1931 i 1936, la ciutat es manté exactament amb 120 cases, ni puja ni baixa. Com s'ha dit, no arriba cap comunitat dedicada a l'ensenyament; sí arriben dues dedicades a altres fins, bàsicament dedicades a la sanitat.

12-La Quarta Onada (1939-1970)

La Guerra Civil va tenir un impacte molt considerable. Quantitativament, de les 120 cases existents en 1936 van quedar 112 acabada la Guerra. Malgrat els enormes estralls causats, amb la pèrdua d'efectius materials i humans, a diferència del cas masculí la recuperació de les religioses es va produir en un període sorprenentment breu i amb una prodigiosa vitalitat. Així, en 1945 ja havien 125 cases obertes, inclús superant les existents durant la República. En poc temps es van reconstruir o traslladar les cases d'ensenyament, inclús trobant-se en condicions per fundar-ne de noves.

A la vegada també es va reprendre amb molta força l'arribada de noves comunitats, que ho van fer amb una freqüència tan gran, que era similar a la de finals del Segle XIX.

Van ser les següents:

- *Magdalena Aulina, arribades cap a 1933, amb un Col·legi a Sarrià (1958).
- *Missioneres de Crist-Rei, arribades en 1934, amb dos asils de nens i nenes a Sarrià entre 1940 i 1944.
- *Les Alemanyes, vingudes del mateix país en 1939, amb un Col·legi a Sant Gervasi.
- *Les Concepcionistes Missioneres, vingudes de Castella, amb un Col·legi (1940).
- *La Companyia del Salvador, arribada en 1940 des de Madrid, amb un Col·legi.
- *Les Mercedàries de la Caritat, vingudes d'Andalusia en 1941, amb una guarderia (1971).
- *Les Missioneres del Sagrat Cor, vingudes de Guipúscoa, amb un Parvulari a Sarrià (1941).
- *Les Assumpcionistes, d'origen francès però vingudes d'Espanya, amb un Col·legi a Pedralbes (1942).
- *Les Serventes de Sant Josep, vingudes de Castella, amb un Col·legi a Vallcarca (1943).
- *Les Franciscanes Pastores, amb dos col·legis a Gràcia (1944) i el Congrés (1950).
- *Les Xaverianes, arribades de Madrid en 1944, amb un Col·legi al Barri Gòtic (1951).
- *Les Monges Blaves, vingudes de 1945 d'origen francès però amb personal de Catalunya, obren un Col·legi a Horta (1951).
- *Les Esclaves del Diví Cor, arribades de la resta d'Espanya, obren dos col·legis a Sant Gervasi (1947) i Guinardó (1953).
- *Les Religioses de Crist-Rei, vingudes d'Andalusia en 1948, amb un Col·legi a Vallcarca (1951).
- *Les Filles Pobres de Jesús, vingudes de Catalunya, amb un Col·legi a Vallcarca (1950).
- *Les Religioses de la Puresa, vingudes de Mallorca en 1950, amb un Col·legi a Sant Gervasi.
- *Les Filles de Jesús, vingudes de Castella, amb un Col·legi a Gràcia (1951).
- *Les Germanes del Sant Àngel de la Guarda, arribades en 1953 d'origen francès però amb personal espanyol, obren un Col·legi cap a 1963 a Vallcarca.
- *Les Religioses de Marymount, d'origen francès però amb personal nord-americà i irlandès, arriben en 1953 fundant un Col·legi a Sarrià.
- *Les Germanes de l'Amor de Déu, vingudes de Castella, funden dos Col·legis al Turó de la Peira (1953 i 1963).

- *Les Filles de la Verge dels Dolors, vingudes en 1953 i d'origen castellà, amb un Col·legi a Horta (1960).
- *Les Religioses dels Sagrats Cors, d'origen francès però amb personal espanyol, obren un Col·legi a Sarrià (1954).
- *Les Auxiliars Parroquials, vingudes en 1954 i d'origen basc, obren dues breus escoles (1959 i 1969).
- *Les Missioneres Seculars, vingudes en 1955 i d'origen basc, amb una secció filial d'Institut de Batxillerat (1957).
- *L'Apostolat de Jesús, vingudes en 1955 d'origen madrileny, amb un Col·legi al Guinardó (1957).
- *Les Marianistes, d'origen francès però amb personal espanyol, amb un Col·legi a la Verneda (1957).
- *Les Germanes del Sant Àngel Custodi, vingudes en 1957 i d'origen català, amb dues breus cases.
- *L'Institució Filipense, fundada a la ciutat en 1959, amb un Parvulari.
- *Les Filles del Cor de Maria, arribades en 1962 i d'origen francès però amb personal espanyol, amb una llar de nois (1962) i un Col·legi a la Prosperitat (1968).
- *Les Creuades, d'origen bolivià i personal andalús, amb un Col·legi al Besòs (1963).
- *Vita et Pax, d'origen navarrès, amb una Guarderia a la Verneda-la Pau (1966).
- *Les Filles del Diví Zel, vingudes d'Itàlia, amb un Parvulari a Sarrià (1968).
- *Les Benedictines de Nova Núrsia, vingudes d'Austràlia, amb una Guarderia a la Vall d'Hebron (1968).
- *Les Franciscanes de Seillon, vingudes en 1971 i d'origen francès però personal català, amb una breu escola a Roquetes (1975).

S'han de tenir les circumstàncies excepcionalment favorables del nou règim polític que afavoria la propagació de l'ensenyament de religiosos a tot l'Estat, i tot això tenint en compte les precàries condicions econòmiques i socials del país fins els anys 60. Però com sempre ha sigut habitual en el funcionament de les comunitats femenines, l'apertura de noves cases era una tasca molt més profussa que en cas masculí gràcies a la disposició de més mitjans humans i un requeriment menor de mitjans materials, però amb l'inconvenient de ser fundacions poc consistents en moments poc propicis i desaparèixer proporcionalment en etapes més crítiques, problema que es faria palés des de 1970.

El pensament i plantejaments d'acció a la societat van ser inicialment els mateixos d'abans de 1936, consagrant un plantejament docent basat en la desigualtat social i accentuant tant la formació catòlica com la intel·lectual. Des dels anys 60 la manera de pensar va anar canviant: el Concili Vaticà II (1963) fou fonamental en la formació d'un nou pensament més socialment igualitari i compromés; però el fenomen ja s'estava donant des dels anys 50 gràcies en bona part al Congrés Eucarístic de Barcelona. Els antics paràmetres desapareixien adquirint-se un missatge més proper i conciliador, d'un caràcter més compromés amb els sectors modestos, i amb la dificultat afegida d'una immigració galopant des dels anys 50. La facilitat de creació de cases per les comunitats femenines (amb uns mitjans humans sempre molt superiors als masculins) afavoreix el fet de poder estar presents a gairebé tots els barris de la ciutat, inclosos els més recents i marginals. L'anticlericalisme havia desaparegut com a posició ideològica, fet que també va facilitar el cobriment de totes les contrades de la ciutat. Inclús alguns dels barris més deprimits arribaren a tenir més d'una casa present, fet insòlit, i impossible en el cas masculí. Aquesta profusió de

fundacions només és comparable a la viscuda al darrer terç del Segle XIX. De totes maneres, el creixement pot dividir-se en dos períodes interns, ja que als anys 60 va minvar lleugerament en la seva inusitada rapidesa; malgrat que es va continuar a bon ritme, amb un promig d'una fundació per any.

En total, el creixement aconseguit en aquests 30 anys va ser fulgurant: de les 112 cases existents en 1939, es va passar a 164 en 1970, una mitjana de creació de dues cases d'ensenyament per any. A la vegada, l'arribada de noves comunitats també va ser molt important: fins a 34 comunitats femenines a la ciutat dedicades a l'ensenyament, gairebé una anual (entre 1910 i 1936 només havien arribat 12). Un nombre idèntic van arribar-ne amb altres finalitats.

13-Replegament generalitzat (1970-2000)

Després d'arribar-se al punt àlgid de 164 cases en 1970, comença un procés de replegament irreversible es passa a 92 en el 2000: gairebé la meitat de les cases d'ensenyament desapareixen. L'evolució entre decennis ens mostra un descens entre 25 i 30 cases, enfonsant-se tot el progrés aconseguit anteriorment. En aquesta etapa final, no hi ha dubte que la nova Llei d'Educació de Villar Palasí (1969) va tenir unes conseqüències nefastes en les comunitats femenines. Aquesta Llei, per primera vegada, imposava uns requisits estrictes que retallaven considerablement les prerrogatives de les cases d'ensenyament de l'Església. Però en el cas de les cases femenines va ser encara més traumàtic que amb les masculines: fou llavors quan van sortir a la llum les deficiències estructurals de moltes d'elles. La seva facilitat per aparèixer i estendre's per tot arreu es veia contraposada per una manca de consistència de les seves fundacions. No havien prou mitjans ni condicions apropiades per renovar-se, reciclar-se i adaptar-se al nou status legal, massa exigent per arribar-ne. Com en el cas masculí, les religioses es veuen obligades a tancar cases per concentrar recursos, i mantenir aquelles més asequibles de mantenir-se en regla. Però en aquest cas el resultat és gairebé catastròfic, desapareixent més de 70 cases en 30 anys, i retornant a uns nivells quantitius semblants als existents a finals del Segle XIX.

Malgrat el gran nombre de desaparicions, les pèrdues no es reflexen de la mateixa manera segons zones a la ciutat. Es pateixen principalment en aquells barris amb un gran nombre de cases (per exemple, Gràcia passa de 14 a 3 cases en 30 anys), i també als barris mitjans i alts (per exemple, la Dreta de l'Eixample passa de 16 a només 9 cases en 25 anys). A la vegada, les fundacions en els barris modestos es mantenen i desapareixen molt poques; en aquest cas, si ho fan es dona quan l'ensenyament públic ja té una presència suficient per absorbir la demanda existent. Això vol dir que a la crisi iniciada des de 1970, les cases que es tanquen no només són aquelles que pateixen una major precarietat, ja que també s'intenta mantenir una certa lògica en la distribució general resultant de centres docents a la ciutat i mantenir l'ensenyament allà on calgui, atenent a tothom, i a tot arreu dins la ciutat. Com a resultat, la desaparició de centres es va fer amb un cert ordre general i provocant un reequilibri que acabava amb les grans concentracions de centres en zones molt determinades, tradicionalment adictes i favorables, i es manté la seva presència en zones més modestes. Inclús barris com Sarrià i Sant Gervasi, zones particularment selectes i

afins, perden cases i deixaren de tenir predominància numèrica, tot i que el seu caràcter de barris escolars va desaparèixer només en part.

Després de la forçada reestructuració del panorama educatiu durant els anys 70, es van afegir dos factors negatius més: per una banda el descens de la natalitat, que ha anat guanyant protagonisme durant els anys 80, i s'ha aguditzat als 90. A la vegada, la manca d'efectius humans i de vocacions religioses ha portat inclús a la marxa i desaparició d'algunes comunitats de la ciutat. Això ha provocat que el descens hagi continuat a un ritme similar, amb una mitjana d'una dotzena de desaparicions per quinquenni excepte al període 1995-2000 en què el descens és només de 94 a 92 cases, mostrant-se certs símptomes d'estabilització. Sembla que el procés de reestructuració ja està tocant a la seva fi, i en cap moment pot dir-se que es produeixi un fenomen de substitució a càrrec del sector públic o de l'ensenyament laic privat.

La diferència amb l'etapa anterior és abismal: no es va establir ni una sola comunitat més dedicada a l'ensenyament, comparat amb les 34 anteriors. En canvi, una dotzena de les ja presents deixen aquesta tasca durant aquesta època, abandonant la ciutat o dedicant-se a altres activitats. Sí va continuar l'implantació de comunitats dedicades a altres finalitats que, igualment, també ha sofert un fre gairebé total des de principis dels anys 90. En aquests darrers temps la dedicació primordial és el món marginal, deixant l'ensenyament com una tasca sobradament coberta per les comunitats presents.

Definitivament, el futur del sector educacional han passat a estar sota càrrec d'altres fórmules més dinàmiques (iniciativa pública, i laica privada), quedant les comunitats femenines en un paper encara predominant; però encara per estabilitzar-se i consolidar-se.